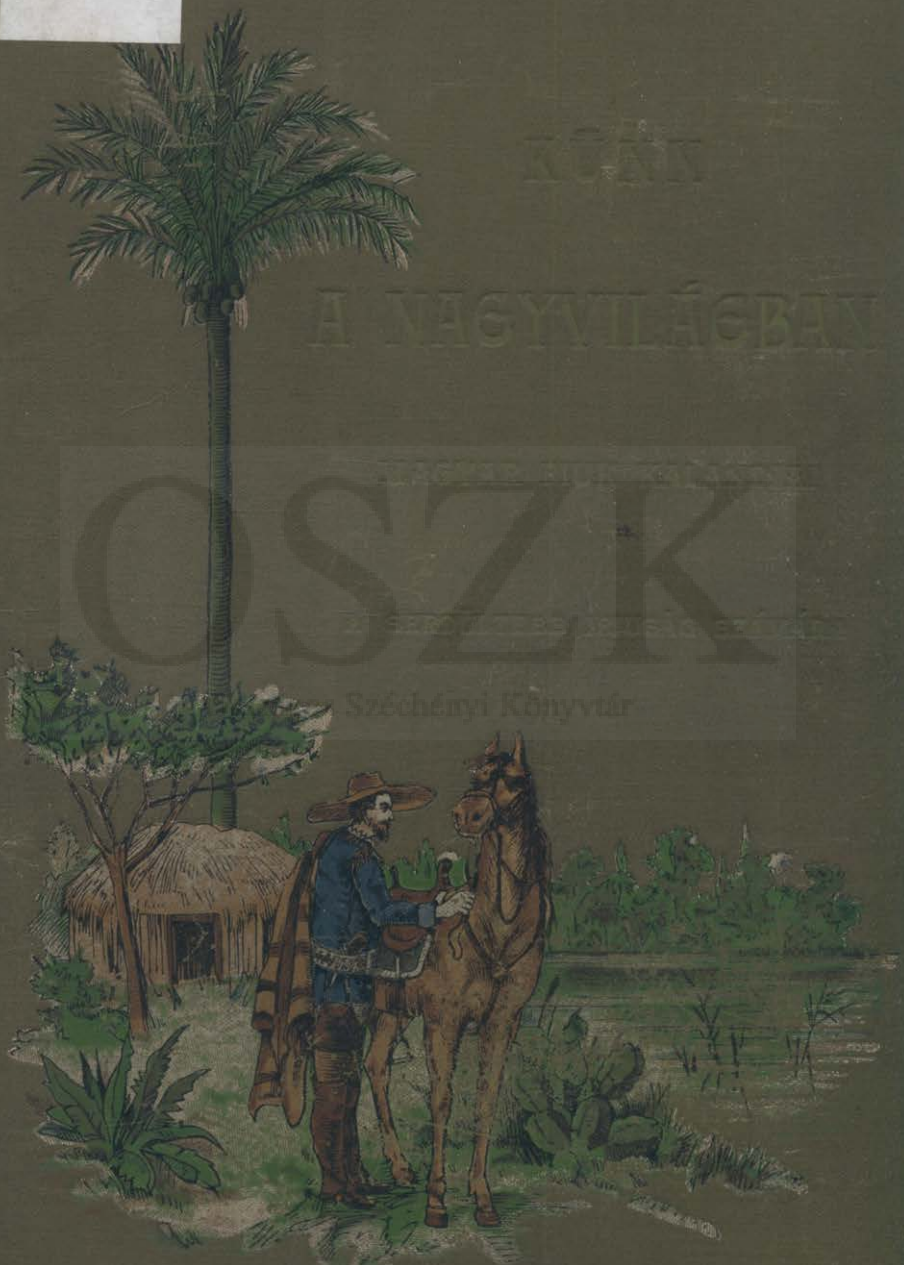

634.803

KÖNYV
A NAGYVILÁGBAN

OSZK

Széchenyi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

KÜNN A NAGYVILÁGBAN

KALANDOS ELBESZÉLÉSEK A MAGYAR IFJUSÁG SZÁMÁRA

◦ ◦ ◦ TARTALMA ◦ ◦ ◦

DÉLIBÁBOK

A SERDÜLTEBB MAGYAR
* IFJUSÁG SZÁMÁRA *

————— IRTA —————
TÁBORI RÓBERT

BÚROK FÖLDJÉN

KÉT MAGYAR FIU KALANDJAI
* * NÉMETBŐL * *

————— ÁTDOLGOZTA —————
GAUSS VIKTOR

DÉLIBÁBOK

Országos Széchényi Könyvtár

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSAI

TÁBORI RÓBERT
IFJUSÁGI IRATAI

A HAJDUKIRÁLY

— Rodostóban, Rákóczi lelke.
Sok képpel. Ára diszköt. 6 kor.

BERGENGÓCZIA

— Regényes elbeszélés. Sok
képpel. Ára diszkötésben 3 kor.

A TEMESVÁRI KIRÁLYBIRO

— Regényes elbeszélés. Sok
képpel. Ára diszköt. 2.80 kor.

SZABADSÁGHŐSÖK

— Történelmi elbeszélés. Sok
képpel. Ára diszköt. 3.20 kor.

**KONG-KHEOU VAGY A BECSŰ-
LETSZÓ**

— May K. után. Sok képpel.
Ára diszkötésben 3.20 korona.

GÖRBE HEGYEK ORSZAGÁBAN

— Regényes elbeszélés. Ára
csinosan bekötve 2.40 korona.

DÉLIBÁBOK

ELBESZÉLÉS A MAGYAR IFJUSÁG SZÁMÁRA

IRTA

TÁBORI RÓBERT

△ △ △

— MÜHLBECK K. RAJZAIVAL —

Országos Széchényi Könyvtár

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 10

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

634.803

2004

A HONNAN KIINDULTAK

Országos Széchényi Könyvtár

Messze földre eljutott a híre, milyen pompával temették el detrekői, mosniczi és karvini Detrekői Gábor urat, a vármegye volt főispánját, a vaskorona-rend néhai lovagját, és a detrekői, mosniczi, valamint a karvini óriási birtokok egykori tulajdonosát.

Mindez csak volt ő. Most már a nagyhírű férfiúból, meg a rengeteg családi birtokból nem maradt egyéb, mint a mit a koporsó födele eltakart és azonfelül az a darabka föld, a melybe az ezüst szögekkel kivert, ébenfából készült utolsó „lakást” elhelyezték.

Hogyan történt, miként történt, hogy a detrekői, mosniczi és karvini javadalmak elolvadtak az utolsó birtokos keze alatt, valóban nehéz volna hamarjában elmondani. Tán egy hasonlat a természet életéből, könnyít a dolgon.

Képzeljük magunkat az Alpeselek vidékén, mikor hó borítja a hegyek ormát és oldalát. A magasban sas kóvályog és prédára leselkedik. Hirtelen lecsap, és karmait belemélyeszi egy vadrucza testébe, mely a magános tengerszem szélére tévedt, abban a reményben, hogy ott talál valamit, a mivel éhségét csillapítja. A sas fölviszi magasra áldozatát, de a nádas lakója nem engedi magát egykönnyen. A halálos félelem megtizszerzi

erejét, vergődik, csapkod szárnyaival, és sikerül is neki kiszabadulni a testét tépdeseő karmok közül. Lebukik a mélységbe, ráesik a hegy lejtős oldalára, a porhanyós hóra. De itt új veszedelem fogadja. A hó testéhez tapad, s annál több, minél inkább akar szabadulni tőle. Fél percz alatt már valóságos hótömeg, a mely egyre növekedő gyorsasággal és folyton nagyobbodva zuhan alá a mélységbe. Halál és pusztulás az, a mit magával visz. Irtózatossal robajjal dönt le erdőket, söpör el falvakat és temeti hősírba a lakókat.

Hógörgetegnek nevezik a hegyvidék lakói ezt a kész veszedelmet. Más alakban a síkságon is szerepel és ott adósság a neve. Ez temette el a detrekői ősi birtokot. Először akkor tűnt fel a látóhatáron, mikor Detrekői Gábor a koronázási díszmenetben képviselte családját és annyi pompát fejtett ki, hogy kénytelen volt egy kis kölcsönnel megterhelni a karvini birtokot. Az volt az első kölcsön; az utolsót pedig akkor vette föl, mikor a felvidéki vízkárosultaknak ötvenezer forintot ajándékozott. Többet is adott volna, de már nem volt miből.

Mikor a rákövetkező napon megnézte számadásait — sajnos, hogy először történt életében! — arra a fölfedezésre jutott, hogy ezentúl már nem lehet bőkezű, nem segíthet az árvákon és a nyomorgókon. Egy kicsit elgondolkozott a dolgon, aztán ágyba feküdt és harmadnapra olyan szépen meghalt, mintha Isten tudja, mióta készült volna már erre. Mit is keresett volna még a földön, ha már nem lehet bőkezű?

Gyermekei kiegyenlítették összes tartozását és maradt még annyi az ősi vagyonból, hogy díszes síremléket állíthattak neki. Pompás obeliszk volt az, a legelső szobrász készítette és márványlapjára ez volt írva:

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN
DETREKEŐI, MOSNICZI ÉS KARVINI

DETREKŐI GÁBOR.

A NAGY JÓLTEVŐ ÉS EMBERBARÁT,
A KÖZÜGYEK BAJNOKA,
A TUDOMÁNY ÁPOLÓJA ÉS
A LEGJOBB ATYA.

ÁLDÁS EMLÉKÉRE!

Elnémúlt már a harangok zúgása, elhangzott a temetési ének utolsó akkordja is, a pap rámondta az ament és a tömeg elszéledt a sír mellől. Már csak az elhunyt gyermekei állották körül.

Két ifjú és egy leány.

Kéz a kézben, úgy állottak ott, szemükben még a fájdalom könyének csillogása és homlokukon már is az életgond felhője. Mert olyan kegyetlen néha az élet! Meg sem engedi, hogy elsirassuk halottjainkat, hanem már az alig behantolt sírnál lép föl követelésével. A tegnapot elnyomja a holnap.

— Menjünk innen! — szólott az idősebb fiú, a ki atyjától a Gábor nevet örökölte. (Egyéb örökség úgy sem nézett rá.)

— Még ne! — esengett a leány és lehajolt a sírhoz, mintha várná, remélné, hogy abból hozzá szól egy édes, imádott hang. Sohajtva emelkedett föl és bánatosan szólt.

— Maradjunk még. Ki tudja, mikor találkozunk újból?

— Igazad van, Irma, — hagyta rá a fiatalabbik testvér. — A mai napon kettős temetés van: eltemettük apánkat és vele családunk multját. Vegyünk hát búcsút mind a kettőtől.

— Hova indultok? — kérdezte a leány.

— Én a fővárosba megyek, — válaszolt rövid gondolkozás után Gábor. — Családunk egyik régi barátja, a kivel boldogult apánk sok jót tett, állást szerzett nekem valamely miniszteriumban. Szerény állás, az igaz, de mi ketten (én és Irma) megélhetünk belőle. Kaphatnék ugyan dúsabb fizetést is egy banknál, de a Detrekői név nem engedi, hogy elfogadjam. Nem engedhetem meg, hogy ott szerepeljen üzleti okiratok végén és nem nézhetem tőkének azt, a mi mindig kincs volt őseim szemében. Olyan kincs, a melyet nem szabad felaprózni, mert csak teljes egészében van értéke. Elhatároztam magamban, hogy ezentúl csakis a névnek élek, a multba temetkezem és benne lelek vigasztalást és kárpótlást a rideg jelenért.

— Az én életem egészen más lesz, — szólott Géza... — Rám nézve a családi hagyomány csupán teher volna és azért le is teszem a Detrekői nevet mindaddig, a míg új fényvel nem vehetem föl. Mától fogva Smith Viktor a nevem. Elmegyek Ausztráliába, beallok földmivesnek, aranyásónak, vagy mérnöknek, a szerint, a mint többet jövedelmez az egyik, vagy a másik foglalkozás. Ábrándok és a multat fölkereső álmok nem csábítanak, mert én a jövőtől várom családunk újabb felvirulását... Te, Irma, kövesd Gábor bátyánkat. Nem feledkezem meg rólad! A mint túl leszek a kezdet nehézségein, első gondom az lesz, hogy jövődet biztosítom.

— Köszönöm jószágodat, bátyám, — szólott határozottan a fiatal leány, — de én elég vagyok magamnak és Gáborral sem tartok.

— Mit fogsz hát tenni?

— Tudjátok, hogy nagy kérésemre megengedte atyánk, hogy a tanítónői pályára készüljek. Egy hónapja, hogy megkaptam a diplomát és egy hete, hogy kineveztek segédtanítónőnek a karvini leányiskolába. Oda megyek és élek hivatásomnak, mely becsületes kenyeret ad.

— Karvinban akarsz tanítónő lenni! — kiáltott élénken Gábor. — Meggondoltad-e? Ott élnél alárendelt állásban, a hol minden kő egy-egy emléke családunk hajdani fényének és dicsőségének?

— Épen azért! Minden emlék arról beszél, hogy a Detrekőiek megtették minden körülmény között azt, a mit a kötelesség parancsolt. Hol lehetnék jobb helyen, mint ott, a hol szeretnek és becsülnek? . . . Ne akarjatok lebeszélni, hisz én sem kísértem meg terveitekkel szemben, ámbár . . .

— Nos? Mit akarsz mondani?

— Ámbár nem helyeselhetem szándékotokat! Ti ketten délibábot kergettek. Te, Gábor bátyám, behálózod magadat a multba, mint a selyemgubó csillogó reczéjébe. Félsz a jelennek még lehelletétől is. Hisz én is büszke vagyok családunk multjára, de azért haladok a korrallal. A munka az én életcélom, nem csupán olyformán, hogy fegyvernek használom a legszükségesebbnek meghódítására, de használni is akarok csekély erőmhöz képest az emberiségnek. Nem akarok még eltemetkezni, hanem inkább alkotni . . .

— S én? — kérdezte feszült kíváncsisággal Géza, — mi kifogásod van ellenem?

— Az, hogy a másik túlzásba átcaptál. A nagy világnak akarod szentelni munkaerődöt, holott első a haza. Minek Ausztráliában mívelni a földet, ha itthon is jutalmazza a honi föld fáradozásodat? Téged is az örökölt név kerget el innen. Nem tudnál engelmelkedni ott, a hol ők parancsoltak. Nem akarsz egyszerű lenni, a hol ők csillogtak. De ez már több a név tiszteleténél, ez már gőg. Tépd hát ki szivedből ezt a fonák érzést és győzd le önmagad, mielőtt fölveszed a küzdelmet az étellel.

— Nem tehetem! — válaszolt Géza. — Lehet, hogy igazad van, lehet, hogy a gög kerget a távolba. De ha már szegénynek kell lennem, inkább legyek idegenben az, mint itt, a hol minden arra emlékeztet, hogy egykor dúsgazdagok voltunk.

— S te, Gábor?

— Én is megmaradok szándékom mellett.

— Úgy hát kíséren benneteket a jó szerencse. Férfiak

vagytok és tudjátok, hogy mi a kötelesség. Abban bizonyos vagyok, hogy ellene sohasem fogtok véteni . . . De mielőtt elbúcsúznánk ettől a sirtól, ígérjétek meg, hogy öt év múlva találkozni fogunk ezen a helyen.

— Én eljövök, ha még életben vagyok — szólott Gábor.

— Én minden esetre eljövök, — jelentette ki Géza. — Élni fogok, mert el akarom érni célomat. Válaszszon bár el tenger, ezer mértföldnyi távolság ettől a sirtól, ide jövök, hogy

elmondjam halottunknak: Visszaszereztem az ősi vagyont és újból fény veszi körül a Detrekői nevet.

A tavaszi nap kibújít a felhők közül és aranyos mosolygással tűzött oda Detrekői Gábor pihenő helyére. Nem állotta már körül senki, mert rövid és érzelmes búcsú után a három testvér is eltávozott.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A HOVA ELJUTOTTAK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

G Á B O R

Abban az időben én is hivatalnok voltam és egy osztályban dolgoztam Detrekői Gáborral. Még az egyetemről ismertük egymást, de azért nem keveredtünk valami bensőbb barátságba.

Nem rajtam mult, mert én már, mint egyetemi hallgató, vonzódtam ehhez a karcsú termetű, halványarcú ifjúhoz, a kinek vonásaiban valami ábrándozó érzés tükröződött és a kitől sohasem hallottunk egyetlen fölösleges szót sem.

Nem vett részt multságainkban, de néha, mikor este az egyetemi olvasó-kör társalgó-termében kisebb csoportokba összeverődtünk, — rendezően téli estéken történt ez, mikor a szegény sorsú diák meg akarja takarítani az otthoni fűtést és világítást — ő is abba a sarokba ült, a hol én disputáltam kollégáimmal. Ha ilyenkor szóba került a mult, Detrekői Gábor is közlékenyebb lett. Ilyenkor láttuk csak, hogy mennyit tud. Az igaz, hogy ez a tudása egyoldalú volt. Mert míg a földrajzban, a bölcsészetben, a politikában, szóval a modern ismeretekben egy negyedik osztálybeli gimnazista is túltett volna rajta, a történelemben kiállotta a versenyt bármely szakértővel. S ha a magyar történelem valamely kiváló alakjáról volt szó, megélenkültek különben kicsit merev vonásai; a lelkesedés csillogott tekintetéből. Fölszólalt és olyan elragadó hévvel írta le azt a kort, a melyben hőse élt, hogy mindnyájan visszafojtott lélekzettel hallgattuk és mintegy álomban láttuk magunk előtt mindazt, a mit ő leírt és a mi valósággal megelevenedett színes rajzában.

De még e tudásában is volt valami sajátságos, áthidalhatatlan űr köztünk és az ő felfogása között. Detrekői Gábor

csak e század elejéig ismerte behatóan a magyar történetet és azon időponton túl nem érdeklődött többé iránta. Széchenyi Istvánról, Kossuth Lajosról, Deák Ferenczről alig tudott többet, mint a legközségesebb emberek, vagy tán még ezeknél is kevesebbet — mert újságot sohasem olvasott. Ő, a ki Gyöngyösi István, Balassa Bálint és Tinódy Sebestyén minden sorát betéve tudta, Petőfiről csupán annyit tudott, hogy „csinos“ népdalokat írt és Vörösmartyról, hogy „Zalán futása“ című eposzában a honfoglalás egy epizódját örökítette meg.

Azt tartották róla, hogy büszke és gögös, pedig ma belátom, hogy nem volt az. Nem nézett le senkit, a kinek kevesebb számú dicső ősei voltak, mint neki, hanem inkább sajnálta azokat, a kik nem részesei ennek a szerencsének.

Névjegyén nem volt korona, holott jogosan tehetne volna oda. Sohasem hallottam tőle kevélykedő kifejezést, inkább alázatos volt a kisebb sorsúakkal szemben, mert akkor még dúsgazdagnak tartotta mindenki a Detrekői-családot.

Később, mikor a miniszteriumban találkoztunk, folytatta előbbi szokásait. Pontosan megjelent a hivatalban, szó nélkül elvégezte a rábizott munkát, többet dolgozott bárkinél. De a hivatalos órákon túl senkivel sem érintkezett közülünk.

Budavárában bérelt egy kis szobát, kilátással a vérmezőre. Ott töltötte szabad idejét. Egyszer-kétszer megpróbáltam hozzá bejutni, de mindig ügyesen hiúsította meg szándékomat, a nélkül hogy sértő lett volna. Azt hittem, hogy folytatja kedves tanulmányát, a történetet, de később kitudt, hogy tévedtem föltevésében.

Történt egy ízben, hogy az osztályfőnöknek szüksége volt olyan emberre, kinek szép a kézírása és hozzám fordult azzal a kéréssel, hogy küldjek neki egy alkalmas embert. Azonnal Detrekőire gondoltam és elküldtem az osztályfőnökhöz, de nem mondtam meg neki, hogy mit akar tőle.

Egy óra múlva magához hivatott főnököm és meglehetősen rosszkedvűen szólt hozzám:

— Mondja csak kérem, titkár úr, miféle ember az a Detrekői?

— Úgy tudom, hogy nagyon jellemes és derék ember, azonfelül szorgalmas és megbízható . . .

— De bolond!

Bámúlva néztem az osztályfőnökre, a ki így folytatta:

— Én nagyon szívesen fogadtam ezt az urat és kijelenttem előtte, hogy sok szépet hallottam róla és azért magántitkáromnak szeretném felfogadni. Ajánlottam is neki 1500 forint évi fizetést az eddigi 720 helyett . . .

— Képzelem, hogy mennyire örült!

— Azt hiszi? Nagyon téved! Detrekői úr megköszönte szivességemet, de kijelentette, hogy meg van elégedve mostani helyzetével és nem hajlandó eladni szabadságát . . . Szabadságát! . . . Mintha én zsarnok rabszolgotartó volnék és olyasmit követelnék tőle, a mi nem fér össze jellemével! Azt mondta továbbá, hogy mint magántitkáromnak délután is kellene dolgoznia, holott ő délutáni szabad idejét nem adja oda a világ minden kincséért.

Megzavarodva állottam az osztályfőnök előtt és nem tudtam, mint mondjak. Észrevette zavaromat és jóságos mosolylyal folytatta:

— Ne vegye annyira szívére, mert hisz önre nem neheztelek. De nagyon kérem egy újabb szivességre.

— Parancsoljon velem, nagyságos uram.

— Nem parancs ez, hanem csak kérelem. Ugyan tudja meg legalább, hogy mivel tölti Detrekői úr délutáni idejét? Mert valamivel csak tölti, hogy olyan becses előtte!

Délután átmentem Budavárába és fölkerestem Detrekőit. Jó ideig csengettem, míg bebocsátott. Ekkor is olyan csodálkozó arckifejezéssel fogadott, hogy majdnem lemondtam szándékomról. De eszembe jutott, mit ígértem az osztályfőnököknek és legyőztem habozásomat.

A beszélgetés nehezen indult meg. Hanem Detrekői biznyára észrevette, mi nyomja a szívemet, mert egyszerre csak, minden átmenet nélkül megszólalt:

— Úgy-e bár, azért jött hozzám, hogy megtudja, mit mivelek szabad óráimban?

— Kérem, én...

— Ne zavarja a dolog, mert csak természetesnek találom, hogy fölebbvalóm meg akarja tudni, miért utasítottam én vissza a kínálkozó szerencsét. Elmondom hát, hogy abba a gyanúba ne keveredjem, mintha szabad óráimban hamis bankókat gyártanék.

Tiltakozó mozdulatomra büszkén hátravetette fejét, de tekintetében megjelent egyszersmind az a réveteg és ábrándozó kifejezés, melyet már az egyetemi években láttam vonásaiban. Aztán így szólt halkán:

— Mondja meg az osztályfőnök úrnak, hogy én naponta délután háromtól hétig a multnak élek. Délelőtt dolgozom, hogy megszerezsem azt, a mi az életre szükséges. Délután útnak eresztem lelkemet, hogy visszatérjen a multba, a hol minden eszménye megvalósul. Azért választottam ezt a szobát, kilátással a vérmezőre, hogy ne legyen semmi akadály a lelkem röptének, mikor vándorútra kel...

Bejárom a képzelet szárnyain a világot, az én saját világotomat. Fölkeresem ismét őseim birtokát, a hol parancsolok, rendezgetek, tervezgetek és úrnak érzem magamat ismét. Néha fényes pánczélt öltök, kardot ragadok, csapataim élére állok és elindúlok a végvidékre, hogy a török ellen megvédjem hazámat. Győzelmet aratok, sebeket kapok és osztogatok, de mindig boldog vagyok. Aztán bandérium élén felvonúlok Rákos mezejére, a hol a hon bölcseivel törvényeket alkotok, dikciózom... Ne nevéssen, kedves barátom, úgy van, dikciózom és szónoklatomnak mindig lelkesítő hatása van. Hisz csak tegnap délután történt, hogy igazságos Mátyás halála után az én befolyásomnak sikerült keresztül vinni, hogy az ország rendjei nem a pulyaszivű II. Ulászlót választották meg királynak, hanem a hősl elkű Corvin Jánost. Tegnapelőtt pedig lent jártam Dózsa György táborában és addig beszéltem lelkére, míg megígérte, hogy elbocsátja lázadó parasztseregét és visszatér a király iránt való hűséghez. Ezt miveltem én!

Olyan szemmel néztem Detrekőit, mint mikor egy szegény őrrúttal van dolgunk, a kiről tudjuk ugyan, hogy nem árt senki-

nek, de azért mégis megsajnáljuk. Ő is észrevette tekintetemet és mosolyogva folytatta :

— Ne higye azonban, hogy bolond vagyok, mert mihelyt hetet üt az óra a közeli Mátyás-templom tornyában, én is visszatérek a jelenbe. Lehet, hogy épen fülemben cseng még egy dal, melyet a lantos zengett vitéz Mátyás udvarában... A dal folytatása abba marad, a lant elnémúl és Detrekői Gábor, a legendák hőse, elmegy egy szomszéd kis korcsmába, a hol huszonöt krajczárért megvacsorál.

... Nem mondtam el az osztályfőnöknek, hogy mit hallottem Detrekőitől, mert utóvégre még el sem hitte volna. Azzal vágtam ki magamat, hogy Gábor ötfölvonásos történelmi drámán dolgozik, a melylyel a Teleki-díjra szándékozik pályázni. Mivel az osztályfőnök úr neheztelése már lecsillapúlt, jóformán rá sem hallgatott elbeszélésemre, hanem csak gúnyosan jegyezte meg :

— Poéta tehát? Ezt úgyis gondolhattam volna.

G É Z A

Sidney (Ausztrália), 1894. augusztus 6.

Kedves hugom!

Utolsó levelem óta, melyben értesítettelek, hogy egy csapat aranyásóval az új Eldorádó felé indulok, majdnem egy év mult el. Hallgatásom okát ne abban keresd, mintha megfeledkeztem volna rólad, mert a napnak minden órájában gondolok rád és Gáborra, a kik legkedvesebbek vagytok szívemnek minden élő lény között; hanem tulajdonítsd ezt annak a körülménynek, hogy az egész idő alatt olyan viszonyok közt éltem, a melyek távol esnek a civilizáció minden fogalmától és így a postai közlekedéstől is. „Aranyország“ még nem jutott el odáig, hogy onnan más úton is lehessen üzenetet küldeni, mint a szellőtől, felhőtől vagy a vándorló madaraktól. Ausztrália belsejében pedig, a hol minden olyan különös még, a szél, a felhők és a madarak sem olyanok, hogy rájok lehetne bízni üzenetet.

A ki egyszer beletéved ebbe a vadonba, az hosszú időre — tán örökre is? — elveszett a civilizáció számára. Minden olyan idegenszerű itt, tökéletesen elütő attól, a mit otthon megszoktunk. A folyóvizek nem követik a természet rendes törvényeit, melyek azt akarják, hogy forrásból legyen patak, patakból folyó és a folyó a tenger vizét szaporítsa. Ausztráliában a tengerpart közelében hirtelen folyam támad, a mely a kontinens belseje felé hömpölygeti hullámaint és annál kisebb lesz, minél tovább halad, míg végre elvész teljesen a homokban. Vannak itt cserjék, a melyek 50 láb magasak és törpe fák, a melyek nem nőnek magasabbra 2—3 lábnál. A fák lombja nem nyújt árnyékot, mert nem úgy nő a levele, mint nálunk, hogy sík felületét mutatja az égnek, hanem csak az élet. Vannak itt madarak, a melyeknek testét szőr fűdi és viszont vannak emlős, négylábú állatok, melyek pehelyyel takaróznak. Szóval itt minden olyan különös, hogy nem tudok eléggé csodálkozni.

Két év alatt egyetlenegy jó barátom volt csak: a fegyverem. Fegyver nélkül itt el sem képzelhető az ember. Örök küzdelemben telnek nappalai és éjjelei. Legnagyobb ellenség maga az ember.

Elképzelheted, hogy milyen viszonyok közt telt el életem ez a része, ha azt mondom neked, hogy abban a társaságban, a melylyel útra keltem, a legbecsületesebb ember volt az, a kit lopásért és hamisításért két ízben ítéltek el három évi börtönre. Ezt az embert lenézték a többiek, mert nem voltak még elegendő „érdemei“. Elgondolhatod hát, hogy mily csekélybe vettek engemet, a ki még soha sem voltam becsukva. Alig akartak maguk közt megtérni. És ha be nem bizonyítom nekik, hogy mint lövő, vívó és bokszoló ritkítom páromat, tán arra ítéltek volna, hogy egész életemet a becsületes emberek társaságában töltssem.

Így is hónapokon keresztül csak úgy mertem elaludni, hogy jobb kezem még álmomban is folyton szorította a revolvert, nappal pedig vállra vetett puskával kezeltem a csákányt, melylyel a sziklából kirepesztettem az aranyat tartalmazó érczetek. Soha sem lehetett tudni, nem támad-e rám váratlanul az a szomszéd, a kivel csak tegnap osztottam meg utolsó falatomat, vagy nem rohan-e meg a bennszülött, a ki halálos ellenségének tekint mindenkit, a kinek bőre más színű, mint az övé.

Lakásom eleinte egy földalatti kunyhó volt, melyet magam ástam a kövecses talajban és tapasztottam ki mézgával kevert homokkal. Olyan ragadósak voltak palotám falai, hogy sokszor magam is odatapadtam, mikor nem vigyáztam és csak úgy szabadúlhattam, ha ruhám egy darabját feláldoztam. Ez a ragadós fal arra való, hogy elfogja a sok ezer csúszó-mászó férget, mely a homokban terem. Rovargyűjtőknek és bogarászó tudósoknak csak azt tanácsolhatom, hogy jöjjenek ide, mert az ő fogalmaik szerint a paradicsom itt van. Az én kunyhóm falai csak úgy csillogtak és ragyogtak a millió meg millió apró és fénylő bogártól.

De egyszer éjszaka olyan ellenség támadta meg palotámat, a mely ellen nem használt a mézga. Vándor hangyasereg

lepte el. Habár egy pár ezer odatapadt is a falhoz, a többi annál mohóbban falt fel mindent, a mi útjába akadt. Leették a csizmát lábamról, felfalták bőrtüszőmet, belefurakodtak testembe és mire fölbredtem mély álmomból, már csak véresre marcangolt testtel menekülhettem kunyhómból. Így is nagy hálával tartoztam a gondviselésnek, hogy még volt erőm kivánszorogni az éjszakába, a hol egyenkint leszedegtettem magamról kínzóimat. Megesett a szomszédságomban, hogy egy aranyásót megtámadott egy hangyacsapat és mivel a boldogtalan a fájdalom miatt elájult és nem menekülhetett el, csak a csontvázát találták meg másnap.

Ez után a kínos éjszaka után más lakás után néztem. Találtam is alkalmasat egy 200 láb magas gummifa törzsében. Vagy ötven lábnyi magasban odvas volt a fa. Baltám segítségével eltávolítottam a nyílásban levő szúette részeket. Elég szép és kényelmes lakásom volt. Csak bejutni volt egy kissé kényelmetlen, mert a kötélhágcsót, melyet készítettem, lejövet használhattam ugyan, de mit csináljak vele azalatt, míg dolgozom? Hátha más valaki is használja és engedelmem nélkül behatolván a lakásomba, elviszi magával fáradságosan összegyűjtött kincseimet? Szerencse, hogy jó tornázó vagyok és egy ötven láb magas sima törzsre felkúszni nem olyan feladat, a mitől megijedek. Hanem a lakásba jutásnak ez a módja nagyon rongálta öltözékemet...

Akadtt azonban, a kik megirigyelték kényelmemet és egy éjszaka arra ébredtem, hogy mélyen alattam valaki fát vág és fűrészel. Inkább az óvatosság ösztöne, mint az a gondolat, hogy veszedelem fenyeget, bírt arra, hogy felkeljek, fáklyát gyújtsak és levilágítsak a mélységbe. Mikor a fejemet kidugtam az oldalnyílások egyikén, melyeket részint lövő réseknek készítettem minden eshetőségre, részint pedig, hogy világosabb legyen palotám belseje, egyszerre csak nyíl süvített el a fülem mellett.

— Tehát bennszülöttek! — gondoltam magamban, — de vajjon mit akarnak?

Eloltottam a fáklyát, óvatosan kinyitottam a bejáratot védő

kis léczajtót és lefelé másztam. Mikor már csak húsz lábnyira voltam a földtől, azt tapasztaltam, hogy ezek biz' az én fámát vagdalják és fűrészelik és nem csekélyebb a szándékuk, mint hogy ledöntsék.

Határt nem ismerő harag és düh fogott el erre a gondolatra. Ez a fatörzs volt egyetlen menedékem, a hol fáradságos munka után, gond és félelem nélkül megpihenhettem és ezt is el akarják tőlem venni. Mint a mókus, olyan gyorsan kúsztam fel lakásomig, lekaptam puskámat a szegről és mikor ismét balta-csapás támadta meg fám törzsét, a zaj irányába löttem.

Vad ordítás és fájdalmas felkiáltás követte a lövést. Hallottam még, a mint az ellenség elfutott, aztán mély csend támadt. Bevártam a reggelt és lemásztam a fáról. Véryomok mindenfelé. Lövésem tehát talált.

Szerencsére még elég jókor ébredtem fel és így nem tehettek nagyobb kárt a fán. Mikor azonban jobban megvizsgáltam az éjjeli munkát, hirtelen eszembe jutott, hogy ők fűrészszel is dolgoztak, ilyenfajta szerszámot pedig nem ismer a bennszülött.

Ki lehetett hát az éjjeli ellenség?

Tán csak nem valamely aranyásó „kollega“, a ki megsejtette keserves munkával szerzett kincseimet és többedmagával el akarta tőlem rabolni?

Most már elmondhatom neked, édes hugom, hogy a jóságos ég eleitől fogva megáldotta igyekezetemet és már az első hat hónapban annyit szereztem, hogy visszavásárolhatnám bármelyiket ősi három birtokunk közül. Ha tehát csak kényelmesen akarnék megélni, akár ma is hazamehetnék Magyarországra.

De más az én célom. Azt akarom, hogy régi fényben ragyogjon ismét a Detrekői név és most már vissza akarom szerezni mind a három családi birtokot. Detrekő, Mosnicz és Karvin ismét a mienk lesz, ha a jóságos ég megengedi, hogy haza is vigyem a szerzett kincset.

Azután az éjszakai támadás után első dolgom volt, hogy megvizsgáltam az én gummifámát: ha vajjon nem tett-e benne nagyobb kárt az ellenség szekerczéje és fűrészje? Ez a hűséges jó barát csakugyan megérdemli, hogy ápoljam és gondozzam sebeit. A mint megvizsgálom, hát azt látom, hogy több helyen mély bevágás van rajta. Ausztrália e részében egy fapusztító rovar van, a mely a fákat kikezdi és különösen szereti a puhább részeket rágesálni. Ennek a gonosznak, mely rendesen ezrivel támadja meg a vihartépett fákat, gazdag lakoma volna az én szegény gummifám. Lám, már itt is van a fafúró ellenség. Valóságos karaván az, mely felém tart. De én nem engedem meg, hogy letelepedjék. Mindenek előtt elgázoltam csizmám sarkával néhány ezer ilyen élősdit. Aztán puha, nedves földdel betömtem a réseket, melyeket az éjjeli támadók keze ütött rajta. Föld volt ugyan bőven, de nedvesnek épen-séggel nem lehetett mondani, mert a hosszas aszály folytán kőkemény a talaj. De mit nem tesz az ember igazi barátság-ból. Rászántam egész vízkészletemet arra, hogy nedves földet teremtsék az én sebesültem számára. Pedig majdnem négy mértföld távolságból czipeltem haza minden hét elején bőrtömlőben az egy hétre való vizet. Mindegy! A jó barát megérdemli ezt az áldozatot. Inkább én szomjazom, csak ő el ne epedjen.

Lehoztam a tömlőt a lakásomból, aztán egy közel álló fa gyökerénél ástam ki a földet, mert ott nedvesebbnek látszott a talaj. Mikor már másfél lábnyi mélyre ástam, hirtelen kemé-

nyebb rétegre akadtam. Lehajoltam, hogy megnézzem, mi lehet az és kevés hija, hogy el nem szédültem az örvendetes meglepetés miatt.

Az a kemény réteg arany réteg volt. Nem kis szemekben hevert ott a drága ércz, sem pedig ér-alakban, a sziklába vegyülve, hanem tömör darabokban. Megmérhetetlen kincsre bukkantam olyan közel a föld felületéhez, hogy csak le kellett érte hajolnom.

De ha meg is van a kincs, még nem az enyém. Sőt óvakodnom kell, hogy meg ne sejtsék, mert akkor életem egyetlen perczig sem volna biztos. Ezek az emberek, a kik sokkal csekélyebb értékű aranyért megtámadtak éjjel és ki akartak fosztani, egyetlen pillanatig sem haboznának, hanem megrohannának, mint az éhes farkas-csorda téli időben a magános utazót. A fődolog tehát, hogy meg ne sejtsék, mire bukkantam.

Szerencsére közel volt az idő, mikor a telep néhány embert küldött közös költségen Sidneybe, hogy puskaport és egyéb szükséges készletet vásároljon valamennyi számára. Úgy intéztem, hogy engem is beválasztottak a Sidneybe küldendők közé.

Annál szivesebben tették ezt, mivel tudták, hogy becsületes ember vagyok, a mit nem lehetett még a legjobb akarattal sem, ráfogni a többire. Mégis eljött tehát az idő, mikor becsületességemnek itt is hasznát vehettem.

Arról biztos lehettem, hogy útközben sem nekem, sem vagyonomnak nem lesz bántódása, mert a közös érdek még a rablót is megszelídíti. Összegyűjtött aranykészletemet tehát magammal vittem, de nem mertem ahoz nyúlni, a mit a gummi-fa tövében fölfedeztem. Erre majd később kerül a sor. Addig hadd pihenjen a földben.

A mint Sidneybe érek, első dolgom az lesz, hogy 50,000 dollárt, a mi a mi pénzünk szerint százezer forinttal egyenértékű, leteszek a te nevedre egy előkelő bankháznál. Lehet, hogy már levelemmel egyidejűleg megkapod. Tégy vele, a mit akarsz! Ez a pénz a tied. Most visszaindulok kincseimhez és

ha Isten úgy akarja, egy év múlva nálatok leszek, hogy jólétben és boldogságban együtt éljünk a haza földjén.

Mert igazad volt abban, édes hugom, hogy csak a haza földje az, a hol az ember boldog lehet és megelégedett. Odaadnám kincseimnek felét, ha ismét hallhatnék magyar szót. De azért még sem kergettem délibábokat. Aranyországban járok, kincseket gyűjtök, de csak azért, hogy visszavásároljam őseink birtokát...

Isten veled, édes hugom! Viszontlátásra egy év múlva.

Maradok szerető és folyton reád gondoló testvéred

Detrekői Géza.

Sidney, (Ausztrália), 1896. januárban.

Kedves hugom!

Nem úgy történt, a mint reméltem és másfél év előtt megírt utolsó levelemben elmondtam. Még mindig nem vagyok otthon, még mindig fogva tart az idegen föld, bár lelkemnek minden érzése hozzátok vágyódik, haza kívánczik.

Ha tudnád, édes hugom, milyen szenvedés az, mikor az ember már közel a célhoz, nem valósíthatja meg azt, a mit olyan hőn kíván, igazán megsajnál. Pedig én nem magamnak akarom a sikert, hanem nektek és családunk ősi nevének.

Hallom szavadat, édes hugom, érzem, hogy e pillanatban azt mondod: Bohó bátya, hát nem elég az, a mit elértél? Minek nekünk a fölösleges, a kik megszoktuk már, hogy kevés is beérjük?... De én nem tudok másként! Tán csak rögzeme tőlem, tán délibábok kergetése, hanem én már akkor is, mikor apánk sírját körülállottuk, föltettem magamban, hogy a detrekői, mosniczi és karvini jelző ne legyen pusztán prédikátum családunk címerében, hanem valóság.

Még két év van hátra, addig, míg összejövünk apánk sírjánál és akkor meg lesz valósítva minden. Így akarom, így remélem, ezért a célért küzdök tovább, habár már nem olyan ifjú erővel, mint eleinte.

Mert ez az aranyásó-élet vénit és csodálkoznál, ha látnád, hogy mennyi ősz hajszaál vegyűl már fekete fürteimbe.

Ott hagytam el utolsó levelemben, mikor Sidneybe indultam négy aranyásó társammal, hogy puskaport és egyéb szükségeseget bevásároljak. Rám volt bízva a többinek kincse is, mert engem tartottak — és joggal — a legbecsületesebbnek közöttük. Az én szándékom még azonfelűl az volt, hogy Sidneyben megbízható társakat kereseek, a kikkel megosztván a fáradozást, a kockázatot, megosztom a nyereséget is. A gummifa tövében rejlő kincses bányá elég gazdag arra, hogy nem egy, de tíz ember kincsvágyát is kielégíthesse.

Az utazás Sidney felé elég szerencsésen ment végbe. Csupán egy nevezetesebb eset adta magát elő, melyet azért említek fel, mivel annak köszönhetem, hogy még egyáltalában élek.

Utazásunk harmadik napján fölkértek társaim, hogy menjek vadászatra, mivelhogy megunták már a besózott húsfélét s szeretnének egy kis friss pecsenyét. Szivesen engedtem kérésüknek és rövid másfél óra alatt féltuczat oposszumot lőttem, a mely állat körülbelöl olyan nagy, mint a nyúl, csak hogy a húsa sokkal jobb. Ezzel a prédával beértem és visszatértem táborhelyünkre.

Már mesziről láttam, hogy ott valami szokatlan történik. Rikoltozást, gúnyos kaczagást és jajveszéklést hallottam. Rosszat sejtettem, azért is gyorsabban mentem és csakhamar elértem a táborhelyet.

A mit láttam, részvéttel, undorral és haraggal töltött el. Társaim elfogtak egy bennszülöttet (inkább majomhoz hasonlított, mint emberhez) és azzal mulattak, hogy a szegény vadembert megkínózták.

Csalánnal verték testét és épen le akarták fektetni, megkötözve, egy hangyafészekre, mikor rájuk rivaltam:

— Mit csináltok?

— Ezt a bestiát akarjuk megtánczoltatni, — válaszolt Fergusszon, a ki a leggonoszabb volt valamennyi közt.

— Bestia? Én úgy látom, hogy ez is olyan ember, mint te, vagy én!

— Köszönöm a bókot! — vigyorgott Fergusson, — nekem semmiféle őszám se volt majom.

Nem válaszoltam a ficzkó gúnyos szavára, hanem oda-siettem a szerencsétlen áldozathoz és vadászkéssel szét-vágtam a kötelet, melylyel keze és lába össze volt kötözve. Meg se mozdult, ki sem nyitotta szemét. Lehet, hogy nem volt

már ereje, de valószínűbb, azt várta, hogy késemet a szívébe döföm.

Levettem a vállamról csutorámat, a melyben pálinka volt és odatartottam szájához.

Erre kinyitotta a szemét. Soha sem fogom elfelejteni azt a csodálkozó tekintetet, melyet reám vetett. Megdöbbenés volt abban, hogy részvétre és jóságra talált.

Ivott, aztán felemelkedett és közömbösen nézett körül, csak lopva tekintett reám és ilyenkor úgy tetszett, mintha valami különös érzés csillogna tekintetében. Tán a hála érzése?

A benszülöttek nyelvéből elsajátítottam már annyit, hogy szóba állhattam vele.

— Hogy hívnak? — kérdeztem.

— Nuago a nevem, a Kulado-törzsnek vagyok fia, — válaszolt.

— Hogyan jutottál ide?

— Vadászni voltam. Éhség pusztítja enyéimet és elindultam kengurut hajsolni.

— Sokan vagytok?

— Nagyon sokan. — Fölemelte mindkét kezét és ujjait mozgatván, folytatta: — Ennyien és többen, mint még egyszer ennyien.

• — Kelj fel, Nuago és menj vissza törzsödhöz. Vidd magaddal az egyik oposszumot, a melyet én lőttem. Többet nem adhatok, mert magunk is hiányt szenvedünk élelmi szerben. Vidd magaddal tegzedet, meg nyiladat és ha később fehér bőrű emberrel találkozol, a ki éhes, jusson eszedbe, hogy egy fehér ember jót tett veled.

— Csak nem akarja tán ezt a barmot szabadon ereszteni? — kérdezte bámulva Fergusson és a többinek arcán is meglátszott az elégedetlenség.

— De biz akarom!

A vadember még mindig nem tudta, hogy mire határozza el magát. Csak nézett, egyre nézett, hol engem, hol meg a tegzet, melyet kezébe adtam. Nem hitt a fülének és még mindig azt várta, hogy röviden bánok el vele.

— Pusztulj hát innen! — kiáltottam rá és erre a nyers megszólításra magához tért.

Egyetlen ugrással kívül termett a táborhelyen és olyan futásnak eredt, hogy a leggyorsabb paripa sem érte volna utól.

Fergusson felkapta puskáját és célba vette a menekülőt, de én kiütöttem a fegyvert kezéből. A gonoszlelkű ember sötéten nézett rám és dühösen sziszegett fogai közt:

— Azt hiszi talán, hogy jót cselekedett? Ha ma éjjel ránk támad az egész emberevő törzs, csak önnek köszönhetjük.

— Ott leszek én is!... De most ne vesztegessük a szót, hanem induljunk.

Fergusson jóslata nem teljesedett. A rákövetkező éjjel nem háborgatták nyugalmunkat. Elértünk Sidneybe és egy hétig időztünk ott, mialatt bevásárlásainkat elvégeztük. Azalatt szerveztem egy húsz emberből álló csapatot is, melynek vezetésével valakit megbíztam, a ki Hamburgból együtt jött velem hajón Melbournig. Angol születésű volt a fiú és elég becsületesnek ismertem, hogy közölhessem vele tervemnek egy részét. Charles Gregsonnak hívták a derék fiút és annyi nyomor, meg inség érte már, mióta Ausztráliában élt, hogy csak egyetlen vágya volt: haza menni minél előbb szülőföldjére.

Jobb lett volna, ha azonnal magammal viszem az egész csapatot. De nem akartam gyanút kelteni Fergussonban, a ki különben is ellenséges indulatot tanúsított velem szemben és ha valamit észre vesz, még meg is hiúsítja tervemet. Csak annyit beszéltem hát meg Gregsonnal, hogy két hét múlva induljon útnak és keressen fel aranyásó telepemen, a hol megtudja majd a többi teendőit is.

Adtam neki annyi pénzt, hogy fegyvert, puskaport, golyót és élelmi szert kellő mennyiségben vásároljon. Elláttam mindenféle utasítással és aztán elhagytam Sidneyt, Fergusson és a másik négy kiküldött társaságában.

Volt nálam vagy tízezer dollár papírpénzben, a melyet tüszőmben tartogattam. Ez az összeg megmaradt még az eladott arany árából, miután mindent bevásároltam és részedre is elhelyeztem a banknál valamicskét. A mint a visszautazás első estéjén táborozó helyünkön a tüzet körülültük, egy hevesebb mozdulatnál kikapcsolódott tüszőm és egész tartalma a földre esett.

Soha sem felejttem el azt a mohó tekintetet, a melyet Fergusson a szerterepülő bankókra vetett. Olyan éhes vágy volt kifejezve arcában, hogy szinte megdöbbsentem tőle és önkénytelenül is erősen szorítottam meg a puskám tusát.

Ő észrevette ezt és nyájas mosolyra kényszerítette arcát.

— Nini! hisz ön gazdag ember! — mondá mintegy tréfálva.

— Van egy kis pénzecském, — válaszoltam száraz hangon. — A ki szorgalmasan dolgozik és nem vesztegeti idejét arra, hogy mások után lesekedjen, az meg is takarít idővel valamit.

Fergusson élesen pillantott rám.

— Nem a szorgalom teszi itt gazdaggá az embereket, hanem a vak szerencse, — szólott kis szünet mulva.

— Mit akar ön ezzel mondani?

Közelebb ült hozzám és halk hangon folytatta:

— Bajtársaim alusznak, nem kell tehát attól tartanunk, hogy megtudnak valamit abból, a mit én önnek elmondok.

— Olyan nagy titok?

— Az, még pedig az ön titka. En mindent tudok, Smith uram, (ezt a nevet viselem én itt, kedves hugom). Tudom azt is, hogy ön gazdag arany bányára akadt, hogy már százezer dollárt helyezett el egy sidneyi bankban, hogy csapatot szervezett, melynek segítségével ki akarja aknázni bányáját. Nyomában jártam az egész idő alatt, míg Sidneyben voltunk és van annyi összeköttetésem ott, hogy egyetlen lépést sem tehetett a nélkül, hogy engemet rögtön ne értesítettek volna.

— Mi célja volt ezzel? — kérdeztem haraggal.

— Megmondom őszintén. Én is részt akarok abból az aranyból, melyet ön talált. Nem kívánom ingyen, nem kívánok öntől ajándékot, hanem csak azt, hogy fogadjon be csapatába. Ha befogad, én leszek leghivebb embere, jobb keze és mondhatom önnek, Smith, hogy az én barátságom épen nem megvetendő. Ha nem fogad be, mindent el fogok követni, hogy terve meghiúsuljon.

Ezzel a fenyegetéssel rontotta el dolgát.

— Tisztelt uram, — válaszoltam hideg hangon, a barátságát nem kerestem, a haragjától nem félek és a mi az aranybányát illeti, — ha csakugyan találtam ilyent, — majd csak magannak tartom meg.

— Utolsó szava ez? — kérdezte sötéten Fergusson.

— A legutolsó.

Szó nélkül visszament helyére és lefeküdt. Én is követtem példáját, miután puskámat közelebb húztam, hogy egészen kezem ügyében legyen és megpróbáltam vadászkésemet is, ha vajjon könnyen kihúzható-e tartójából?

Vagy két órát aludhattam, mikor egyszerre azt álmodtam, hogy egy óriási hegy szakadt le rám és egész sulyával mellemre esett. Alig tudtam lélekzetet venni, vergődtem, meg akartam fordulni a nagy teher alatt, de nem birtam. Végre óriási megfeszítéssel kissé megemeltem a rajtam fekvő sziklát és — fölébredtem.

Fergusson térdelt a mellemen és épen most kötözte le erősen kezemet. A két lábamat másik két útitársam fogta le, hogy a harmadik megkötözze.

— Gazember! — hörögtem.

— Semmi hízelgés, bajtárs! — válaszolt gúnyosan nevetve, aztán fülemhez hajolván, így szólt halkán: — Úgy-e, hogy mégis csak félelmetes ellenség vagyok? Gondolja meg a dolgot, még van ideje! Ismerem önt és bizom benne: ha becsületszavát adja, hogy nem neheztel ezért a tréfáért, hanem fölvesz csapatjába, kiszabadítom azonnal és híve leszek.

Annyira elkészerített ez a kajánság, hogy nem engedtem tovább beszélni, hanem csak annyit válaszoltam:

— Inkább a halált, mint az ön barátságát!

— Így is jó! Akkor hát megelégszem azzal, a mi itt van. Ezzel kinyitotta tüzszömet, kivette belőle a bankókat és zsebre gyűrte azokat.

— Mit dugott ön zsebre, Fergusszon? — kérdezte gyanakodva egyik czimborája.

— Semmit . . . azaz a tervrajzot, melyet ez az úr készített, a melynek segítségével rátalálunk majd az arany érre.

— Hazudik! — kiáltottam, de nem folytathattam, mert Fergusszon erősen befogta a számat, aztán pedig be is tömte a saját zsebkendőmmel, melyet zsebemből vett ki.

— Jó mulatságot kívánunk, master Smith! — gúnyolódott Fergusszon, — valahogy el ne únja magát! A tüzre még rá tettem, mert nem óhajtom, hogy a hajnali levegő megártson becses egészségének. A puskáját és a tüzszőjét magammal viszem emlékébe, mert itt úgy sem veszi hasznát. Máskor becsülje meg jobban az embereket és nem fog a mostanihoz hasonló helyzetbe jutni. Isten önnel, tisztelt uram!

A csapat eltávozott és én magamra maradtam a végtelen vadon közepette. Tehetetlenül, megkötözve, éhhalálnak prédája, ha nem pusztít el előbb vadállat, vagy a portyázó bennszülöttek fegyvere.

Nem irom le érzelmeimet, édes húgom, nem azt a kétségbeesést, mely elfogott. Ime, romba dőltek a büszke légvárak. A csalóka délibáb, melyet kergettem, hirtelen eltűnt és előttem áll a sivatag egész iszonyatosságában. Nem az bántott, hogy életemmel fogom megfizetni csalódásomat, hanem, hogy nem

valósíthatom meg ábrándomat. A Detrekői név fénytelenül, dicsőtelenül tűnik majd le és Detrekő, Mosnicz, meg Karvin nem lesz soha a mienk!

Rád is gondoltam azokban a hosszú órákban, mialatt a nap feltűnt a hegyek mögött, bejárta az egész égboltozatot és ismét pihenőre szállt. Sok mindenféle fordul meg az ember elméjében 12—14 óra alatt, ha megkötözve hever a földön, Ausztrália valamelyik vadonában! Eszembe jutott intő szavad, igazat adtam neked és föl is tettem magamban, hogy ha megsegít az Isten és kiszabadít ebből a bajból, erőmet és munkásságomat ezentúl hazámnak fogom szentelni.

Lehet, hogy te megérezted a feléd sugárzó hő vágyat, imádkoztál is tán épen akkor értem. Lehet, hogy ez az imádság hatott fel a világ mindenható urának trónusa elé és ő elhatározta, hogy meghosszabbítja életemet és nem enged nyomorultúl elpusztúlni. Mindenképen azonban csodával határos, hogy még élek és tudósíthatlak sorsomról.

Elmúlt az éj is, ismét beköszöntött a hajnal. Nagyon nyomorultnak éreztem magamat. Tagjaim elzsibbadtak, gyötört az éhség meg a szomjúság és átkoztam a gaz Fergusszont, a ki a legkínosabb halálnak szolgáltatott ki, holott röviden is elbánhatott volna velem.

Vajjon miért nem tette ezt? Miért kimélt meg, holott tökéletesen hatalmában voltam? ...

Épen mikor föltettem magamban ezt a kérdést és összezavarodó eszem nem tudta megtalálni rá a választ, nesz ütötte meg a fületem. Valaki közeledett, egészen jól hallottam lépteit.

Egy pillanatra elállott a szívem verése. Öröm és aggodalom egyszerre rohantak meg. Élet-e, halál-e, a mi most közeledik felém?

Egy férfiú hajolt le hozzám. Homályosuló tekintetem nem ismerte föl vonásait a hajnali derengésben, csak akkor ismerem rá, mikor megszólalt.

— Én vagyok: Fergusszon! — szólt.

Nagy erőlködéssel sikerült volt az éj folyamában a számat betömő zsebkendőt eltávolítani és most én kérdeztem tőle:

— Mit akar még itt? Miért jött vissza? Gyönyörködni akar talán halálos kínomban? Pedig én soha sem bántottam önt! Hát lehet ember ennyire gonosz, hogy a rosszat tisztán a rossznak kedvéért megcselekedje?

— Bocsánat, de én nem teszem azt! — válaszolt hideg mosolylyal Ferguszon. — Mint láthatja, itt vagyok ismét és öntől függ csak, ha vajjon, mint jó barátok megyünk-e innen együtt tovább, vagy pedig . . .

— Folytassa!

— Az elmúlt éjjel cserbe hagytam társaimat és elillantam tőlük. Csak azért tettem ezt, hogy önt újból fölkeressem és

megkérdezzem: meggondolta-e már a dolgot? Huszonnégy óra elég szép idő a gondolkozásra, különösen, ha az embert nem háborgatják.

Ah! tehát ez volt az oka, hogy Ferguszon nem ölt meg azonnal, mikor hatalmában voltam. A nyomorult meg akart puhítani, így akart arra kényszeríteni, hogy részt adjak neki kincseimből.

Nem a nélkülözés, nem a haláltól való félelem, hanem pusztán az a tudat, hogy nem érhetem el célomat, ha itt veszek, nem látom többé viszont hazámat és téged édes húgom, csakis ezek birtak rá, hogy megmásítsam szándékomat. Bár

undorral töltött el az a gondolat, hogy Ferguszont kénytelen leszek magam körül megtűrni, ha elfogadom az alkut, mégis kijelentettem:

— Befogadom csapatomba és szavamat adom, hogy nem állok boszút a kiállott szenvedésért, de most gyorsan! vágja szét a köteleket!

— Nem olyan sietős!

— Hogyan?

— Meggondoltam a dolgot.

— Mit beszél?

— Azaz meggondoltam, hogy nagy bolond volnék, ha megelégednék egy huszadrészszel azokból a kincsekből, holott az egészet, de mindenesetre a felét megszerezhetem.

— Nem értem!

— Pedig a dolog nagyon egyszerű. Ön most tökéletesen kezemben van. Várhatok, míg még jobban is megpuhul. Egyelőre csak tagjai zsibbadtak el, de még nem éhes, még nem szomjas. Az én elemózsiás tarisznyámban van sült vad, egy palaczk bor és a butykosomban friss forrásvíz. Ha majd igazán megéhezett, akkor szerződünk, de nem előbb. Bolond volnék, ha olcsón adnám ki kezemből azt a sok előnyt, melyet a sors ön fölött adott, holott ön elég gazdag, hogy azokat drágán is megfizesse.

Ez a kajánság tökéletesen kihozott a sodromból. Nagy megerőltetésembe került, hogy elfojtsam magamban a tomboló haragot, de erőt kölcsönzött az a tudat, hogy a gonosztevő még ki fog kacagni, ha dühösködöm. Azért is higgadságot színelve, így szóltam:

— Nagy bolondot tett e pillanatban, Ferguszon! Az a kincs olyan dús, hogy huszadrészével és beérhette volna.

— De már csak jobban szeretem a felét! — vigyorgott Ferguszon.

— Pedig abból nem eszik! Ha egy kicsit ismer, akkor tudhatja, hogy belőlem nem lehet titkot kicsikarni, ha egyszer föltettem magamban, hogy nem szólok!

— De nem fog ilyesmit föltenni magában.

— Nem? Nos hát férfias becsületszavamra mondom, tisztelt Fergusson úr, hogy legyen bár kínos a halálom, önhöz többé ebben az életben nem szólok egy szót sem. Isten önnel!
Fergusson elsápadt.

— Majd meglátjuk, meddig tart ez az állhatatossága! — szólott rekedt hangon. — Mikor az ember belsejét az éhség marczangolja és nyelve a nagy szomjúság miatt odatapad a szájpadráshoz, rendesen alább hagy a büszkeségével. Megszelidítettem én már makacsabb embereket és meg fogom önt is szelidíteni, ha . . .

Nem fejezte be a megkezdett mondást. Süvöltést és koppánást hallottam, aztán láttam, mint kap fejéhez Fergusson. A hatalmas szál ember ingott és tántorgott. Jobb halántékában nyilvessző rengett és reszkető ujjai hiába próbálták azt onnan kivenni. Még egy-két másodperczig állott ott és rám bámult üvegesedő tekintetével, aztán elbukott és ott vergődött lábamnál.

Halálos küzdelmét nem nézhettem végig, mert valaki rám hajolt. Egy rút majomarcz. Két apró szem vigyorgott felém, tele jóssággal és részvéttel.

Nini! Hisz ez Nuago, a bennszülött, a kit nemrég mentettem meg Fergusson kezéből és a biztos haláltól.

Nem mondhatom, hogy túlságosan el voltam ragadtatva látásától. A mit gyermekkori olvasmányaimban az emberek háládatosságáról olvastam, már rég elpárolgott emlékezetemből. A mit azóta tapasztaltam, különösen Ausztrália földjén, az nem volt épen biztató. El voltam hát készülve, hogy Nuago úr folytatni fogja rögtön azt, a mit Fergusson elkezdett, csak-hogy még alaposabban keseríti meg életem utolsó perczeit, mint a néhai aranyásós. Mert tudvalevő dolog, hogy a vadak nagy mesterek az emberkínzásban.

De Nuago csakhamar megmutatta, hogy más szándéka van velem. Szétvágta a köteleket kezemen és lábamon. Mivel a dermedtség miatt nem tudtam fölemelkedni, úgy megdörzsölte minden tagomat, hogy a vérkeringés nem sokára helyre állott és felülhettem.

Szólni akartam, de ő ajkára tette kezét és csendet parancsolt. Lekerítette a holtan fekvő Ferguszon nyakáról a kulacsot és megitatott, aztán kivette vadásztáskájából a hideg sültet és megetetett. Mindezt olyan alaposággal és ügyességgel

gel cselekedte meg, mintha egész életén keresztül nem vadember, hanem betegápoló lett volna.

Valóban, én úgy találtam ebben a pillanatban, hogy ez a majomarcz, a kiálló pofacsontokkal, az apró pislogó szemekkel, oldalt kiszögellő koponyával szép, nagyon szép. Mert a jóság-

ban meg van az a csodálatos varázs, hogy még a rutat is megszépíti.

Engemet azonban úgy elkésérített a sok viszontagság, hogy már hinni sem mertem a jóban. Valami mégis megmaradt memóriámban a gyerekkori olvasmányokból: a kannibálok, a kik Robinzon szigetén lakomát csaptak emberhusból.

Hátha az én Nuago barátom csak azért ment meg az éhhaláltól, hogy aztán meghizlaljon és valami családi ünnep alkalmából, mint pecsenyét feltálaljon a Nuago-familiának?

Elkezdtem sajnálkozni — nem önmagam, hanem Nuago fölött. Mert szörnyen sovány voltam és vagyok a sok viszontagság után. Ha Nuago engem meg akar hizlalni, rámegy egész vagyona és még sem ér célta.

Ez a gondolat, de még inkább az én vademberem nyájas vigyorgása megnyugtatót némileg. Nem! Így nem vigyorog az, a ki az én húsból jól akar lakni.

Mikor legyűrtem az utolsó falatot és még egy korty itallal leöblítettem a keserűség ízét számból, mindenekelőtt megpróbáltam, ha vajjon nem felejtettem-e el tökéletesen a járást az utolsó 24 óra alatt? Járkálni kezdtem, habár még kissé merev volt a derekam.

Megvallom őszintén, hogy azért is álltam fel, mivel nem tudtam tovább nézni Fergusson arczát, a mint rám meredt üvegesedő tekintete. Ez az ember kegyetlenül bánt velem, gonosz volt, de azért mégis megsajnáltam, hogy ily hirtelen sujtotta a halál s még időt sem engedett neki, hogy megbánja azt a sok rosszat, a mit elkövetett.

Rajta kaptam magamat, hogy imát rebegek az elhunytért, a kit tán a rossz példa és a nyomor vitt csak a gonosznak ösvényére.

Aztán megszólítottam a mellettem lépkedő vad embert:

— Honnan jössz, Nuago?

Kelet felé mutatott.

— Ott lakik törzsöd?

Intett fejével, hogy úgy van.

— Miért jöttél ide?

Rám mutatott.

— Miattam?

Megint intett fejével.

— Tudtad, hogy bajban vagyok?

Ismét az a fejmozdulat.

— De honnan tudtad?

Ezúttal már nem volt elégséges a pusztá mimika. Nuago tehát rászánta magát a beszédre. Nehéz volt, de valahogy mégis csak megmagyarázta.

— Nuago nem felejtette el, hogy gonosz ember megkínózta, hogy jó ember megvédelmezte és oposszumot adott neki. Nuago így gondolkozott magában: gonosz embert megölöm, jó embert megmentem.

— S aztán? — kérdeztem, mikor láttam, hogy megakad.

— Itt volt a Nuago, mikor gonosz ember megkötözte jó embert. Mindent látott. Mikor gonosz ember négy társával eltávozott, Nuago utánuk ment.

— Hallod-e, fiam, — tört ki belőlem a méltatlankodás, — ezt nem cselekedted okosan!

Kérdőleg nézett rám.

— Itt hagytál megkötözve, az éhhalálnak kitéve, csak hogy bosszúszomjadat hűtsd. Nem lett volna okosabb, ha előbb kiszabadítasz.

— Nuago előbb gonosz embert akarta megbüntetni, mert az előbb kínozte meg, mintsem jó ember megvédelmezte.

Na! ez igazán vadember logikája, de hát nem lehet ellene szólni.

— Tovább! — sürgettem.

— Láttam, mikor öt gonosz elment és utánuk osontam, — folytatta elbeszélését Nuago. — Nagyon haragudtak egymásra és folyton veszekedtek.

— Tán azért, mivel Fergusson engem nem ölt meg?

— Nuago ezt nem tudja, mert nem érti a gonoszok nyelvét. Csak azt látta, hogy négy gonosz megrohanta ötödiket, a ki már meg van halva és elvette tőle övét.

— Pénzzel együtt?

— Nuago nem tudja, mi az a „pénz.“ Gonosz ember dühös volt, de nem tehetett semmit. Ott hagyák és sietve távoztak. Nem mentek messzire.

— Honnan tudod ezt?

Az én vad emberem sajátságosan mosolygott.

— Nuago nem indult egyedül vadászatra, hanem magával vitt négy embert Kuladó-törzsből. Tudják, hogyan kell a vadat felhajtani és elejteni. Négy gonosz nem él már.

Összeborzadtam és az égre tekintettem.

— Isten, a te igazságszolgáltatásod ez! — rebegtem magamban.

— Nuago követte ötödik gonosz nyomát, — folytatta az én vad emberem. — Tudta, hogy visszajön ide. S miután megölte gonosz embert, kiszabadította jó embert.

— Mi lesz már most belőlem? — kérdeztem.

— Jó ember eljön Kuladó-törzshöz és ott meggyógyul. Aztán elmegy a kincsekért.

— Hát erről meg mit tudsz? — kérdeztem bámulva.

Vad emberem sajátságosan mosolygott.

— Nuago mindent tud, — mondá. — Ott volt akkor éjszaka, mikor megtámadták jó ember fáját és látott mindent. Akkor még azt hitte, hogy jó ember is gonosz ember és így gondolkozott: hadd fálják fel egymást gonosz emberek! Látta azt is, mikor jó ember megtalálta aranyat s már rá célzott fegyverével, hogy megölje. De még sem tette, mert sejtette, hogy mi lesz ezután.

Kézdtem egészen kiábrándúlni ebből az Ausztráliából. Hát minden lépten-nyomon veszedelem és halál fenyegeti itt a becsületes embert? Igazad volt, kedves húgom, mégis csak jobb otthon!

A telepre már nem térhetek vissza, mert ott még számon kérik tőlem öt társamat és el sem hiszik, hogy ártatlan vagyok halálukban. Aztán fegyver és készlet nélkül bajos is volna oda menni.

Legjobb lesz hát, ha ráállok Nuago ajánlatára és felkeresem a Kuladó-törzset. Ott bevárom, míg alkalom nyílik

Sidneybe visszatérni, a hol új csapatot toborzok kincseim meghódítására.

— Induljunk! — szólítottam fel Nuagot.

Vademberek közt töltöttem három hónapot. Láttam hasonmásomat ős eredetiségében, a hogy mindennapi küzdelmet folytat a természettel a puszta megélhetésért. Mily kevéssel éri be!

Nekem nem volt elég, a mit a jó szerencse adott. Kincseket gyűjtöttem, a melyeknek árán nálunk két olyan törzs is, mint a Kulado, megélhetne kevés igényével, s nekem nem volt az elég! Visszakivántam három ősi birtokunkat és boldogtalanak éreztem magamat arra a gondolatra, hogy Detrekő, Mosnicz, meg Karvin nem lesz újból az enyém,

Mily kicsinyesek is vagyunk mi civilizált emberek telhetetlenségünkben!

Láttam azt is, hogy a vadember ép úgy szereti az övét, mint mi, a kiket a társadalom köteléke összetart. Nuago minden nap kockára teszi életét, hogy gyermekeinek megszerezze azt a kevés táplálékot, melyből életüket tengetik. Vajjon megtenné-e ezt civilizált ember?

Megszerettem ezeket a vadakat, a kik úgy tiszteltek, mintha felsőbb lény volnék. Pedig egyebet sem tettem, mint hogy megvédelmeztem egy embert, a ki hozzájuk tartozott. S ő megfizetett érte, mert megmentette életemet. De egynek sem jutott eszébe, hogy ezt nekem felhányja, hanem úgy ápoltak gyöngésgemben és betegségemben, mintha tőlem függne csupán életük és boldogulásuk.

Vajjon megtenné-e ezt egy civilizált ember?

Az őserdőben laktam három hónapig. Hol barlang volt a hajlékom, hol odvas fatörzs, hol pedig a víz szélén álló sziklaodu. Mikor ruházatom elkopott és elnyűtte a hosszas viselet, állatbőrből csináltak nekem új viseletet. Megtanúltam lándzsával röptiben eltalálni a madarat, nyíllal lőni, kétágú favillával felnyársalni a vízben eviczkélő halat és úgy bekeríteni e földrész legnagyobb emlősét, a kengurut, hogy nem menekülhetett, hanem szembe szállt velem és megküzdöttünk egymással.

Úgy megszerettem ezt a szabad, független életet, hogy tán le sem mondok többé róla, ha rád nem gondolok, meg az ősi birtokra, a melyet nekem kell visszaszereznem családunk számára . . .

Érzem, hogy kell, még ha délibábot kergetek is.

De azért ne hidd, hogy én, a civilizáció embere, egészen elvadultam a vadak közt. Sőt inkább rajta voltam, hogy abból, a mi nemesebb bennem, s a mit a műveltségnek köszönhetek, az ő tudatlan, de fogékony lelkükbe is csepegtessek valamit. Könnyebb volt, mint gondoltam.

Ha most Ausztrália belsejében él egy törzs, a melynek fogalma van Isten létezéséről, a mely lemondott az ember-

hús-evésről és már a földművelésre adja magát, ez az én művem. Tán meg is bocsátja a sors ennek fejében, hogy délibábot kergettem.

Egy ízben, mikor a Kulado-törzs asszonyainak épen megmagyaráztam, hogyan kell egy kenderszerű növényből, mely a vizek szélén nő, fonalat eresztani és a fonalból ruhának valót szőni, lelkendezve futott felém Nuago és azt kérdezte, nem akarok-e velök tartani, mikor elmennek öreg embert vadászni? Szó szerint vettem kérdését és azonnal dorgáló beszédet tar-

tottam. Kifejtettem Nuago előtt, hogy mily Isten ellen való bűn az, ha a felebarátunk és embertársunk véréért áhítjuk. Annyira belemelegedtem témámba, hogy észre sem vettem a törzs többi férfainak megérkezését, a kik valamennyien lándzsával és íjjal fegyverkezve csatlakoztak hozzánk és most szájtátva hallgatták az én prédikációm.

Mikor befejeztem szónoklatomat, Nuago tisztelettel meghajtotta magát és így szólt.

— Szépen beszéltél, jóltevőm, minden szavad szivemre is hatott, de bocsáss meg, ha azt mondom, hogy az öreg ember tán még sem olyan ember, mint mi.

— Hogyan? Ti nem tisztelitek az agg kort? — kiáltottam méltatlankodva.

— Ki beszél agg korról? Az öreg ember ép olyan fiatal, mint mi, sőt gyakran fiatalabb. Négy lába van, a teste szőrös, nagyokat ugrik és csemetéit magával hordja.

Világos lett előttem minden.

— Kengurut akartok vadászni? — kérdeztem megszegyenülve.

— Azt, azt! Ti úgy hívjátok, nálunk pedig a neve öreg ember.

Nevettem a félreértésen, de már most kijelentettem, hogy az ilyen öreg ember húsát én is szivesen megeszem, sőt a vadászatában is örömet veszek részt. Azonnal elindultunk. Magammal akartam vinni puskámat, de Nuago azt mondta, hogy többet ér egy erős lándzsa. Mert a kengurunak nincs kemény bőre, az élete sem szivós és egyetlen lándzsadöféssel le lehet teríteni, míg ellenben folytonos ugránozóása miatt nem szolgál a puskának alkalmas célpontul és könnyen elhibázható. Ilyenkor aztán nekimegy támadójának és mellső lábaival, melyek sokkal rövidebbek a hátsóknál, nagy csapásokat mér rá. Mivel pedig ujjain két-három hüvelyk hosszú és nagyon éles karmok vannak, egyetlen csapással végig hasíthatja ellensége testét. Ebből is látszik, hogy a kenguru-vadászat veszedelmes.

Lehettünk vagy harminczan, a kik vadászatra indultunk. Nuago, a ki a törzs feje volt, négy csoportra osztotta embereit

és megadta nekik a szükséges utasítást, hogyan tereljék lassanként a kenguru-csordát egy völgszerű mélyedésbe. Én Nuago csapatjával tartottam, a mely dél felől indította meg a hajszt. Tán félóráig mentünk, mikor a vezető hirtelen megállott, hasra vetette magát és jelt adott nekünk is, hogy kövessük példáját. Mikor már valamennyien meglapúltunk, Nuago hozzám csúszott és intett, hogy nézzek alá az előttünk levő völgmélyedésbe.

Óvatosan emeltem föl fejemet és csakugyan meglepett a sajtyszerű látvány. Vagy 25—30 kenguru lehetett ott együtt. Egy része hátsó lábain ült, a többi ficzkándozott. Az ülő kenguruk pezsgős üvegekhez hasonlítottak, mert az állat széles, gömbölyded testén vékony nyak és olyan apró fej van, hogy alig lehet távolról kivenni. A játszó kenguruk nagyon bohókásak voltak. Különösen akkor, mikor kettő egymásba kapaszkodott mellső lábaival és úgy tett, mintha keringőznék. Közben-közben olyan magasra ugrottak, hogy a legruganyosabb gummilabda sem vetekedhetett volna velök.

Nuago megsúgta nekem, hogy a mai vadászat nagyon sikerültnek ígérkezik, mert a kenguruk maguktól jöttek el a völgybe, hová őket terelni akarta. Valószínű, hogy sórtalmú forrás van a mélyedésben és ez csábította oda az állatokat.

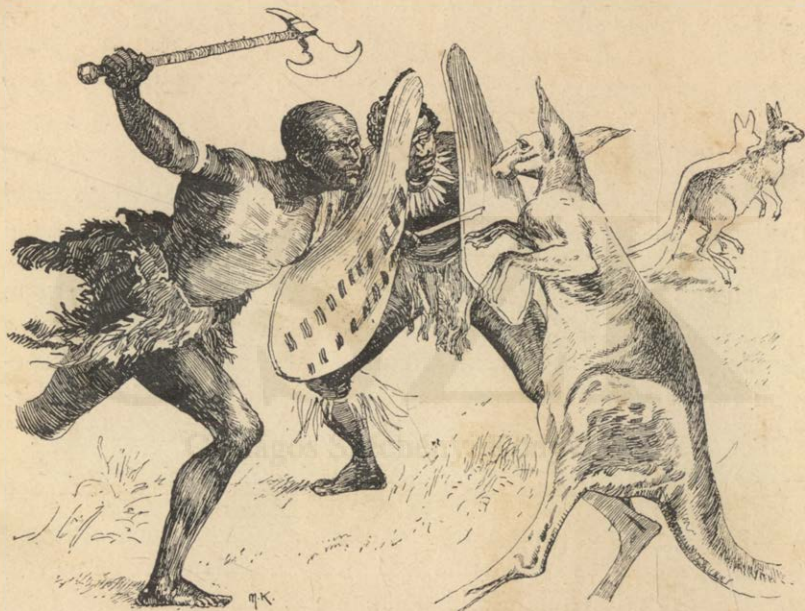
A többi kiküldött vadásznak már most egyéb dolga sincs, mint hogy elállja a völgmélyedés bejáratait és aztán megkezdhetik a gyilkos munkát.

Vagy öt perc múlva megszólalt az albatrosz-madár sivító hangja. Önkénytelenül fölfelé néztem, mikor a vihart jelző hangot hallottam, de Nuago nevetve mondta, hogy ez a megbeszélte jel és annyit jelent, hogy minden csapat elfoglalta már helyét és el van vágva minden kijárás a völgyből. Valamennyien fölugrottunk, megragadtuk lándzsáinkat és lerohantunk a lejtős úton, mely a völgybe vezetett.

Egyetlen pillanat alatt megváltozott ott minden. A mint a játszó kenguruk meghallották kiáltásainkat, nekiiramodtak a különféle kijárásoknak. Igazán sajtyszerű és bámulatos látvány volt, a mint a hatalmas állatok 15—20 lábnyi távolságra

szökkeltek egyetlen nekiugrással. Attól tartottam, hogy rohamukkal eltipurják a vadászokat. De csakhamar visszatértek ismét és a völgy legmélyebb részén verődtek össze csapatba.

Most pedig a lándzsa meg a szekercze végezte kegyetlen munkáját. Alig tiz percz múlva, vagy tizenöt kenguru hevert élettelenül a földön. Nuagonak volt gondja rá, hogy mindig három-négy embere támadjon meg egy kengurut, miután elkülönítette a többtől és így nem történt semmi baleset.

Miután pedig megnézte a csatatért és meglátta az áldozatok számát, jelt adott a kijárást elálló vadászoknak, mire ezek félrevonultak. A következő pillanatban az életben maradt kenguruk örült ugrásokkal menekültek el.

— Elég hús, — mondta magyarázatképen Nuago — hadd maradjon vad máskorra is.

Kifejeztem neki elismerésemet ezen nemzetgazdasági szempontból is helyes elv fölött és közelebb mentem az áldozatok-

hoz. Mert Nuago, a ki úgy örködött felettem, mintha legalább is az élete függne jólétemtől, nem akarta megengedni, hogy részt vegyek a harcban. S őszintén mondva, nem is kívántam meg a mézárhlást, mert nekem a vadászat csak akkor élvezet, ha én is kockáztatom némiképen a bőrömet.

De most következett rám nézve az igazi meglepetés. A mint közelebb mentem, egyszerre csak megelevenedett a völgy és mindenféle apró kis állatok bujkáltak. Azt hittem eleinte, hogy rókák, mert vörhenyes volt a vékony, rövid szőrük, de Nuago megmagyarázta, hogy ezek a fiatal kenguruk, melyeket a nöstény egy, a hasán levő zsákszerű mélyedésben cipel magával, a míg kilenczhetesek. Ezekből lesz aztán az igazi pecsenye.

De már ezt nem néztem tovább. Fájt a szívem, a mint láttam, hogy fogdossák össze egyenkint, vagy kettesével az apró ügyetlen állatkákat és fojtják meg egyetlen kézszorítás-sal. Futottam ismét a fenlapályra, hogy szemtanúja ne legyek ennek a vérengzésnek.

A mint kijutottam a völgyből, már ott találtam a törzsbeli asszonyokat teljes számban. Az egyiknek kezében égő gummifaág volt, annak jeléül, hogy a törzs elhagyja eddigi tartózkodási helyét és másfelé költözik, velük megy a vadonban élő ember lehibebb barátja is, a tűz, mely nélkül az állattal egy rangban volna csak. Mert a bennlakók nem értenek még a szikra kicsiholásához és ha véletlenül elalszik a törzs tüze, az már nagy szerencsétlenség.

Nagy büntetés sujtja azt, a kinek hanyagsága miatt éri a Kulado-törzset az a szerencsétlenség, hogy elalszik az égő gummifaág. Kénytelenek addig nélkülözni jótéteményét, míg valamely véletlen — villámcsapás, vagy erdőégés — újból nem juttatja nekik. Ezért is az az asszony, a kire a tűz őrizetét bízzák, nagy tekintélyben áll előttük és csaknem egyrangú a törzsfőnökkel.

A többi asszony helyzete már nem annyira irigylésre méltó, mert az ausztráliai bennszülötteknél a vadászaton kívül semmivel sem törődik a férfiú. Minden egyéb munka, mint kunyhó-

építés, élelmiszerek készítése, a ruha megcsinálása, a gyermekek táplálása és fölnevelése, mind, mind az asszonyra hárul. Szemrehányást is tettem e miatt egy ízben Nnagonak, de ő azt mondta, hogy így volt ez náluk régente és így lesz ezentúl is.

Mit mondtam volna erre a vadon fiának, mikor még nálunk is, a civilizáció minden haladása mellett, akad elég olyan ember, a ki valamely rossz szokásról, vagy megrögzött előítéletről csupán azért nem akar lemondani, mert apja és nagyapja is abban a hibában leledzett.

Az asszonyok most is hozzáláttak a vad feldarabolásához. Alig egy óra mulva már lobogott a tűz és jó illat áradt szét az üstökből. Hej, ha egy kis szegedi paprikám lett volna, milyen kenguru-gulyással lepem meg az én derék vadembereimet!

Nuagotól megtudtam, hogy miért hagyták el eddigi lakóhelyüket. A vadászat, a mai nap kedvező eredményének ellenére, nem ütött ki szerencsésen ebben az esztendőben és hogy a törzs megélhessen, kénytelen volt két hónapra szolgálatba állni valamely squatterhez. Így nevezik az ausztráliai marhatenyésztőket, a kik mértföldekre terjedő legelőkön szarvasmarhát és birkát nevelnek. Akad olyan is közöttük, a kinek harmincezer darab szarvasmarhája és százezer birkája van. De mi haszna belőle, ha állomása 150—200 mértföldre esik Sidneytől, az első helytől, a hol jószágát eladhatja? A vevő nem megy hozzá, így hát ő kénytelen fölkeresni a vevőt. Azért minden második esztendőben kiszemeli nyájainak meg csordáinak legjavát és útnak indul vele Sidney felé. Az ilyen utazáshoz sok bátorság, kitartás és vállalkozó kedv kell, de hát ezeknek a tulajdonságoknak nincs híjával a squatter. Mivel pedig rendes szolgálatait személyzetével nem győzi az otthon maradó, meg az útra induló állatok gondozását, ráfanyalódik arra is, hogy bennszülötteket vesz szolgálatába. Nem szívesen cselekszi, mert rendszeren megbízhatatlan a bennszülött, de Nuago törzséről tudva volt, hogy már több ízben vett részt az ilyen squatter-hadjáratban és mindig kifogástalanul viselkedett, azért is kétszer olyan jól fizették, mint a többi törzs hozzátartozóit.

A mint Nuago nekem ezeket elmondta, azonnal eszembe jutott, hogy én egybeköthetem ezúttal a hasznost a kellemessel. Ha mint európai ember felajánlom szolgálatomat és befolyásomat a bennszülöttekre a squatternek, nemcsak jó fogadtásra számíthatok, de bő jutalomra is. Azonkívül meg a squatter útja elvezet az én egykori aranyásó-telepem mellett is. Hátha sikerül kincsemből annyit elvinni, hogy ábrándomat megvalósíthatom?

Mikor elmondtam mindezt Nuagonak, nagyon helyeselte tervemet.

*

Harmadnapra a szerenesésen lefolyt kenguru-vadászat után elértük a squatter állomást. Már messziről hallatszott olyan dübörgés, mintha ezer kocsi hajtana síneken és éreztem, hogy a föld reszket a lábam alatt. Ennek oka pedig a sok marha, mely rohamlépésben tart egy bizonyos cél felé. Nuagótól megtudtam, hogy most terelik a csordákat a Námoj-folyamhoz, a hol megitatják napjában egyszer és a szomjas állatok rohanásától félmérföldre is hullámoz a talaj.

Most feltűnt előttünk a négyszáz lábnyi széles Námoj, az ausztráliai kontinensnek egyik leghatalmasabb folyója, a mely a Kék hegységben ered, néhányszor elvész a homokban, a föld alatt folytatja útját egy ideig, de aztán hatalmasan, erőteljesebben kel ismét napvilágra és a Viktória-öbölnek tart. Megállottam a parton és átnéztem a túlsó oldalra.

Minő látvány! Tömör sorokban, valóságos hadi rendben közeledett sok ezer szarvas állat. Többnyire barnás volt a szőrük és csak a szarvak csillogtak hófehéren az izzó napfényben. A mint rohantak, olyan ellenállhatatlan őserő volt rohanásukban, hogy nincs az a hadsereg, melyet el nem tiportak, el nem söpörtek volna. Fejük le volt konyítva, a szarvak szuronyerdőként villogtak és vérbeboruló tekintetökkel, kilógó nyelveikkel, valamint bozontos, széles homlokukkal igazán félelmes látványt nyújtottak.

Itt-ott feltűnt egy lóháton ülő ember alakja is, a mint hosszú, rézsodronyos karikással a kitörni akaró állatokat visszaterelte. Nagyon hasonlítottak a mi csikósainkhoz és voltak is olyan ügyesek, mint ezek. A mint az első csapat a vízhez ért, megállott egy másodperczig, aztán zúdulva rohant az eleven ár a hullámozó folyamba. Öt percz múlva pedig csak mozgó fejeket, szürsölő állatokat láttam, mert magából a folyamból nem láthattam semmit, annyira elborította a szomjas szarvasmarha.

Nuago oda jött mellém, ajkához emelte a kürtjét és hatalmasat kürtölt bele. Erre a jeladásra kivált a hajtsárok közül az egyik, a kinek kalapján sastoll rengett és válaszolt a jelre. Két percz múlva, vagy félmérfölddel alább, a hol nem tolongott már az állatok sokasága, kompot bocsátottak a vízbe. Mi is arra felé tartottunk és épen akkor értünk oda, mikor a komp kikötött.

Az első ember, a ki a kompból a partra szökött, a sastollas hajtsár volt. Bámulva állottunk meg egymással szemben és csaknem egyszerre kiáltottunk:

— Hogyan? Ön az Gregson?

— Ön az, Shmit úr?

Csakugyan Gregson volt, a kit én Sidneyben tartózkodásom alatt szerződtettem, hogy húsz emberből álló csapatjával az aranyásó telepre menjen és ott várja további rendeleteimet.

— Mondhatom, szépen felültetett! — mondá duzzogva, — kevés híja, hogy társaim agyon nem vertek, mivel olyan messzire csábítottam és a legszebb kilátásokkal kecsegtettem őket. Igazán sok hűhó semmiért!

— Kedves Gregson, — válaszoltam — az ön szemrehányásai csakugyan jogosultak volnának, ha csupán tőlem függött volna ígéreteim teljesítése. De mielőtt a beszélgetést ebben a hangnemben folytatnók, hallgasson meg.

Röviden elmondtam neki minden kalandomat és nagy megelégedésemre tapasztaltam, hogy neheztelése elmúlt. Melegen megszorította kezemet és így szólt:

— Valamikor a latiniskolában jártam és tudok még annyit abból, a mit akkor elsajátítottam, hogy a vis major, a sors hatalmaskodása ellen mit sem tehet az ember. Igazán örvendek, hogy ép böljével került ki a sok ármányból, mely fogát fente rá . . . Fergusszonnal különben nekem is volt régen némi dolgom és jól esik az a tudat, hogy a nyomorútlat utólérte végzete.

— Hagyjuk a holtakat, kedves Gregson. Ő már bűnhődött és holttestén lakomát csaptak a sivatag keselyűi. Mondja inkább, hogyan került ide?

— A dolog nagyon egyszerű. Társaim nagyon rossz néven vették tőlem, hogy reményük meghiusult és lecsaptak a főnökségről. Elszéledtek a világ mind a négy tájéka felé és részint, mint aranyásók, részint, mint szabad vadászok keresik meg mindennapi kenyerüket. A mi engem illet, egyikhez sem éreztem magamban valami különös hajlandóságot és nagyon boldog voltam, mikor Brackes úr, a telep tulajdonosa, két hónap előtt az aranyásók közé jött és megbízható embereket keresett, a kik nála szolgálatot vállalnának. Mivel fiatalabb éveimben Northumberland földjén magam is marhatenyésztéssel foglalkoztam és nemcsak ehez értek, de a lovat is jól megülöm, az első próbatétel után jó fizetéssel fogadott fel és azóta itt vagyok.

Ha le is mondtam arról a reményről, hogy mint milliomos térek vissza hazámba, legalább becsülettel keresem meg mindennapi kenyeremet és az is valami!

— Ne mondjon le végleg arról a reményről, kedves Gregson, — szoltam halkán — mert lehet, hogy nagyon közel áll a megvalósúláshoz.

— Hogyan? Ujból csábit?

— Nem csábitom, de tartozom önnek kárpótlással azért, hogy miattam hagyta ott Sidneyt és hiszem, hogy meg lesz elégedve a kárpótlással.

Kevés szóval tudtára adtam, hogy minő szándékkal jöttem ide s hogy a bennszülöttek támogatására számíthatok. Ő komolyan hallgatott végig, aztán kijelentette, hogy rendelkezésemre bocsátja magát, a mennyiben mostani szolgálata ezt megengedi.

Azalatt a Kulado-törzs emberei is hozzánk csatlakoztak és Gregson jól megnézte őket. Emberismerő volt, mert rövid szemle után megelégedésének adott kifejezést és azt mondta, hogy az ilyen emberanyaggal sokkal biztosabban valósíthatom meg terveimet, mint Sidneyben bérelt csapattal.

— Most pedig jöjjön, hogy bemutassam gazdámnak, — szólított.

Útközben felvilágosított arról is, hogy milyen életmód vár rám, ha Brackes úr, a squatter szolgálatába állok. Nem épen könnyű feladat ez.

— Könnyebb egy hadsereget vezérelni, — mondá mosolyogva — mint ezt a szuronyos hadat (a fürdő szarvasmahára mutatott) úgy juttatni el rendeltetése helyére, hogy a fele el ne maradjon útközben. Ismerni kell nemcsak az állatok sajátságait, de a szelek járását, meg a talaj viszonyait is. Ez a jámbor csorda néha, mikor a szél szeme közé csapja a finom, tűzként égető homokot, úgy megvadul, hogy nincs az a földi hatalom, mely vele birna. Megvadul, világgá rohan és eltípor mindent, a mi útját állja. Máskor meg a gonosz véletlen úgy akarja, hogy mocsár közelében megünk el. Sejtelmünk sincs létezéséről és csak akkor nézünk nagyot, mikor óriási felhő száll fel belőle. Apró muslinczák, melyek megrohanják a marhát és vérért szívják. Egy pillanat és felbomlik minden rend. A megvadult, agyonkínzott állatok hörögve és tombolva futnak szét és még szerencse, ha kisebb csoportokban maradnak együtt. Néha egy hétig is eltart, míg a hajtsárok — vagyunk vagy háromszázan — összetereleik az elszéledt had egy részét. Egy töredéke mindig elmarad ilyenkor. Azért is a legnagyobb

felelősséggel jár az én feladatomban, mely abból áll, hogy mindig két-három mérfölddel előtte járok a vándorló karavánnak és jól megvizsgálom a talajt. Önt is kiszemeltem erre a foglalkozásra, mert tudom, hogy van vadászszimatja és megéri a veszedelmet. Aztán lesz ilyenformán alkalmunk, hogy együtt maradjunk és megbeszélhetjük terveinket.

Kijelentettem készségemet, hogy alárendelem magamat jobb belátásának. Ő pedig folytatta:

— Rendes körülmények közt a mi szolgálatunk, eltekintve a vele járó felelősségtől, nem épen a legterhesebb, sőt marad még időnk a vadászatra is... Jól tudom, Shmit úr, hogy ön híres vadász és számítok erre a tehetségére. Mert a mi az élelmezést illeti, van ugyan marhahécsénye bőven, de az ember megunja. Aztán Brackes úr, a mi derék gazdánk, meg szerény magam is, nem vagyunk ellenégei a jó falatnak... De itt jön már ő maga.

A folyam partján növvő bozótból kilépett egy hat láb magas, széles vállú férfiú, a kinek napbarnított arca majdhogya ki nem csattant az egészségtől. Egészen marhabőrbe volt öltözve és még süvege is ebből az anyagból készült. Vállán duplacsövű puskát tartott és övébe hatalmas bowie-kés volt dugva. A mint bennünket megpillantott, felénk tartott.

— God by! — üdvözölte Gregsont, aztán rám mutatott e szavakkal: — Valami új akvizíció?

— Még pedig a javából, — válaszolt Gregson, — és gentleman tetőtől-talpig.

Nem vittem még odáig, hogy el ne pirúljak a föllengző dicséret hallatára, a mit Brackes észre vett. Kezét nyújtotta és így szólt:

— Gregsonnak tökéletesen igaza van. A kinek arczbőrére Ausztrália vadona még nem szoktatta el a pirulástól, az csakugyan derék férfiú lehet. Üdvözlöm önt, sir!

Meghajtottam magamat szótlanul.

— Holnap reggel indulunk, — folytatta a squatter. — Úgy hallom, a kuladok is megérkeztek már.

— Velem jöttek, — jegyeztem meg.

— Valóban? Jól ismeri őket?

— A törzs főnökének némi szolgálatot tettem, a mit ő azóta százszorosan viszonzott, de még mindig leköteleztemnek érzi magát.

Brackes úr csodálkozva nézett rajtam végig.

— Lelkemre, sir, ön unikum lehet a maga nemében, — mondá kis szünet múlva. — Ezek a bennszülöttek nem állnak épen a háladatosság hírében és a ki ezt az érzést mégis fölbresztette bennök, csakugyan ritka példánya lehet a Plato kétlábú tollatlan állatjának. Bocsássa meg ezt a klasszikus idézetet, de én igazán nagy hálával tartozom Gregsonnak, hogy önt ide hozta. Jöjjön a sátramba, a hol megbeszéljük a felteteleket. Figyelmeztetem, ne legyen túlságosan szerény, mert én minden föltételét előre is elfogadom.

Félóra múlva megkötöttük az alkut. Mondhatom, hogy új gazdám nem volt fukar és ha az a kincs nem lett volna a gummifa tövében, tán még egész hátralevő időmet nála töltöm. Mert van valami rendkívül vonzó ebben a szabad squatter-életben és fel tudom már most fogni a mi csikósainknak büszkeségét, a kik nem cserélnének egy falusi bíróval.

Éjfél után két órára volt kitűzve az indulás. Noha az előcsapathoz tartoztam, mint annak vezetője, mégis arra kértem Brackes urat, engedje meg, hogy jelen lehessen, míg az egész Sidneybe induló sereg útra kel. S hozzá tettem, hogy van némi tapasztalatom arra nézve, hogyan kell a csökönyösködő marhával elbánni. Gazdám szívesen ráállott, mivel jól tudta, hogy mennyit ér ilyen alkalommal egy jó tanács.

A mi „hadseregünk“, melynek utazása hat hétre volt kiszámítva (fölteve, hogy nagyobb akadály nem merül fel), a következő módon volt szervezve:

A fővezérséget maga Brackes úr vállalta el, hadsegédei pedig ketten voltak: Gregson meg én. Rám volt bízva az előcsapat vezetése, mely tizenkét kipróbált emberből állott, a kik egytől-egyig jeles vadászok voltak.

Mindegyik duplacsövű Lancaster-puskát kapott és két hátlövetű revolvert. Lóháton jártunk és paripáink akár-

melyik futóversenyen gyorsaság tekintetében feltűnést keltettek volna.

Feladatunk abból állott, hogy a sereg előtt járjunk egy-két mértfölddel és kikémelejük a talaj viszonyait, fölkutassuk a vidéket, kikeressük az éjjeli megpihenésre alkalmas helyeket, a jó legelőket, a forrásokat és úgy mellesleg, mikor kapóra jön a vad, friss hússal is ellássuk a főhadiszállást. Ha pedig veszedelem fenyeget, a tartaléks csapatot értesítsük, mely száz fegyveresből állott és kétoldalt kísérte a karavánt teljes készenlétben.

Gregson vezette az utócsapatot, a mely ötven szekérből állott, mindegyik elé négy-négy ökör volt fogva. Ezekre volt elhelyezve a

podgyász, a legszükségesebb útikészlet, a patika és ott tartózkodott a két állatorvos is, a kik szükség esetén sebészi szolgálatot is tudtak teljesíteni. Ott főztek a személyzet számára is, a mely szolgálatot a Kúlado-törzsbeli asszonyok végezték két európai szakács felügyelete mellett. Szükség esetén minden egyes hajtsár értett annyit a konyhaművészethez, hogy nem kellett az éhenhalástól tartani.

A főhad zömét 200 hajtsár és 50 juhász alkotta, úgy, hogy a fegyverfogható létszám négyszáz emberből állott. Volt azonkívül 50 juhászkutyánk, kitűnő ausztráliai fajta, a mely harcz esetén nem megvetendő segítő csapatnak vált be, mert egytől-egyig be volt tanítva a támadásra és hatalmas fogatával nagyok sok kellemetlenséget okozhatott az ellenségnek.

Maga a karaván harminczezer szarvasmarhából állott, meg húszezer juhból. Csupa egészséges, erős állat, a mely összeségében körülbelül félmillió dollár értéket képviselt. Alcsoportokra volt osztva, melyek közül mindegyik ezer darab marhából vagy juhból állott.

Mindjárt az indulásnál nagy nehézséggel kellett megküzde-nünk. Előttünk volt a hatalmas folyó, a melyen át akartuk szállítani a karavánt.

Már pedig hajnal tájban kissé hűvös volt a víz és az állatok nem mentek neki szívesen. A delet pedig még sem lehetett bevárni, mert akkor meg nem jutunk el a legelső éjjeli megállóig.

Azt eszeltem ki, hogy a karaván háta megett, de úgy, hogy a szél irányába essék, hatalmas tüzet rakattam, a melyre — mikor már javában lobogott — néhány régi lópokróczot dobattam. Ezek aztán olyan rossz szagot árasztottak, hogy alig birtuk ki.

A mint a szél a csordák felé vitte a szagot, az eddig pihenő állatok nyugtalankodni kezdtek és fölugrottak. Egy-két pillanatig szimatoltak, keservesen bögték, aztán szügyükbe vágták fejüket és hatalmas iramodással nekivágtak a rónának.

De nem tudtak elszéledni. Mert jobbról és balról egészen a folyóig a 200 hajsár szilárd sorfalat alkotott. Mindegyiknek kezében égő szurokfáklya volt, a melylyel a kitörni készülő állatokat visszaterelték. A mint az első ezer szarvasmarha a folyamparthoz ért, nekibőszülve a szagtól és a fáklyák fényétől, egyenesen a vízbe rohant.

Itt is meg volt már szabva az átkelés iránya. Ötven ölnyi szélességben el volt zárva a meder kompokkal meg kötelekkel. A kompokon a szelíd természetű juhokat vittük át. Reszketve és bégetve simúltak egymáshoz és nem tettek semmi kísérletet a rend megzavarására.

Ugyanígy történt a többi huszonkilencz csoport átkelése is. Reggeli kilencz órakor az összes karaván a túlsó parton volt, még pedig tökéletesen megszelídülve, mert a szél azalatt

más irányt vett és nem hozta többé felénk a szagot, a hideg fürdő pedig lehűtötte az állatok forrongó vérét.

Történt ugyan néhány baleset is. Vagy tíz darab szarvasmarhát elgázolt a többiek sebes rohama és ugyanannyi belefult a folyamba, mikor az ár a kompok alá sodorta. De mi volt ez azon nagy veszteséghez és nehézséghez képest, melylyel más alkalommal az átkelés jár. Hisz akárhányszor megtörtént, hogy mikor a karaván háromnegyed része már a túlsó parton volt, egy vezető bika beleugrott a hullámokba és visszatért a karámhoz, a többi pedig nyomon követte és kárba veszett az egész óriási munka. Néha két-három napig eltartott, míg az átkelés sikerült.

Mikor a túlsó parton kis pihenőt tartottunk és megreggeliztünk, Brackes úr odajött hozzám, melegen megszorította kezemet és így szólt:

— Gregson nem túlozott, mikor azt állította, hogy ön ezermester!

*

Különös egy élet volt az, melyet a rákövetkező napokban éltem. Roppantúl terhes, de még inkább érdekes. Eszembe jutottak hun elődeim, a kik lóháton aludtak, harczoltak, étkeztek és vadásztak. Napokon át le sem voltam a nyeregből és ha nem fanyalodtam rá arra a hun szokásra, hogy az eledelre szükséges húst a nyereg alatt megpuhítottam, mielőtt megtettem volna, ezt csak annak köszönhetem, hogy Brackes úr bőven gondoskodott ételmezésünkről.

Kipihent és a hosszabb tétlenség folytán kissé ellustult testemnek nagyon jót tett ez a folytonos mozgás. Soha sem éreztem magamat olyan egészségesnek és erősnek, mint ez alatt az ekszpediczió alatt és ajánlhatom elkövérédesben szenvedő honfitársaimnak, hogy ne menjenek Marienbadba, ne használjanak Bantingkúrát, hanem csapjanak fel néhány hétre hajtsárnak Ausztrália rónáin.

Néha olyan sűrű bozóton vitt keresztül utunk, hogy szekerczével kellett rajta keresztül ösvényt vágni.

Az őstermészet hatalmasan nyivánuló, termékenyítő ereje valóságos erdőket alkotott a nálunk csak apró füvekből. Itt még a moha is félláb magas hajtásokat eresztett és az úti lapu két-három láb magas volt. Szerencse, hogy a tövises növényeket nem ismeri Ausztrália talaja, különben tán egyáltalában nem volna lehetséges az utazás.

Sok bajt okozott a folyamok zezgugos folyása. Néha napján ötször-hatszor is át kellett kelnünk ugyanazon a folyamon, tekervényes haladása miatt és az a víz, mely félmérfölddel beljebb még sekélyes volt, úgy hogy térdig sem ért, azon ponton, a hol épen át akartunk rajta kelni, már feneketlen mélységűnek látszott. De nem maradt időnk, hogy az átkelőket kutasuk, hanem egyenesen nekivágtunk a hullámoknak és csekély áldozat árán mindig sikerült is az átkelés.

Az utazás hetedik napján azonban váratlan veszedelem támadt. Nem akadtunk folyamra, de még egy kis posványra sem.

Mi kétlábúak még valahogy elbírtuk a nélkülözést, mivel Nuago előre figyelmeztett a bajra. Hanem a sok marha ellankadt és iszonyúan szenvedett. Mert ráadásul még a bozót is elmaradt és a forró nap egyenesen rátűzött a haladó, vagyis inkább czammgó karavánra.

Az első éjszakán tompa csend uralkodott a táborhelyen. Az állatok összedugták fejüket, mintha tanakodnának. Csak a juhok bégtek.

De már a következő éjszaka kitört a forradalom. Az elkínzott állatok minden pillanatban csordákban akartak kitörni és a hajsárok egész éjjel talpon voltak, hogy megakadályozzák az elszéledést.

Összegyűltünk tanácskozásra Brackes úr sátorába. Mondhatom, hogy a hangulat nagyon komoly volt, mert kulacsainkból is elfogyott a víz és nagyon szenvedtünk a szomjuság miatt.

De azért senki sem gondolt a saját bajára, mert hisz az egész vállalat sikere kockára volt téve.

— Uraim, — e szavakkal kezdte meg a tanácskozást a fővezér, — egy váratlan ellenség támadt ellenünk. Rendes körülmények közt ő a mi jóltevőnk és neki köszönhetünk min-

dent. De jaj a szegény halandónak, ha ellene támad a természet! Gyöngének bizonyúl vele szemben emberi ész és erő . . . Úgy látszik, hogy szokatlan szárazság volt az elmúlt esős idényben. A források kiapadtak, a tavakban és a posványokban nincs egy csepp víz. Már pedig e nélkül veszve vagyuk. Kérem, mondják el, mi a nézetük?

— Véleményem az, — mondá Gregson, — hogy ne vesztegessünk időt. Itt már csak a véletlen segíthet rajtunk.

Ha még egy napig maradunk veszteg, elvész a karaván fele, a többi pedig kitör. Induljunk el azonnal és meg se álljunk mindaddig, míg vízre nem találtunk. Azt hiszem, hogy a mostani körülmények közt ez a menekülésnek egyetlen útja.

— S ön master Shmit? — e szavakkal hozzám fordúlt Brackes — mi az ön nézete?

— Nem helyeslem Gregson felfogását, — válaszoltam. — A czéltalan haladás még jobban elfárasztja az állatokat és

fokozza szomjuságukat. Hanem azt tanácsolom, induljunk el annyian víz keresésre, a hányan nélkülözhetők vagyunk és a kinek a szerencse kedvez, az . . .

Nem fejezhettem be előadásomat, mert ebben a pillanatban szétvált a sátor függőnye és a nyílásban megjelent Nuago.

Arczának különös volt a kifejezése, minha valami fontos mondani valója volna.

— Mit hoztál, Nuago? — e szavakkal szakítottam félbe a csendet.

Csak egy szót mondott, de ez elég volt, hogy valamennyien talpra álljunk és hozzá rohanjunk:

— Víz, — mondá.

— Hol? Merre van? — kiáltottunk.

A bennszülött a sátor közepébe mutatott.

Azt hittem, hogy gúnyt űz belőlünk és dühösen rátámadtam:

— Miféle ostobaság ez?

Nuago csendesen rázta fejét és így szólt:

— Nuago nem ostoba. Nuago tudja, mit beszél. Nuago nem merné fehér embereket háborgatni, ha nem volna biztos abban, a mit mond.

Szólni akartam, de Brackes szavamba vágott.

— Uraim, engedjük kibeszélni Nuagot. Ez az ember egész életét a sivatagban töltötte és ismeri minden titkát. Hátha olyasmit fundált ki, a miről nekünk sejtelmünk sincs? Dühösködni akkor is ráérünk még, ha megcsalta reménykedésünket.

Az okos szó hatott és én intettem Nuagonak, hogy lépjen közelebb és beszéljen világosabban.

S ekkor a bennszülött szakgatott mondatokban előadta fölfedezését. Az ausztráliai talaj sok helyütt sajátságosan van megalkotva. A legfelsőbb, öt-hat lábnyi vastag réteg futóhomok. Ennek szilárd alapja a termő föld, de ez sem vastagabb két lábnál. Alatta üreg van, a melybe beleszívódik nagy esőzések idején a fölösleges víz és megmarad ott hosszú időn át tisztán és élvezhető állapotban. Hogy pedig még mélyebbre nem hatolhat a föld keblébe, ez onnan van, mivel a víz fenekén szil-

vós agyagréteg van, a mely nem bocsátja keresztül a nedvességet.

— De honnan tudod, hogy épen itt van ilyen rejtett forrás, vagy patak? — kérdeztem.

Nuago jóságosan mosolygott.

— Ebből tudom, ni, hogy itt elrejtett forrásnak vagy pataknak kell lenni, — mondá és felénk tartott egy csomó sásszerű növényt. — Sátor körül nőtt. Hosszú gyökere van, a mely benyúlik a homokon keresztül egészen a termő földig. Még zöld, a mi mutatja, hogy vízből táplálkozott. Egész nap kerestem, de nem találtam sehohol, csakis itt. A mi azt bizonyítja, hogy a sátor alatt van víz.

Nem telt bele tíz percz és a sátor el volt távolítva. Húsz ember ásóval és kapával a futó homokkal küzködött. Nehéz munka volt, mert a homok folyton visszahullott és eltemette a félig kiásott gödröt. Hanem ezen a bajon is segítettünk csakhamar Nuago útmutatása szerint. A szekerek oldalait kivettük és oldalgátákat csináltunk belőlük, a melyek megakadályozták a homok hullását.

Újabb félóra mulva szilárdabb talajra akadtak a munkások. Ez már olyan üde volt, hogy világosan megéreztük a felénk csapkodó vízpárákat.

Még tíz percz és valami zúgásféle zaj ütötte meg a fülünket.

— Vigyázz! — intette Nuago a munkásokat, — itt folyam van.

Abban a pillanatban az egyik munkás fájdalmasan kiáltott föl és az oldalfalhoz támo lygott. Olyan lökést kapott, hogy alig tudott megállani a lábán.

A következő pillanatban valamennyien bőrig voltunk átázva.

Hatalmas víz sugár szökött föl abból a nyílásból, melyet a munkás csákánya ütött. A sokáig fogva volt víztömeg utat tört magának fölfelé, Isten szabad ege alá.

Oda akartunk rohanni, hogy epesztő szomjunkat csillapítsuk, de a bennszülött utunkat állotta.

— Vigyázz! — figyelmeztetett és megfogván a legközelebb álló kezét, húzta maga után.

Mi többiek pedig önkéntelenül követtük példáját és sietve másztunk ki a gödörből.

De Nuago ott sem engedett megpihenni, hanem intett, hogy kövessük. Bár kelletlenül, de mégis engedtünk jobb belátásának és sietve haladtunk nyomában. Vagy száz lépésnyire a gödör nyílásától megállott, lehajolt a földre és végigtapogatott egy darabot.

— Itt nincs már sár, — mondá, — itt bizton vagyunk.

— Mit jelentsen ez? — kérdeztem.

— Nézzen oda!

Az a darab föld, a hol sátrunk még két órával ezelőtt bizton állott, most hullámzott, reszketett és átalakult. Hatalmasan dübörögve ostromolta a kiszabaduló és békóitól megfosztott elemi erő. Egyszerre csak egy óriási megrázkódás, irtóztató robaj és mintegy száz lábnyi területen összeomlott a talaj.

Mikor magunkhoz tértünk kábultságunkból, valami csillogó tükröt pilantottunk meg a helyén.

Valóságos tó alakult azon a helyen, a hol sátrunk állott. A földréteget, mely eddig eltakarta, úgy elnyelte, hogy nyoma sem maradt.

Még egy félóráig vártunk Nuago tanácsára, nem lesz-e újabb földszakadás, aztán odasiettünk és szomjunkat oltottuk.

De jó volt, hogy nem vártunk tovább. Mert a következő pillanatban vad bőgés hallatszott a gulyák pihenő helye felől. Az állatok megszagolták a vízpárát és előtörtek, hogy szomjukat enyhítsék. Alig maradt annyi időnk, hogy kitérjünk az állatok rohamának, a mely ha itt ér, vagy elgázol, vagy pedig beletaszít a kavargó víztömegbe.

Mire a reggeli nap elárasztotta fényével a tájat, az egész karaván megelegedve pihent. A sivatagon végig kacskaringósan húzódott egy ezüstös szalag, a melynek vége elveszett a szemhatáron túl. A földből kitörő folyam medret ásott magának és elindult ismeretlen tájak felé. Ki tudja, meddig jut el?

Tán odáig, míg újabb futóhomokrétegre talál, a mely magába szívja és újból elrejtí az emberek szeme és a napvilág elől?

Brackes megnézte az óralánczán csüngő delejtűt, aztán mosolyogva így szólt:

— Nem kell többé attól tartanunk, hogy vízben hiányt szenvedünk.

— Honnan tudja ezt? — kérdeztem csodálkozva.

— Az új folyam épen abba az irányba halad, a merre a mi utunk vezet. Ha csak két napig is lesz kísérlőnk, már túl vagyunk a sivatag veszedelmes részén s ezentúl mindig akad egy-egy kisebb folyam.

Valami ötletem támadt.

— Uraim, — mondtam — úgy tudom, hogy ennek az új víznek mi vagyunk a felfedezői, jogunkban áll tehát, hogy nevet is adjunk neki.

— Úgy van! — hangzott mindenfelől.

— Az én nézetem pedig az, hogy önmagunkat tiszteljük meg, ha annak az embernek a nevérl kereszteljük el, a ki nemcsak a vállalatunk sikerét tette lehetővé, de tán valamennyiünket meg is mentett a legkínosabb haláltól. Önök bizonyára tudják, hogy kit gondolok.

— Éljen Nuago!

— A mi derék életmentőnk!

— Nuago-folyam legyen ennek a víznek a neve!

— Senki sem méltóbb arra, hogy nevét viselje!

Így hangzott környöskörül. De ennél még nem állapodott meg a lelkesültség. Fölkapták a megrémült bennszülöttet vállalaikra és bármint könyörgött is, körülhordták az egész táborban.

Szegény Nuago nagyon meg volt ijedve és nem értett semmit a megtiszteltetésből. Azt hitte, hogy hálából fel akarjuk őt áldozni a földalatti szellemeknek.

Mikor nagynehezen megmagyaráztam neki a megtiszteltetés jelentőségét, kényszeredetten mosolygott, és csak ennyit mondott:

— Nuago még nem ivott a vízből, Nuago nagyon szomjas, engedjék, hogy Nuago is csillapítsa szomjúságát.

A következő öt nap alatt nem fordult elő semmi nevezetes esemény. A kis folyam, melyet mi fakasztottunk a földből, velünk utazott tovább, valamivel gyorsabban, mint mi és így nem kellett többé szomjúságot szenvednünk.

A hatodik nap reggelén fölkeresett Nuago és tiltakozó

arczkifejezéssel mutatott a messze távolba. A derék bennszülött nem szokta gesztusait hiába pazarolni s így mindjárt tudtam, habár nem láttam semmit, hogy arra felé, a merre mutat, van valami, a mi engem is érdekel.

— Mit látsz, Nuago? — kérdeztem tőle.

— Magas, felhőkig nyúló fát, — volt a válasz.

— Fát? Hát ebben mi van? Hála az égnek, Ausztráliában nem szűkölködünk fáknak.

— Gummifa!

Olyan hangsúlylyal beszélt, hogy mint a villám, járt át szavának jelentősége. Ott van az aranytelep, az én gummifám és tövében a tömérdek kincs.

Tehát mégis az enyém lesz és megvalósúlnak ábrándjaim! Nem kergettem haszon nélkül délibábokat és bár sok szenvedés árán, de elérem célomat.

Intettem Nuagonak, hogy hagyjon magamra. Gondolkozni akartam. Arról elmélkedtem, hogy kit avassak még be

titkomba? Gregsont mindenesetre, de vajjon Brackest is? Hát ha őt is elragadja a kapzsiság és magának óhajtja az egész kincset?

De nem! Ez az ember nem fog engedni a kísértésnek, különösen akkor nem, ha neki is felajánlok részt abból, a mit a gondviselés rendelkezésemre bocsátott.

Fölkerestem azonnal az utócsapatnál. Mikor megpillantott, kissé megijedt.

— Valami baj van? — kérdezte.

— Nincs semmi baj, — siettem őt megnyugtadni, — minden a legjobb rendben van.

— Már azt hittem, hogy újabb veszedelem fenyegeti expedíciózat, mivel ön most fölkeres.

— Egészen másról van most szó, sir, — szólottam, akaratom ellenére is nagyon ünnepi hangon. — Mondja csak, sir, lehet önre olyan titkot bízni, a mely kemény próbára teszi az ember becsületességét?

— Azt hiszem, master Smith, nem adtam még önnek jogot, ebben kételkedni! — válaszolt ő megsértődve.

— Lelkemre mondom, soha sem adott! Hálátlan volnék, ha nem ismerném el, hogy olyan jó volt hozzám, a mennyire ember csak lehet embertársa iránt. De a dolog olyan különös, olyan rendkívüli . . .

— Kedves Smith, — szólott Brackes, — én nem kívántam megtudni titkát, de arról bizonyos lehet, hogy ha valamiben szolgálatára lehetek, szívesen megteszem? Nem is kerül valami nagy erőltetésembe, mert én szeretem és becsülöm önt.

Ezek a szavak eloszlatták minden kétségemet. Elmondtam hát Brackesnek, hogyan jutottam a kincs nyomára. Ő ámulva hallgatott meg, és végre így szólt:

— Jobban szerettem volna, ha nem említi előttem a dolgot . . .

— Hogyan, sir? — kiáltottam meglepetésemben.

— Mert csak szaporította gondjaimat. Ez az expedíció úgyis elég bajt okoz már, hát ha még az ön kincsét kell olyan vidéken végig szállítanunk, a hol a rablás napirenden van?

— De gondolja meg, sir, hogy a dolog megérdemli a kockázatot.

— Önnek meg, de nekem nem! Mert csak nem gondolja talán, hogy én is részt akarok belőle?

— Pedig ép most akartam önnek felajánlani a kincs egy negyedrészt.

— Köszönöm jóságát, — válaszolt ő büszkén, — de nem kérek belőle ezen a czimen. Ajándékot nem fogadok el senkitől, mert van két erős karom és munkakedvem, a mely biztosítja számomra a megélhetést.

— Így hát nem számíthatok támogatására? — kérdeztem csüggedten.

— Dehogy nem! Rendelkezésére bocsátom magamat és mindenben segítségére leszek, a mi nem árt vállalatomnak. Magam fogom kikeresni azokat az embereket, a kik a kincs kiásásánál segítségére lesznek. Mert a dolgot nagy titokban kell tartanunk, hogy ki ne szivárogon az ön leletének híre, mielőtt Sidneybe érünk. Lássuk csak — mondá Brackes — ott van mindjárt Gregson...

— Ő már tud a dologról.

— Aztán Nuago...

— Ő is be van avatva a dologba.

— Remélem, más valakit nem avatott be? — kérdezte ő, és arczán megjelent az aggodalom kifejezése.

— Senkit sem avattam be e két emberen és önön kívül.

— Így még megjárja! A többi teendőt majd ma este beszéljük meg.

Visszatértem az előcsapathoz, a hol Gregsont meg Nuagot arról értesítettem, hogy ma éjjel tíz órakor, valami fontos megbeszélendő végett jöjjenek el gazdánk sátorába.

A mondott időben együtt voltunk. Rövid tanácskozás után abban állapodtunk meg, hogy Brackes három igás szekeret bocsát rendelkezésünkre, a melyeknek vezetői Gregson, Nuago, meg én leszünk. Ezzel a három szekérrel, melynek mindegyikén két kulado-törzselit is viszünk magunkkal, előre indulunk azalatt az ürügy alatt, hogy kengurut akarunk vadászni. Brackes meglassítja a karaván menetét úgy, hogy egy egész napi utat nyerünk. A három szekérré rakjuk kiásott kincseinket, a melyeket letakarunk füvel, aztán újból az ekszpediczióhoz csatlakozunk.

— Csak semmi feltűnést! — tanácsolta Brackes — mert ha embereim valamit sejtenek, nem állok jól semmiért. Ezeknél az embereknél a kapzsiság ösztöne olyan hatalmasan van kifejlődve, hogy mindent fölládoznak kielégítéseért.

Reggel, mielőtt a karaván megindult és valamennyi ember megkapta az egész napra szóló rendeletet, Brackes így szólt hozzám hangosan, úgy hogy valamennyien meghallották:

— Master Smith, nagyon meguntam már a sok marhapecsenyét, meg a birkatokányt, szívesen ennék egy kis friss vad-hust. Legyen hát olyan szíves, vegyen magához néhány embert meg három szekeret és induljon előre, kenguru vadászatra.

— Parancsára, sir! — válaszoltam. — Ha megengedi, magammal viszem Gregsont, Nuagot és még néhány embert a bennszülöttek közül. Legkönnyebben nélkülözhető és értenek is a vadászathoz.

Ebben a pillanatban tekintetem egy hajtsárra esett, a ki a legelső sorban állott. Az az ember gúnyosan mosolygott és tekintete gonoszságot árult el. Hirtelen valami sejtelem fogott el. Nem tudtam ugyan semmi rosszat róla, mert pontosan teljesítette mindig kötelességét, de nekem úgy tetszett, mintha többet tudna az én dolgaimból, semmint kívánatos.

Oda léptem hozzá és megszólítottam:

— Úgy-e az ön neve Mac-Cleary?

— Úgy hívnak, sir, — válaszolt kurtán.

— Írországi születésű?

— Az vagyok.

— Mondja csak, miért mosolygott olyan gúnyosan, mikor az imént azt mondtam, hogy kenguru-vadászatra indulunk?

— Én, sir? — Mac-Cleary sunyi tekintetet vetett rám. — Eszembe jutott, hogy ilyenkor nem szokás a kengurura vadászni, mert most nagyon is sovány és alig emészthető a husa.

Ajkamba haraptam, mert erre csakugyan nem gondoltam. Mac-Clearynek igaza volt: más vadat kellett volna említenem.

— Hát hiszen tudja, Mac-Cleary, — szólottam könnyed hangon, — nem fogunk mi egyéb vadat sem lenézni, ha épen kapóra jön. A mi pedig a kenguruk soványságát illeti, nem vagyunk túlságosan elkényeztetve pecsenye dolgában.

— Bocsánat sir, hogy elég vakmerő voltam véleményyt nyilvánítani, — válaszolt tisztelettel és visszalépett a sorba.

De bármily alázatos volt a magaviselete, arcának kifejezése sehogy sem tetszett nekem. Ez az ember valamit tud. Jó lesz figyelemmel kísérni.

Brackesnek nem szóltam, nehogy gondjait szaporítsam, de Gregsonnak elmondtam észleleteimet. Ő is osztozott aggodalmaimban.

— Ez a Mac-Cleary mindenre képes, — mondá.

— Mit tegyünk hát?

— Semmit. Mert ezzel még jobban felkeltenők gyanuját. Aztán ő utóvégre is csak egy ember és mi négyen vagyunk. Ha ki akar velünk kezdeni, ám jöjjön! Mi készen várjuk.

És ráütött puskája tusára.

Félóra múlva indulásra készen állott a három szekér. A szükséges ásókat és csákányokat pokróczokba csavarva, helyeztük el az én kocsimon. Épen, mikor meg akarom indítani az én szekeremet, odajön Mac-Cleary és megszólít:

— Sir!

— Mit akar? — kiáltottam hevesen, mert most már bosszantott ennek az embernek a tolakodása.

... Mintha csak véletlenségből történt volna, rátette jobb kezét a pokróczokba csavart csomagra, de jól láttam, hogy újjai tapogatóznak.

— Csak azt akartam mondani, sir, — szólott a lehető legártatlanabb arckifejezéssel — hogy arra felé nem igen találunk majd vadra.

— Valóban?

— Amott aranyásó-telep van néhány esztendő óta és elképzelheti, hogy a kik ott laktak, nem kímélték a vadat.

Nem tudtam magamon uralkodni, mert felbosszantott kémkedése. Rá rivaltam:

— Lásson a saját dolga után, Mac-Cleary és ne törődjék velünk.

— Bocsánat, sir! — mondá alázatosan, — nem akartam megsérteni.

Ezzel eltávozott a szekértől, de hallottam, a mint magában dünnyögött:

— Ásó? csákány? Mióta indulnak vadászatra ilyen fegyverekkel?!

Ez az ember veszedelmesebb, semmint gondoltam. Jó lesz résen lenni!

Este felé megérkeztünk az aranyásó-telepre. Mikor közel értünk, feltűnt nekem az ott uralkodó csend. Körüljártam a telepet és esakhamar meggyőződtem, hogy az aranyásók elhagyták. Valószínű, hogy kiapadt a bánya, másfelé vonultak kincseket keresni.

Ekkor nagy félelem szállta meg a szívemet. Hátha ráta-
láltak az én kincsemre és magukkal vitték? Oda rohantam a
gummifához és nem telt bele tíz percz, kiástam az aranyat el-
takaró földréteget. Hála az égnek, aggodalmam aaptalannak
bizonyúlt: az arany felém csillogott.

Oda szólítottam Gregsont, a ki eddig a szekerek elhelye-
zésével volt elfoglalva. Mikor megmutattam neki az aranyréte-
get, bámúlva csapta össze a kezét.

— Hallja, master Smith, — mondá és alig tudott beszélni a nagy felindulás miatt, — ön igazán a szerencse fia!

— Ön is, Gregson, mert ebből a kincsből öné egy rész.

— Köszönöm, hogy rám gondolt! . . . De most ne vesztegessük az időt. Elég sokáig volt ez a sok arany a föld méhében, jobb helyen lesz a mi szekerünkön.

Éjjelig dolgoztunk fáklyafény mellett és ez időtájban már annyi arany volt szekeremen, hogy fölért két német fejedelemséggel. De azért az akna még korántsem volt kimerítve.

— Elég ebből ennyi! — szólottam, — a többit hagyjuk azoknak, a kik utánunk jönnek.

— De már ezért igazán kár volna! — kiáltott ragyogó tekintettel Gregson, — akad még két-három szekér és magunkkal vihetnők a többit is.

Rosszúl esett Gregson megjegyzése és nem is haboztam, érzésemnek kifejezést adni.

— Hát megint elvakítja az arany, Gregson barátom? — szólottam. — Miért akar még többet, holott már most is dúsgazdagok vagyunk? Nem látja be, hogy hat szekér kincscsel megdupláznók a felelősséget, mely Brackes urat terheli.

— Igaza van sír, — válaszolt ő megszegyenülve, — de azért mégis kár!

Ilyen az emberi természet. Ha fel van keltve a kincsszomj, nem ismer határt.

A gödröt betemettük és letapostuk a földet. Sőt annyira mentem óvatosságomban, hogy még néhány bokrot is elültettem a gummifa tövében, nehogy munkánknek nyoma maradjon.

Nuago és a bennszülöttek hűségesen segítettek ennél a munkánál, de rájuk nem tett semmi hatást az arany. Hej, mert ők nem tudták, hogy milyen nagy a becse ott, a hol a civilizáció uralkodik.

A három megrakott szekeret egymás mellé állítottuk, az igás ökröket pedig párosan legelőre bocsátottuk. Az egyik szekérre én felültem, a másik kettőnek őrizetét Gregsonra és Nuagora bízam, aztán pedig pihenőre tértünk.

Mélyen elaludtam és azt álmodtam, hogy otthon vagyok Detrekőben, a kastélyban. Végig mentem minden szobán, a hova ifjúkori emlék fűzött és lelkem elandalodott a boldogság érzésében, hogy ismét a miénk, a mit őseink vérük árán megszereztek. De hirtelen úgy tetszett, mintha távozó kocsi zaját hallanám és valaki megérintette vállamat.

Föltekintettem és Nuagot láttam magam fölé hajolva. Sajátságos arckifejezése megdöbbenett.

— Mi a baj? — kérdeztem.

A távolba mutatott. A hajnali derengésben egy szekeret pillantottam meg, mely sebesen távozott a telepről. Körülnéztem és csak két kocsit láttam magam körül.

— Gregson! — kiáltottam szomorú sejtelemtől megkapatva.

— Szökik! — válaszolt Nuago.

Aztán hozzátette:

— Utána menjek?

Egy pillanatig fellángolt bennem a düh és a méltatlankodó harag, de csakhamar felülkerekedett a mély fájdalom. Hát itt is csalatkoztam?

— Ne bántsad, Nuago! — e szavakkal tartottam vissza egyetlen hű emberemet. — Hisz csak azt viszi magával, a mi különben is az övé lett volna. Hogy ő sem tudott ellenállni a kísértésnek!

Ebben a pillanatban odaadtam volna összes kincseimet, ha megkimél a sors ettől a keserű csalódástól. Átkozott arany kit nem ejt rabúl csillogásod?

Szomorúan keltem fel és körüljártam a telepet. Szivem tele volt keserűséggel, mert igazán és nagyon szerettem Gregsont. Sohse tételeztem volna fel róla, hogy ilyesmire képes.

Dél felé járhatott az idő, mikor vágatva közeledett egy lovas a telephez. Épen az ebéd készítésével voltam elfoglalva, de azonnal abba hagytuk a munkát és várakozó tekintettel néztünk a közeledő elé.

Ráismertem: Brackes volt!

Mi történt, hogy az expedíció vezére egyedül jött?

A mint oda ért hozzánk, leugrott a nyeregből és a zabolát a mellettem álló Nuagonak átadva, lihegve ígyszólt: — Bekövetkezett az, a mitől tartottam. Embereim neszét vették a kincsnek és megtagadták az engedelmességet. Részt követelnek az aranyból.

— Mac-Cleary! — kiáltottam gonosz sejtelemtől megkapatva.

— Ő a lázadók feje. De honnan tudja ön ezt?

— Kitalálhattam az előzmények után.

S nyomban elmondottam Brackesnek azt a beszélgetést,

mely köztem és Mac-Cleary közt előtte való napon lefolyt. Ő ámúlva hallgatta végig.

— Ön nem lőtte le azonnal? — kérdezte csaknem méltatlankodva.

— Embert öljek pusztá gyanúra?

— Hallja, master Smith, ha az embernek olyan lágy szive van, mint önnek, akkor maradjon otthon és ne csapjon fel kincskeresőnek Ausztráliában! Az ön emberszeretete — ha ugyan embernek lehet mondani az efféle fenevadat, mint ez a Mac-Cleary — tönkre teszi egész vállalatomat, nem is szólván arról, hogy ezekből a kincsekből nem marad meg az ön számára annyi sem, hogy egy tuczat gombostűt vásároljon.

— Azt hiszi sir?

— Bizonyos vagyok benne. Ezek a rablók tökéletesen ki fogják fosztani és minden valószínűség szerint az életünket sem kimélik.

— Akkor hát nem marad egyéb hátra, mint hogy lehetőleg drágán adjuk el.

— Ezt gondolom én is. Mert ha nem élhetek, legalább becsületes társaságban halok meg... De hol van Gregson?

Elmondtam neki, hogy mi történt. Komolyan nézett maga elé.

— Megérezte a veszedelmet és biztosította a bőrét. Kár érte, azt hittem, hogy becsületes ember... De most ne vesztegessük az időt, hanem lássunk a védelemhez. Van-e itt valami olyan hely, a mely némi védelmet nyújt a túlerő ellen?

Ebben a pillanatban a gummifára esett tekintetem.

— Ott van a mi várunk! — szólottam. — Ha a kincseket elhelyezzük abba az üregbe, a hol én laktam és magunk is oda visszavonulunk, jó ideig elbirjuk az ostromot. Élelmi szerekben sem lesz hiányunk, mert ezek az ökrök itt elég jó húsban vannak... Mennyi időnk marad a készülődésre, mielőtt az ellenség itt terem.

Brackes az órájára nézett.

— Most tizenkettőre jár, hét óra előtt semmi esetre sem lesznek itt, mert volt gondom rá, hogy az összes lovakat szabadon bocsássam, mielőtt ott hagytam a tábor.

— Akkor hát van elég időnk.

Nuagonak megparancsoltam, hogy két emberével vágja le az igás ökröket és szárítsa meg húsukat a tűznél. Így tovább tart és nem kell megfőzni, vagy megsütni, a mi meglehetősen nehéz feladat lett volna ötven láb magasban a föld színe fölött egy gummifa hasadékában. Aztán pedig felmáztam hajdani menedékhelyemre és lebocsátottam a kötélpóznát, mi alatt Brackes a másik négy bennszülöttel a kocsiodalakból létrát rögtönzött. Ezt a fa másik oldalához támasztottuk és nyomban hozzáláttunk az arany elszállításához.

Elég nehezen ment. A félmázsás darabokat ötven láb magasra felvinni, nem volt könnyű feladat, de végre mégis elkészültünk vele. Hat óra tájban úgy a kincs, mint az élelmi szer és a saját személyünk biztonságban volt.

Jó, hogy siettünk. Mert alig hogy elhelyezkedtünk és némileg kipihentük a roppant megerőltetést, már jelezte porfelhő az ellenség közeledését és nem telt bele egy negyedóra, mindenféle vad alak árasztotta el az aranyásó telepet.

Uram Istenem, minő arczok! Minden gonosz indulat ott sötétlett arczukon. Inkább állnék szemben tél közepén éhes farkascordával, semhogy kényre-kegyelemre ki legyek szolgáltatva Mac-Cleary hadának!

Mert ő volt a vezetőjük. Most is elől járt, szimatolva, kutatva és kémelve. Nagyon megdöbbsent, mikor senkit sem látott és a szekereket is hiába kereste.

— Megszöktek! — kiáltott dühösen.

Egy pillanatig fölébredt bennem az a remény, hogy nem veszik észre menedékhelyünket és tán tovább is sietnek üldözésünkre. De csakhamar le kellett mondanom erről a hitről. Mac-Cleary vizsga tekintete megakadt a gummifán.

— Ott vannak! — kiáltott kaján örömmel és felmutatott az üregre, a hol némán meglapúltunk. — Madárfészket raktak a jó madarak, de majd kifüstöljük onnan!

Mikor láttam, hogy fölfedeztek, nem akartam bevárni, míg a gummifa ellen támadást intéznek, hanem odaléptem az egyik részhez és lekiáltottam:

— Egy szóra, Mac-Cleary!

— Hahó! Ott van ön, tisztelt uram? — kiáltott diadalmasan a gonosz, — úgy-e megmondtam önnek, hogy alkalmatlan időben indúltak el kenguru-vadászatra.

— Hagyjuk az izetlenkedést, Mac-Cleary! — szólottam higgadtan, ámbár bizsergett mind a tíz ujjam, hogy a puskámból üdvözetet küldjek neki: — mi tudjuk, hogy önök mit akarnak.

— Az önök aranyát, meg életüket!

— Nem lesz olyan könnyű dolog mind a kettőt elrabolni, Mac-Cleary. Mi heten vagyunk, jól fölfegyverkezve és mind-egyiknél van ötven töltés. Élelmiszerben sincs hiányunk, miután az igás ökrök húsát bepáczoltuk. Maguk nem férhetnek hozzánk, mert a ki ehhez a fához közeledik, azt lelőjük biztos helyből. Még éjjel sem tehetnek semmit ellenünk, mert van egy villamos lámpám, a mely bevilágítja az egész környéket. (Ezt csak úgy találtam ki.) Jobb lesz hát, ha békésen megegyezünk.

— Semmi alku önnel!

— Azt sem bánom, de figyelmeztetem, hogy nem ön lesz az oka, ha néhány bajtársa a fűbe harap. Mert hogy jól tudok czélozni, bebizonyítom önnek azonnal . . . Vigyázzon sapkájára!

Fölemeltem fegyveremet, egy pillanatig czéloztam, a lövés eldördült és a Mac-Cleary sapkája lerepült a fejről. Ő maga pedig halálra rémülve tántorodott hátra néhány lépésnyire.

Az ilyen emberekkel szemben mit sem használ a szép szó, de annál ékebben beszél a tett. Mac-Cleary úr nem henczegett többé, hanem csaknem alázatosan könyörgött:

— Ne lőjjön többé, sir!

Mialatt ezt mondta, sietve vonúlt vissza.

— Nem lővök, mert hisz ha akartam volna, néhány centiméterrel lejjebb is talált volna golyóm. Azt akarom önnek mondani, hogy a kincs az önöké lehet.

— Igazán?

— De csak egy feltétel mellett.

— Halljuk!

— Én nem vagyok olyan hálátlan ember, mint ön, Mac-Cleary, Brackes úr jót tett velem és nem akarom, hogy tönkre

menjen. Engedjenek minket szabadon elvonulni és átengedem mindazt az aranyat, a mely ebben az odúban fel van halmozva. Mi hasznát is venné annak, ha minket megölne? Legfőlebb meggyűlne előbb-utóbb a baja a hatósággal. Mert tudnia kell, hogy Gregson nincs közöttünk: őt előre küldtük Sidneybe, hogy veszedelmünkről értesítse barátainkat.

— De hisz így üldözni fognak minket!

— A kincsért egymagáért nem, de igen is, ha megölnek minket.

Lehet, hogy az előbbi lövés hatott, de még valószínűbb,

hogy érvelésem sem tévesztette el hatását. Mac-Cleary gondolkozott még egy pillanatig és így szólt:

— Elfogadom föltételeit, ha becsületszavát adja, hogy nem üldöztet minket.

— Becsületszavamat adom, hogy föl sem jelentem. Engedjenek békében elvonulni, hogy Brackes úr csordáit és nyájait Sidneybe kísérjük a Kuladok segítségével és a hatóság részéről nem lesz semmi bántódásuk. Különben is önök sokkal gyorsabban haladhatnak, mint mi, s mire Sidneybe érünk, önök már messzire lesznek.

— Áll az alku! — mondá rövid gondolkozás után Mac-Cleary.

— Még egy föltétel. Ön bízik az én szavamban, mert tudja, hogy megbízhatik benne. De én nem hiszek önnek...

— Sir!

— Ugyan kérem, ne adja a sértődött félt, Mac-Cleary! Hisz jól tudja, hogy van némi okunk nem hinni a róka komá-

nak. Ön tehát lesz olyan szives és eljön velünk tús gyanánt a táborhelyig, a honnan minden bántódás nélkül visszatérhet. Erre ismét a szavamat adom.

Mac-Clearynak sehogy sem tetszett ez a föltétel, de meg volt fogva.

Mert cimborái, a kik jól hallották az egész beszélgetést, most egyhangúlag felkiáltottak:

— Ezt megteheted a mi kedvünkért!

Savanyú arcczal állott rá és felmászott hozzánk a le-bocsátott kötélhágcsón. Mikor megpillantotta a felhalmozott aranyat, kerekre nyitotta szemét és foga éhesen csillogott nyitott ajka mögűl.

Sohasem láttam ennél visszataszítóbb alakban a birvágyat kifejezve!

Előbb én másztam le a fáról, aztán Mac-Cleary következett. Revolveremet lövésre készen tartottam minden eshetőségre. De a hajtsárok meg sem mozdultak, sőt hátrább vonultak, mikor Brackes, Nuago és a bennszülöttek követték példámat. Minden bántódás nélkül hagytuk el az aranyásó telepet és sietve távoztunk a táborhely irányába.

Az egész idő alatt nem szólt hozzám Brackes egyetlen szót sem. Észre vettem, hogy valami nagyon bántja. Én sem beszéltem, mert el voltam foglalva Mac-Cleary őrizetével.

Éjfélre járt az idő, mikor megérkeztünk oda, a hol az ekspedíció tanyázott. Mert a hűségesebb kuladok, a mint a hajtsárok hűtlenül elhagyták szolgálatukat, lassan bár, de lelkiismeretesen terelték tovább a nyájukat. Valami homályos ösztön azt súghatta nekik, hogy nagy szolgálatot tesznek nekem, ha fele úton elémbé jönnek.

Mikor a tábor széléhez értem, így szóltam Mac-Clearyhoz:

— Mehet!

— S nem fog orozva lelőni? — kérdezte ideges reszketéssel a gonosztevő.

— Nyomorúlt, hordja el magát! — kiáltottam.

Nem várta be a további biztatást, hanem sietve tűnt el az éj homályában.

Alig egy-két perczig szótlanul haladtam, aztán megszólítottam Brackest:

— Úgy látszik, sír, ön nincs velem megelégedve?

— Nincs jogom arra, hogy önnek szemrehányást tegyek, — válaszolt szárazon, — mert utóvégre is az én javamért kapitulált. De mondhatom önnek, hogy nem vagyok hálás nagylelkűséégeért, mert gyávaságnak tartom, hogy a kincseket átengedtük annak a gazembernek.

— Hátha nem engedték át?

— Mit akar ön ezzel mondani? — kérdezte bámúlva.

— Nem tudom, sir, jártas-e a történetben? Ha igen, akkor emlékezni fog a pun háborúra.

— Emlékszem, de nem értem.

— Megtörtént egyszer, hogy a római hadvezért, az öreg Fabius Cunctatort, Hannibal becsalta egy hegyszorosba, a melynek két kijáratát megrakta katonáival. Tudja-e, mit tett akkor Fabius?

— Ha jól emlékszem, kétezer ökör szarvára rőzsét kötött, a rőzsét meggyújtatta és nekieresztette a megvadult állatokat a pun seregeknek.

— Nos hát, sir, ökreink vannak bőven, rőzsében sem szenvedünk hiányt és a történetet nem nevezik hiába az elmés emberek oktató mesterének. Ha mi kétszáz, vagy mondjuk a nagyobb biztosság kedvéért: négyszáz ökröt meggyújtott rőzsével nekizúdítunk az aranyásó telepnek, mit gondol, marad-e ott egyetlen ember azok közül, a kik a hűséget irántunk megszegték?

Brackes megállott, megszorította a kezemet és az elismerés hangján így szólt:

— Önben egy hadvezér veszett el, master Smith!

Jót esett az elismerés, de azért nem élveztem sokáig tömjénét, hanem sietve kerestem fel embereimet. Kiosztottam parancsaimat és másfél óra múlva készen állott a négyszáz ökör. Mindegyiknek szarva között rőzseköteg volt és a szokatlan teher, valamint az a körülmény, hogy éjjeli nyugalomukban háborgatták őket, nagyon felingerelte az állatokat. Nyugtalanodva toporzékoltak és alig lehetett őket összetartani.

— Ezeket az állatokat nehéz lesz egy irányba terelni, — mondá Brackes.

— Gondolja? Én azt hiszem majd csak megy valahogy. Hogy meginduljanak, arra felhasználom azt a cselet, mely bevált már egy ízben, mikor a folyamon átkeltünk s hogy ki ne törjenek, itt lesznek a bennszülöttek lóháton, meg lándzsáikkal fölfegyverkezve.

— Önnek mindenre van felelte! — válaszolt az elismerés hangján Brackes.

Úgy történt, a mint mondtam. A [hátról terjedő tűz csakhamar mozgásba hozta az állatokat és majdnem sebesebben haladtak, semmint óhajtottam. Mert én azt akartam, hogy hajnal tájban érjünk az aranyásó telephez, mikor ellenségeink megpihennek. Ezúttal nem leszek kiméletes: hadd söpörje el őket a föld színéről a rohanó had.

A rőzsekötegeket leöntettem szeszszel és petróleummal, mielőtt az ökrök szarvára köttettem. Mikor már csak félórányira voltunk az aranyásó teleptől, adott jelre a bennszülöttek meggyújtották a kénéket.

A vakító fénytől megbokrosodtak az állatok. Horkolva és bömbölve állottak meg néhány másodperczig, aztán, mint a korlátait áttörő hegyi folyam, szágúldtak neki a telepnek.

Mi messzire elmaradtunk mögöttük. A leggyorsabb paripa sem tudta volna követni [rohanásukat. A föld megszerkesztett a nehéz lépések alatt, messzebbre, mindig messzebbre látszott az imbolygó fény, de a pokoli bömbölés, az elhatott hozzánk, mikor már a fénysugárt nem látta szemünk.

— Siessünk! — biztatott Brackes.

— Minek? — szólottam — elég jókor jövünk még a temetésre.

... Nem akarlak elrémíteni, kedves hugom, annak leírásával, a mit az aranyásó telepen láttam. Irtóztató látvány volt. A szágúldó had elrohant fölötte és a gonosztevőket álmukban érte el végzetük.

Legyen Isten irgalmas hozzájuk!

— Még csak annyit mondok neked, hogy a mikor folytattuk utunkat Sidney felé, harmad-napra ráakadtunk a sivatagban egy magányos szekérre, mely mellett egy holttest feküdt a földön.

Gregson holtteste volt.

A szerencsétlen a nagy sietségben nem vitt magával érlelmi szert, sem pedig vizet. Éhen és szomjan pusztúlt el lopott kincsei mellett.

S most itt vagyok Sidneyben, gazdagabban, semmint legvakmerőbb álmaimban remélni mertem volna. De mennyi áldozat, mennyi emberélet, mennyi csalódás jelzi idáig vezető utamat! Istenem, ha ezt előre tudtam volna, soha sem indulok kincs-keresésre!

Késő már most a bánat, nem örvendhetek a gazdagságnak, mert mindörökké megkeseríti majd lelkemet az a tudat, hogy vér tapad hozzája, sok embervér.

De ti, édes testvéreim, élvezni fogjátok jótéteményeit, mert megtisztúlt, ha kezeinken megy keresztül.

Ég veled, boldog viszontlátásra.

Szerető testvéred

Detrekői Géza.

IRMA

Tizenkettőt üt az óra a közeli toronyban, az iskolából tódul a víg gyermekcsereg. Mennyi viruló élet és üdeség: Úgy csevegnek és kaczagnak, hogy fölkeltek a szunnyadó visszhangot, mely ott lakik a falura lenéző hegységben a sziklák odúiban elrejtözve. De azért nincs semmi féktelenség és vad-ság ebben a jó kedvben és meglátszik a kicsinyeken, hogy mikor kijönnek az iskolából, nem látnak ebben megszabadulást holmi nyűgtől, hanem örömetst térnének akár azonnal vissza a tisztaságtól ragyogó épületbe, a hol minden szépre és nemesre oktatják őket.

Épen most lép ki a tanítónő is a házból és szerető tekintettel nézi a távozókat. Meglátszik arczán, hogy mindegyik kedves a szívének és nem csupán a kötelesség sugalja neki ezt az érzést, hanem az igazi vonzalom. Fiatal még ő maga is és lelkének minden vágya kielégítésre talál ebben a körben.

A gyermeki szív megsejti a szeretetet és százszorosan viszonzza azt. Valamennyi leány egyszerre megfordul és a kis kacsók csókot hánynak, a kedves arczok mosolyognak, a szelíd szemek fölkeresik újból a legjobb barátnőt, a ki nem nézi azt, hogy ki a szegény, ki a gazdag, hanem egyenlő szeretettel öleli valamennyit szívéhez.

Nem bocsátja őket útra, a nélkül, hogy még egyszer meg ne szólítaná szeretteit. Utánuk kiált:

— El ne felejtsetek, hogy ma délután kirándulunk a hegyek közé!

— Nem felejtjük el, Irma kisasszony! — hangzik egyszerre tíz ajakról a mosolygó válasz.

— Három órakor indulunk. Iparkodjatok, hogy mindenki itt legyen, mert szeretem ám a pontosságot.

— Itt leszünk! itt leszünk!

— Ozsonnáról már gondoskodtam és szép meseszóról is!
Az ozsonna említése megtette hatását, de még inkább a
kilátásba helyezett mese.

— Mi lesz ozsonnára? — kérdi félénken egy kis szösze
növendék, a kinek rózsás, kövér arczán meglátszik, hogy életé-
ben még nagy szerepet játszik az étel.

— Ó, te kis falánk! — pirongatja az idősebbek közül az
egyik, — mindig csak az evésen jár az eszed!

Az apróság szivére veszi a feddést és szájacskájának
széle lefelé görbül. Félő, hogy mindjárt eltörik a mécses. De
Irma kisasszony oda siet hozzá és lecsókolja édes arczáról a
dorgálás-okozta bánatot.

— Ne bántsátok Erzsikét! — úgy mond nyájas hangon
— ő még nem olyan okos, mint a nagyok. De jól viselte magát.
Nézzétek csak, milyen tiszta a kötője és egyetlen tintafolt
sincs az arczán, noha egész délelőtt betüket vetett a papírra.

Erzsike diadalmasan tekint a körülállókra és boldog mosolylyal fonja két karját a tanítónő nyaka körül. Hogy irigyelik a többiek ezért a kitüntetésért.)

Irma kisasszony azonban nem engedi ezt az érzést felülkerekedni, hanem sorba járja valamennyit és mindegyiknek egy-egy csókot ad. Ettől aztán ismét verőfény támad az arcokon és a szivekben.

— Miről szól majd a mese? — kérdezi Erzsike nénje.

Úgy látszik, hogy az ő családjukban erősen ki van fejlődve a kíváncsiság.

— Az ám! Miről is szól? — enyeleg véle Irma kisasszony — szeretnéd megtudni?

— Nagyon szeretném!

— Hát azt még magam sem tudom, kicsikém... Mondok valamit: mivel olyan szépen csináltad meg föladatodat és jól szavaltad el a „Magyar nyelv“ című költeményt, megengedem, hogy te határozd meg, miről szóljon ezúttal a mese.

A megdicsért arcza nekipirúlt az örömtől és a büszkeségtől. S volt rá oka, mert Irma kisasszony nem bánt túlságosan pazarul a dicsérettel. Egy pillanatig elgondolkozott, aztán így szólt:

— Ha megengedi a kisasszony...

— Csak rajta, Mariska! Várom a megrendelést.

— Nagyon szeretnék mesét hallani a méhecskéről.

— Mariska nagyon szereti a mézet — pattantja ki a titkot Erzsike.

Valamennyien kaczagtak és Mariska zavarba jön.

— Nos? hát mi van abban, ha szereti? — segíti ki a zavarból a tanítónő. — Hát ti nem szeretitek talán? Vagy én nem szeretem? De remélem, hogy Mariska azért nem torkoskodik soha?

Erre a kérdésre mély csend támad. Mariska kötője csücskét forgatja ujjai közt, Erzsike másfelé tekint, a többiek is félre néznek.

Nem akad köztük áruló.

Hanem elég világosan beszél ez a hirtelen elnémulás. A tanító néni megérti és komoly arccal szólítja meg a kis nyalakodót:

— Úgy-e, az én Mariskám nem fog többé torkoskodni?

— Soha többé! — zokog a kis bűnös és odaborúl a tanító néni keblére. — Tegnap se tettem volna... de mikor egészen egyedül maradtam a szobában a mézes fazékkal... olyan szép volt a méz... olyan illatos... És csak az egyik ujjamat mártottam belé... De nem fogom többé tenni, csak ne nehezteljen rám a néni.

— Nem haragszom, kicsikém! — Irma megcsókolta a kis bűnöst... — Mert tudom, hogy bízhatom ígéretedben. De most sietek haza, mert már félegyre jár az idő. Egy, kettő, három, előre!

A következő pillanatban már megélnékültek a falu csendes utcái, a mint a gyermekszereg szétrebbent minden irányban. Utczaajtók nyíltak meg és csapódtak be, aztán helyre állott ismét az előbbi, majdnem ünnepi csend.

Irma még egy-két pillanatig utánuk nézett, aztán vissza akart térni a házba. De most közelebb lépett az a férfiú, a ki néhány percz óta egy eperfa árnyékában állott, onnan nézve végig az egész jelenetet és megszólította a fiatal leányt.

— Jó napot, Irma kisasszony! — mondá nyájasan.

— A tanfelügyelő úr! — kiáltott meglepetéssel a megszólított.

— Bocsásson meg, hogy nem szóltam már előbb, de ez annyi lett volna, mint saját magamat megrabolni egy olyan látványtól, a mely meletet és jóleső érzést áraszt a szívre. Mondja csak, Irma kisasszony, honnan veszi ön azt a sok jószágot és szeretetet, melylyel ezeket a kicsinyeket elhalmozza? . . . Majdnem tíz éve már, hogy ezen a vidéken élek. Azelőtt sok panaszom volt az iskolalátogatás ellen és nem egyszer kellett pénzbírsággal sujtanom a szülőket, mivel visszatartották a gyermekeket a tanulástól. Erről most szó sincs. Mondja csak, Irma kisasszony, mivel babonázta meg ezt az egyszerű bányásznépet, hogy gyermekeit olyan pontosan és rendesen küldi iskolába?

— Nem volt abban semmi varázslat, tanfelügyelő úr, — válaszolt mosolyogva a leány. — Nem is volt semmi dolgom a szülőkkel, hanem a gyermekeket csábítottam el.

— Valóban?

— Megtettem mindent, hogy az iskola ne legyen nekik börtön, hanem inkább olyan hely, a hol kellemes szórakoztatás közben elsajátítják a tudnivalót. A nyelvükön beszélek, a szeretetüket iparkodom kiérdemelni és mindig igazságos vagyok hozzájuk, még akkor is, ha szigorral javítom hibáikat. A gyermek lelke olyan, mint a virág: megsejti a szeretet napsugarát és arra felé fordul, a honnan ez a sugár ragyog.

A tanfelügyelő igazi tisztelettel hajtotta meg magát a fiatal leány előtt, a ki lelkesülve hirdette a szeretet igéjét. Aztán másra fordította a beszélgetést:

— Nem jöttem ide cél nélkül, — mondá — jó hírt hozok. Az iskolaszék megszavazta a gyermekkert költségeit és a jövő hónapban már megkezdik az építést.

Irma örömeben tapsolt.

— Hála az égnek! — kiáltott meleg hangon — és köszönet érte önnek is tanfelügyelő úr!

— Nincs benne semmi érdemem, — hárította ez el magáról a hálálkodást; — olyan meggyőző érvekkel bizonyította be, hogy a gyermekkert ebben a faluban életszükség! A bányász-családok, mikor naponta hajnaltól késő estig föld alatt dolgoznak, mily megnyugtatóssal látnának napi munkájuk után, ha kicsinyeiket azalatt gondos kezek ápolására bízhatnák: nemde, így gondolta ön?

— Mert így is van!

— Aztán mily könnyen lehetne megmagyarosítani ezt a vidéket, ha már a bimbókorban beojtjuk a haza és a magyar nyelv szeretetét. Erre is jó volna az óvó... Én pedig összegyűjtöttem az ön talpraesett megjegyzéseit, írásba foglaltam azokat, fölterjesztettem a folyamodványt és mi más lehetett az eredmény, minthogy megszavazták a költségeket?... Gondoskodott-e már valakiről, a kire rá lehetne bízni a felügyeletet?

— Én? — kiáltott meglepetéssel Irma.

— Természetes, hogy ön! Mert a kitől az eszme ered, annak nemcsak joga, de kötelessége is, hogy közreműködjek annak megvalósításában. Van-e már jelöltje?

Irma elgondolkozott egy pillanatig, aztán így szólt:

— Ismerek egy fiatal leányt, a kinek szülői hamar elhaltak és most árván áll a világon... ép úgy mint én. A nevelőintézetben szerettük egymást és a legjobb tanulók közé tartoztunk. Anna már írt nekem, hogy állás után néz és nagyon boldognak érezné magát, ha közelemben élhetne.

— Írja meg neki, hogy jöjjön el mielőbb. Ha ön ajánlja, bizonyára meg lesz benne a megfelelő képesség is.

— Elvégezte a gyermekkertészeti tanfolyamot, még pedig kitűnő eredménnyel.

— Akkor hát rendben van minden... Mi ujság különben? Kapott-e hírt a testvéreiről?

A fiatal leány arcza elborúlt. Felsőhajtott és mintha egy köny csillogott volna szemében.

— Fájdalmat okoztam önnek? — kérdezte őszinte részvét-
tel a tanfelügyelő, — vagy tán rossz híreket hallott?

— Az épen a baj, hogy nem hallottam róluk semmi hírt!
— panaszkodott Irma. — Gábor annyira elmerül ábrándvilágába,
hogy megfeledkezik mindenről, a mi képzelt világán kívül esik.
Géza pedig, mint utolsó levelében említette, még egyszer
visszatért a vadonba s ki tudja, mily sorssal küzd most ott?

— Jó az Isten, majd megsegíti! — vigasztalta a tan-
felügyelő.

Ebben a pillanatban bekanyarodott a levélhordó az
utczába, a hol az iskolaépület állott és egyenesen a beszél-
getők felé tartott.

Irma arczán megjelent a remény sugara.

— Nekem hoz levelet? — kérdezte az öregtől, a ki már
jó ismerőse volt, noha ritkán érkezett számára posta-
küldemény.

A levélhordó arczán meglátszott a meglegedés, hogy
ezuttal igenlő választ adhat.

— Ez már nem is levél, hanem valóságos paksaméta —
tette hozzá vidáman. — Olyan sós illata van, mintha tengeren
túlról jönne. Ismerem ezt az illatot, mert valamikor, mielőtt a
lisszai tengeri ütközetben ellőtték a jobb karomat, tengerész
voltam ám. Tessék, itt a levél!

Irma futó pillantást vetett a bélyegre, aztán örömtől
reszkető hangon felkiáltott:

— Sidneyből jön és Géza kezeirása. Tehát már túl van
ismét a vadon veszedelmein . . . Megbocsát, tanfelügyelő, úr de...

— Csak menjen szobájába, Irma kisasszony és olvassa
el a jó üzenetet. Én majd azalatt megebédelek és ha meg-
engedi, délután részt veszek a kicsinyek kirándulásában.

— Szívesen látjuk tanfelügyelő urat.

... Tarka pillangók himbálóznak a bokrok hajlongó ágain.
Kis méhecskék zümmögve szedik a mézet a virágok kelyheiből.
A víg madársereg most búvik elő a hűvös rejtékhelyekről, a
hol a juniusi déli órák melegében meglapúlt. Nagyszemű őzikék
lassú léptekkel ballagnak a csergedező forráshoz és odafenn,

a százéves tölgyfák csúcsai közt, mint futó láng, tűnik fel néha egy-egy mókus vörhenyes alakja. Igazi csendélet nyári délután.

De hirtelen megélénkül a tisztás. Kaczagó gyermeksereg törtet keresztül a cserjésen és valóságos ostrommal foglalja el a bársonypuha pázsitot. Olyan nyüzsgő élet támad egyszerre, hogy tán még a szorgalmas méhecskék is abba hagyják egy pillanatra a munkát, hogy megnézzék az ugrándozó, daloló és kaczagó apróságokat. De aztán csak folytatják ismét, mert a munka az élet javarésze.

A pajzánkodó gyermeksereg nyomában Irma. Utána az iskolaszolga, a ki hatalmas kosárral szállítja az uzsonnát. Mariska, a kis torkos, már megszimatolta, hogy vajaskenyér és földi eper van abban a nagy kosárban.

De van ám még egy kedves vendége a kiránduló társaságnak: a tanfelügyelő. És a kicsinyek tudják, hogy a táskában, melyet kezében tart, nincs ezúttal mindenféle, ákom-bákommal teleírt papir, hanem füge, meg czukorka.

A mint Irma kisasszony kilép a sűrűből, Mariska elkiáltja magát:

— Vigyázz! Sorakozz!

Kettős rendben állnak fel a kicsinyek, Irma pedig végig járja a hadsort és megnézi, nem esett-e baj a ruhákon, rendben van-e a haja mindenkinek? Itt elsimít egy kusza fürtöt, amott elegyenget egy fodrot és végre megelégedésének ad kifejezést, hogy valamennyien olyan jól viselték magukat.

De már most kitör valamennyiből az égő türelmetlenség.

Nem az ozsonna, nem a tanfelügyelő úr táskája keltette fel, hanem a délelőtti ígéret.

— Nagyon szépen kérjük a nénit!

— Hisz megígérte!

— A szép mesét kérjük!

Irma int egyet jobbával és erre mély csend támad.

— Üljetek körbe, — mondja mosolyogva. — Én majd a közepén foglalok helyet. A tanfelügyelő úr amott azon a nagy kövön... S most csend és figyelem, megkezdem a mesét:

„A kis méhecskéről.“ A királykisasszony a palota erkélyén állott és lenézett a nyüzsgő tömegre. Szőke hajával, mely olyan volt, mint az érett kalász, játszott a reggeli szellő és picziny ajka olyan piros, hogy egy arra repülő méhecske rózsabimbónak nézte és le akart rá telepedni.

— Hess, te kis méhecske! — szólt a királyleány és mutató ujjával elfricskázta a tolakodót.

— Zum, zum, zum! — válaszolt a méhecske és odább repült, de nem messzire, mert az erkély sarkára hajló hársfa hivogatta őt. Tele van a fa sárga virággal, a melynek illatától majdnem elkábúlt.

A királyleány nézte a méhecskét, nézte az utcákon sűrűlő sokaságot, aztán felsóhajtott:

— Hej! ha olyan boldog lehetnék, mint azok ott!

Nem mondta meg, hogy kit irigyel: a dolgos méhecskét-e, vagy a szorgalmas embereket, de tény, hogy nagyon únta magát. Édes Istenem, mikor ásítani sem lehet, a nélkül, hogy ne futna hozzá egy udvarhölgy, a ki a saját tenyerét tartja a király lánya elé, nehogy ez fáraszsza magát! Volt egy cselédje, a ki a jobb lábára húzta a cipőt és ismét egy másik, a ki a bal lábra való cipővel bajlódott. Mikor sétálni ment, egyik inas a napernyőt vitte utána, egyik meg a keztyűt. Ha lefeküdt, egy apácza mondta el helyette az esti imát és neki csak „ament“ kellett mondania.

Elhiszem neked, Erzsikém, de meg neked is, Mariskám, hogy nagyon örültök a vakációnak és nincs nálatok vigabban csicsergő madárka, ha vasárnapon kimehettek a szabadba. De próbálnátok meg csak egyszer, minden esztendőben tizenkét hónapig vakációzni, megúnnátok magatokat erősen. Ép úgy, mint a király leánya, a ki most újból felsóhajtott:

— Istenem, Istenem, miért is nem lettem én méhecske!

Jókor mondta. Mert épen akkor hajtott el arra két kolibri-madártól vontatott kocsiján egy kis tündér. Meghallotta a fohász-kodást. Bár sietős volt az útja (mert a tündérek országának királynője nagy ünnepet rendezett és a vén pókot, a ki a tündérek szabómestere, magához rendelte, hogy mértéket vegyen róla), mégis oda szólt a bakon ülő szöcske-kocsisnak:

— Megálljatok egy pillanatra, úgy látom, hogy itt baj van! Ott termett az erkélyen és megszólította a királykisasszonyt:

— Mi bajod, aranyhajú Piroska?

A királykisasszony nagyot nézett, mert a tündér nem volt nagyobb, mint az ő bábuja: két arasznyi meg egy hüvelyk. De a ruhája fényes, mint a csillag.

— Ki vagy te? — kérdezte bámúlva.

— Az álom tündére. Palotám amott van abban a rózsás felhőben. De nappal alig akad dolgom és azért láttatlanul sétálok az emberek közt, hogy meglessem óhajukat. Ha valami nyomja szivecskédet, mondd ki bátran.

— Szeretnék méhecske lenni! — szólott a szőke királykisasszony.

— Csak ennyi az egész! — mondta a tündér és megérintette varázsvesszőjével a királyleányt, mire ez rögtön méhecskévé változott.

... A palota erkélyén hátra maradt a kis méhecske és próbálgatta szárnyait. Mert ő eddig királykisasszony volt és nem tudta egészen bizonyosan, elbírják-e szárnyai? De mikor erről meggyőződött, egy hirtelen nekiiramodással ott termett a hársfán a másik méhecske mellett. Ennek teste már egészen sárga volt, hogy meghempergett a hársvirágok kelyhében.

— Megengeded, hogy veled játszszam? — kérdezte a sárga méhecskétől.

Ez szemrehányó hangon válaszolt:

— Hát azt hiszed, hogy én játszom? Van is most erre idő! Bő áldást küldött a jó Isten, csúron-méz minden virágkehely. Ezt gyűjtöm én, hogy legyen télire való. Mert nem vagyok én ám here, hanem afféle dolgos méhecske!

Olyan büszkén mondta ezt, hogy a király leánya azonnal nagy tiszteletet érzett magában a dolgos méhecske iránt.

— Taníts hát meg engem is munkára! — könyörgött.

— Szivesen. Szeretem, ha az ifjúság iparkodik. Te még nagyon fiatal lehetsz.

— Még egy napos sem vagyok! — panaszkodott a másik.

— Se baj! Voltam én is valamikor egynapos... De most elég a csevegésből, lássunk a dologhoz.

Megmutatta példájával, hogy miben áll a mézgyűjtés mestersége. Nem épen könnyű dolog. Valahányszor a méhecske meghempereg a virág kelyhében, nem pajzánkodásból teszi ezt, hanem azért, hogy testéhez tapadjon a himpor, a mely tele van zamatos édességgel. Olyan édes, hogy a királyleány nem állhatta, hanem belekóstolt.

De meg is járta! Mert a dolgos méhecske nyomban megdorgálta:

— Szégyeld magad! Munka közben nem illik nyalakodni!

A kis méhecske szófogadó volt és csakhamar beletanult a nehéz mesterségbe. Mikor már jól megrakodtak, így szólt a dolgos méhecske:

— Most pedig a nagy kasbá megyünk.

Zum! zum! zum! — hangzott már messziről, de nem ilyen vékonyan, hanem mélyen, mint mikor sok ezer méhecske együtt döngicsél. Ez a hang a nagy kas belsejéből jött, a melynek bejáratán két öreg méh állott őrt, még pedig szuronyt szegezve.

— Megállj! Ki vagy? — ezzel a köszöntéssel fogadták a királyleányt, a kit a dolgos méh tisztességtudással előre bocsátott.

— Kérem szépen, én... én...

— Tudod-e a jelszót? Vagy azt hiszed, hogy itt Hübele Balázs módjára lehet bejutni?

Most megszólalt a kis dolgos méh:

— Ezt az új munkást én fogadtam fel. Jót állok érte. Fiatal ugyan még, de azért jó munkaerő.

— Lehet! Mehet!

Berepültek a kas nyílásán. A dolgos méhecske, mikor észrevette, hogy a királyleány nagyon megijedt a barátságtalan fogadás folytán, így szólt hozzá bátorító hangon:

— Föl se vedd! Már ez így szokás nálunk. De tudod-e miért? Mert mindig akad szemtelen és dologkerülő darázs, a mely másnak mézén szeretné magát hizlalni. Belopózik vala-

mely kasba és ingyen lakomát csap. Azért van az őrszem és csak azokat bocsájtja be, a kik a jelszót tudják.

— Épen mint minálunk otthon a királyi palota bejáratánál, — akarta mondani a királyleány, de most elébük ment a felügyelő méh, a ki átvette terhüket és följegyezte egy táblácskára, hogy mennyit végzett a mai napon a dolgos méhecske.

— Nagyon jól viselted magadat, — szólott nyájasan — a legszorgalmasabbak egyike vagy ebben a kasban. Ha így folytatod, fölterjesztelek kitüntetésre a királynő elé.

— Köszönöm! — rebegett meghatottan a kis dolgos.

— Nincs miért. Hisz tudod, hogy minálunk az igazi érdem mindig megleli az édes jutalmát. De most siess, mert ma te tartod az iskolában az inspekziót.

— Elvihetem magammal új pajtásomat?

— El. Hadd tanulja meg ő is, hogyan nevelik minálunk az ifjuságot Isten tiszteletére, jó erkölcsre és szorgalmas munkálkodásra.

Átmentek egy terembe, mely egészen fehér viaszból épült. Számtalan kis asztal és apró pad állott a falak mentében. A padokban méhek ültek, a kik apró táblákra akácza-tüskével karmoltak icziny-picziny betüket.

Ez volt a méhiskola.

Egy öreg méh kihallgatta épen a leczkét. Egy parányi méhecske vékony hangon szavalt szebbnél szebb versikéket.

— Nagyon jól van! — dicsérte meg az öreg méh, — látszik, hogy nem vesztegeted idődet hiábavalóságra.

Ebben a pillanatban erős zúgás hallatszott kívülről és berohant egy fiatal méh, a ki lélekszakadva kiáltotta:

— Veszedelemben van a kas! Egy sereg darázs megtámadta! Leölte az őrséget, elfogta a királynőt, végünk van!

Pillanatnyi csend támadt, de csakhamar megszólalt ismét az öreg méh:

— Ki meri mondani, hogy végünk van? Hát nincs-e fullánkunk és nem tudunk-e szembe szállni a halállal is, mikor a hazáról és a királynőről van szó? Előre! A ki igazi méhecske, az velem jön!

S fölhangzott sok száz méh lelkesült döngicsélése:

— Éljen a haza!

... Miért nem vagyok nagy költő, hogy érdeméhez méltóan le tudnám írni ezt a nagy csatát?

A rabló darázssereg tömör hadban tódult befelé. Diadalmas ujjongása vészujóslóan hangzott. Míg az egyik rész elfoglalta a folyosókat, a másik rávetette magát a méztárra és rabolni kezdett.

De a méhek is csakhamar magukhoz tértek meglepetésükből. Különösen a dolgozós méh fejtett ki nagy buzgalmat és haláltmegvető bátorságot.

— Csak a királynőt szabadítsuk ki! — hangzott buzdító szava.

Az öreg méh azalatt a darázsok háta mögé került az apró haddal és onnan intézett vakmerő támadást. Hármával négyesével belesimpaszkodtak egy-egy nagy darázsba és addig szurkálták, míg meg nem adta magát. De azért még mindig nagy volt a túlerő és különösen az lankasztotta a méhecskéket, hogy a királynő fogoly.

Belátta ezt a király leánya és felsohajtott magában:

— Miért nem vagyok én most királyleány, hogy apám seregét küldeném a rablók ellen?

... Épen jókor mondta el ezt a kívánságát. Két kolibri-madártól vont szekerén jött vissza a kis tündér. Meghallotta a fohászt és azonnal elmondta a királyi erdésznek, hogy mily veszedelemben forog a méhkas.

— Rabló darázsok? — kiáltott a kertész, — no, ezen majd könnyen segítünk!

Teletömte pipáját jó magyar dohánynyal, rágyújtott és a füstöt befújta a méhkas nyílásán. Nem telt bele két perc és oda benn elhallgatott a vad csatalárma. Mind a két harczoló fél elkábult és abba hagyta a küzdelmet.

Ekkor aztán levette a kertész a kas felső részét, kikapta az egy csomóban heverő darázsokat és a kert porondjára dobta őket, a hol végig gázolt rajtuk vastag csizmatalpával. Valamennyi rabló ott veszett, egy sem menekült.

Két percz múlva eloszlott a füst a kaptárban és a kis méhecskék magukhoz tértek kábultságukból. Mikor szabadon látták a királynőt, ujjongva üdvözölték. Valamennyien jó egészségben voltak, csak a kis dolgos méh kereste hiába új pajtását, mert ez nyomtalanul eltűnt.

— Fenség! — mondá e pillanatban az egyik palotahölgy a királyleányhoz, a ki karosszékében aludt — itt az ideje, hogy fenséged vacsorához üljön. Már várja az a palotahölgy, a ki a levest megfújja, nemkülönben az a másik, a ki a húst szétmetéli, valamint a többiek is, a kik fenséged helyett a kenyeret megtörik, a főzeléket megsózzák, az asztalkendőt összehajtják és az asztali imát elmondják.

Mert tudni való, hogy a királyleánya csak álmodta azt, hogy ő belőle kis méhecske lett. De azért meg is történhetett volna. Mert való igaz, hogy vannak még tündérek. Én hallottam ezt valahol, valamikor, valakitől.

*

Mikor a fiatal tanítónő befejezte meséjét, az apró hallgatók nem győztek tetszésüknek és örömüknek kifejezést adni. Mariska büszkélkedve tekintett maga körül, mert hisz neki köszönhették, hogy a kis méhecské-ről szolt a mese, a kövér Erzsike pedig azt mondta, hogy szeretne ám ő is királykisasszony lenni, de csak azért, hogy méhecske is lehessen.

A tanfelügyelő úrnak különösen az tetszett, hogy a kis méhecskék olyan nagyon szeretik hazájukat és készek voltak védelmében meghalni. Figyelmeztette a gyermekeket, hogy

nekik is van hazájuk: a szép nagy Magyarország, mindnyájuknak közös anyja, méltó arra, hogy érte éljenek, érte haljanak.

Ezután a játéknak jött meg a sora. Előkerültek a labdák, meg a karikák, nemkülönben az ütők és csakhamar viszhangzott az erdő a jókedvű gyermekcsereg zivajától. De bármily élénken folyt a játék, nem történt semmi összekocczanás. Mert a kisebbek szívesen vetették magukat alá a nagyobbak intézkedésének, ezek pedig azon voltak, hogy igazságos ítéletet mondjanak kétes esetekben.

Irma egy hatalmas tölgyfa árnyékában foglalt helyet és repkényből, folyókából, apró tölgyfaágakból hatalmas koszorút font. A tanfelügyelő, a ki egy ideig résztvett a gyermekek multságában, végre oda ment hozzá és nézte, a mint ügyes kézzel fűzte egymásba a legüdébb hajtásokat.

— Mi lesz ez? — kérdezte mosolyogva.

— Koszorú.

— Kinek?

— A győztesnek.

— Miféle győztesnek?

A fiatal tanítónő nyájasan tekintett az előtte álló férfiúra és szorgalmas ujjai néhány pillanatig megpihentek, mialatt megadta a kívánt fölvilágosítást.

— Igaz! ön még nem tudhatja, hogy én egy kis újítást próbáltam meg! — szólott elgondolkozva. — Elolvastam nemrég Curtius könyvét a görög gyermekek neveléséről és bámúlva láttam, hogy mily tökéletességre vitték ott a testi nevelést. A játékról szóló fejezet gondolkozóba ejtett és beláttam, hogy csak rajtunk múlik, ha a mai kor gyermekei nem olyan ügyesek és erősek, mint a régi Hellas fejlődő nemzedéke. Igaz, hogy az óvókban részben már jóvá teszik a sok százéves mulasztást és hogy a felsőbb osztályokban is több gondot fordítanak a testi erő edzésére, de a magasztos cél csak akkor lesz majd elérhető, ha minden anya, minden nevelőnő, minden tanítónő, szóval mindenki, a kinek hivatása a gyermekvilágra felügyelni, a testgyakorlat tanítására képesítve lesz. E tekin-

tetben én annyira szigorú volnék, hogy még a cselédektől is megkivánnám az alapismereteket!

A tanfelügyelő mosolygott a fiatal leány buzgalmán.

— Sok igaz van abban, a mit ön mondott, — válaszolt, mikor Irma elhallgatott. — De azért óvakodjunk, hogy túlzásba ne csapjunk át. A régi görögöknél és rómaiaknál a testi nevelésre fektették a főszúlyt, mert testi szépség és testi erő volt az eszmény, melynek mindenki meghódolt. A mai kor azonban előnyt ad a szellemnek a test fölött és a lélek, valamint az ész fejlesztése első sorban áll nála. A mai kor tudás dolgában aránytalanul magasabban áll, mint a görögök legdicsebb korszaka. Földrajzból egy negyedik osztálybeli gimnáziumi tanuló ma többet tud bármily híres görög bölcsnél. E tudásnak megszerzése annyira igénybe veszi idejét és erejét, hogy a testedző játéokra már félannyi idő se marad, mint hajdan volt.

Irma figyelemmel hallgatta a tanfelügyelő szavait, de nem adta meg magát, hanem folytatta érvelését:

— Ép azért, mert így van, — mondta némi gondolkozás után, — vissza kellene ismét térnünk a régiek nevelési rendszeréhez legalább a testi nevelés dolgában. A nagyobb szellemi megerőltetést csak úgy bírja el a gyermek, ha hasonló arányban fejlesztjük testi erejét. Ezért is nem lehet elég jókor megismertetni a gyermekkel a testgyakorlat nagy hasznát s ezt annál is inkább, mert a mai fiatalság testileg kissé tunya. Ön nem is hiszi talán, hogy mikor idejöttem, kevesebb fáradságomba került növendékeimet ahoz szoktatni, hogy rendszeresen iskolába járjanak és iskolai feladataikat elvégezzék, mint az, hogy hetenkint kétszer tornázzanak. Leginkább akadékoskodtak a szülők, mondván, hogy nem szeretik, ha gyermekeikből bohócokat és czirkuszművészeket csinálnak . . . Az Isten tudja csak, honnan vette ez az egyszerű nép ezeket a körmönfont kifejezéseket! — Sok fáradságomba és rábeszélésembe került, míg odáig jutottam velük, hogy nem gördítettek utamba akadályokat. A mi a kicsinyeket illeti, azokkal már könnyebben végeztem. Mindenféle olympi versengést rendeztem. A győző kitüntetést kapott, rendszeren egy cserfakoszorút, melyet saját-

kezüleg fontam. Nem is képzeli, mily nagy becsben tartják már ma ezt az egyszerű díjat és mennyire törik magukat utána.

Ép most készült el a koszorú. Irma felállott és messze csengő hangon szólította a gyermekeket:

- Ki akar részt venni a versengésben?
- Én!
- Én is!
- De még én is! — hangzott mindenfelől.

Abban maradt a játék és a gyermekek oda siettek a tanítónőhöz, a ki a hatalmas tölgy árnyékában, a karjára akasztott koszorúval olyan volt, mint az ifjuság megtestesülése.

— Csak szép rendjében, kicsikéim! — szólott. — Kétféle versengés lesz. Az elsőben a nagyok vesznek részt, a kisebbekre majd csak azután kerül a sor. Álljon elő, a ki nyolcz évesnél idősebb, a többi pedig a fatörzs mögött foglaljon helyet.

Vagy húsz gyermek vált ki a többiek közül.

— Látjátok azt a sziklát, amott a hegyi ösvény kanyarulatánál? Az lesz a méta, a ki leghamarább éri el, azé lesz az én koszorúm és . . .

Egy sugár növésű, pezsgő vérű versengő, a ki türelmetlenebb természetű volt, mint a többi, be sem várta a mondat végét, hanem már is neki iramodott. De a tanítónő nevetve kiáltott utána:

— Gyere csak vissza, Olga! Nem megy ám az Hübele Balázs módjára, mint te gondolod. Ebben a versengésben nem elég, hogy valakinek gyors lába legyen. Ügyesség is kell hozzá. Látjátok ezt a sok szép ibolyát, mely a pázsitot tarkítja? Mit gondoltok, mire jó az?

— Hogy bokkrétába gyűjtve feltűzzük, — válaszolt az imént megpirongatott Olga.

— Nos tehát, minden versengő gyűjtsön futás közben tíz szál ibolyát. Egy se legyen hervadt, hanem valamennyi üde és friss, egynek se legyen hosszabb a szára, mint a másoknak. Az lesz a győztes, a ki jobb kezében tartva a tíz szál ibolyát, elsőnek jut célhoz.

A gyermekeknek roppantúl tetszett ez az eszme és örömben tapsoltak.

— Én majd húsz szálat szedek és mégis első leszek, — kiáltott egy tömzsi, pufók arcú leányka.

— Jaj, te kis gömböcz! — nevetett egy másik és szeretettel megcsókolta a kis henczegőt, — neked könnyű!

— Miért volna könnyű?

— Mert te nemcsak futni fogsz, mint a többiek, hanem gurúlni is!

Valamennyien kaczagtak, még a kis pufók is. Mert értették a tréfát és nem érzékenykedtek minden csekélységért.

A tanítónő felállította őket sorban, jobbra jutott tíz, balra is tíz. Ő maga középre állott, aztán elkezdett fenhangon olvasni:

— Egy . . . kettő . . . három!

Mint a tegzéről elbocsátott nyíl, úgy repültek odább a kiinduló helyről a gyermekek. A gyors lábú Olga mindjárt kivált a többi közül és messzire járt előttük. Egy perc alatt bejárta a pályát és ott termett a sziklánál. Diadalmasan nézett hátra és kaczagott örömeiben, hogy olyan könnyen győzött. De ekkor észrevette, hogy azok nem is törik magukat utána, hanem szétszórva a pázsiton virágot szednek. És eszébe jutott azonnal, hogy hebehurgyaságában megfeledkezett a tíz szál ibolyáról.

Szégyenkezve tért ismét vissza, a hol a többiek tréfaszóval fogadták:

— Milyen a szikla? — kérdezte az egyik.

— Kell-e ibolya? — kérdezte a másik.

Csak egy volt közülök, a ki nem szólt semmit. Az okos gömböcz, a mint a tanítónő megadta a jelt, nem indult neki túlságos hévvel, hanem gyors körültekintéssel kikereste és megtalálta azt a helyet, a hol a legtöbb ibolya volt és arra felé tartott. Mialatt a gyermekek Olgát csipkedték, ő már összeszedte a tíz szál ibolyát és valamennyinek meglepetésére ott termett a céljánál, alig hogy a többi elkészült a gyűjtéssel. A gyorslábú Olga természetesen utolsónak érkezett, jóllehet kétszer tette meg az utat és most ő kapta meg a tromfot:

— Úgy-e, jó volna, ha te is tudnál gurúlni?

A győzött fölemelték vállaikra és a tanítónő elé vitték. Irma rövid beszédet intézett a gyermekekhez, a melyben elmondta, hogy a kis gömböcz első sorban okosságának köszönheti diadalát, mert nem indult neki hebehurgyán. (E szónál Olga mélyen elpirúlt.) Intette őket, hogy mindig az észtlől kér-

jenek tanácsot, ne pedig a vak ösztöntől. Aztán a kis gömböcz fejére tette a koszorút. Ez azonban olyan nagy volt, hogy a vállára esett. De annál büszkébben viselte a kis gömböcz!

— Most pedig a kisebbeken a sor, — szólott Irma. — Az ő versengésük . . .

Nem fejezhette be megkezdett mondását, mert abban a pillanatban megrázkódott alattuk a föld és iszonyú dübörgéssel megingott az egész hegyhát. Nyomban rá óriási dördülés, csattanás és robbanás, melyet százszorosan adott vissza az erdő mélye. Hirtelen elnémult a zengő madársereg és ijedezve,

szárnyacsapkodva szálltak ki a bokrok közül és a fák ágai mögül az erdő megrémült dalosai. Mindenfelől megelevenedett az erdő. A sűrűből őzikék és szarvasok törtek elő, a fatörzsökön felfutottak a mókusok, a föld mélyébe ásott üregekből elősiettek a görények és borzok. Valamennyi állat cél nélkül futkosott, mintha valami névtelen rémület nyugözte volna le.

A gyermekek egy része Irma köré tódult és nála keresett oltalmat. Többen elbuktak a földingás miatt és a kis gömböcz elejtette cserfakoszorúját.

— Mi volt ez? — rebegett Irma.

A tanfelügyelő a sziklához sietett és felkúszott a csúcsáig, a honnan messzire nyílt a kilátás. A falu felé fordította tekintetét. Még egyre ingott a föld és folyton hallatszott mélyében a rejtelmes dübörgés.

Egy perczig állott fenn a sziklacsúcson, aztán visszatért a tölgyhöz. Arcza nagyon sápadt volt és hangján észre lehetett venni a nagy megindulást, mikor így szólt:

— Azt hiszem, hogy a bányában történt szerencsétlenség.

— Jóságos ég! — kiáltott megrémülve Irma.

Ő már tudta tapasztalásból, hogy mit jelent ez.

— Azonnal a faluba sietek, — folytatta sebesen a tanfelügyelő. — Sokat ér, ha a veszedelem első pillanatában van ott valaki, a ki jó tanácscsal szolgálhat és nem veszti el fejét a rémület miatt. Táviratozni kell a szomszéd bányák vezetőségének, el kell mindent készíteni a kórházakban a sebesültek felvételére . . .

— Ezt magamra vállalom! — szólott hirtelen Irma.

— De a gyermekek?

— Itt maradnak. A faluban úgy is csak láb alatt volnának most és növelnék a zavart. Itt egészen bizton érezhetik magukat estig, a mikor majd én eljövök értük.

Odafordult a gyermekekhez, a kik, mint a megfélemllett báránykák simúltak hozzá és ezeket mondta nekik:

— Édes kicsikéim, ne féljeteK, mert a jó Isten mindig és mindenütt veleteK van. Üljetek le szépen a fa alá és várjatok

meg, a míg majd jövök. Piroska lesz a felügyelő, mert ő a mai nap győztese. Ti többiek engedelmeskedjetez neki és el ne mozduljatok a tisztásról. Megteszitek, úgy-e és szófogadók lesztek?

— Szófogadók leszünk! — fogadták mindnyájan.

A tanfelügyelő és Irma sietve távoztak. Az az ösztön, mely arra bír, hogy embertársainkon segítsünk, mikor bajban vannak, meggyorsította lépteiket.

De nem jutottak el messzire. Még nem voltak kétszáz lépésnyire a tisztástól, mikor a tölgyfa irányából nagy zsvaj és segítségkiáltás hallatszott.

— Mi történt ott? — kérdezte megdöbbenve a tanfelügyelő és megállott.

Irma nem kérdezősködött. Megfordult sarkon és vissza felé sietett. Úgy rohant, mintha érezné, hogy ott nagy baj van. S valóban, a mint a tisztás szélére ért, olyan látvány tárult fel előtte, a mely megfagyasztotta ereiben a vért.

A tisztás legmagasabb pontján egy csoportba összeverődve álltak a gyermekek és rémült tekintettel néztek a lejtő felé, a melyen lassú, czammogó lépésekkel közeledett egy óriási medve. Valószínű, hogy őt is a föld alatt támadt dübörgés kergette ki rejtekéből, még pedig álmából keltette föl. Mert Maczkó úr álmosan pislogott és lompos bundája telesteli volt száraz lombbal, mintha a nagy ijedtség miatt annyi időt sem vett volna magának, hogy öltözékét kissé rendbe hozza. Rosszkedvű is volt és folyton dörmögött, mintha perelne valakivel. Bizonyára szidta a rossz időjárást, hogy még ebédutáni álmát sem folytathatja.

Hirtelen azonban megakadt tekintete a szorongó gyermek-seregen. Sohasem látott még ilyesmit életében és nagy csodál-

kozásba ejtette a sok apróság. Bámulatában megállt, leült két hátsó lábára és nézte, egyre nézte őket, mintha csak azt gondolná magában:

— Hát ez meg miféle kompánia?

De már a másik pillanatban felébredt benne a kíváncsiság. Fölállott és lassú czammogással közelebb ment azzal az eltökélt szándékkal, hogy bővebb tapasztalatokat szerez. Világos, hogy eddig még nem evett gyermekhúst és tán meg akarta tudni, hogy milyen. Az is lehet, hogy nem volt ilyen gonosz szándéka, hanem csak játszani akart a kicsinyekkel, mint afféle jó nevelésű medve.

Maczkó úr tekintete megakadt a kis gömböcön. Tán azért, mert Piroska, méltóságának tudatában nem ijedt meg annyira, mint a többi, hanem bátran szállt szembe Maczkó urammal. Maczkó uramnak azonban nem imponált a kis gömböc, hanem széles mancsaival magához kaparintotta, mint a macska az egeret. Megforgatta óvatosan, pislantott rá, sőt meg is szagolta.

Ebben a végzetes pillanatban és még mielőtt kitudódott volna a medve igazi szándéka, ott termett előtte Irma. A gyors futás miatt úgy elfogyott a lélekezete, hogy szólni sem tudott. Jó napot sem mondhatott hát Maczkó uramnak, hanem csak kikapta Piroska kezéből a nehéz léniát és élesebb végével oda suhintott Maczkó uram orra búbjára.

Ez meghökkent, elbocsátotta a kis gömböcöt és újra hátsó lábára ült, hogy megnézzé az új jövevényt, a ki ily gorombán neki támadt. Úgy látszik, hogy csak ebben a helyzetben tudott gondolkozni, mert miután egy-két pillanatig így ült, fölkerelkedett és nekiment a tanítónőnek. Nem valami haragosan, nem is annyira bosszúszándékkal, hanem inkább kíváncsiságból és tudásvágyból, mint afféle művelődni szerető medve.

Hanem ezúttal is rosszul fogadták közeledését. A mint Maczkó uram kinyújtotta jobbik mancsát — tán azzal a szándékkal, hogy bemutásképen kezét szorítson Irmával? — ez újból rácsapott a léniával, még pedig oly erősen, hogy a lénia ketté tört.

Maczkó uram megharagudott. Miért gorombáskodnak vele, mikor neki semmi gonosz szándéka nincsen. Hisz ha meg is eszi a kis gömböczt, kár azért olyan nagy lármát csapni. Marad még elég kövér gyermek a világon. Valószínűleg azt képzelte medveésszel, hogy Irma azért nem engedi a kis gömböczt, mivel ő maga akarja fölfalni: szóval, nagyon megneheztelt a bátor kis tanítónőre.

Felhúzta felső ajkát és kimutatta hosszú éles fogait, aztán

döcögő járással indult feléje. Meglátszott rajta az a szándék, hogy no, most megmutatja, ki az erősebb!

A szegény tanítónő veszve volt. Mit is tehetett gyenge erejével a fenevad ellenében? Ott kell kimúlnia a vad állat körmei közt. De azért, mint igazi hős, a ki az utolsó pillanatig teljesítette kötelességét és a saját életével váltotta meg a gondjaira bízott kicsinyeket, odaszólt a gyermekekhez fuldokló hangon:

— Meneküljetek, fussatok, a míg a medve velem elbánt!
Azok pedig megdermedve állottak és meg se mocczantak.

Ebben a pillanatban keresztül tört egy napsugár az ágakon és egyenesen oda tűzött Irma homlokára. Úgy vette ki magát ott, mint valami glória.

A fiatal leány megérezte homlokán a napsugárt és nem tudván, mit cselekszik, önkéntelenül felnyitotta a piros napernyőt, a melyet kezében tartott.

A medve ekkor már csak három lépésnyire volt tőle.

Valószínű, hogy még nem látott soha napernyőt, különösen pedig nem pirosat. Lehet, hogy az ő medvefantáziája ágyúnak nézte, vagy még rosszabbnak. Nagyon meghökken, ismét hátsó lábára ült és rábámúlt az új ellenségre. Aztán egyszerre csak, ucczu, vesd el magad, megfordult és vágatva, bömbölve rohant el.

Olyan furcsa látvány volt ez a hatalmas állat, a mint egy semmiségtől megriadva cserben hagyta biztos prédáját és megrémülve elfutott, hogy az imént még félelmükben megdermedt gyermekek magukhoz tértek, bátorságra kaptak, kacagtak és tapsoltak, sőt gúnyolni kezdték a futó ellenséget.

— Kell-e napernyő, medve bácsi? — kiáltott utána a kis gömböcz.

— Hát a lénia hogy izlett? — gúnyolódott Olga.

Csak Irma nem szólt semmit. Ő volt az egyetlen lény ebben a nagy erdőben, a ki tudta, hogy mily közel járt hozzánk a halál angyala. Letérdelt és hálaimát rebegett. Így találta őt a visszatérő tanfelügyelő, a ki annyira előtte járt volt, hogy csak most érkezett ide, mikor már vége volt a veszedelemnek.

A meglepetés elvette egy időre a szavát, mikor meghallotta, hogy mi történt.

Szó sem lehetett már most arról, hogy a gyermekek tovább is ott maradjanak, mert nem lehetett tudni, nem vert-e föl a földalatti robbanás még több fenevadat, a mely aztán nem ijed meg sem léniától, sem pedig a piros napernyő csodájától.

A kis gömböczöt jól megnézték, jól megtapogatták, nem esett-e semmi baja Maczkó uram simogatásától. Hála Isten, épségben maradt és még a kötőcskéjét sem piszkolta be, a

mint egy kicsit gurította a medve. Irma nem akart hinni szemének és karjai közé vette a gyermeket, a ki váltig dicsekedett, hogy ő is elbánt volna azzal a csúnya fekete állattal, ha a kedves néni nem is jön segítségére.

*

A faluban mély csend uralkodott, mikor oda érkeztek. Az üres utcázák, de még inkább a nyitva felejtett kapuk azt

hirdették, hogy az asszonyok és az öregek a robbanás hallatára a legnagyobb rémülettel hagytak abba minden munkát és a tárna nyílásához siettek, mely mintegy negyedóránnyira volt a falutól. Emberi lény nem volt látható sehol.

— Elmegyek a telepre, — mondá a tanfelügyelő — és megtudom, mi történt.

— De ne maradjon el sokáig! — könyörgött Irma, — megöl ez a bizonytalanság!

— Sietni fogok. Csak arra kérem, helyezze el azalatt a gyermekeket az iskola-épületben. De csak a kisebbeket, a kik maguk is felügyeletre szorúlnak. A nagyobbakra, a kik már bírják eszüket, egyéb feladat vár.

— Miféle feladat? — kérdezte bámúlva Irma.

— Járja be velük sorba a falubeli házakat. A megrémült asszony nép, az iszonyú robbanás hallatára mindent úgy hagyott, a mint épen keze ügyében volt. A legtöbben vacsorát főztek és most felügyelet nélkül lobog a tűz. Emlékszem, hogy tíz év előtt, mikor az utolsó bányaszerencsétlenség történt, egy ilyen magára hagyott tűz gyújtotta fel a falut és kétszeres volt a szerencsétlenség. Aztán meg sok anya a nagy rémületben kisdedeit is otthon hagyta. Gondoskodjunk hát ezekről is.

— Meglesz! — válaszolt Irma, a ki azonnal visszanyerte önuralmát, a mint tenni lehetett valamit.

— Ha ezt elintézte, siessen át a kórházba és készíttesse el a hordozható ágyakat, a kötőszereket és minden egyebet, a mi ily esetben szükséges. Fájdalom, nagyon is valószínű, hogy rászorúlnak még ma mindezekre.

A tanfelügyelő elsietett és Irma azonnal munkához látott. Az egészen kicsi gyermekeket az iskolába vezette, játékszert osztott ki közöttük és a felügyelettel Mariskát bízta meg. Miután még lelkükre kötötte, hogy jól viseljék magukat és ki ne menjenek az utcára, a nagyobbak csapatjával elhagyta a házat.

— Ki tud főzni? — kérdezte, a mint az elhagyott fő-utcára értek.

— Én! én! — kiáltott sok üde hang.

Vagy huszan jelentkeztek.

— FigyeljeteK ide! — folytatta Irma. — Azt akarom, hogy a sok félig-meddig elkészült vacsora ne vesszen kárba. Egy kis jó leves, meg néhány falat hús akkor is elkél, ha a sziv tele van bánattal. Vigyázzatok hát, hogy a vacsora oda ne égjen. Ne játszszaTok a tűzzel, be ne piszkoljaTok ünnepi ruhá-

tokat és jusson eszetekbe, hogy nagy lányok vagytok már, a kiktől elvárhatja az ember, hogy ilyen alkalommal segítségére legyetek.

— Vigyázni fogunk! — kiáltottak ragyogó tekintettel a nagyok.

Meglátszott rajtuk a nagy öröm, hogy hasznossá tehetik magukat.

— Induljatok szaporán! Mindegyikre két konyha jut. Vigyétek magatokkal a kisebbeket is és a hol apró baba van, mindegyik bölcső mellé állítsatok egyet vigyázónak. Ringassák az alvó kisdedeket, vagy játszszanak velük, ha ébren vannak.

* A következő pillanatban már szétrebbent a kis madárkák serege. Meglátszott arczukon, hogy átérzik hivataluk fontosságát.

Irma egy pillanatig utánuk nézett és mikor meggyőződött, hogy jól megértették szándékát, a kórház felé tartott. Ott már együtt volt az udvaron az összes személyzet. Hallották a robbanás zaját, de mivel kiadták a rendeletet, hogy senki el ne hagyja az épületet, ki nem mozdultak. A mint Irma megjelent, valóságos ostrom alá fogták:

— Mi történt?

— Szükség lesz reánk, úgy-e?

— Sok a sebesült?

— Mit tegyünk?

Igy kérdezősködtek a részvét, a kíváncsiság és a buzgalom hangján. A fiatal tanítónő bevárta, míg az első ostromnak vége volt, aztán így szólt:

— Nem tudom még, hogy milyen nagy a szerencsétlenség és hogy mennyiben lesz szükség ránk, de készüljünk el mindenestre a legrosszabbra is. Megengedik úgy-e, hogy rendelkezem velük?

Senkinek sem volt ez ellen kifogása. Irmát valamennyien ismerték és szerették. Tudták, hogy mikor háromnegyed év előtt a kórház építéséről volt szó, tetemes összeggel járult a költségekhez. (Erre fordította a pénz egyik részét, a mit bátyja Sidneyből küldött neki.) De azonfelül felügyelt a berendezésre

is és alaposan értett a betegápoláshoz. Azért is szívesen engedelmeskedtek neki.

A fiatal tanítónő kivitette az udvarra a hordozható ágyakat, melyek betegszállításra voltak berendezve. Megvizsgálta a kötőszereket, kiadta az ápolóknak a parancsot, hogy a kórházban levő betegeket egy terembe vigyék és meleg vízről, valamint üdítő italokról is gondoskodott, hogy minden kéznél legyen, ha esetleg sebesülteket szállítanának a tárnából. Mire ezzel elkészült, megérkezett a tanfelügyelő is a telepről. Arczáról le lehetett olvasni, hogy szomorú hírt hoz. A szerencsétlenség a karvini bánya északi részében történt. Valószínű, hogy olyan légnemek meggyulladására okozta, a mik az elhagyott bányarészekben szoktak fejlődni a felhalmozódó széntörmelék-ből. A bányában mintegy 400 munkás dolgozott, mikor a robbanás megtörtént és ezeknek sorsáról egyelőre mit sem lehetett tudni, mivelhogy az összekötő alagutak egy része összeomlott. Lehet, hogy valamennyit agyonsujtotta az összeomlás, de az sincs kizárva, hogy még élnek és abban reménykednek, hogy kiszabadítják őket abból a sírből, melybe elevenen vannak eltemetve.

Irma összeborzadt, mikor elgondolta a szerencsétlenek helyzetét. Mert kegyetlen az ő sorsuk, akár élnek még, akár pedig véget vetett már a halál kínlódásuknak. Száz lányira a föld alatt, a hol örök sötétség uralkodik, elzárva a külvilágtól, küzdve az éhséggel, a szomjúsággal, a fojtó gázokkal, a rossz levegővel — s ki tudja, hány nap és éjszaka tart ez a kínos állapot.

Ugy érezte, hogy homály borúl tekintetére és megáll szíve verése a nagy izgatottság miatt. Nem mert lélegzetet venni, mintha attól tartott volna, hogy ezzel is megrövidíti a boldogtalanokat, a kiknek torkára már rátette a kezét a bányák réme, a fojtó levegő.

Az utcán hirtelen lárma támadt. Sírás, jajgatás és közben-közben valami fenyegető szózat, a mely olyan idegenül hangzott ebben az általános rémületben.

Vajjon mi történt?

Lerázta magáról a kábultságot, a melybe a rossz hír ejtette és kiment a kapu elé.

Sajátságos látvány tárult fel előtte. Egész csapat asszony jött a tárna felől és ezeknek ajkáról hangzott el a fájdalmas panasz. A kétségbeesés, mely megfogta őket annál a gondolatnál, hogy a család fentartója tán épen most küzd a halállal, megható módon nyilvánult.

De nem valamennyinél. Voltak olyanok is, a kikben túlsúlyra vergődött a vad harag, a tehetetlen düh a sors ellen, mely elrabolja legdrágább kincsüket. S kerestek valakit, a kivel ezt a haragot megéreztetthessék.

Különösen egy volt közöttük, egy őszhajú és ránczosképű öreg asszony, féktelenebb és lármásabb a többinél. Szitkozódott, tombolt és minden tőle telhetőt elkövetett, hogy a többiben is felkavarja az indulatot.

— Mit jajgattok! — rikácsolt és fölemelt öklével megfenyegette a többit. — Azt hiszitek talán, hogy könyetekkel könyörületre bírjátok az eget? Úgy volt az mindig és úgy lesz addig, míg a világ világ! A szegény ember nyomorúlt rabszolga, a gazdag emberé a föld minden java! A szegény embert lábbal tiporják, éhen hagyják veszni, csakhogy a gazdagnak meglegyen minden élvezete.

Egyik ősz hajfonata kiszabadult indulatos mozgolódása közben, a szél belé kapott és lobogtatta, mint valami kopott zászlót. Az öreg asszony pedig még jobban beletüzeltelte magát haragos indulatába. Sikoltott, csaknem vijjogott, mint a vércse, mikor lecsap a prédára.

— Nézzetek engem! — tüzelt az öreg asszony. — Volt egy férjem, derék és jóra való munkás, volt két fiam, deli legények, hogy örömmel csüngött rajtuk anyai tekintetem. Jaj nekem, elnyelte a föld mind a hármat, ott porladoznak csontjaik a bánya mélyében! Tíz éve, hogy megmozdult a tárna és azon a napon lettem én özvegy és gyermektelen.

Megcsuklott a hangja, mintha könyek fojtogatnák, de lenyelte és erőt vett magán. — Az a néhány csepp, melyet nem engedett aláfolyni ránczos arczán, csak növelte a vad lángot tekintetében és szította féktelen haragját.

— Két unokám maradt, — sopánkodott tovább, — aggkorom istápolói, kenyéradóim voltak ők. Jámbor fiú mind a kettő, szorgalmas és dolgozó. S most rájuk került a sor, most őket eszi meg ez a telhetetlen bánya.

Egy fiatal asszony, a kinek üde arczán az élettapasztalat még nem hagyott mélyebb nyomokat, közbeszólt:

— Miért lázong kegyelmed, Ágnes néném? Ki tehet róla, hogy úgy történt? Lám az én férjem is ott van a tárnában és . . .

— Hogy ki tehet róla? — üvöltött féktelen haragjában az öreg. — Megmondjam hát, hogy ki tehet róla? Az urak az okai mindennek!

— Csak nem akarja talán mondani, hogy az urak robbantották fel a tárnát?

— Elhallgass! . . . Nem arról van most szó! . . . Ha nem volna úr a földön, a ki a nagy kényelmet akarja, a ki egymaga eleszi ezer ember kenyerét, nem volna olyan földhöz ragadt koldus sem, a ki kénytelen a föld mélyében bujkálni és napvilágot sem látva, keservesen keresni a sanyarúság kenyerét! Verje meg őket az Isten mind, a hányan vannak!

A szív mélyében dúló kétségbeesés olyan, mint a felhalmozott száraz lomb: csak egy szikra kell neki és erdőégés támad belőle. Ez a sok asszony, a ki kétségbe volt esve, mohón

hallgatta a féktelen tombolást és az ő szívükben is feltámadt a kavargó indulat.

— Igaza van Ágnesnek! — mondá az egyik.

— Nyomorba taszítanak!

— Megdolgoztatnak, mint az igavonót és alig elég a kereset a mindennapi kenyérre!

— Aztán ki tudja? Az a bánya nem robbant fel magától! Azt a gyújtó szikrát valaki beledobta a törmelékbe. Ki tudja? Hátha épen az urak keze mesterkedett ebben is?

— Úgy lesz!

— De úgy van.

Mindenki egyszerre beszélt, senkisémet juthatott szóhoz. Az elkeseredés mértéke betelt és könnyíteni akartak kétségbeesett szíviükön, a mely különben nem birná már el terhét. Igazi célja alig volt egynek is ezzel a felzúdúlással, de ki akarta tombolni fájalmát.

Hanem az az öreg asszony tovább is bele markolt a szivekbe. Ő már nem elégedett meg azzal, hogy szive sebét mutogatja, mert ő már bosszút kívánt.

Felugrott egy sarokkőre és kinyújtotta sovány, száraz karját Vad tűz csillogott tekintetében és olyan volt egész külseje, mint azoké a furiáké, a kikről a görög hitrege szörnyű meséket mond. Egyszerre lecsendesült a lárma és valamennyi csak őt nézte.

— Halljuk Ágnest!

— Beszéljen ő!

— Mondja meg, hogy mit tegyünk!

— Megmondjam? Fogtok rám hallgatni? Megteszitek azt, a mit én nektek tanácsolok?

— Megteszszük!

— Jól van hát! . . . Ha élve eltemették azokat, a kiket szerettünk, miért éljenek, a kiket gyűlölünk? Ott van a telep és rajta a zsarnokok, a kik megkeserítik életünket, igát raknak nyakunkba a szük mindennapi kenyérért. Rohanjuk meg őket, tépjük darabokra, hadd tudják meg ők is, mi az a testi fájdalom.

— Agyon kell őket ütni! — kiáltott egy másik hang.

— Az igazgatót!

— A felügyelőket!

— A bányamérnököket! Egytől-egyig megérdemelik a száz halált! Mert ha ők nincsenek, nem temeti el a bánya a mieinket sem!

Irma visszafojtott lélegzettel és fájó szívvel hallgatta ezt a féktelen tombolást. Annak a vén asszonynak a dühöngése nem ébresztett benne haragot, hanem inkább bánatot, mivel

kiérezte belőle az anyai szív fájó sajnását. De azért még sem hallgathatott tovább, hanem megkísérelte ellenállni a tomboló viharnek. Lehet, hogy bizott abban a szeretetben is, melylyel körülvették és melyről tudta, hogy kiérdemelte. Különben alig lett volna megérthető, honnan veszi ezt a nagy bátorságot.

Oda ment az öreg asszonyhoz, a ki még mindig a sarokkővön állott és megfogta a kezét:

— Hallgasson rám, Ágnes asszony! — mondá szelid hangon.

A dühöngő asszony kikapta a kezét Irmáéból és rárivalt:

— Mit keres itt a kisasszony! Menjen el azonnal! Csak nem akar velünk tartani, mikor pusztítani akarunk, gyilkolni?

— Magukkal tartok, Ágnes asszony. Mert a mint én belátok szivükbe, nem fognak senkit sem megölni, nem pusztítanak el semmit, hanem oda jönnek én velem, a hol ma minden igaz asszonymak helye van.

Az öreg asszony elkaczagta magát.

— Talán a konyhába, vagy a bölcső mellé? Minek? Nincs már kinek főzni és nincs apja a bölcsőben pihenő kisednek.

— Kí tudja? Hátha van még? Jó az Isten és nem sujthat le minket egyszerre. A bánya csak ijeszti talán és nem öli meg áldozatait.

— Mesebeszéd! Onnan nem jön többé vissza, a kire ráborúlt a sötétség.

Irma fölemelte két kezét az égnek, tekintetében köny csillogott és mély megindulással rebegett:

— S ha úgy volna? Ha éppen e pillanatban száll ég felé négyszáz lélek és bekopogtat az üdvösség kapuján, helyes dolog-e, hogy mi átkozódunk, gyilkos vérengzésre gondolunk, a helyett, hogy imát mondanánk ő értük . . . Tegyétek, ha elbirja a lelketek, én imára kulcsolom a kezemet és az ég urához küldöm fohászomat.

Letérdelt, összetette két kezét és fenhangon rebegette el azt, a mivel teljes-teli volt a szive:

— Istenem, a ki minden jónak kútforrása vagy, ne engedd, hogy özvegységre, árvaságra jussanak ezek a szegények! Te

belátsz a szivekbe és tudod, hogy az ő haragjok a szeretet, a megsebzett szív feljajdulása. — Vedd hát igazi értelme szerint,

a mint én most tolmácsolom és add vissza gyermekét az anyának, férjét az asszonynak! Úgy legyen!

Az első szavaknál elhallgatott a lárma. Aztán egy-két fiatalabb asszony letérdelt Irma mellé a földre és vele imádkozott.

S mikor a végső szavakat mondotta, már csak egy állott, de ez is halkán ismételte a végső szavakat: Úgy legyen!

Az öreg asszony haragja kissé lecsendesült, a mint nézte és egyre csak nézte a fiatal leány átszellemült alakját. Leszállt a sarokkőről, lehajolt Irmához és rákiáltott:

— Mit akar velünk a kisasszony? Minek jött ide? Hát már átkozódni sem lehet, mikor fáj a szivünk? Mit tegyünk már most?

— Megmondom azt is, Ágnes néném, — válaszolt szeliden Irma. — Maguk velem jönnek egytől-egyig. A kórházban kevés az ápoló, a bányánál, a hol ép most kezdik meg a mentő munkát, kevés a munkaerő. Ha már meg akarták cselekedni azt, hogy elfeledkeztek az asszonyi szelidségről és pusztítani akartak, feledjék most el asszonyi gyöngeségüket is és álljanak férfisorba ott, a hol dolgozni kell. Minden pillanat drága, minden elmulasztott percnek néhány emberélet lehet az ára. Rajta hát, dolgozzunk addig, míg felváltanak. S meg ne lássák munkánkon, hogy csak gyöngé nők vagyunk. A ki szeret, az velem jön!

Előre ment, hátra sem nézett. Egytől-egyig csendesen követték őt az imént még tomboló nők. Az ő szivükbe is bevonult a béke, mikor a fájdalom sebébe a remény hullott gyógyírként.

A HOVA MEGÉRKEZTEK

Országos Széchényi Könyvtár

Idősb Detrekői Gábor, a nagy jótevő és emberbarát, a detrekői, mosniczi és karvini birtokok néhai ura, már öt éve aluszsza örök álmát a temető csöndes magányában. Azalatt gyermekei szétszóródva a világban küzdöttek végig az élet nehéz harcát, kiki a maga módja szerint és a maga fegyvereivel. De hogy szivük mindig ide vonzódott és nem feledkeztek meg róla, mutatja az a körülmény, hogy hol messze Ausztráliából, hol pedig Budapestről érkezett egy koszorú, melynek szalagján ez a fölirat volt olvasható: a legjobb apának. Detrekői Gábor egészen nyugodtan pihenhet, gyermekei nem feledkeztek meg róla.

Letelt utolsó napja is annak az öt esztendőnek, melyet maguk elé tűztek és eljött az a nap, melyen találkozni fognak a karvini temetőben atyjuk sírjánál. Irma már korán reggel kiment a temetőbe és sokáig imádkozott. Ő meg lehetett elégedve a próbaidővel. Nem kergetett délibábokat, hanem szorgalmas munkában és önfeláldozó tevékenységben töltötte az öt esztendőt. Egy egész vidék áldása kíséri tevékenységét, mert jótevője volt. A nagy bányaszerencsétlenség után, melynek csakugyan mintegy száz bányász esett áldozatul — a többi háromezreszáz sikertelenül megmenteni — ő enyhítette az özvegyek és árvák nyomorát a bátyjától kapott pénzzel, ő gondoskodott jövőjükről és fölemelte lelküket az Istenhez a megpróbáltatás sulyos napjaiban.

De más tekintetben is meg lehetett elégedve azzal, a mit a sors neki nyújtott. A tanfelügyelő, a ki felismerte lelkének

nemességét és szívének tisztaságát, megszerette és megkérte kezét. Irma egy hét óta boldog menyasszony.

Ima és visszaemlékezés közben gyorsan múlnak az órák. A fiatal leány egyszerre csak meglepetve vette észre, hogy délre jár az idő. Még tíz percz és épen öt esztendeje, hogy e helyen búcsút vett egymástól a három testvér.

E pillanatban négylovas hintó állott meg a temető kapuja előtt. Sejtelemtől megkapatva sietett Irma a bejárat felé, de

csalódva állott meg. Nem ismerte azt az embert, a ki a hintóból kiszállt és egyenesen feléje tartott.

Erős alak volt az, napégetett vonásokkal és barázdás homlokkal. Haja és szakála egészen szürke volt már.

— Ez nem lehet sem Gábor, sem pedig Géza, — gondolta magában Irma — mert hisz ők a férfikor legelején állnak még csak.

— Irma, hát nem ismersz? — szólította meg ebben a

pillanatban a szemközt jövő és már most a hang után ráismert testvérére.

— Géza, édes bátyám! — ezzel a felkiáltással omlott a karjába és sok idő telt bele, míg magához térhetett a zokogástól. Fájt a szive, fájt a lelke, hogy ennyire elaggulva látja viszont testvérét.

Ez gyönyörrel nézte húga viruló arczat és szépségét, aztán újból homlokon csókolta és felsóhajtott:

— Meglátszik rajtad, hogy nem kergettél délibábokat!

— S Gábor? hol van Gábor? — kérdezte bús sejtelemtől megkapatva húga.

— Menjünk atyánk sírjához, ott elmondok mindent, — válaszolt komoly hangon Géza.

Szomorú, nagyon szomorú történet volt ez. Röviden elmondom:

— Gábor azután is, hogy visszautasította a jó állást, melyet a miniszter felajánlott neki, csakhogy délutáni idejét álmodozásainak szentelhesse, egészen magánosan élt. Senkivel sem érintkezett és a vége az lett, hogy vele sem törődött a világ. Egyszer aztán, mikor új év táján nagyon sok volt az elintézetlen ügydarab, valamennyi hivatalnokot felszólították, hogy délután is járjanak be dolgozni, — természetesen külön fizetés mellett. Valamennyi ráállott, csak Gábor nem. Ekkor aztán elbocsátották.

Hogyan húzta ki még egy ideig, ki tudná megmondani? Sokkal büszkébb volt, semhogy bárkinek e világon elpanaszolná nélkülözéseit, semhogy valakitől segítséget elfogadna. Mikor Géza Budapestre érkezett, hogy magával vigye öcscsét Karvinba, csak nagynehezen tudta meg a lakását. Oda érkezvén, szemközt ment vele egy orvos, a ki még az egyetemről volt ismerőse.

— Talán beteg az öcsém? — kérdezte bús sejtelemtől megkapatva.

— Már nem az! — válaszolt az orvos, aztán pillanatnyi hallgatás után folytatta: — s tudja-e, miben halt meg?

— Meghalt! — Géza hátra tántorodott a fájdalomtól.

— Igenis, éhen halt meg, vagy ha így jobban tetszik: megfelelő testi táplálék hiánya okozta halálát. Mikor elhivattak hozzá, már végleg ki volt merülve testi ereje és nem lehetett rajta segíteni.

Géza haza szállíttatta öcscse holttestét az ősi birtokra, mely most már ismét a Detrekői-család tulajdona. Megvette Detrekőt, Mosniczot és Karvint és szegény Gábornak lelke már most szabadon járhat-kelhet az ősi birtokon. Nem kell attól tartania, hogy idegennek érzi magát ott.

Géza is boldog, mert látja húga boldogságát. Nagy vagyonát arra fordítja, hogy a szegények sorsán könnyítsen s mikor eljut hozzá a sok áldás, elgondolja magában, hogy még sem volt talán csupa délibáb, a mit távol világrészben kergetett?

V É G E.

Országos Széchényi Könyvtár

A CZETHALÁSZ

Négy éve most februáriusban, hogy Hamburgban megfordultam és a Sanct-Pauli városrészben töltöttem egy estét. Sanct-Pauli a matrózok negyede s ott a világ majdnem minden nyelvén lehet beszélgetni, mert mindig akad valaki, a ki megérti a legtávolabb eső országok nyelvét is. A mint betértem egy úgynevezett „füstös színházba“, a hol a tengerészek számára rendeznek olosó színi előadásokat, kevés híja, hogy el nem állott a lélekzetem. Mert a nézőtéren vagy négyszáz ember ült kis asztalkák körül és rövidszáru pipákból olyan füstfelhőket ergetett, mintha erre az egész nyomorúságos bódéra sűrű felhőfátyolt akarna borítani, hogy eltakarja az oda nem való látogató szeme előtt. Aztán a rumnak, a brandynak, meg a többi szeszes italnak erős illata, a mi a poharakból szétáradt! Minden néző előtt volt egy ilyen párologó pohár és alig hogy leültem, már előttem termett egy kékkötényes pinczér és kérdezetlenül töltött nekem is abból a hatalmas kannából, a melyben körülhordta a forró pálinkát, a tengerészek megszokott italát.

Eltoltam magamtól az italt, miután a pinczér átvette tőlem a fizetséget, mert itt nem hiteleznek senkinek még addig sem, a mig elfogyasztotta, a mit elébe tettek. S azzal a szimpla kézmozdulattal rögtön magamra tereltem a közfigyelmet, mert az olyan ember, a ki megfizeti a pálinkát, de meg nem iszsa, a legnagyobb ritkaság Sanct-Pauliban. Nyomban akadt is az én mellőzött nektáromra egy egész sereg pályázó. Az egyik megkínált cserébe két tengeri kagylóval, ha átengedem neki a grogot, a másik szó nélkül kiakasztotta mellénye zsebéből

a sárgaréz óralánczát, a melyen nem volt óra, hanem csak egy puszkagolyó és odatette mellém az asztalra: ez az ember valószínűleg megszokta, hogy a csendes óceán vadaival ily módon lépjen csereviszonyba. A harmadik levette sapkáját és megkínált velem; csak most láttam, hogy a mit én sapkának néztem, sajátképen turbán, a minek a szövetét távol Indiában készítették. De én mindezekre a pályázókra nem ügyeltem, mert tekintetem egy, a háttérben álló öreg matróz hatalmas alakján akadt meg, a ki nem szólt semmit, nem is kínált meg semmivel, hanem olyan furcsa epekedéssel nézte a párolgó poharamat, hogy megesett rajta a szívem. Oda intettem magamhoz és megkínáltam az itallal.

Mohón nyúlt utána, de fele úton megállott, kétkedve nézett rám, aztán így szólt csenden megadással:

— Tudja-e, hogy én nem adhatok érte semmit cserébe?

— Sejtettem s éppen azért kínáltam meg magát velem... Ne törődjék velem, én úgy sem iszom meg. De ha bántja az a gondolat, hogy ingyen kapja, adhat valamit érte.

— Mit adhatnék én? — Olyan keserűen hangsúlyozta szavait, hogy szinte rosszul esett nekem.

— Mondja el valamelyik kalandját.

A többiek visszamentek a helyükre, a mint észrevették hogy köztem és az öreg matróz között áll az alku. Meglátszott arcukon, hogy bár jól esett volna nekik a forró ital, cseppet sem sajnálják az én öregemtől. Nem voltak irigy természetűek, vagy pedig tudták, hogy ez az ember a legszegényebb közöttük.

A februárius hónap általában véve legsúlyosabb a hamburgi matrózok életében. Ilyenkor nagyon nehezen kapnak szerződést és rendszeren már a nyakára hágtak megtakarított keresetüknek. Mert olyan az a tengerész fajta, hogy a mikor hosszú utazás után kiköt a parton, azt hiszi, övé már most az egész világ és tele marokkal szórja a pénzét. Mikor pedig a nyakára hágott keresetének, egy ideig még eltengődik abból, a mit ruhája és csekély ékszerei árából költhet, aztán jön az adósságcsinálás. De ebből csak igen rövid ideig lehet megélni, mert a hajdani matrózbecsületnek immár vége, mióta az amerikai tengerészek

megrontották a matrózhitelt azzal, hogy nem fizették meg adóságukat. Miután pedig a rendes szerződések ideje, a mely a világ körüli utak kivételével kilencz hónapra terjed csak, márcziusban kezdődik, a minden más hónapnál rövidebb februárius a leghosszabb a hamburgi matróznak.

Az én öreg matrózom mohón belekóstolt az italba és szeme ragyogott a rég nélkülözött gyönyörűségtől. Aztán mintha restelné, hogy elárulta mohóságát, mentetegetőzve megszólalt:

— Nagyon hideg van odakünn!

— De még sem annyira, mint az éjszaki sarkvidéken, — válaszoltam, hogy másra tereljem a beszélgetést.

— Az igaz . . . Uraságod honnan sejtí, hogy ott is voltam már?

— A külsejéből. Azt a benyomást teszi rám, mintha nem közönséges matróz volna, hanem inkább czethalvadász.

— Eltalálta! — Az öreg büszkén vetette hátra a fejét. — Sven Sturson sokat látott már, a tropikus vidéken is letörölte homlokáról a verítéket, de legszebb ideje mégis az volt, mikor Spitzberga körül üldözte a czethalat.

— Sven Sturson? Ez tán az ön neve?

— Valóban az. Norvégiában születtem és apám heringhalász volt. A saját bárkáján járta be tavaszkor és őszkor az öblöket, mikor millió számra tódúl a tenger csendesebb mélyedéseibe a hering, hogy ott lerakja ikráit. Még nem voltam nyolczéves, mikor már vele tartottam és segítettem a hálók kifeszítésében. Boldog idők voltak azok, jó uram, mert a mi kis kunyhónkban mindig meg volt bőven a mindennapi kenyér. Egyszer azonban künn kapott bennünket a vihar a sík tengeren, apámat lesodorta a hullámtorlódás a bárkáról, engem pedig három nap és három éjjel kergetett a dühöngő szélvész. Valahol Izland körül fogott ki egy czethalász hajója, mikor már a bárkám elsülyedőben volt . . .

A czethalász Spitzberga felé indult és azt kérdezte tőlem, akarom-e, hogy partra tegyen valamelyik izlandi kikötőben? Kétségbe voltam esve. Mit tegyek én idegen földön, a hol senkit sem ismerek? Ekkor aztán megkínált hajósínasi állással a

saját hajóján és én örömmel beleegyeztem. Hajósinasnak csak addig használt, míg belátta, hogy több hasznomat veheti a hálók kivetésénél, meg a szigonyozásnál. Ezekhez pompásan érttem. Mikor pedig másfél év múlva hazatértem, szegény anyámat már nem találtam az élők között. Megölte a búbánat, hogy férjét és egyetlen gyermekét egyszerre elvesztette . . .

Mit tettem volna ilyen körülmények között? Megmaradtam czethalásznak és mondhatom: Sven Sturson nem vesztegette hiába idejét. Nem telt bele két esztendő, én voltam a leghíresebb szigonyvető az összes czethalások között. Jól megfizették a munkámat. És hogy most mégis bajban vagyok, annak egy különös véletlen az oka.

Másfél éve, hogy Labrador környékén halásztunk. Föltettem magamban, hogy ez lesz az utolsó utam, a mit másnak szolgálatában megteszek, mert volt már annyi megtakarított pénzecském, hogy egy nagyobb bárkát, — ha kissé ócska is, — vehetek rajta és megfizetem a nyolcz-tíz ember bérét, a ki velem jön. Spitzberga táján már ritkábbak a czethalak, most ott kipusztuló félben vannak a sok üldözés miatt, de Labrador; az még valóságos aranybánya annak a czethalásznak, a ki érti a mesterségét. Rábeszéltem a gazdámat, hogy jöjjön oda: hálából tettem, mert mindig jó volt hozzám s annyira becsületes, hogy a pénzemet is rábíztam.

Az időjárás pompásan kedvezett vállalkozásunknak. Márczius elején olyan meleg volt, hogy az egész labradori partvidék megszabadult már a jégtől. Sietnünk kellett, mert a czethal könnyen megúnja a meleget és főlebb vonúl a sarkvidékhez, a hova mi csak nehezen követhettük volna. A gazdámval úgy egyeztünk meg, hogy a költségek levonása után a fele haszon az enyém lesz. Nagyon is érdekemben volt tehát, hogy minél több eredményt biztosítsak a kirándulásunknak.

Rajtunk volt az Isten áldása. Nemcsak, hogy mindjárt az első héten két czethalat fogtunk, de a szirtek között rá is akadtunk egy hatalmas állatra, a mely ott hajótörést szenvedett. Mikor ugyanis a czethalat nagyon üldözik ellenségei, a

melyek között legveszedelmesebb a fűrészfogú bálna: nem lát egyéb menekülést, a sziklás partnak tart, a hova nem követhetik. Igaz, hogy megmenekül vérengző üldözőitől, de sokszor megesik, hogy megakad a zátonyon és nem tud többé megszabadulni. Ott vergődik naphosszant, habbá korbácsolva a tengert, mindaddig, míg az éhség véget nem vet életének. Nagy szerencse a czethalászra, ha rátalál ilyen kész prédára és elképzelhetni a mi örömünket, mikor észrevettük, hogy a mi „hajótöröttünk“ a legnagyobb özethalak közül való, a mit addig láttam. Lehetett vagy kilenczven láb hosszú és becsülésem után kitelt belőle vagy háromszáz hordó tiszta halzsir.

Javában voltunk elfoglalva, hogy földaraboljuk az óriási zsírtömeget, mikor egyszerre csak elkiáltja magát az árbocz csúcsán őrtálló matróz:

— Éjszakkéleti irányban egy czethal!

Mint a villám mellette termettem és kikaptam kezéből a messzelátót. Valóban úgy volt, a mint mondta. Rögtön ki is adtam hát a rendeletet:

— Hat ember üljön a legnagyobb csónakba.

Kis szigonyt vittünk magunkkal és egy közép nagyságú üres hordót, a melynek oldalába erős vasgyűrű van beékelve. Megesik ugyanis, hogy a czethalat nem sujtja elég mélyen az első szigonydöfés és ilyenkor örült sebességgel merül alá, vagy vágtat neki a tengernek. A kötél, melyhez a szigony erősítve van, elég hosszú ugyan, de néha mégis rövidnek bizonyul a tenger mélységéhez, vagy a czethal gyors úzásához képest. Ilyenkor a kötél végét a hordóhoz erősítik és szabadjára eresztik a fájdalmában tomboló czethalat. Bárhova menekül is, nem szabadulhat a hatalmas kölöncztől, a mely utóvégre arra kényszeríti, hogy visszatérjen a tenger felszínére, a hol aztán üldözői rátalálnak és újabb szigonydöféssel végeznek vele.

Úgy történt ezúttal is, hogy a szigonydöfésem súlyosan megsebesítette ugyan a czethalat, de nem találta halálosan. Vad iramodással nekiment a tenger síkjának. A kötelet sebesen utána bocsátottuk, de bár 500 lábnál hosszabb volt, belát-

tam, hogy nem elég hosszú. Kitétettem tehát a hordót és magam erősítettem hozzá a kötél végét.

Épen, mikor megkötöttem csomónak és erősen fogtam a hordót, nagyot ugrott a czethal és magával rántotta a hordót — de engemet is.

Utaztam már gyorsvonaton is, a mely perczenkint megteszi a mértföldnyi utat, de mi annak a gyorsasága egy czethal örült vágatásához. Mielőtt csak annyi időm is maradt volna, hogy egy miatyánkot elrebegettem, már eltűnt a szemem elől a csónak, utánam bámuló embereimmel együtt. Vágtattunk veszett sebességgel, elől a czethal, nyomában a hordó, a melybe én eszméletlenül, de minden erőmmel kapaszkodtam . . .

Hogy meddig tartott ez a tengeri szánkázás, nem tudom, csak annyit tudok, hogy mikor a czethal meglassította rohanását és kissé körülnézhettem, nem láttam egyebet magam körül, mint sík tengert és kék eget. Szerencsére nem volt hideg a víz és még nagyobb szerencsémre, a vállamon általvetve, kényeres tarisznyámat is magammal hoztam, meg a kulacsomat. Legalább kibirom addig, míg Bolding kapitány elküldi fölkérésémre a hajót, a mibe beletelhetik két nap. A czethal már csak lassan mozgott, kifárasztotta őt is a nyargalás meg a testén ejtett seb, a miből a vér patakzott. Estefelé egészen elcsendesedett. Beadta a kulcsot. Ezt abból tudtam meg, hogy lassan megfordúlt és háttal lefelé, hassal fölfelé ringott a hullámokon.

Ekkor támadt az a gondolatom, hogy rajta ütöm fel a tanyámat. A hordó fogásától már belevette magát a görcs ujjaimba és attól féltem, hogy nem birom ki soká. Az összekötő-kötél segítségével csakhamar eljutottam a hatalmas állatig, a melyen már egy sereg tengeri madár vijjogva és lármázva verekedett a prédáért. Elkergettem őket, mert el voltam tökélve, hogy nem hagyom a zsákmányomat.

Olyan volt most körülbelül a helyzetem, mint egy emberé, a ki nagy tutajon neki megy a sík tengernek; nem egészen kényelmes, de nem is túlságosan veszedelmes, míg a tutajt

szét nem bontják a hullámok. A nagy késemmel neki fogtam a munkának, a czethal nyakcsigolyája táján egy akkora gödröt vágtam a szalonnába, hogy derékig elértem benne. Ezt azért tettem, hogy éjjel le ne sodorhasson a hullám és mondhatom, hogy megvalósult rajtam a szerencsés emberről szóló közmondás: övig ültem a drága zsiradékban...¹

Nem akarom untatni, jó uram, csupán annyit mondok el röviden, hogy elmúlt két nap, elmúlt három nap és az én hajómnak semmi nyoma. Egyszerre csak azon vettem magamat észre, hogy az én czethalam valami áramlatba került bele, mert oly gyorsasággal szállított odább, akár csak egy vitorlás. Az ötödik napon még egy kellemetlen fölfedezésre jutottam, az én hajóm kezdett megelevenedni.

Szerencsémre ez az állapot csak két napig tartott. Ekkor rám akadt egy orosz czethalász . . . Azt mondtam, hogy szerencsémre? Visszavonom a szavamat! Mert azok az emberek, az igaz, hogy megmentették tán az életemet, de megfosztottak az én jogos tulajdonomtól, a czethalamtól. Elvittek magukkal Archangelba, ott kitéttek a szárazra, azt mondták: fel is út, le is út — és magamra hagytak idegen földön, egy árva garas nélkül.

Hogyan éltem ott meg, a mig egy hamburgi hajón kaptam alkalmazást, mint közönséges matróz, csak a jó Isten volna a megmondhatója. Mikor ide érkeztem, a sok szenvedés levert a lábamról és kórházba kerültem. Hat hétig feküdtem ott, azóta lézengek és lesem az alkalmat, hogyan juthatnék haza Norvégiába. Ott újból kezdem a munkát . . . hacsak Bolding kapitányal nem találkozom, a ki az én megtakarított pénzemet . . .

Ebben a pillanatban kitért a mögöttük levő ajtó, belépett egy zömök alak, a kinek külsejéből száz lépésre is kiért a tengerész. Körül sem nézett, hanem bekiáltott a sűrű füstbe:

— Sven Sturson? Itt van-e Sven Sturson?

— Ki szólít? — kérdezte az öreg, felriadva elmerengéséből.

— Én vagyok Bolding kapitány.

Sven Sturson folugrott és magánkívül örömeiben, elsikoltotta magát:

— Az én kapitányom? Hurrá az én kapitányomnak! Csak-hogy meg nem ették a jeges medvék, meg a kék rókák.

— Kevés híja, hogy meg nem esett... De hát a pénze-det nem tudakolod?

— Jó kézben van.

Oda jöttek együtt az én asztalomhoz. A kapitány bemu-tatta magát, aztán elmondta, hogyan esett meg az, hogy csak most akadt Sven Sturson nyomára. Kereste egy-két napig, de aztán föl kellett hagynia a hiábavaló kutatással. Nem tudott megvigasztalódni a hű czimbora szerencsétlen sorsán, hanem egyre kereste-kutatta. Végre Archangelből azt a hírt vette, hogy egy ilyen meg ilyen külsejű tengerész a „Greif“ hajón Hamburgba ment és rögtön elindult fölkeresésére. Most pedig vége minden gondnak, mert együtt vannak és a mi fő, nagyon jó viszonyok közt, mert az utolsó czethalászat fényesen beütött.

Országs Széchenyi Könyvtár

A JAVÍTHATATLAN

I.

A mi kapitányunk nagyon derék és jószívű ember volt, de ki nem álhatta a kövér katonákat. Szegény Ádám János de sokszor siratta meg ujoncz- és legénykorában azt a kitűnő bácskai kosztot, a melylyel édes anyja nagyra nevelte. Valahányszor felállott a század egyenes sorban és a kapitány meglátta Ádám Jánosnak majdnem olyan széles, mint hosszú alakját, szidta a gölödényevő svábokat, a kik csak arra valók, hogy elcsúfítsák a legszebb „frontot“. Meg is cselekedett minden tőle telhetőt, hogy megszabadítsa emberét testi súlyának fölöslegétől; de valamint vannak minden gazdaságban bizonyos lények, a melyekről mondani szokás, hogy sohasem lesz belőlük szalonna, úgy viszont akadnak emberek is, a kiknél minden koplalás kárba vész.

Hétről-hétre megmérték Ádám Jánost az ezred szénamérőjén és hétről-hétre gyarapodott az ő testi súlya.

Szutsek kapitány makacs volt, mint minden igazi katona, s ha akadályra talált, csak annál inkább. Utóvégre már bizonyos becsületkérdést látott abban, hogy Ádám János teste súlyát leszállítsa a kellő mértékre. Haragudott rá, hogy olyan túlságosan jó matéria.

Ha csak néhány lattal, vagy egy fél fonttal tudta volna megsoványítani, semmi kétség, hogy megbocsát neki, sőt tán kegyébe is fogadja, de így elfutotta az epe, valahányszor megpillantotta.

— No várj csak, gömböc! — mondta a fogait csikorgatva, — majd meglátjuk, nem talállok-e ki számodra máriénbádi kúrát.

Abban az időben erősen pusztított az ogulini katonai kórházban az üszög. Kegyetlen egy betegség ez, a mely hadjáratok alkalmával csaknem több áldozatot szed, mint az ellenség fegyvere. A hol befészkelte magát, ott éjjel-nappal varrják a „vászonkoporsót“, azt a szalmazsákalakú takarót, a melyben a kórház halottjait eltemetik. S nemcsak a sebesülteket pusztítja, hanem az ápolókat is. A magyar katona különben sem született a kórházi szolgálatra és ha azt kérdezik tőle: mit akarsz inkább: pusztá kézzel ágyut elfoglalni, vagy pedig csak egy óráig a kórházban szolgálni? — bizonyos, hogy az elsőt választja. Hát még olyan időben, mikor az üszög feni rá a fogát!

Szutsek kapitány úgy járt fel-alá a gléda előtt, mint Pókainé a fiai börtönében, mikor a kettő közül neki kellett választani, hogy melyik maradjon életben és melyik adassék a halálnak.

Kedvesek voltunk az ő szívének valamennyien és átkozta is magában az ezredezt, miért követel épen az ő századából ápolót az ogulini kórház számára? Az igaz, hogy a többi századot is hasonló sors érte, de ezzel vajmi kevés vigaszt talált Szutsek kapitány. Atyai jó szive megremegett a választás gondolatánál, mogorván pederte bajsztát és még a veríték is kiütött rajta.

Egyszerre csak nagyot villant a tekintete. Meglátta Ádám János tulipiros arczát és kerek alakját.

— Ádám János! — kiáltott mennydörgő hangon.

— Jelen! — válaszolt a megszólított, de olyan vékony hangon, mintha a torkát szorítanák.

— Ficzkó! — tombolt a kapitány, — a mult héten már megint meghíztál egy fonttal... Majd meglátom, ha csakugyan nem bírok-e veled?... Ádám János, még ma elindúlsz Ogulinba betegápolónak.

Aztán odafordult az őrmesterhez:

— Rapcsák őrmester, mérse meg a legényt a szénamérőn, hadd tudjam, mire hazajön, mennyivel soványodott le Ogulinban.

Két percz mulva jelentette az őrmester :

— Jelentem alássan : 142.

— Micsoda? — bámult a kapitány, — csak 142 font?

— Dehogy! Jelentem alássan : 142 kiló.

II.

A bijelai fensíkon van egy kis falu és a falu szélén két apró tó, alig ötszáz lépésnyire egymástól. Olyan üdén ragyogó mind a kettő, mintha szempár volna, a mely fölmosolyog az égre. Néha tavaszkor, esős időben, egybeolvad a két víz, de aztán megint csak visszavonul mindegyik a saját fészkebe és az a darabka föld, a mely őket elválasztja, a föld termékenyítő erejétől és a nyár hevétől megtelik a legszebb zölddel, meg a legcsodásabb virágözönnel. Olyan, mint egy részlet az igazi paradicsomból.

A mint Rapcsák őrmester meglátta a két tengerszemet, így szólt hozzám a prófétai ihlet hangján.

— Te önkéntes! Ezt a két vizet csak azért tették ide, hogy legyen miben megmosni a fehérenmünket. Aztán legyünk egyszer nagy urak: te az egyik tóban mosod meg, én meg a másikban. Ha pedig jó egészségben otthon leszünk Bácsországbán, elmondhatjuk, hogy volt két olyan mosóteknőnk, mint egy fél falu.

Az én fehérenmúm nem adott sok munkát, de az őrmesternek volt az ingén kívül még csipkés zsebkendője is, a melyről azt regélték az ezredben, hogy a menyasszonya adta neki búcsúzaskor, hogy legyen mivel letörölni arczáról a honvágy könyeit, ha nagyon is elfogja szívét az epekedés. Az igaz, könyezni nem szokott Rapcsák őrmester, de nagyobb katonai parádék alkalmával kikandikált a zsebkendő csücske a blúzából, nagy bosszúságára a kapitánynak, a ki nem szerette az

„illatszeres“ katonát. Már pedig, akármint tagadta is, ezt a zsebkendőt titokban erősen parfümözte az őrmester.

Épen elkészültem a mosómunkával, a mikor a faluban megszólalt a trombita és gyülekezésre szólította a legénységet. Nem lehetett bevárni, míg megszárad a „fehérenemű“, hát csak úgy nedvesen szedtük magunkra és rohantunk a kapitány kvártélyára felé.

Ott találtuk, a mint magánkívül a haragtól nyakon fogott egy legényt és rázta hol jobbra, hol balra.

— Hisz ez Ádám János! — kiáltotta bámulva az őrmester, — hol veszi itt magát a boldogtalan?

— Megszökött! — tombolt a kapitány. — Az én századomnak embere megszökött! Hallott már ilyent a világ? . . . Őrmester, veresse vasra ezt a ficzkót és holnap reggel kísértesse Bihácsba . . . Főbe lövetem, mert tönkre tette a századom jó hírnevét . . . S képzeld csak, még gúnyt mert belőlem üzni. Mikor azt kérdezem tőle, hogy honnan jön, azt meri mondani: a másvilágról.

Vittük a szegény Ádám Jánost, a ki olyan bambán nézett maga elé, mintha szót sem értene az egész dologból. Megsajnáltam a boldogtalanat és útközben azt kérdeztem tőle:

— Hol jártál, Ádám János?

Csukló hangon válaszolt:

— A másvilágon, káplár uram.

III.

Szidtuk Ádám Jánost, mivel miatta külön őrséget kellett felállítani. Hat ember és egy káplár nem aludt miatta azon egy éjszaka. A káplár én voltam.

Éjfél tájon megszólít egy könnyörgő hang:

— Káplár uram, az ég áldja meg, adasson egy kis enni-valót. Meghálálom, ha még egyszer haza kerülünk.

— Mindig csak az evésen jár az eszed, János! — szóltam szemrehányó hangon.

— Mindig?! — A fiúból kitört az összes keserűség, — tudja-e, káplár uram, hogy tegnap dél óta nem ettem egy falatot sem.

Megesett rajta a szívem. Még gondolatnak is szörnyű, hogy Ádám János harminczhat óráig böjtölt legyen! Volt a tarisznyámban egy egész komiszkenyér, azt adtam neki oda. Három percz alatt elfogyott az utolsó morzsáig.

— Még! — nyögött a boldogtalan.

— Adok, de csak úgy, ha előbb elmondod a szökésed históriáját.

— Elmondom, hogyne mondanám el! Nem szöktem meg, hanem csak egy kicsit a másvilágon jártam.

— Bolond beszéd!

— Ne mondja, káplár uram, mert meghasad a szívem. Hisz maga a földim és tudja, hogy nem szoktam meg a hazugság kenyerét . . . Hát csak úgy történt, hogy Ogulinban nagyon rossz világ járja: annyi sem ott az ember élete, mint a légyé őszkor. Van ugyan bővíben étel és ital, de kinek kellene, mikor egész nap csak betegetek és holtakat lát az ember. Isten a tanum, hogy legatább is tíz kilóval megfogytam, mióta elmentem az ezredtől.

— Kár volt ezt még nem mondani a kapitánynak.

— Engedett is szóhoz jutni! . . . De hallgassa csak meg végig az én siralmamat. Tegnap reggel rosszul éreztem magamat és az orvos valami erős orvosságot adott, mondván, hogy aligha meg nem kapom a lázt. Ijedtemben úgy elaludtam, hogy mire fölébredtem, sötét éjszaka volt már. Föl akartam kelni, de be voltam varrva egy vászonkoporsóba. A bizony, édes káplár uram, azok az ostoba betegápoló társaim azt hitték, hogy meghaltam és rám adták az utolsó ruhát. De én nem engedtem magamat; a körmeimmel, meg a fogaimmal lyukat hasítottam a takarón és kibújtam a vászonkoporsóból. Így okoskodtam magamban: ha már halva vagyok, mehetek oda, a hova nekem tetszik s visszamegyek a századomhoz, a hol mindenkit szeretek. Még a kapitányom is jó szívvvel fogad, ha meglátja, hogy lefogytam.

— S nem vették észre, hogy kevesebb van egy halottal?

— Nem vártam be, észreveszik-e, de nem hiszem, hogy feltűnt volna nekik. Mert a vászonkoporsót elrejtettem és mint már mondtam, annyi ott egy ember élete, mint őszszel a légyé... Ha tudtam volna, hogy itthon így fogadnak, tán vissza sem jövök a másvilágról.

IV.

Reggel elmentem a kapitányhoz, hogy elmondjam neki a szegény Ádám János szomorú esetét. Mikor a szobájába beléptem, oda tart elém egy papírt és így szól:

— Olvassa ezt el, káplár, s mondja meg őszintén, hogy mi van oda írva, mert én már nem merek hinni a saját szememnek.

Afféle kórházi cédula volt, halotti jelentés, a minőt az ezredekhez szokás küldeni, ha egy legény elbúcsúzik a világtól. Világosan és szárazon volt benne elmondva, hogy a 23. ezred 8. századának Ádám János nevű közlegénye 1878. október 7-én meghalt kórházi üszögben és a rákövetkező éjszaka eltemették Ogulinban a katonai temetőben. A miről értesítendőök szülői, vagy egyéb hozzátartozói és az illetékes hatóságok.

Elmondtam a kapitánynak az egész esetet és kegyelmet kértem Ádám János számára, a mely alkalommal erősen hangsúlyoztam, hogy a szegény fiú tetemesen megfogyott testi súlyában.

A kapitány arcza hirtelen kiderült:

— Persze, persze! Ha meghalt szegény, csakugyan nem lehet szőkevény... Aztán, ha meg is fogyott, tartozom neki némi kárpótlással... Bocsássa szabadon... De előbb mégis méresse meg: szeretném tudni, kilókban kifejezve, mennyit ér az én márienbádi kúrám.

Öt percz mulva visszatértem és mondhatom, hogy remeggett a hangom, mikor így szóltam:

— Jelentem alássan, kapitány úr, 146 kiló.

Szutsek kapitány hátratántorodott, mintha egy ágyúgolyó mellbe lökte volna. Az a gondolat, hogy Ádám János a kiállott szenvedések ellenére is négy kilóval gyarapodott teste súlyában, elkábította. Csak hosszú szünet mulva nyögte ki elhaló hangon :

— Javíthatatlan.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

AZ ERDŐ LELKE

I.

Harmadéve nagyon hideg volt a tél és a délvidékkel is érezte hatalmát. Január közepe táján sok szegény beteg csalódott reménynyel hagyta ott a didergő olajfákat és a szalmatakaróba bujtatott pálmákat. Az Adriát mindennap bekalandozta a bóra és sivító hangjával idegessé tette a Quarnero egész partvidékét. Hol vékonyan, hol vastagon fújta, a tengert fenekestől föl kavarta, úgy, hogy óriási mosóteknőhöz hasonlított, melyen már túlömlik a szappanhab. S nem érte be azzal, hogy a tengert végig korbácsolta, hanem elkalandozott messzire a száraz földön is, mindenütt fékevesztetten tombolt és dühöngött.

Minket is üldözött, a kik gyorsvonaton kapaszkodtunk fel a Karston. Egy nagyon kedves betegemet szállítottam hazafelé, a ki megcsömörlött Abbazia kasirozott tavaszától, erősen megkivánta az édes otthonát és szemmel láthatólag gyógyúlt, pusztán csak attól a gondolattól, mint fogják odahaza kényeztetve szeretni. A kupében lebocsátottuk a függönyöket, minden nyílást betömtünk kendőkkel és felsőkabátokkal. Aztán, hogy teljes legyen az illúzió, útitársunk (egy jó barátom, a ki betutazta az egész világot) előszedett táskájából egy összerakható szamovárt, minden hozzávalóval együtt és rögtönözve teát készített.

Hanem az én édes betegemet az otthonnak ez a hasonmása sem tudta egészen megnyugtatni. Valahányszor a hegyre

felkapaszkodó vonatot utolérte a bóra és megrázta haragosan, a kis betegem hozzám menekült, mint a kísértetet látó gyermek, nyomban utána pedig felkaczagott, mint a gyermek, ha erősen elhítetik vele, hogy nincs kísértet.

— Mitől félsz? — szoltam dorgáló hangon — hisz csak szél, üres levegő az egész. S akármint sívít is, hozzád nem férközik.

— Magam sem tudom, mi van ma velem, — válaszolt mentegetődzve, — bizony Isten úgy érzem, mintha engem üldözne. Valahányszor elmarad tőlünk, kihallom a vad zsvajból fenyegetését... Ti nem halljátok, mert az egészséges embernek tompa a hallása ilyesmire. De mi betegek még a szű őrlését is halljuk fájdalmas éjszakákon a vánkösünk fölött, a mint egyre közelebb jön... Azt kiáltja felém ez a gonosz szél: Mégis utólérlek! — S én kénytelen vagyok neki hinni, mert hisz ő az enyészet, a mely mindig gyorsabb az életnél... Ő tette tönkre ezt a vidéket is. Egykor paradicsom volt, most pedig kész pokol.

Lázasan beszélt, oda lépett az ablakhoz, félre rántotta a függönyt és kinézett az éjszakába. Egy kicsit szünetelt a vad kavargás és el lehetett látni a hold sápadt fényénél vagy száz lépésnyire. Feltárult a Karst rejtelmes élettelenisége egész rideg sivárságában. A csupasz sziklakövek, a föld kiálló bordái fénylettek, a mint tisztára lesöpörte róluk a havat a szél, a repedezett, salakos gránitfalak bizárr vadsággal emelkedtek égnek és közben fantasztikus mélységek tátongtak léptenyomon. Mindenütt csak kő és irgalmatlan keménység, sehol egy lágyabb vonás: egy darabka termőföld...

Az én betegem felsóhajtott és remegő hangon így szolt:

— Ezt a bóra tette, csakis ő... Mondjátok, hogy is lehet olyan kegyetlen a természet?

II.

Nem volt módunkban megfelelni erre a kérdésre, mert hirtelen megszólalt a gőzsíp, a fékező belekapaszkodott a

kerekbe és a vonat megállt a nyílt pályán. A kalauz az ijedtségtől kipirúlt arczczal suhant el kupénk előtt, de már a következő pillanatban megnyugtatta a dobogó sziveket és reszkető lelkeket, a hogy a vonat mentén kikiáltotta:

— Nincs semmi baj! Csak egy darab szikla esett le a pályatestre. Már viszik odább és negyed óra múlva indulunk. Csak tessék nyugodtan maradni.

Vagy ötven lépésnyire előttünk vörösös fáklyafény mellett egy sereg munkás dolgozott az akadály eltávolításán. Barátom leszállott és vagy öt percz múlva visszajött. Valami volt az arczán, a mi elárulta, hogy tapasztalt olyasmit, a mi nem mindennapi még az ő kalandos életében sem.

— Tudjátok-e, hogy mi okozta a sziklaesést? — kérdezte.

— Bizonyára a hideg repesztette ketté a tömeget és . . .

— Dehogy! A mi megrepszttette a sziklát, egy hatalmas eleven fagyökér volt.

— Tréfálsz?

— A saját szememmel láttam. Az egyik fele még ott vonaglik a sziklafalon és mint a haldokló, görcsösen mozgolódik. A másik erősen beékelte magát a lerepszttett tömbbe és nem lehetett onnan kivenni.

Egy élő fagyökér a Karstnak ezen a pontján, a hol tán már kétszáz esztendő óta nyoma sincs a vegetációnak? Különös!

Barátom maga elé nézett, aztán kis szünet múlva álmatag hangon így szólt:

— Tudjátok-e, miért repesztette ketté a fagyökér azt a sziklát? Mert kereste az anyaföldet, a mit elvettek tőle. Az életet [kereste, utolsó kísérlete volt ez, hogy megszabadúljon az enyészettől.

Azt kérdeztétek az imént, hogyan lehet olyan kegyetlen a természet? Paradicsomból pokolt csinálni! Az a vergődő fagyökér megadta nekem a feleletet:

Nem a természet volt olyan kegyetlen, hanem az ember. Ő uszította rá erre a vidékre a pusztulás démonját, a fenevad bórát.

Mikor ez a fagyökér, a mely most kétszer olyan vastag, mint egy meglett ember karja, még csak újjnyi kicsiny volt, az egész Karst granitját magasan fedte a termőföld: az őshumusz és véges-végiglen sűrű erdőség borította a hegylánczot. Kevés volt a fenyő, annál több a tölgy és közben a völgyes részeken a nemes délvidéki gyümölcsfa. Méhzümmögés hangzott hajnal-tól estig, a mi a legbiztosabb jele annak, hogy a természet bőkezű és adakozó.

Madárdalban sem volt hiány és mikor az esti szellő, a mely nem tart semmi rokonságot a bórával, illatosan szállt alá a Quarnerora, azt a hírt vitte, hogy idefent paradicsom van.

De haragudott is a bóra, valahányszor arczúl csapta az innen előszálló virágillat, szörnyen gyűlölte ő ezt a paradicsomot és számtalanszor megpróbálta már, felkúszni idáig és rombolva törni szanaszét. De nem lehetett. Őrt állottak a hatalmas fák és mint egy eleven bástya, visszavertek minden támadást. Csatát veszve futott meg a haragos bóra.

Utóbb már csak elvétve nézett erre felé, inkább megszakásból. Bántotta az eleven viruló élet és a sok kudarc: bele-törődött abba a gondolatba, hogy ez a darab föld hatalmán kívül esik.

Hanem egyszerre csak hírül hozták neki, oda az isztriai hegység ama barlangjába, a hol pusztító hadjárataiból megszokott pihenni: hogy a Karstnak déli lejtőjén emberek jelentek meg és kezdik irtani az erdőséget.

A bóra csak bosszankodott e miatt. Az ő dolgán ez nem lendít: van ott annyi fa, hogy alig tud lélekzetet venni egymástól és szinte jól esik majd az erdőnek, ha elviszik a termelés egy részét. Annál könnyebben él meg a többi. De a kik ott maradnak, még inkább megerősödnek és sohasem bir velök a bóra.

De hirtelen egy szó ütötte meg a bóra fülét, egy név. Hogy a velenceiek keze dolgozik a Karst déli lejtőjén, hogy ők ritkítják az erdőt.

A velenceiek: a hirhedt erdőpusztítók, a kik Morea félszigetet tönkre tették, kiölvén belőle minden élő fát, a melyet

hajóépítésre vittek el. A fagyilkosok, a kik még az Olymp berkeit, Dodona ligeteit sem kimélték és Zeusz szent fájából árboczat faragtak egy olyan hajónak, a mely gyapotárúkat szállít a Levantéba!

Abban az árboczban csöndes éjszakákon még most is zokog néha Pythia lelke, de ki hallaná a kalmárlelkek közül? Arany és ezüst csengése a muzsika azoknak, de a szent múltra mit sem adnak.

S a hogy a bóra meghallotta a neki kedvező hírt, felujjongott és rögtön kémszemlére indult. Ott ólalkodott hetekig a fapusztítók között és segített nekik a fák kidöntésében. Azok nem ritkították az erdőt, hanem kipusztították. Levágták a gyökeréig a törzsek ifját és vénét és vitték nagy hajókon a prédát odább. A mint pedig üres lett egy darab talaj, a bóra neki feszítette a vállát: korbácsolta, söpörte, míg lekaparta róla a termőföldet és napvilágra jött a föld kemény bordája, a szikla.

Igy ment ez vagy száz esztendeig, aztán egyszerre elmaradtak a velenceiek, mert nem volt már mit irtani, pusztítani. De már jóval előbb elszállt a madárdal, elmaradt a méh-zümmögés és az esti szellő tájára sem nézett többé a Karstnak, mert irgalmatlanul kiüldözte a bóra.

Meghalt az erdő, meggyilkolták orvúl. De a lelke még nem távozott végleg. A keleti népek hiszik, hogy egy ember ha meghal, három napig van a lelke a halottas ház körül: az erdő lelke három századig röpködte körül az óriási ravatalt.

Belebújt abba a fagyókerbe. Az nem adta meg magát. Valahogy talált egy földalatti sziklahasadékban egy kis humuszt, abból táplálkozott. Mikor az elfogyott, mélyebbre szállt, megint talált egy kis életre. De a bóra észrevette ellenségét és nem tartotta biztosnak diadalát, a míg az erdő lelkét is el nem űzte. Utána nyomúlt, bele húzódott a sziklaüregbe és elvette végső menedékét.

S a hogy látta, hogy nem bir vele másként, nekiment fagyos lehelletével a sziklának, megrepesztette, ketté tépte a gyökeret.

Most már mehet az erdő lelke a teste után.

A gép nagyot füttyentett, a vonat megindult s abban a pillanatban pokoli sivitással és fülsértő kaczagással újból üldözőbe vett minket a bóra. Álom volt-e, de úgy tetszett, mintha tisztán hallanám, mint kiáltja utánunk:

— Nem a természet cselekedte, hanem az ember... az ember!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TARTALOM

	Oldal
Délibábok	7
A czethalász	129
A javíthatatlan	137
Az erdő lelke	145

Országos Széchényi Könyvtár

A BÚROK FÖLDJÉN.

Országos Széchényi Könyvtár

A

BÚROK FÖLDJÉN

ELBESZÉLÉS

A MAGYAR IFJUSÁG SZÁMÁRA

NÉMETBŐL ÁTDOLGOZTA:

GAUSS VIKTOR.

BUDAPEST

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

VI., ANDRÁSSY-UT 10.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ELSŐ FEJEZET.

El Afrikába!

Darvas András honvédőrnagy özvegye az ebédlőszoba egyik ablakánál, valami régi divatu karosszékben üldögélt és a szemét törülgette zsebkendőjével. Könyezett. Szép, sugár testü fiatal ember állt előtte, mereven, szinte ágaskodva, és alig pelyhedző fekete bajuszát pödörgette. A fiatal ember az özvegy asszony idősebbik fia volt. Valami tizenkilencz éves lehetett és a honvédtiszti helyettes egyenruháját viselte. Arczán meglátszott, hogy komoly dolgon töri a fejét és koronkint eltökélten nézett édes anyjára.

— Hát csakugyan elhagysz bennünket? — szólalt meg egyszer csak Darvasné, szinte zokogó hangon, s mély pillantást vetett a fiára.

— Ha megengeded, édes anyám. Én már határoztam, — felelt a fiu. — A mióta édes apám meghalt, bezzeg nem igen uraskodhatunk. Vagyonunk nincs és csekély nyugdíjad épp elég, hogy tisztességesen megélhessetek belőle. Pedig hárman vagytok. Te meg a két nővérem. Az pedig lehetetlen, hogy abból a pár forintból nekem is jusson valami. Pedig csakugyan rám férne néhány forintocska. A tiszti vizsgával elvárhatok jövő husvétig, s ha letettem, egy évnél előbb ki nem nevezhetnek hadnagynak. Sok a tiszt az ezrédben. Tudod, hogy laktanyában kell laknom, eszerint veled sem ebédelhetek, hanem vendéglőben kell étkeznem, a mi, az én csekély fizetésem mellett, teljes lehetetlenség, s így könnyen adósságba verhetném magamat. Már pedig ezt sehogyszem szeretném, mert megígértem édes apámnak, hogy soha egy krajczárnyi adósságot

nem csinálók. Hál' Istennek eddig még beváltottam a szavamát.

— No de mi tevő leszel, szegény fiam, hogyha otthagyd a katonai pályát, a mely utóvégre is biztos jövővel kecsegtet? — kérdezte az őrnagyné.

— Jól tudod, édes anyám, — felelte Árpád, — hogy csakis édes apám óhajának engedtem, a mikor a katonai pályára léptem. Gimnáziumot végeztem és sokkal szivesebben folytattam volna tanulmányaimat. Most azonban, ha megengeded, megvalósíthatom rég dédelgetett és komolyan megfontolt tervemet. Sokszor emlegetted nekünk Pestér Bálint nagybátyádat, aki valamikor Hollandiában lakott s most Transzváiban, a Marikó folyó partján, valami nagy farmnak a tulajdonosa. Emlékszem, hogy többször levelet is kaptál tőle, s ezekben nem egyszer említette, hogy szivesen látná valamelyik fiatal rokonát nála, mivelhogy egyetlen fiát két évvel ezelőtt a kafferek meggyilkolták. Nekem tehát eltökélt szándékom, hogy Bálint bátyámhoz menjek, s hogy az ő vezetése alatt derék farmerré miveljem ki magamat. Eszem ágában sincs, hogy hiu reményekkel kecsegtessem magamat, s nem gondolok rá, hogy esetleg a farmját örökségül rám hagyja, mert hát néhány leánya is van; hanem azért tettel és jó tanácssal segítségemre lehet, hogy valamikor aztán a magam gazdája lehessenek. Ez az én régi óhajtásom. Hidd el, édes anyám, hogy szinte utálom a katonai pályát. Ez a pálya nem fér össze a természetemmel. Szabad akarok lenni s nem a más rabszolgája.

— Hát Dél-Afrikába akarsz menni, Árpád? — kiáltott föl az anya, szinte megdöbbenve. — Olyan messzire s hozzá még a bizonytalanságba? Ki tudja, hogyha él-e még Bálint bátyánk? Hiszen már fél éve mult, hogy nem kaptam hirt felőle. Azért nem irtam meg neki, hogy apád három hónappal ezelőtt meghalt. Nagyon vakmerő vállalkozás volna ez tőled, édes fiam.

— Erős, egészséges fiu vagyok, kedves anyám, sok szépet tanultam a gimnáziumban, épp ezért furcsának tetszenék, hogyha nem tudnék boldogulni az olyan országban, a hol annyi tetterős ember szép vagyont szerzett magának; még akkor is, ha esetleg Bálint bátyánk már rég meghalt volna.

— Mind szép dolog, hanem hát honnan veszed a pénzt az utiköltségre? Én bezzeg egy fillért sem adhatok neked.

— A mint kezemben lesz az elbocsátó-levelem, azonnal Vámos bátyámhoz megyek, a ki mindig jóakarattal volt irányomban, szeretett s a mi fő, nem igen volt inyére. hogy katonaeMBER lett belőlem. Ha jól tudom Bálint bátyánk egyik unohahugát birja feleségül, Lina unokatestvéredet, és meg vagyok róla győződve, hogy örömet előlegezi majd nekem a szükséges utiköltséget, ha megmondom neki, hogy mi a tervem. Hiszen Vámos bátyám igen vagyonos ember. Több a pénze, mint a gondja.

— Édes fiam, te jól tudod, hogy én mindig szerettelek, ennek a nagy szeretetnek tulajdonítsd tehát, ha nem görditek akadályt a terved kivitele elé, — mondotta az őrnagyné rövid megfontolás után. — Eredj tehát, áldjon meg a jó Isten s a messze idegenben is óvjon meg minden bajtól! Képzelted, hogy mennyire fáj az anyának, ha meg kell válnia egyetlen fiától, talán örökre! Csak az vigasztal, hogy okos, komoly meggondolt fiu vagy, s így könnyen legyőzöd majd a kezdet nehézségeit, ne hidd tehát, hogy utját akarom állani törekvéseidnek. Remélem jól megfontoltad a dolgot, s mehatsz Isten hírével. Mihelyest megkaptad az elbocsátó-levelet, tüstént megírom Bálint bátyádnak, hogy nemsokára beállítsz majd hozzá. Azután megkérem majd Lina unokanővéremet, hogy járjon el a pénz dolgában Vámos bátyádnál. No de mit szólnak majd Mari meg Anna, ha megtudják, hogy egyetlen fitestvérük neki veszi magát a nagyvilágnak.

— Majd megmondják mindjárt, édes anyám, — jegyezte meg Árpád; — mert amott jön, ni, mindakettő. Ugy látszik, a városban voltak.

Darvasék a fővárosban laktak, egy nyaralónak épült kisebb ház első emeletén, künn a budai hegyek alatt, mivel-hogy benn a városban nagyon drágák voltak a lakások. A nővérek bár gyászruhát viseltek, igen csinosoknak tunket föl, különösen Mari, az idősebbik, aki alig volt még tizenhét éves Anna tizenhatodik évében járt akkor.

— Hát csakugyan nem akarsz katonatiszt lenni, Árpád,

— kérdezte Mari csodálkozva, a mint anyjától a fivére szándékáról értesült. — Szinte érthetetlen, hogyan lehet olyan hiteggel erről a fényes pályáról lemondani!

— Szegény embernek cifra nyomorúság ez a pálya, édes hugom! — válaszolta keserű mosolylyal Árpád.

— Én meg azt tartom, hogy teljes igaza van Árpádnak, — vágott közbe élénk hangon Anna. — Legalább világlátott ember lesz belőle. Micsoda szép utazásai lesznek, milyen érdekes országokat lát! Még pedig a tulajdon két szemével. Hát még mennyit tapasztal! Meg kell ragadnia az alkalmat s hadd menjen neki a világnak. Sokkal okosabban cselekszik így, mintha buta ujonczokkal mérgelednék, meg egyéb ostobaságot mivelne. Igazán irigyellek, Árpád!

— Köszönöm, hugom, hogy egy véleményen vagy velem! — tette hozzá fivére.

— Hanem hát egyet meg kell ígéred, kedves Árpád, hogy nekem küldöd az első elejtett struczmadárnak a tollát! — mondotta Anna, olyan komoly arcczal, hogy a nyomott hangulat mellett is, mindannyian nagyot kacagtak.

Két hónappal utóbb Darvas Árpádot felmentették a tényleges szolgálat alól és megkapta elbocsátó-levelét, meg az engedélyt a kivándorlásra. Azután azonnal Vámos nagybátyjához utazott, a kinek Fehérmegyében voltak nagyobb birtokai és Pákozdt mellett fekvő kastélyában lakott.

Vámos uram persze már eleve értesült a dolgról, a felesége révén. Tehát tudta, hogy mi járásban van nála unokaöcscse és midőn ez szóvá tette neki a pénz dolgát, derült arcczal mondta:

— Már hogyne adnám meg a szükséges összeget! Hiszen ha egész Pákozdt veled akarna menni és nekem kellene valamennyinek az utiköltségét fedezni, még akkor sem akadnék meg. Sőt hogyha a szomszéd község kerekedne útra, akkor is jutna még valami a részére. Ha nem egyéb, hát egy csipetnyi szalonna abból a néhány ezer hízóból, a mik az őszszel kerülnek a kanizsai vásárra. Úgy ám, öcsém! Még akkor is, jutna is, maradna is. No de igazán megörvendezettél ezzel a hirrel. Már az igaz, hogy derék gyerek vagy! Megadom hát.

Hogyne adnám meg. Egyet azonban kikötök. Tudniillik azt, hogy . . . no, találd ki! . . . Igérd meg, hogy magaddal viszed Laczi fiamat Dél-Afrikába!

— Csakugyan! Hát Laczi is szerencsét akar próbálni odalent? — kiáltott föl szinte ujjongva Árpád. — Nem akar többé orvos lenni?

— De nem ám! — felelte mosolygó hangon a földbirtokos. — Már hónapok óta, mindig azon sopánkodik a leveleiben, hogy pályátévesztett ember, hogy az orvosi pálya nem fér össze a természetével, pedig már négy félélet hallgatott az orvosi egyetemen. Az az óhajtása, hogy teljesen a természettudománynak szentelje magát, s e célból Dél-Amerikába, vagy Afrikába szándékozik utazni, persze, hogyha nincs kifogásom ellene. Sándor fiam amúgy is a gazdaságnál marad; ő az idősebbik, hát rendjén is van. Nem bánom, hadd menjen, talán jobban boldogul a nagy világban. Legalább nem veri el az apja vagyonát. Elég pénzt harácsolt el ezidén is Bécsben. Te két évvel fiatalabb vagy nálánál, de azért mindig úgy ismertelek, mint okos, jóra való, akarat erős fiatal embert, édes öcsém, míg drágalátos fiamról ezt nem igen állíthatnám. Igazán nyugodt leszek, ha azt tudom, hogy mindig együtt lesztek. Kisérjen el hát téged Pestér Bálint bátyánkhoz Transzválba. Ott aztán nem bánom akár bogarász, akár farmer válik belőle. A mint megtudtam anyádtól, hogy miben töröd a fejedet, rögtön megirtam fiamnak, hogy utazzék haza. Maholnap itthon lesz.

Egy héttel utóbb Árpád visszatért a fővárosba, vele tartott Vámos Laczi is, és mindketten Darvasékhoz szálltak. Árpád aztán elbúcsúzott anyjától s nővéreitől, a kik sehogysen tudtak tőle megválni, mire unokafivérével együtt Rotterdamba utazott, onnan Plymouthba, a hol a Fokföldre induló angol póstagőzösre váltottak jegyet.

A két fiatal ember nagyon megőrült az érdekes tengeri útnak. A tenger valósággal elbűvölte őket. Az igaz, hogy eleinte megkínozta őket a tengeri betegség, de mikor átestek rajta, csakhamar megfeledkeztek róla s annál nagyobb gyönyörűséggel élvezték mindazt, a mit a hosszú tengeri utazás nyújt az em-

bernek. Mikor a gőzhajó Madeira szigetéhez ért és Funchal kikötőjében horgonyt vetett, a hajó kapitánya, a ki nagyon megkedvelte a két derék és művelt fiatal embert, a szárazföldre vitte őket, hogy megmutassa nekik az érdekes várost és környékét. A hajó fél napig vesztegelt a kikötőben s így kényelmesen megnézhettek mindent.

Mikor a gőzös Teneriffa szigete előtt elhaladt, olyan nagy távolságban volt a szárazföldtől, hogy a két fiatal ember a sziget 3200 méter magasságig emelkedő Pico de Teneriffa hegynek csupán csak a csúcsát láthatta. A volt tűzokádó hegynek többi részét kékes párázatok takarták el. Freetownban, a Sierra Leona nevű angol gyarmat fővárosában, a gőzös ismét megállapodott, hogy az Angolországból hozott postát átszolgáltassa. Árpádnak és unokafivérének alkalmuk nyílt, hogy meggyőződjenek az ottan uralkodó afrikai roppant hőségről. Az alantabb fekvő partvidéken gyakran 52 Celsius fokra emelkedett a hőmérő. Sőt némely helyen ennél is nagyobb hőséget tapasztaltak.

A tengeri út negyedik hetében végre megérkeztek a kiűzött célhoz. A gőzös egyszer csak horgonyt vetett Fokváros kikötőjében. A fiatal utasok, a mint kiszálltak a hajóból, rögtön szobát béreltek a város egyik szállójában, nem messze a kikötőtől, azután csakhamar rendbeszédtek magukat és azonnal az osztrák-magyar konzulhoz mentek. Levelet vittek neki Vámos Laczi apjától, ki valamikor üzleti összeköttetésben volt Müller urammal (ez volt a konzul neve), mikor ez utóbbinak még nagy bőrkereskedése volt Bécsben.

— Édes apja azt írja nekem, — szólalt meg a konzul, a mint a levelet elolvasta, — hogy önök Transzválban lakó rokonukhoz akarnak utazni, a ki a köztársaság nyugati részében valami nagy farmnak a tulajdonosa. És arra kér engemet, hogy adjam meg önöknek a kellő útbaigazításokat. Manapság persze sokkal egyszerűbb az ilyen utazás, mint évekkel ezelőtt. Önök vasuton mennek innen Kimberleyig, a hol a világhírű gyémántbányák fekszenek. Innen aztán, mivelhogy Kimberley és Pretoria között még nem készült el teljesen a vasút, vagy lóháton folytatják az utat a Vaal folyó mentén egészen a Mooi folyó

torkolatáig, a mely út mintegy 350 kilométernyi távolságot tesz ki, s egy hét alatt kényelmesen megtehető; vagy pedig felülnek a Kimberleytől Betsuanaföldön át Rhodeziába tervezett és részben fölépült vasútra, a hol ezt már átadták a forgalomnak, a hátralevő utat lóháton teszik meg aztán, Transzvál nyugati részében, egészen Pretoriáig. Mooitól Bloemfontainig valami 50 kilométernyi a távolság. Itt újra vasútra ülhetnek és elmehetnek rajta egészen Pretoriáig. Fogalmam sincs róla, hogy nagybátyjuk farmja hol fekszik, erre vonatkozólag pretoriai kollégám adja meg önöknek a szükséges útbaigazításokat s e célból elviszik majd neki leveletem.

— Nem lehetne, konzul úr, — kérdezte Vámos László, minekutána megköszönte a nyert útbaigazítást, — azalatt az idő alatt, a míg Fokvárosban tartózkodunk, a híres Táblahegyet megmászni? Sok érdekes dolgot olvastam erről a különös hegyről, és, ha már itt vagyok, nem akarnám elmulasztani az alkalmat, hogy meg ne nézzem.

— Ha az urak elfogadják a meghívást s holnap nálam ebédelnek, — válaszolt a konzul, — megmondom, hogyha lehet-e s voltaképen érdemes-e a hegyet megmászni. Ha igen, akkor szívesen szerzek önöknek kalauzt is.

Mikor hazafelé ballagtak, Laczinak feltűnt s mindjárt említette is unokafivérének, hogy az utcán többnyire hollandi nyelven beszélnek a járó-kezők, holott a Fokföld már jó ideje, hogy az angolok birtokába került.

— Tiszta dolog, — felelte Árpád, a ki épp úgy, mint unokafivére, meglehetősen értette a szóban forgó nyelvet, mert mikor elhatározták, hogy Afrikába kivándorolnak, szorgalmasan tanulgatták a hollandi nyelvet. — Elutazásom előtt, néhány hónapig lapozgattam Dél-Afrika történetét, a mi természetes is, mert illő dolog, hogy az ember megismerkedjék annak az országnak a multjával, a melyet uj hazának választott. Ha szívesen veszed, néhány szóval megmagyarázom neked, hogy miért beszélnek itt inkább hollandúl, mint angolúl.

— Sőt nagy szívességet teszel velem, édes barátom, — felelte Laczi, — mert sajnós, megvallom, nem igen ismerem ennek az angol gyarmatnak a történetét. De nem is csoda,

mert hiszen engem jobban érdekel a bogár, pillangó s egyéb rovar, meg aztán a növény, mint teszem, a történelem. Máskülönben nem is sétálgatnék az én drágalátos Árpád öcsém-mel, ezen a szép nyári estén, Fokváros, vagy ha akarod angolosan: Capetown, kikötőjében. Hát halljuk a szép szót!

— Azt bizonyosan tudod, hogy a portugáli Diaz Bartholomeo volt az első, a ki 1487-ben a Fokföldre jutott; azt is, hogy tíz évvel később, tehát 1497-ben, Vasco de Gama, a világhírű tengerjáró, először utazta körül a Jóreményfokát. Bár az olaszok azt állítják, hogy a genuai Vivaldi testvérek már 1291-ben körülhajózták volna Fokföldet. Ezt azonban nem igen tudják elfogadható tényekkel bizonyítani. A portugálok persze India mesés kincsei után törték magukat és ügyet sem vetettek a Fokföldre. Csak később, 1601-ben, telepített oda a holland-keletindiai társaság egy parasztkból álló gyarmatot és 1661-ben, azon a helyen, a hol most Fokváros áll, egy erősséget építtetett. A hollandi gyarmatosok vagy boerok (búrok) sok véres harcz után elfoglalták az országot a kaffer nevű benszülöttektől és lassankint majd kelet felé, majd pedig nyugat felé hatoltak. A mikor XIV. Lajos, francia király, azzal fenyegette Németalföldet, hogy teljesen elpusztítja, igen sok gazdag hollandi, nemkülönben számos francia hugenotta vándorolt ki a Fokföldre és tetemesen gyarapította a búrok számát. Azonban az angolok 1705–1803-ig könnyű szerrel birtokukba vették a gyarmatot, és csak akkor mondtak le róla, a mikor Hollandia francia tartománynyá lett. De az angolok 1806-ban újra elfoglalták az országot s az 1814-iki párisi békekötés alkalmával Franciaország végleg át is engedte nekik. A nagy számban bevándorolt angolok és skótok sehogysem tudtak összeférni a hollandiakkal, a kik egyébként már eleve ellenséges indulattal voltak az angol hódítás iránt. Végre aztán megunták a zsarnokoskodó angolok jármát, otthagyták a Fokföldet és az Oránzs folyótól északra fekvő vidékre vándoroltak, a hol 1842-ben szabad parasztköztársaságot alapítottak, a melynek legelső elnöke Pretorius András volt. Innen aztán a délen fekvő Natálba hatoltak, a hol néhány angol gyarmatos ütött tanyát. Ezek csakhamar a hollandiakhoz csallakoztak,

mire ez utóbbiak az ujabban szerzett szabadállam függetlenségét kikiáltották, a melynek fővárosa Pietermaritzburg volt. De az angol kormány azon iparkodott, hogy a szabad búrok területét a Fokföldhöz csatolja. Hadat izent Oránzs szabadállamnak, csakhamar meghódította és arra kényszerítette a búrokat, hogy a Vaal folyó tulsó partján fekvő északi részekre vándoroljanak, ahol ezek Transzvál köztársaságot alapították. A kapzsiságukról hirhedt angolok azonban ezzel sem érték be, hanem minekutána a benszülöttek birtokában levő független országokat, még pedig Basuto országot, a Nyugat-Griqua földet és a kafferek szabab államát, rendre meghódították, Transzvál is el akarták foglalni. Ekkor véres háborúra került a dolog, a melyben a vitéz búrok ugyancsak elpáholták a telhetetlen angolokat, a miért is ezek kénytelenek voltak Transzvál, vagy helyesebben a Délafrikai-köztársaság, függetlenségét elismerni. Ez hát, édes barátom, a délafrikai országoknak rövid szavakba foglalt története.

— Köszönöm, Árpád, — felelte Vámos Laczi, — most legalább tisztában vagyók vele, hogy mért nem szenvedhetik a búrok az angolokat, s miért gyűlölnek mindent, a mi csak e névre emlékeztet.

Másnap reggel egy ismeretlen ember állított be a két unokatestvérhez. Levelet hozott a konzultól s egyszersmind megjegyezte, hogy megbízást kapott tőle, hogy az urakat a Táblahegyre vezesse. Vasúton mentek a Fokvárostól néhány mérföldnyi távolságban fekvő Wynberg nevű városkáig, hogy onnan kezdjék meg aztán a nevezetes hegy megmászását. Az 1802 méter magasságú Táblahegy különös képet nyújt az embernek. Az alapja derékszögű, hosszúdad négyszög. A hegy közepe táján, kisebb négyszög fekszik rajta, a mely hosszú, négyszögalakú táblának rémlik. A hegy meredek oldalai teljesen kopárak, s csupán csak fent, a tábla felületén zöldel egy erdő.

A hegyet nem egy könnyen lehet megmászni, igen sok fáradságába kerül az embernek, a míg a tetejére jut, mert csupán az esővíz vájta sziklahasadékok és apróbb üregek felhasználásával kapaszkodhatik föl a meredek hegyoldalra. —

Néhány órai fáradságos út után a fiatal emberek, meg a kalauzok feljutottak végre a felső tábla felületére, mert igazi csúcsa a különös hegynek nincs is. A kilátás, a mit a fiatal emberek a hegyről élveztek, valósággal elragadta őket. Északon egyszer csak elébök tárult, lenn a mélységben, csaknem a lábuk alatt, Fokváros, a szép Tábla-öböllel, közepén a kis Fóka-szigettel. Nyugaton az Atlanti-oczeán véghetetlen síkja ölelkezett az égbolttal. Keleten legelők, szántóföldek buja növényzetével borított rónaság terült el a távol messzeségben kéklő magas hegyekig. És a hogy dél felé néztek, egyszer csak szemükbe ötlött a hatalmas világrész legvégső szögelle, a Jóreménység foka, a mit kelet felől az Indiai-oczeán hullámai korbácsolniak.

A fiatal emberek jó sokáig gyönyörködtek a tündérszép tájkép nézésében. Majd letelepedtek a zöld gyepre, kirakták a magukkal hozott eleséget és vígan falatoztak. Azután lementek Wynberg városkába, hogy még idejekorán jussanak a vasuti állomáshoz s onnan a kalauz tanácsára, Cape-Pointra utazzanak. Legalább elmondhatják valamikor, hogy a világhírű Jóreménység fokán voltak.

A szép kirándulás után a két fiatal ember késő este érkezett Fokvárosba. Másnap reggel elbúcsúztak Müller uramtól, a ki a pretoriai magyar konzulhoz szóló levelet átadta nekik, és még aznap délután vasútra ültek s Kimberleybe utaztak. Ez a város mintegy 900 kilométernyi távolságra van Fokvárostól s közvetlenül Nyugat-Griqua föld és Oránzs szabadállam határán fekszik.

MÁSODIK FEJEZET.

A gyémántok városa

Darvas Árpád nagyon meglepődött, a mikor megpillantotta Kimberleyt. Azt hitte, hogy csupa sátrakból és fabódék-ból álló kicsiny városra akad, a mit a környéken levő tömérdek gyémántbányák kiaknázása végett odasietett »digger«-ek, vagy gyémántkeresők, építettek. Valami 20 év alatt a sátoros és fabódés telepből, szép, szabályosan épült, rendezett város lett, a melynek lakossága máris meghaladja a harminczezetret. Fényesen berendezett szállók, hatalmas középületek és csinos magánházak emelkedtek rövid idő alatt a széles, szabályos utcákon. A házak földszintjét pompás üzletek foglalják el, míg a külső városrészeket szép nyaralók ékesítik.

— Szinte csodálatos, hogyan lehetett ebben az országban, a mely félműveltnek is alig mondható, ilyen rövid idő alatt egy teljesen európai berendezésű várost fölépíteni! — kiáltott fel Árpád, a mint a konzul által ajánlott szálló szobájába lépett.

— Majd megmagyarázom én neked, kedves Árpád, — felelte Laczi, — de előbb gyerünk és mosakodjunk meg. Anyyira ellepett bennünket útközben a por, hogy szinte megfuladtunk. A nemesérczek, drágakövek is a természettudományok körébe vágnak, eszerint ismernem kell amaz országoknak a földrajzát is, a hol ezek az értékes tárgyak találhatóak. Te a multkor a délafrikai országok történeti fejlődését ismerttetted meg velem, remélem most megengeded, hogy vizsgázásul én mondjak el neked egyetmást erről az érdekes városról.

Fürdő után a fiatal emberek a szálló étkezőtermébe mentek. Falatozás közben Árpád figyelmeztette unokafivérére az ígéretere. Nagyon égett a vágytól, hogy megismerkedjék a világhírű gyémántbányák történetével. Laczi előbb megivott egy pohár jó konstanciai bort, azután így kezdte:

— Dél-Afrikában az első gyémántot 1867-ben Jakab nevű búr farmján, Hope-Townban, az Oránzs folyó mellett találták. O'Reilly struczvadász véletlenül észrevette, hogy a Jakab nevű búr gyermekei valami csillámló kővel játszanak az utcán. A vadász csekély összegért megvette a követ, hazavitte s a mirdőn tüzetesen megvizsgálta, azon vette magát észre, hogy a kő voltaképen egy $22\frac{1}{2}$ karátos gyémánt volt. Persze mindjárt gazdag ember lett belőle. Nemsokára aztán találtak még több efféle csillámló követ, köztük a világhírű $88\frac{1}{4}$ karátos »Délafrikai csillag«-ot is, a melyet Dudley Károly vett meg 500.000 koronáért. Alighogy elterjedt az érdekes leletnek a hire, ezrivel tódultak az emberek a Nyugat-Griqua-föld keleti részébe, nevezetesen pedig a Vaal folyó partjaira, oda, a hol a nagyobb gyémántokat találták. A drágakő kiaknázása eleinte csupán a föld felületére szorítkozott, csak később, 1870. év táján kezdtek a föld mélyébe hatolni s a kiemelt földet gondosan átkutatták. Az első gyémántbányák a Vaal folyó mentén fekvő Hebronban, továbbá Pnielben, a berlini misszió-társaság területén, a Vaal és a Riet folyók között keletkeztek. Mind a kettő rendkívül nagy eredménnyel járt. A rákövetkező négy esztendőben Bultfontein, Klippdrift, Du-Toits-Pan és Kimberley nevű városokban is akadtak nagyobb mennyiségű gyémántra, a mi persze lázas izgatottságba ejtette egész Dél-Afrikát. Ekkor seregestül rohantak az emberek a drága kincsesel megakott földre. Vének és fiatalok, urak és parasztok, gazdagok és szegények, szökött matrózok és katonák, búrok családostúl, ki-ki azzal a gondolattal, hogy kis idő múlva rengeteg nagy vagyonra tesz szert. A termőhelyeken rövid idő alatt szebbnél szebb városok keletkeztek. Ezek között első helyen áll Kimberley, a mely rohamos fejlődését a szomszédságában levő legfontosabb négy bányának köszönheti. A bányák csaknem kivétel nélkül nagy részvénytársaságok tulajdonában vannak,

a melyek rengeteg nagy adót fizetnek az államnak, de azért mindamellet fényes jövedelmet hajtanak. Ezzel befejeztem volna a délafrikai híres gyémántbányák történetét, most pedig ha úgy tetszik, gyerünk és járjunk egyet az érdekes város utczáin.

A rákövetkező két napon a fiatal emberek kirándultak a Vaal folyó partján fekvő gyémántbányákhoz, a melyek közül a négy legnagyobb, a mint már említettük volt, részvénytársaságnak a tulajdona. Leggazdagabbak azonban a De-Beer-féle bányák. Ugy tűnnek föl, mint egy-egy nagy földszakadék, a melynek falaiba mintegy beékelve fekszenek a gyémántok. A falba mély aknákat ásnak, mivelhogy ott, az uszadékföldben akadnak rá a drágakőre. A mély aknák szélén erős emelőcsigák vannak fölállítva s ezeken vastag kötelek futnak végig. Minden kötél alsó végén kosár függ és ebbe rakják a kiásott földet. Ezt aztán a folyó partjára szállítják, a hol erős rostákban gondosan kimossák s meggyőződnek róla, vajjon van-e benne gyémánt. Az aknákban nagyobbára néger munkások dolgoznak. Ezek ássák a földet s ezek is töltik meg a kosarakat. Persze éber figyelemmel kísérik minden mozdulatukat, nehogy esetleg a kezükhöz ragadjon a drága portéka. A mosást csaknem kizárólag fehér munkások végzik. Itt még szigorúbb a felügyelet, mint az aknákban. De azért mindamellet gyakran megesik, hogy egy-egy értékesebbnek tetsző gyémánt a munkások kezén eltűnik. Különösen a négerrek furfangosak e tekintetben. Hogyha vérszemet kapnak valami szép kőre, ha másként nem dughatják el, hát egyszerűen lenyelik.

A főakna közelében egy néger falu ötlük az ember szemébe. A néger munkások, a kiknek meglehetősen nagy a bérük, az esztendőnek java részét asszonyaikkal és gyermekeikkel együtt töltik e faluban.

Mikor Laczi meg Árpád alkonyat felé visszatértek a városba, fényesen berendezett sörcsarnokba tértek be, hogy egy friss pohár sörrel lehűtsék magukat, mert napközben sokat szenvedtek a nagy hőség miatt. Október volt, tehát a nyár eleje eme szélességi fok alatt.

A mint beléptek a csarnokba, az ajtó előtt levő egyik

asztal mellől, egy hórihorgas fiatal ember szökött fel hirtelen, vörösbe hajló, szőke szakállal és kopottas ruhában. A mint a két unokatestvér előtt el akart menni, hogy távozzék, egyszer csak megállapodott, futó pillantást vetett VáOSSra, mire ámul-tan fölkiáltott:

— Tyűh, az áldóját! Nem te vagy Laczi?! Hozott Isten, pajtás! Hogy a menykőbe vetődtél ide, ebbe a bolond országba, a hová csupáncsak szerencsehajhászok és hajótörött lángelmék menekülnek?

— Te vagy kurucz! — kiáltott fel szintén VáOSS Laczi, nem kevésbé meglepetten. — Csakugyan te vagy, régi jó cimborám?!

A két jó barát örömsugárzó arcczal borult egymás nyakába. VáOSS barátja rögtön bemutatkozott Árpádnak:

— Sárospataki Pataky Ádám, végzett földbirtokos és félig végzett jogász! — és mosolyogva szoritott kezét Árpáddal. Azután folytatta: — két évig jártam az egyetemre ezzel a kópéval, lakótársak is voltunk, ha jól emlékszem, egy darabig. Szerettem mindig Laczikát, de most annál jobban szeretem, mert látom, hogy nem tudott nélkülem el lenni s utánam szökött Afrikába. — Erre az elmés megjegyzésre mind a hárman nagyot kaczagtak. Azután helyet foglaltak a legközelebb álló asztalnál, hogy még egy pohár sörrel megünnepeljék a váratlan viszontlátást.

— Hát te, hogy kerültél Kimberleybe? — kérdezte Laczi barátjától.

— Pajtás, ennek igen hosszú a története, de ha éppen kíváncsi vagy rá, hát édesöröme-st elmondom. Valami fél éve annak, hogy hátat fordítottam az egyetemnek, szóval szög-re akasztottam a jogot. Apám halála után, édes anyám visszatért hazájába. Ha jól emlékszem, elmondtam már neked, hogy apám a szabadságharcz után Skótországba menekült s valami tiz évig élt Glasgowban, ott ismerkedett meg anyámmal s később feleségül is vette. Tehát, hogy apám meghalt, édes anyám, a ki született skót leány, Glasgowban élő rokonaihoz ment. Kis idő múlva engemet is oda hívott, részben azért, mert nem volt annyi pénze, hogy engem a jogi pályán kiképeztessem,

részben pedig, mert azt remélte, hogy befolyásos rokonai révén valami jövedelmező állást szerezhethet nekem. Ez a terve sikerült is neki, mert valami három hónappal ezelőtt alkalmazást nyertem a Rhodéziában székelő Chartered-Company szállító vállalatnál. Menten útra is kerekedtem s éppen négy héttel ezelőtt érkeztem meg Fokvárosba. A véletlen szerencse azonban úgy akarta, hogy itt rekedjek Kimberleyben. Egy fiatal angolus, a ki szintén az említett szállító vállalatnál nyert alkalmazást, velem utazott Plymouthtól egészen idáig. Igen intelligens, vállalkozószellemű fiatal ember és csakhamar kölcsönösen megszerettük egymást. Hogy ide érkeztünk, rögtön megnéztük a gyémántbányákat s ekkor az én angolusom azzal az ajánlattal állt elő, hogy váltsunk jogot gyémántkeresésre, hátha nekünk is kedvez majd a szerencse. Hiszen úgy sem határoz, hogyha pár hónappal később érkezünk Fort-Salisburybe, a hová mennünk kellett. Ha aztán szerencse ér bennünket, oda se kell többé mennünk, hanem egyszerűen visszatérhetünk Angliába. Persze én nem igen haboztam s rögtön lefizettük a bányajogért járó illetéket. Bányánk nem messze a főaknától, a Klippdrift felé vezető országút mentén feküdt, és a közel múlt tizenégy nap alatt valóban szép eredménynyel járt a munkánk, a mely persze elég fáradságos volt, ebben a szörnyű hőségben. Ez tehát, pajtás, az én idejövetelemnek, ha nem is annyira érdekes, de, a mi fő, tanulságos története! Most pedig rajtad a szó, Laczikám!

Vámoss László ekkor körülményesen elmondotta pajtásának, hogy mi vitte őt, meg unokafivérét az afrikai útra, mire Pataky Ádám egyszer csak így szólt:

— Tehát Transzválba akartok menni az öreg bácsihoz? Mondok én ennél okosabbat. Ugyanazt ajánlom nektek, a mit Stonefield barátom ajánlott annak idején nekem. A jó öreg bácsi bizonyosan nem esik kétségbe, hogyha fiatal rokonai néhány héttel később kopognak be hozzá.

— Nagyon merész vállalkozás volna. — vélekedett Darvas Árpád, mélyen elgondolkozva, — a bányajogért fizetendő adó előreláthatólag fölemészti majd az utiköltségre szánt pén-

zünk javarészét. És mitevők leszünk aztán, hogyha esetleg nem kedvez nekünk a szerencse?

— Unokafivéremnek teljes igaza van, kedves kurucz barátom — felelte Laczi, — nagy könnyelműsége vallana, hogyha az összes pénzünkkel egy kártyán próbálnánk szerencsét.

— Megigérem nektek, — felelte Pataky, a kit vakmerő, elszánt természete miatt iskolatársai »kurucz« névre kereszteltek valamikor, — hogy megfizetem nektek az utiköltséget, ha egy hónap alatt nem találtok annyi gyémántot, hogy a magatok pénzén tudjátok az öreg bácsihoz utazni. Valóban nagyon megörülnék, sőt nagy szolgálatot is tennétek nekem azzal, hogyha néhány hétig itt maradnátok, szükségét érzem már annak, hogy művelt és tisztességes emberek társaságában töltsék pár napot, mert itt bizony nem igen bővelkedünk benők. Fogalmatok sincs róla, hogy miféle csőcselék, micsoda kéteshirű népség verődött itt össze a bányákban! Az én angliusom, igaz, hogy talpig derék és becsületes ember, hanem azért szörnyen unalmas legényke.

— Jó lesz talán Pataky úr, hogyha Laczi meg én holnap reggelig megfontoljuk a dolgot, — mondotta Darvas Árpád, — s ha ön szíves lesz és pontosan leírja, hogy hol fekszik az önök aknája, elmegyünk és megmondjuk, hogy mit határoztunk.

— Azt se bánom, uram! — felelte Pataky Ádám, — ne hogy azt mondják, hogy erőszakoskodom. No még egy pohárral. Holnap aztán megiszszuk az áldomást!

Vacsora után még soká ültek együtt a szálló erkélyén Árpád meg Laczi és fontolóra vették a Pataky ajánlatát. Laczi, a ki sokkal hevesebb vérű volt, mint a komoly s meggondolt Árpád, rögtön hajlandónak mutatkozott, hogy volt iskolatársa ajánlatát elfogadja. Utóvégre is igen kecsegtető volt az ajánlat. Veszíteni, úgy sem vesztenének semmit. Legfőlebb a pár hónapot, a mit Kimberleyben töltenének. S addig beszélt, míg nagynehezen Árpádot is rábírta. Mikor ez arra gondolt, hogy hátha mégis kedvez neki a szerencse s annyi gyémántot talál, hogy nagyobb összeg pénzzel lepheti meg édes anyját, nem tétovázott többé s rögtön határozott.

Másnap reggel az unokafivérek korán keltek s reggeli után azonnal útra kerekedtek. Pataky pontosan leírta, hogy hol fekszik a gyémántaknájuk, hát nem igen téveszthették el az utat. Egy álló óráig ballagtak a várostól északnyugatra, míg egy csoport egyszerű, kunyhónak is beillő, házra bukkantak valami domb alatt, a mely nyugat felé, egész a Vaal folyó balpartjáig húzódott. Ennek a dombnak az uszadékföldjében voltak a kisebb gyémántaknák.

Rövid keresés után a fiúk ráakadtak a Pataky tulajdonát képező bányára. A talaj czölöpökkel volt beverve s ezek mellett láthatók voltak a bánya többé-kevésbé mély aknái. Pataky s az ő ángliusa épp nagy munkában voltak. A földet mosták, a mit éppen akkor raktak a felhúzott kosárból egy nagy rostába. Laczika nagyot bámult, midőn régi iskolatársát furcsa viseletében észrevette. Czélszerűnek elég czélszerű, de nem volt valami izléses a két embernek a ruházata. Mindakettő hosszúszerű csizmát viselt, durva vászonnadrágot, piros flanelinget s hatalmas karimájú, közönséges szalmakalapot. A két bányász tetőtől talpig csupa mocsok s merő sár volt.

Körülöttük, hasonló ruhában, egy csapat fehér és fekete munkás dolgozott. Ügyet sem vetettek a két idegenre, annyira bele voltak mélyedve a munkájukba.

— Éljen! Laczi! — kiáltotta tele torokkal Pataky Ádám, a mint jóbarátját és unokafivérét messziről megpillantotta. — No, mit határozatok? Itt maradtok-e, szerencsét próbáltok?!

— Itt, kurucz barátom! — felelte Vámos Laczi. — Elhalaszljuk a transzváli utat s egyelőre itt akarunk szerencsét próbálni!

— Pompás! Hiszen te okos ember voltál mindig, édes Laczi barátom, — mondotta Ádám örömsugárzó arcczal. — Bocsássatok meg, hogy e pillanatban nem szoríthatok veletek kezét. Olyan lucskos vagyok, mint valami vályogvető cigány. De azért be akarom nektek mutatni Stonefield barátomat, a ki egyébiránt nagy tisztelője a magyarnak, s jobban ismeri édes hazánkat, mint valamennyi osztrák-magyar konzul együtt véve. Mind német az istenadta! A pretoriai konzulátusnál például azt sem tudták, hogy Nagyvárad, az illetőségi helyem,

Magyarországon fekszik-e, vagy Ausztriában. Persze az útlevelemben, a mit a glasgowi konzul állított ki, az áll, hogy »Gross-Wardein«, Stonefield barátommal beszélhetsz Zrinyiról, Rákóczyról, Kossuthról, Petőfiről, meg a többi nagyjainkról. Azt mondotta, hogy ezentúl csak magyarul akar velünk beszélni. Hát ti tudtok-e valamicskét angolul? — folytatta aztán Pataky, mikor eszébe jutott, hogyan értik meg majd egymást az angliussal.

— Tudunk bizony! — kiáltott fel Laczi. — Hiszen a mióta itt vagyunk Afrikában, egyebet sem teszünk, csak angolul tanulunk, a hollandival pedig már megbirkóztunk.

— No, de most, édes barátaim, nekünk tovább kell, hogy folytassuk a munkát, legalább is tizenegy óráig, — jegyezte meg Pataky. — Azután rendelkezésedre állok, Laczikám, délutáni három óráig. Stonefield barátom majd csak elbírja a munkát azzal a fekete bicskással, amott, a ki épp most dugta ki gyapjas fejét az aknából s úgy bámul rátok, mint nálunk szép Magyarországon, az ökör szokott az új kapura. Addig is, a mig én készen leszek a munkámmal, igyatok meg egy jó pohár sört, abban a fehérre meszelt alacsony házban, amott a kunyhók mögött. Magam is meginnám, de nem egy pohárral, hanem egy akóval. Olyan száraz a torkom. Bizony sok port elnyel itt az ember, a mig egy valamire való gyémántra bukkan. Csak az a vigasztaló benne, hogy egy ilyen ragyogó portékával aztán rögtön megfeledkezik az ember minden nyomoruságáról, még arról is, hogy kitudja, mióta nem evett jó porczos malaczpecsenyével s vagy egy rőfnyi debreczeni kolbászszal cizfázott töltött káposztát. Ilyen becsületes ételt nem igen találtok majd ottan, de azért valamit csak kaptok. Mi is ott szoktunk ebédelni minden nap. Egy óra mulva bizonyosan ott leszek. Hát addig is minden jót kívánok!

Pataky Ádám dél felé csakugyan pontosan megjelent a vendéglőben s együtt ebédelte a két unokatestvérrel; azután elment velük a városba, hogy az illető hatóságánál megszerezze a bányajogot. Az adó, a mit a jogért fizettek, akkora nagy volt, hogy a vendégfogadói számla kiegyenlítése s a szükséges

szerszámok beszerzése után, alig maradt nekik még néhány arany forintjuk.

Még aznap délután elszállították podgyászukat a kis vendéglőbe, a hol egyelőre egy szűk, kis szobát béreltek. Egy rendőrtisztviselő kíséretében mentek ki aztán a bányába, a mely nem messze feküdt a Pataky barátjukétól, még pedig a Kimberleyből Klippdriftig vezető országút mentén, közel a Vaal folyóhoz.

— Bárcsak megsegítené az Isten bennünket, édes öcsém! — kiáltott föl Vámos Laczi, a mint kicsiny területükre léptek, mely aligha volt nagyobb 15—20 négszögméternél. Gyerünk most Patakyhoz és kérjünk tőle tanácsot, ha lehetne ide künn valami hajlékot összetákolni, mert meg szeretném takarítani a rengeteg bért, a mit azért a nyomorult egerlyukért fizetünk.

— Magam is azon törtem a fejemet, Laczi, — viszonzá Árpád. — Színte rosszúl vagyok, há rágondolok az eshetőségre, hátha eleinte nem kedvezne nekünk a szerencse s a lakásbért nem tudnók minden héten kifizetni.

Másnap Árpád és Laczi a Pataky aknájában dolgoztak, hogy elsajátítsák a bányakezelés módját. A rákövetkező két napon pedig deszkákból és czölöpökből fölépítették az egyszerű fabódét. Az építkezésnél nagy segítségükre volt Pataky négerje, a ki készségesen teljesítette a rábízott munkát.

A konyhót persze csupáncsak éjjeli használatra építették, a mely untilg elég volt a két ember részére. A padlóra két szalmazsákot fektettek, ezekre pedig ráterítették gyapjuból való úti pokróczukat. A konyhó előtt összehordott kövekből tűzhelet csináltak, a czélből, hogy reggel és délben kávé vagy théát főzzenek rajta. Ugy határozták, hogy csupáncsak vacsorázni fognak a telep vendéglőjében, részben azért, mert fogytán volt a pénzük, részben pedig, hogy ne sok időt veszteszenek az ide-oda szaladgálással.

Uti táskájukat, ruha- és fehérnemű készletük javarészával átadták megőrzés végett a telep vendéglősének, mire, egy heti tartózkodás után otthagyták Kimberleyt s mind a ketten a bá-

nyába költözködtek. Házi berendezésük egy üstből, kávéskannából, két czintányérből, ugyanannyi pohárból, késből, villából s végre egy vaslábasból állott. Fegyvereik közül csupáncsak a forgópisztolyt, a vadászkést vitték magukkal, a miket egyébiránt kényelmesen az övükön hordhattak. Értékes puskájukat, a mit Laczi az ő édes apjától kapott ajándékba, szintén átadták a telep vendéglősenek.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

HARMADIK FEJEZET.

Jonny.

Alig töltöttek a fiatal emberek a bányában egy hetet, máris arról kellett meggyőződniek, hogy bezzeg nagy fába vágták a fejszájüket. Nagyon fárasztónak s nehéznek tetszett nekik az új mesterség. De nem is csoda, mert egész nap a földet túrták, a földdel megtelt nehéz kosarakat aztán valami száz lépésnyi távolságra kellett czipelniök a folyóhoz, itt pedig nagy rostákban gondosan meg kellett mosniok a földet, hogy meggyőződjenek róla, vajjon találnak-e benne drágakövet. Alig, hogy megették a vacsorát, azonnal elbúcsúztak Patakytól s az ángliustól, a kik egyébiránt már akkor edzett munkások voltak, visszatértek a kunyhóba, lefeküdtek s olyan jóízűen aludtak, hogy reggelig meg se moczczantak.

A volt orvosnővendék többször említette már unokafivérének, hogy nem igen bírja ki soká a nehéz munkát, s azt ajánlotta, hogy fogadjanak föl egy négert, s arra bízzák majd a földmunkálatok teljesítését. Azonban Árpádnak, a ki, katonaviselt ember léteire, edzettebb volt nálánál, mindannyiszor sikerült Laczit megnyugtanni és kitartásra bírni. Ennek aztán az lett az eredménye, hogy a legutóbbi napokban csakugyan találtak néhány kisebb darab gyémántot, a miket persze nagy ujjongással üdvözöltek az atyafiak.

Mikor aztán vacsoraközben megmutatták a köveket Patakynak és Stonefieldnek, ezek valami harmincz angol fontra becsülték az értéküket. Miközben Pataky így szólt hozzájuk.

— A nagyobb gyémántokat tegyétek el valami vászon zacskóba, a mit állandóan magatokon hordjatok, legcélszerűbb,

ha valami zsinórral a nyakatokhoz kötitek, úgy mint mi szoktuk, — s eközben Pataky széttárta a flanellingét s egy vászon zacskót mutatott nekik, a mely jócskán tele volt gyémánttal. — Holnap, szombat lévén, mihelyst befejezzük a munkát, elmegyek veletek a városba és egy bankárhoz vezetlek, a ki engem jól ismer. Neki majd eladjátok a kisebb köveket, hogy a napi kiadások fedezésére egy kis készpénzzel rendelkezetek. Sokat nem igen kaptok értök, mert az utóbbi időben nagyon leszállt a gyémántnak az ára. Itt alig kapja meg az ember a felét az értékének. Azért ajánlatos, hogy itt csupán a kisebb köveken adjon túl az ember, a nagyobbakat elteszi s később vagy Fokvárosban értékesíti, vagy pedig elviszi Európába, mert Londonban és Párisban kétszer akkora árt kap értök. Holnap azonban jó lesz, hogyha a bányaengedélyt is magatokkal hozátok, mert a bankároknak s a kereskedőknek szigorúan megtiltották, hogy olyan egyénektől vegyenek gyémántot, a kiknek engedélyük nincsen. Ezt a rendeletet azért bocsátották ki, hogy a nagyobb bányákban dolgozó munkások, különösen pedig a négerék, ne adhassák el Kimberleyben a netán lopott gyémántokat.

Másnap este az atyafiak néhány meglehetősen kicsiny kőért tizennégy angol fontot kaptak, a minek persze szörnyen megörültek. Most már elegendő pénzük volt, hogy a napi kiadásokat fődözzék, sőt a megmaradt nagyobb gyémántok árából, azon esetben, ha a munkájuk később nem vezetne eredményre, még az utukat is folytathatják majd Transzválbá.

Ekkor mind a négyen betértek a telep vendéglőjébe és a jó eredmény örömeire megitták az áldomást. Azután kapták magukat s a szokottnál későbbben haza felé ballagtak. Midőn Pataky és Stonefield a kunyhójukhoz értek, elváltak a két unokatestvértől és letérve az országútról, balra tartottak. Mig az utóbbiak egy darabig tovább folytatták utjukat az országúton, mivelhogy aknájuk nem messze ettől, Klippdrift irányában feküdt.

Midőn azon voltak, hogy letérjenek az országútról s a kunyhójuk felé iparkodjanak, hirtelen-váratlan valami fájdalmas nyöszörgés, sóhajtozás ütötte meg a fülüket. Erre rögtön meg-

állapodtak és visszafojtott lélekzettel, hallgatóztak. Ugy tűnt föl nekik, mintha a fájdalmas hang az országúttól nem messze levő bozótban támadt volna. Magasan állott a hold és sugarai nappali világosságot árasztottak a vidékre. Ennek köszönhették a fiatal emberek, hogy, a mint letértek az országútról és a bozót felé közeledtek, egy fekete alakot pillantottak meg, a mely mozdulatlanul feküdt a földön elterülve.

A bokor alatt fekvő alak, egy néger volt. A lába szijra füzve, két keze pedig hátrakötve, arca vértől elborítva s a mellén tátongó, mély seb, a melyből vér szivárgott ki Ugy feküdt élettelenül az ismeretlen alak a két atyafi előtt a kik, a mint megpillantották, ijedten hőkölteek vissza. De csakhamar összeszedték bátorságukat. Vámoss Laczi azonnal lehajolt a sulyosan sérült emberre, levágta a kötelet a kezéről és fülét a néger mellére fektetve, visszafojtott lélekzettel halgatta, vajjon nem dobog-e a szive. Alig észrevehető dobogást vélt halani, miközben újra gyöngye nyöszörgés ütötte meg a fülét.

— A szegény ördög él még, — mondotta Laczi, a mint hirtelen fölemelkedett. Azután Árpádhoz fordulva, folytatta: — Vágd le a szijat a lábáról s aztán fogd meg és vigyük a kunyhónkba. Nyilván valami bünténynek az áldozata, a szegény. Azon leszek majd, hogy öntudatra ébreszszem, legalább annyi időre, hogy megmondhassa, kik voltak a gyilkosai.

Hogy hazavitték, az egyik szalmazsákra fektették, mire a volt orvosnövendék rögtön hozzálátott a munkához. A lámpást hirtelen meggyújtotta, ekkor a négerhez lépett s lehúzta róla a nadrágját, meg a kabátját. Árpád ekközben vizet hozott az üstben a szomszéd folyóból és mind a ketten lemosták a vért a néger arczáról és a melléről. Midőn Laczi a sebeket megvizsgálta, arról győződött meg, hogy a fej sérülései valami tompa szerszámmal, kalapácsal vagy baltával való ütéstől származnak. Az ütések következtében a fejbőr némely helyen lehorzsolódott, a koponya azonban egészen ép volt. De sokkal komolyabbnak s veszedelmesebbnek tűnt föl a bal mellén lévő sérülés, a mit bizonyosan valami szokatlan széles pengéjű kés okozhatott. E sérülés következtében igen sok vért veszített a néger.

— No, mit szólsz a sérülésekhez? — kérdezte Árpád nyugtalanul.

— Azok, a miket a fején látsz, nagyon jelentéktelenek. A négernek sokkal keményebb a koponyája, mint a magunk fajtájú embereké, a felhorzsolts bőrt egyszerűen összevarrom, s csakhamar meggyógyul. A késsel ejtett szúrás azonban sokkal komolyabbnak tetszik. Adj neki egy pohárka konyakot, addig pedig én megszondirozom a sebet.

A műtét után Laczi megkönnyebbülten lélezett föl, mire kijelentette hogy a sérülést nem tartja halálosnak. Mert a kés nem hatolt a szerencsétlen ember tüdejébe. Bizonyosan megakadt valamelyik bordában és utat tévesztett. De mivelhogy a seb szokatlan széles, nagy fájdalmat okozhat az embernek. A tüdije semmi esetre sincs megsértve. Ez onnan is látható, mert a száján nem ütött ki a véres tajték, a mely ellenkező esetben mindig jelentkezni szokott.

— Azon leszek, hogy a sebet minél jobban kimossam s rákötök aztán egy nedves törülközőt, nehogy ismét beálljon a vérzés. Egyebet nem tehetek.

Másnap reggel Árpád besietett a városba és följelentette az esetet a rendőrségnél. A hatóság kiküldöttei ki is mentek mindjárt a kunyhóhoz. Egy rendőr, két tisztviselő és az orvos. A néger még mindig eszméletlenül feküdt.

— Ugy látszik, hogy egy grikva néger, s hozzá még igen fiatal, — mondotta az egyik rendőrtisztviselő, a mint a földön fekvő embert megvizsgálta.

Ekkor a fiatal emberek elmondották, hogyan akadtak a szerencsétlenre, mire az egyik tisztviselő jegyzőkönyvet vett föl az egész dologról. Az orvosnak is feltűnt a késsel ejtett seb.

— Rendkívül széles kést használhatott a merénylő. Hiszen ilyen fegyvert senkisem hord nálunk. Bizonyosan idegen ember lehetett a tettes, — jegyezte meg a rendőr, azután az orvos felé fordulva hozzá tette még: — Vajjon elszállítható a sérült, orvos úr?

— Jelenleg nem, mert a legcsekélyebb zökkenés is felszakíthatja a sebet.

— Eszerint hagyják itt két vagy három napig, szivesen

gondját viselem, — mondotta erre Laczi. — Kicsit magam is érték a dologhoz, mert otthon, Magyarországon, orvosnövendék voltam.

— Bizony jó volna! — felelte az orvos, — csakugyan hálára kötelez bennünket. Tüstént elküldetem önnek a szükséges szereket s mihelyest a sérült magához tér és beszélni tud, sziveskedjék bennünket azonnal értesíteni.

Csak a rákövetkező hétfőn nyerte vissza öntudatát a néger. Mikor fölnyitotta a szemét, csodálkozva nézett maga körül és meg akart szólalni. Laczi azonban feléje hajolt és így szólt hozzá: — Most még egy kukkot se szólj, barátom, hanem idd meg ezt a hűsítő italt, s aludjál nyugodtan tovább. Itt úgy sem háborgat senki.

A néger hálás pillantást vetett Laczira, kiürítette a feléje nyújtott poharat, azután ismét mély álomba merült.

— Azt hiszem, hogy máris megmentettük a bőrét! — jegyezte meg mosolyogva Laczi. — A láza is megszűnt.

Néhány nappal utóbb a néger már jobban érezte magát, mire Árpád egy este bement a városba és bejelentette a rendőrségnél, hogy a sérült immár kihallgatható.

Másnap korán reggel beállított a konyhába az egyik rendőrtisztviselő. Vele volt a vizsgálóbíró, meg az orvos is.

A néger, a ki még igen gyöngé volt és tétovázva beszélt, előadta, hogy Jonny a neve s Hebron vidékéről származik. Néhány hónapja dolgozik a De-Beer féle Bányákban. A mult szombaton Klippdriftbe akart menni, hogy meglátogassa az ott dolgozó édes apját. A mint jódarabig végighaladt az országúton, egyszerre csak két fehér ember tört elő az útmenti bozótból, a kik szintén a De-Beer féle bányákban dolgoznak, és mindakettő rátámadt. Hogy mi történt vele aztán, nem mondhatja meg, mert olyan hatalmas ütést mértek a fejére, hogy menten eszméletlenül rogyott a földre. Az egyik utonállót jól ismeri. Magas testű, barna arcú ember, fekete hajjal s ugyanolyan színű szakállal. Vállára vetett rövid selyem zekét hordott s övében egy igen széles pengéjű kés volt mindig.

— Valószínűleg mexikói volt, — vélekedett a vizsgálóbíró. — Ennek a szokatlan széles pengéjű késnek »machete« a neve,

s a mexikóiak mindig magukkal hordják. Majd utána nézünk a dolognak, elmegyünk a De-Beer féle bányákhoz és kinyomozzuk a tetteseket. A grikvát pedig még a mai napon a kórházba szállíttatjuk.

Mikor a hatóság emberei nagy hálálkodva elbúcsúztak a két fiatal embertől, a rendőrtisztviselő így szólt a jelenvoltakhoz:

— A támadás, meg a sérülések kivételével, a többi mind hazugság. A néger bizonyosan néhány nagyobb, értékes gyémántot lopott és gyapjas hajába rejtette őket. Ez megesett már többször, a mióta ezen az állomáson vagyok. Alkalmasint a mexikói, értem azt az embert, a kinél a széles pengéjű kés volt, vagy pedig a czinkostársra, észrevették, a mint a grikva hajába rejtette az értékes zsákmányt, és elhatározták, hogy meglesik mikor távozik, és elrabolják tőle a gyémántokat, és így is történt.

Miközben Laczi és Árpád visszatértek a bányába, hogy az abbahagyott munkát tovább folytassák, a hatóság emberei be mentek a városba, onnan pedig a De-Beer féle bányákhoz hajtottak. A bánya üzletvezetőségében azonban nagy boszankodva arról értesültek, hogy a két fehér munkás, a kik közül, az egyik csakugyan mexikói származású volt, a másik meg irországi, múlt szombaton nem jelentkezett a munkánál. Ugyanaz nap tűnt el szintén egy Jonny nevű grikva néger is.

A rendőrtisztviselő ekkor az eltűnt munkások kunyhóját is átkutatta, de ott sem találta őket.

— Bizonyosan még szombat éjjel átlépték a határt, — jegyezte meg ekkor. — Ugy látszik Bloemfonteinbe mentek, ahol könnyűszerrel túladhattak a rabolt jóságon.

A rendőrség még az nap megtelegrafálta az esetet Bloemfonteinbe, de onnan azt a választ nyerte, hogy a legszorgosabb kutatások mellett sem akadhattak a szökevények nyomára.

— Azt ajánlom, hogy hatoljunk mélyebbre a földbe, — mondotta vagy egy héttel utóbb Laczi az ő unokafivérének, a mint a rekkenő hőségben csákányukkal a gyémántos földet turták. — Idáig a felső rétegekben turkáltunk és csupán csak apró gyémántokra bukkantunk, minél mélyebbre hatolunk, an-

nál nagyobb példányokat találunk. Én legalább azt tartom. Mert a De-Beer féle bányákban valami száz méter mélységben akadtak a legnagyobb drágakövekre.

— Magam is azt tartom, — felelte Árpád, — de alig hiszem, hogy a nehéz munkát mi ketten elbirjuk.

Ekkor a két atyafi elhatározta, hogy egy négert fogadnak még maguk mellé, de alig hogy kiejtették a néger szót, egy fekete alakot pillantottak meg az akna szélén, bekötött fejjel, vigyorgó arcczal. A fekete alak ki lehetett más, mint Jonny, a griqua néger, a kit megmentettek.

— Jonny! — kiáltott Laczi. — Hát eleresztettek már a kórházból?

— Óh, uram, jó uram! — hálálkodott a néger, rossz angol nyelven, s a mellére mutatott, — Jonny itt már meggyógyult, csak a feje van még rosszul. Jonny meg akarja köszönni a jó fehér uraknak, hogy a szegény feketét megmentették és ápolták! . . .

— Helyes, fiam, — szakította félbe Laczi. — Most legalább elmehetsz apádhoz, Klippdriftbe.

— Jonnynak nincs apja! — felelte a néger, s olyan csufondárosan mosolygott, hogy az atyafiak hangosan elkaczagták magukat.

— Ó, te gézengúz! — kiáltott fel Laczi. — Hát csakugyan igaza volt a rendőrtisztviselőnek, mikor azt állította, hogy hazudtál! Ugyebár gyémántot loptál.

— Azt, jó uram. Jonny négy szép gyémántot talált s a hazájába akart menni, Becsuánaföldre. De útközben megtámadták a rossz fehér emberek. Jonny azelőtt egyetlenegy gyémántot sem lopott, és nem is lop többé sohasem!

— Mi a te véleményed, Árpád? — kérdezte Laczi az ő unokafivérétől. — Ne fogadjuk-e föl a betyárt. Fialtal és erős a ficzkó. Néhány nap mulva pompásan elvégezheti a reá bízott munkát. Lopni bizonyosan nem fog, mert hálával tartozik nekünk.

— Hová mégy, Jonny? — kérdezte aztán a négertől, midőn látta, hogy Árpád nem ellenzi a dolgot. — Visszamegy talán a De-Beer féle bányákba?

— Dehogy megyek, uram! — kiáltott fel a néger. — A kórházi úr azt mondotta ma reggel, hogy felakasztat, ha vissza merek menni. Jonny meg akarja kérdezni a jó urakat, ha elfogadják munkásnak. Jonny szorgalmasan fog dolgozni és nem talál majd gyémántokat az urak aknájában!

— Elhiszszük, Jonny! — válaszolta Laczi. — Nagyon rosszul cselekednél, hogyha bennünket is meglopnál! Nemde, Jonny?

— Ó, uram, Jonny Istenre esküszik, hogy hű szolgája lesz az úrnak! — mire a fiatal néger hirtelen térdre borúlt és két karját az égnek emelte.

— Éhes vagy, Jonny? — kérdezte Árpád, midőn azon vette magát észre, hogy a fiatal néger sóvár pillantásokat vetett a kunyhó felé.

— Jonny tegnap este óta nem evett, — felelte a néger panaszos hangon.

Árpád rögtön bevezette őt a kunyhóba s jókora karaj kenyeret meg szalonnát adott neki. Azután megkínálta őt egy csésze hideg kávéval.

Midőn jóllakott, kapta magát és visszament az aknába. Előszedett egy csákányt s rögtön hozzálátott a munkához. Laczi azonban kikapta kezéből a szerszámot és szigoruan meghagyta neki, hogy a világerő se merjen még dolgozni. A sebe alig hegedt még be s könnyen megeshetik, hogy kiszakad és elmérgesedik. Egyelőre csak a könnyebb munkát bízták rá. A földet czipelte a folyóhoz és átszűrte.

NEGYEDIK FEJEZET.

Rablókaland.

Néhány nap mulva Jonny teljesen fölépült a sebéből s ekkor mind a hárman serényen hozzáláttak a munkához. Az akna ekkor már két méternyi mélységű volt s az unokafivérek elhatározták, hogy tovább hatolnak s addig meg sem állapodnak, a míg valami gyémántra nem akadnak. Jonny a földet túrta, Árpád a nagy kosarat rakta meg földdel, a mit aztán Laczi egy emelőcsiga segítségével felhúzott és unokafivérel együtt a folyóhoz czipelt, a hol aztán mindaketten a földet rostálták.

Alig egy hét alatt, számos gyémántra akadtak az atyafiak. Ezek között olyan nagyok is voltak, a minőket eddig még nem találtak. A néger is talált olykor egy-egy nagyobb példányt, a miket hűségesen átadott a gazdáinak. Ez a dolog aztán arra bírta őket, hogy ezentúl teljes bizalommal legyének iránta.

Egy szombat este betértek a telep vendéglőjébe. Ott találtak Patakyt meg Stonefieldet is, a kik épp vacsoránál ültek. Távozás előtt Vámos Laczi azt ajánlotta a czimboráknak, hogy másnap reggel, mivelhogy amúgy is vasárnap volt, ránduljanak ki a környékre.

— Nem is hinnétek, hogy mennyire vágyódom néhány órai szórakozásra, meguntam már a folytonos kapálást, jól esnék kicsit a hegyeken, az erdőkben barangolni. Holnap reggel kirándulhatnánk, teszem, Tafelkopra, vagy ha nem, hát Tarantaalkopra, a miket tisztán látunk innen is, és szerintem legfőlebb tíz vagy tizenöt kilométernyi távolságra lehetnek ide.

— Szívesen veled tartok! — kiáltott föl Pataky. — Igázán pompás ötlet!

— Magam is édesörömet elmegyek veletek, — vélekedett Árpád. — Én azonban azt ajánlom, hogy vessük le ezt a ronda munkás ruhát és gyerünk tisztességes úri öltözetben. Szeretném már magamat tisztos embernek látni.

— Helyes, — tette hozzá Laczi — eszerint holnap urak leszünk.

— Sajnálattal kell kijelentennem, hogy én holnap nem csatlakozhatom az urakhoz, — vágott közbe Stonefield. — Kissé rosszul érzem magamat, s holnap egész nap pihenni akarok.

— Nem megmondtam, hogy mennyire unalmas ficzko az én ángliusom, — suttogta Pataky a mellette ülő Árpádnak. — De azért ne bántsuk, mert igen okos és becsületes ember.

— Azt hiszem, nem ártana, hogyha valami harapni valót, meg konyakot vinnénk magunkkal, — vélekedett Laczi. — A hegyek között nem igen akadunk vendéglőre.

Két órai gyaloglás után a három jó barát vasárnap reggel a Tarantaalkop alá ért. A lombos erdővel borított, 1300 méter magasságú hegy Nyugat-Griquauföld és Oránsz szabadállam határán emelkedik. A fiatal emberek rövid pihenés után fölfelé iparkodtak a hegynek és valami ötszáz méternyi magasságban szépen letelepedtek. A mint lenéztek a mélységbe, hatalmas kép tárult elébük. A nagy rónaság kellő közepén feküdt Kimberley városa, a mely a Vaal folyó délnek húzódó partvidékét lepte el házaival, nyaralóival s a tőle nem messze levő bányaművekkel. A fiatal emberek sokáig gyönyörködtek a szép panoráma nézésében, azután előszedték kézításkájukat s vígan falatoztak.

— Valóságos élvezet, — jegyezte meg Pataky, a mint szivarra gyujtott s egy vén fa derekához dülleszkedett, — ha az ember ide künn, az Isten szabad ege alatt, néhány kellemes órát eltölthet. Odalenn a bányában szinte elparasztosodik az ember, valóságos napszámossá lesz, és szinte kikopik a művelt ember érzelmi s gondolatvilágából.

— Szent igaz! — szólalt meg Árpád, — megvallom, hogy már torkig vagyok ezzel a munkával. Épp egy álló hónapja, hogy itt lebzselünk, s azt hiszem, ideje is volna már, hogyha odább állnánk egy házzal.

— Még csak egy heti kitartást kérek, kedves Árpád! — válaszolta Vámos László. — A mióta mélyebbre hatoltunk a földbe, sok szép, értékes drágakövet találtunk, hátha a jövő héten is ugyanolyan eredménnyel jár a munkánk. Azután nem bánom, hogyha fel is szedjük a sátorfánkat és Pestér bátyánkhoz megyünk.

— Itt az ideje, hogy utóvégre mi is elkotródjunk innen s elfoglaljuk állásunkat Salisburyban, — vélekedett Pataky. — Épp a multkor volt szó róla. De Stonefield, a ki igen praktikus ember, azt akarja, hogy előbb visszatérjünk Fokvárosba, mert erősen hiszi, hogy ott sokkal drágábban adhatjuk el gyémántjainkat, mint Kimberleyben. Ti is helyesebben cselekednétek, hogyha velünk tartanátok. Az út úgy sem kerül sokba, az idő pedig, a mit rászánánk, szóba sem jöhet. Egy hét alatt el is mehetünk, és vissza is térhetünk.

— A jónak sohasem voltam a megrontója, kedves kurucz barátom, — viszonzá Vámos Laczi. — Hát te mit szólsz hozzá, Árpád?

— Nekem mindegy! — felelte Árpád.

— Pompás! — kiáltott fel Pataky. — Holnaphoz egy hétre sutba dobunk csákányt, kosarat, rostát s mi egymást, aztán mehetünk. Most azonban azt ajánlanám, szedjük fel a sátorfánkat és gyerünk a hegy tetejére, mert máskülönben később, nagy lesz a hőség.

Késő délutánig barangoltak a fiatal emberek az erdős hegyoldalban. Vámos Laczi ekközben szorgalmasan gyűjtögette a ritkábbnál-ritkább bogarakat, pillangókat s gyíkokat. Kalapjának széles karimája már tele volt tűzdelve a sok felnyársalt bogárral. A nap már lepihenni készült, mikor egyszer csak azon vették magukat észre, hogy lejutottak a hegyről,

Valami száz lépésnyire lehettek az országúttól, a mely Oránsz szabadállam Boshof nevű városától Kymberleyig, a Tafelkop és Tarantaalkop között elterülő völgyben vonul végig, midőn egyszer csak egymást követő fegyverdurranások s mindjárt rá hangos kiáltozás törték meg az alkonyati csöndet.

— Ejha, de kurucz világ járja odalent! — kiáltott föl Pataky. Ha nem tévedek, női hangot is hallottam. Rajta, fiuk!

Hadd lássuk, kit küldenek ott a másvilágra! — És revolverét a hátsó zsebéből kirántva, nem törődve a veszedelemmel, a mely őt abban pillanatban érthette, eszeveszetten rohant le a lej ős ösvényen s az országút felé tartott. A két unokatestvér meg utána.

Mikor az ifjak az országútra értek, nem messze tőlök egy úri fogatot veltek észre. A fogat körül négy vagy öt bánya-munkásnak tetsző alak sürgött-forgott nagy izgatottan. Bizonyosan útonálló voltak, mert nekiestek a fogatban levő éltesebb úri embernek és le akarták rántani az útra, hogy aztán könnyű szerrel végezzenek vele. A kocsiban még két úri nő állt s jajveszékelve segítségért kiáltozott. A néger kocsis mozdulatlanul feküdt az út porában, úgyszintén az egyik ló, míg a másikat az egyik útonálló fejénél fogva tartotta.

A fiatal emberek egy pillanatig sem haboztak, hanem bátran futottak előre s revolverüket rásütötték a meglepődött útonállókra, a kik közül egy menten összerogyott és szörnyet halt. Egy pillanat műve, s a bátor fiatal emberek ott termettek a fogatnál és legelőbb is az öreg urat akarták kiszabadítani a rablók kezei közül. Négyen voltak a rablók s a mint a váratlan jövevényeket megpillantották, hátrafordultak s revolverüket rájuk czélozva, szörnyen szitkozódva, nekik estek.

— Küldd a másvilágra az öreget, Dikk! — kiáltotta egy széles vállu zömök siheder, angolul, annak az embernek, a ki a lovat tartotta; — hadd végezzünk ezekkel az átkozott kutyákkal!

E szavak után rásütötte revolverét Vámass Lászlóra, épp a mikor ez neki akart rohanni és fegyverével a földre teríteni. De az utonálló golyója eltalálta a bátor magyar fiút. A bal mellébe fúródott. Mire Laczi magasra emelve két karját, eltántorodott s élettelenül rogyott a földre.

Több se kellett Patakynak. A kurucz fiú, a mint észrevette Laczi barátjának elestét, nagy dühösen, elszántan, mint valami sebzett oroszán rohant a gyilkos útonállóra, akkora erővel, hogy ez menten hanyatesett. Ekkor hirtelen rávetette magát s golyót röpített a halántékába. A másik két utonálló erre nagy gyorsan ott termelt s rálőtt Patakya. De a golyójuk nem ta-

lált. Sokkal szerencsésebb volt náluknál a kuruez magyar fiú, a ki ritka ügyességgel kezelte fegyverét s ezúttal olyan jól érzelt, hogy mind a két haramiát szerencsésen leterítette. Árpád, a ki rendkívül ügyes és erős fiatal ember volt, azzal a zsványnyal akart végezni, a ki a lovat eleresztette, hogy annál könnyebben a másvilágra küldhesse az öreg urat. Árpád hirtelen rávetette magát a rablóra s, mielőtt ez még revolverét használhatta volna, torkon ragadta s akkora erővel vágott fegyvere agyával az útonálló szemöldöke közé, hogy ez tompa nyöszörgéssel menten összerogyott. A hatodik zsvány ekközben a sűrű bozótba menekült s mielőtt még Pataky utólérhette volna, elillant.

Midőn a két magyar fiú meggyőződött róla, hogy a kocsi-ban levő két úri nő s az öreg úr sértetlenül megmenekültek, rögtön társukhoz siettek, a ki még mindig mereven, mozdulatlanul elterülve feküdt a földön. Nagyon nyugtalanok voltak, mert attól tartottak, hogy a derék fiatal ember talán már ki is szenvedett. De mennyire örültek, mekkora boldogok voltak, mikor azon vették magukat észre, hogy a szegény még élt. Gyorsan levették róla a kabátját, mellényét és az ingét s ekkor látták, hogy a golyó a baloldali kulcsesont alatt furódott a fiatal ember testébe s a hátán, a lapoczkacsont alatt távozott belőle.

— Attól tartok, hogy a tüdejét nagyon megsértette a golyó — jegyezte meg Pataky, — az ajakán levő véres tajték legalább arról tanuskodik. Szegény fiú! Az ilyen gazembernek kellett, hogy áldozatául essék.

— Én azért még nem mondok le minden reményről, mert a golyó nem maradt a testében, — vélekedett Árpád és szomoruan csüggesztette szemét unokatestvérére. — Mindenekelőtt meg kell szüntetni a vérzést, azután gondoskodni róla, hogy minél hamarább hazaszállíthassuk.

A mint a fiúk a barátjuk sebeit konyakba áztatott zseb-kendőikkel kötözgették, odalépett hozzájuk az ismeretlen öreg úr.

— Édes, jó uraim! — szólalt meg meghatottan, — mennyire sajnálom, hogy barátjuk én miattam sérült meg oly veszedelmesen, talán meg is halt! De mielőtt önöknek a

ritka önfeláldozásért köszönetemet, hálámat lerónám, sürgősen gondoskodnunk kell róla, hogy a szegény sérültet azonnal Kimberleybe szállítsuk, a hol gondos ápolásban részesül majd nálam. Nevem Redstone Harry s elnöke vagyok a legfelsőbb törvényszéknek Kymberleyben. Lakásom magában az igazságügyi palotában van. Azt látom, hogy a barátjuk sebét immár bekötötték, most pedig nagy óvatosan vigyük a kocsira. A párnáin kényelmes fekvőhelyet rögtönözhetünk.

Ekkor mind a hárman fogták az eszméletlenül fekvő magyar fiút s a néhány lépésnyi távolságban levő kocsira vitték. Redstone uram aztán bemutatta a fiatal embereket nejének és leányának, a kiket a halálos félelem annyira megviselt, hogy sápadt arczukon ott ült még a végső kétségbeesés.

Az öt utonálló teste ott hevert még mozdulatlanul az országút közepén. A fiatal emberek ügyet sem vetettek rájuk, hanem a kocsi előtt álldogáló lóhoz léptek, a mely fejét koronkint lehajtva, a mellette elterülő néger kocsist szimatolta. A haramiák golyója halántékon találta a négert és szörnyet halva zuhant le a bakról, nem messze a másik lótól, a mely szintén élettelenül feküdt a földön.

Ekközben Redstone uram közelebb lépett az útonállókhöz és a mint szemügyre vette őket, a széles vállú, zömök sihederben, meg a mellette fekvő két czinkostársában rá ismert ama bányamunkásokra, a kiket nemrégiben véres verekedés miatt néhány hónapi börtönre elítélt. A törvényszéki elnök állítása szerint az útonállók alig néhány nappal ezelőtt szabadultak ki a börtönből. Eszerint nyilvánvaló dolog, hogy támadásuk csupáncsak bosszú műve.

— Ha önök, uraim, véletlenül ide nem vetődnek, — végezte Redstone uram, — bizonyosan meggyilkolnak bennünket.

Erre fölugrott a bakra és fogta a ló gyeplőit; a nők a kocsiban maradtak, hogy gondját viseljék a súlyosan sérült fiatal embernek, míg ellenben Árpád a kocsi mellett ballagott, hogy, szükség esetén, segédkezet nyújtson a nőknek. Patakyt pedig előre küldték a városba, hogy Redstone házi orvosát azonnal értesítse az esetről.

Mikor a sérültet az elnök lakására szállították már késő

este volt. Az orvos rögtön megvizsgálta a sebet s azt állította, hogy bár igen veszedelmes, azért mégsem föltétlenül halálos. Sőt azt hiszi, hogy a sérült állandó nyugalom és gondos ápolás mellett, néhány hét múlva föl is gyógyulhat.

Az orvos véleménye kissé megnyugtatta Árpádot és Patakyt, s hogy elbucúztak az elnöktől és családjától, nagy szomorúan visszatértek kunyhóikhoz.

Árpád munka után naponta ellátogatott unokafivéréhez s már a következő nap estéjén arról értesült, hogy Laczi jobban érzi magát s magához tért, de olyan gyöngé, hogy az orvos megtiltotta neki a beszédet. Pataky csaknem mindannyiszor el-
kisérte Árpádot, hogy régi jó barátját meglátogassa, de néhány nap múlva aztán el kellett búcsúznia tőle, mert Stonefield barátjával Fokvárosba utazott.

Árpád valahányszor unokafivérét meglátogatta, csak néhány pillanatig időzött nála, aztán Redstone bevezette őt a szalonjába, a hol az est hátralevő részét az elnök és családja körében töltötte. A művelt és jóképű fiatal embert csakhamar megkedvelték s annyira megszokták, hogy már el sem lehetnek nélküle. A család nagyon figyelmes volt irányában, de különösen a két nő, a kik minden alkalommal azon iparkodtak, hogy őszinte hálájukat fejezzék ki neki, azért a nagy szolgálatért, a mit ő és a két barátja érettek megtettek.

Egy este, a mint Redstone felesége abbeli csodálkozását fejezte ki neki, hogy olyan jó családból való s annyira művelt fiatal emberek, hogy kerülhettek a durva és kéteshírű bányamunkások közé, Árpád körülményesen elmondotta neki, hogy mi vitte őt és unokafivérét a veszedelmes afrikai utra, s mi az oka annak, hogy gyémántkeresésre adták magukat.

— Alig hiszem, kedves Darvas úr, — jegyezte meg a főbíró, a mint Árpád befejezte a beszédet, — alig hiszem, hogy önök jól érzik majd magukat transzváli rokonuknál. A transzváli és oránzi búrok, bár derék és becsületes emberek, de azért, kevés kivétellel, durvák és műveletlenek. A mi abban leli magyarázatát, hogy az ő különös életmódjukon, valami kétszáz év óta, csöppet sem változtattak. A szabadság és teljes függetlenség iránt való szeretetük, olyan mély gyökeret vert

bennük, hogy rögtön otthagyták lakóhelyüket, mihelyst neszét vették a legcsekélyebb erőszaknak, vagy pedig valami ok kínálkozott nekik az elégedetlenségre. Ekkor előkerítették rengeteg nagy szekereiket, a mikbe gyakran húsz ökröt is befogtak, rárakták asszonyaikat, gyermekeiket és csekély ingóságukat és barmaikkal együtt tovább vándoroltak a fűborította véghetetlen mezőkön. S hogyha aztán alkalmas legelőre akadtak, újra letelepedtek. Négy pusztá falból álló, szalmafedeles házuk csakhamar fölépült. A házuk mellett levő földet termővé tették. Gabonát, burgonyát és zöldséget vetettek beléje. Ezzel beérték ők, míg barmaiknak a fűborította nagy mezőségeken, a miket ők »veldt«-eknek neveznek, gazdag táplálék kínálkozott. De a búrok, mindamelllett, hogy a földjük rendkívül termékeny volt, nem vitték valami sokra, szegénységben éltek, mert a helyett, hogy földművelésre adták volna magukat, marhatenyésztéssel és vadászattal foglalkoztak. Azonban valami 15—20 évvel ezelőtt, a mikor a világhírű aranybányákat fölfedezték, a régi viszonyok egyszer csak megváltoztak. Azóta a búrok nem hajlandók többé lakóhelyüktől megválni, mert odaköti őket a remény, hogy a földjük gazdag aranybányákat rejthet magában.

— Meg vagyok róla győződve, — válaszolta Árpád, hogy édes anyám nagybátyja teljesen elüt a többi búrától. Hiszen ő Európában nevelkedett és csakis apja halála után tért vissza Transzválba, hogy a reáháramlott terjedelmes farmot átvegye.

— Bárcsak igaza volna önnek! — viszonzá a főbíró. — Én csak azért ismertettem meg önnel a transzváli viszonyokat, hogy valami igen nagy csalódástól megkíméljem.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Lóháton a busmánok földjére.

Csaknem egy hónapja múlt annak, hogy Váross Laczi, azon a végzetes vasárnapon sulyosan megsérült. És azóta anynyira fölépült, hogy a nap java részét a főbíró szobájában töltötte. De az orvos mind a mellett nagy óvatosságra intette a fiút s azt ajánlotta neki, hogy pihenjen még néhány hónapig, mert a legcsekélyebb megerőltetés is veszedelmes következményekkel járhatna. Az átlótt tüdőben újra beállhatna a vérzés, s ez könnyen a halálát okozhatná. Arról pedig szó sem lehetett, hogy előbb, mint két vagy három hónap mulva nagybátyjához bírjon utazni, hogy a nehéz utat Pretoriáig, innen pedig a Mariko folyóig megtegye. Már csak azért sem, mert többnyire lóháton kellett volna utaznia. Az orvos azon a véleményen volt, hogy a lábadozó Beaufort-Westben várja be teljes felgyógyulását. A Téli-hegység déli lejtőjén s a Karroo-sivatag északi szélén fekvő városban néhány évvel ezelőtt kitűnő szanatoriumot állítottak fel a tüdőbajosok részére. Beaufort-West pedig a Kimberleytől Fokvárosig vezető vasút mentén feküdt, tehát Váross Laczi könnyűszerrel utazhatott volna oda.

— Magától értetődik, kedves Váross úr, — mondotta a főbíró, alighogy az orvos távozott, — hogy elfogadja a szükséges összeget, a mit önnek a rendelkezésére bocsátok, ha csakugyan az említett szanatoriumba megy. Ha visszautasítaná, nagyon megsértene vele.

— Fogadja hálás köszönetemet a szíves ajánlatért, Redstone úr. — viszonzá a fiatal ember. — de unokafivérem épp tegnap este azzal a kellemes hírrel lepött meg engemet, hogy

egy hónap óta nagyon kedvezett nekünk a szerencse, s máris meglehetősen vagyonnal rendelkezünk. De ime épp itt jön Árpád, ő majd jobban elmondhatja önnek, hogy minő sikerrel jártak az ő bányamunkálatai.

Árpád el is mondotta mindjárt, hogy micsoda szerencse érte őket a legutóbbi napokban. Valami hatvan darab gyémántot találtak, köztük tizenkét nagyobbat, a miket rögtön elő is szedett egy kis bőrtáskából és megmutatta Laczinak meg a főbíróknak.

— Azt hiszem, hogy legczélszerűbb, ha elkísérlek téged Beaufort-Westbe, — mondotta ekkor Árpád unokafivérének, alighogy az orvos véleményéről értesült, — és a mihelyst meggyőződtem róla, hogy jó dolgod van a szanatoriumban, rögtön Fokvárosba utazom Jonnyval, hogy ott a gyémántokat értékecsísem, a mi szerintem nem valami sok időbe kerülhet. Ha visszatérek, még egyszer meglátogatlak Beaufort-Westben és átadom neked a kapott összegnek egyik részét. Itt is akarok egy napig maradni, hogy öntől, Redstone úr, kedves nejétől és leányától elbúcsúzzam, azután egyenest Pestér bátyámhoz utazom.

— Igazad van, Árpád, ez a legczélszerűbb, — vélekedett Vámos Laczi. — Lehetetlen tovább késni az elutazással, mert Pestér bátyánk máris nagyon nyughatatlan lesz a távolmaradásunk miatt. Édes anyád már hónapokkal ezelőtt értesítette őt a megérkezésünkről. Kár, hogy elfelejtettük a helység nevét, a hová a levelünket kellett volna czimezni, máskülönben régóta megtudhatta volna tőlünk az okát, hogy miért szakítottuk félbe az utunkat.

— Hát önök még azt sem tudják, hogy hol fekszik a rokonuk farmja? — kérdezte csodálkozva a főbíró. — Hogy akarnak tehát oda jutni?

— Mi csak azt tudjuk, hogy nagybátyánk birtoka a Marikó folyónál fekszik, csaknem ott, a hol ez a Krokodilus folyóba ömlik, — viszonzá Árpád. — Épp azért tanácsolta nekem a fokvárosi konzulunk, hogy utazzam előbb Pretoriába, a hol könnyen megtudhatom nagybátyámnak a czimét, mert ő ott

igen vagyonos és előkelő ember hírében áll. Legalább így mondotta nekem Müller fokvárosi osztrák-magyar konzul.

— Ez már más, — vélekedett Redstone úr, — így aztán könnyen megtudhatják Pestér úrnak a czimét. Most pedig valami más dologról óhajtanék önökkel beszélni, — folytatta kis vártatva a főbiró. — Tudom, hogy nem igen rendelkeznek készpénzzel, a mire okvetetlenül szükségük lesz, ha Beaufort-Westbe, illetőleg Fokvárosba akarnak utazni. Ha megengedik, hát édesörömet kölcsönzök önöknek száz angol fontot. Ezt az összeget pedig akkor adják vissza, ha majd értékesítették a gyémántokat. Kár volna, hogyha itt adnák el a kisebb példányokat, holott Fokvárosban sokkal többet kaphatnának értök.

— Köszönöm a szíves ajánlatot, — felelte Árpád, — mert máskülönben csakugyan itt kellett volna értékesítenünk néhány kisebb darabot.

— Adok még önöknek egy levelet a fokvárosi bankárom részére, — folytatta a főbiró. — Arra kérem benne, hogy a gyémántok eladásánál segítségül legyen önöknek. Howe úr igen becsületes ember és kitűnő ismerője a fokvárosi üzleti viszonyoknak. Teljes bizalommal lehetnek irányában és tiszta lelkiismerettel állíthatom, hogy nem igen csalódnak majd benne.

Néhány nappal utóbb a két unokatestvér csakugyan elutazott Kimberleyből és magukkal vitték Jonnyt is. A grikva-néger annyira ragaszkodott hozzájuk s olyan megbízható embernek mutatkozott, hogy szívesen álltak rá, midőn egy nap azzal a kéréssel fordult hozzájuk, hogy hű szolgájuk óhajtana lenni. Ugy határozták akkor, hogy Jonny, ha majd Árpád visszatér Fokvárosból, Pretoriába s innen a Mariko folyóig fogja őt elkísérni.

Vámoss Laczi nagyon megörült, a mikor Beaufort-Westbe érkezett. Jobb és kényelmesebb otthont alig ajánlhatott volna neki az orvosa.

Árpád, hogy Fokvárosba érkezett, rögtön az osztrák-magyar konzulhoz ment, a ki nagyot nézett, mikor a fiatal ember elmondotta neki élményeit. Müller úr is elismerőleg nyilatkozott Howe bankárról s a szívére kötötte Árpádnak, hogy csak menjen hozzá s adja át neki a főbiró levelét. Howe bankár

csakugyan elvállalta a gyémántok eladását s néhány nap múlva azzal a kellemes hírrel lepte meg Árpádot, hogy a drágakövekért ötezerhatszáz angol fontot, tehát több mint százharmincz-ezer koronát kapott.

Árpád eleinte azt sem tudta, hogy hányadán van, szinte elállt a lélekzete, mikor a bankár a rengeteg összeget szóba hozta s rögtön a rendelkezésére akarta bocsátani. Mikor kissé magához tért, elmondotta a bankárnak, hogy az összegnek a fele Vámoss László unokafivérét illeti, azután megkérte őt, hogy a legközelebb induló postagőzössel kétezer fontot küldjön édes anyjának, özvegy Darvas Andrásné czimére Budapestre, továbbá állítson ki Vámoss László nevére egy záloglevelet, a mit, háromszáz angol font készpénzzel együtt, maga visz majd unokafivérének, a ki jelenleg a beaufort-westi szanatoriumban üdül. A nyolczszáz fontból, a mi neki még megmaradt, ötszázat letéteményezett Howe bankárnál, a többi háromszázat pedig papírpénzre váltotta és magához vette.

Képzeltető, hogy milyen boldogan távozott Árpád a bankártól és sietett a lakására, a hol legelőbb is levelet irt édes anyjának. A levélben körülményesen elmesélte neki az ő s az unokafivére élményeit.

»Hálát adok a mindenható Istennek, drága jó anyám, hogy a munkánkat olyan bőven megáldotta,« így végezte Árpád a levelét. »Valóban szerencse, hogy utunkat Kimberleyben félbeszakítottuk, s nem mentünk mindjárt Pestér bátyánkhoz. A kétezer font évi kamataiból a mik a négyezer koronát meghaladják, gond nélkül megélhatsz a nővéreimmel. Véghetetlenül örvendek s nyugodt lélekkel gondolhatok rá, hogy nem kell többé nyomorognotok azzal a csekély nyugdíjjal. Kérd meg az én nevemben is Vámoss bátyámat, hogy valami jóhírű takarékpénztárnál helyezze el a küldött pénzt. Irj azonnal, és leveledet czimezd Pestér bátyánkhoz, ugyanakkor megirhatod, vajjon megkaptad-e már az angol értékpapirokat. Miután elvesztettük Pestér bátyánknek a czimét, előbb Pretoriába kell utaznom, hogy ott pontosan megtudjam hol fekszik a farmja. Laczi csak néhány hónap múlva követhet engem. Most pedig

áldjon meg titeket a jó Isten! Pretoriából ismét irok. Addig is ölel és csókol szerető fiad, Árpád.»

A rákövetkező két napon Árpád sok mindent összevászárolt, hogy mindene meglegyen a transzváli hosszú útra. A többek között alkalmas öltözetet vett a maga meg a Jonny részére, ha majd lóháton kell utazniok. Jonny kapott még azonkívül puskát, forgópisztolyt és vadászkést, a minék a fekete ember annyira megörült, hogy majd kiugrott a bőréből, és nagy ujjongással tánczra kerekedett.

Árpád, hogy elhagyta Fokvárost, két napig maradt Beaufort-Westben. Unokafivérért rossz színben és gyöngéledőnek találta. Bizonyosan a vasúton való utazás ártott meg neki. De azért mégis nagy öröm terült az arczára, a mikor megtudta Árpádtól, hogy micsoda rengeteg összeget kapott az eladott gyémántokért. Hát még mekkorát bámult, mikor a tömérdek pénzt átadta neki Árpád!

— Tyűh! — kiáltott fel Laczi, álmélkodva, — ekkora összeget csakugyan nem reméltem! Legalább nem dolgoztunk hiába azokban az utálatos aknákban. Bizony sokat fáradtunk, s némely nap igazán azt hittük, hogy meggebedünk a munkában! Azonban hidd el kedves Árpád, hogy sohasem volt annyira szükségem a pénzre, mint most. Az orvosom a multkor megvizsgálta a tüdőmet, és azt mondotta, hogy legalább is még négy vagy öt hónapig kell itt maradnom, ha azt akarom, hogy teljesen fölépüljek. Máskülönbén igazi gyöngyéletem van a szanatoriumban. Mindenem megvan, a mit szemem, szám kíván, s a mi fő, igen sok itt a művelt ember. Sőt van közöttük egy magyar ember is, a kivel később megismerkedhetsz.

— Eszerint bolond volnál, Laczi jegyezte meg Árpád, — ha előbb távoznál innen, a mig teljesen föl nem épülsz! A magad ura vagy s az időddel nem rendelkezik senki. Aztán meg hál' Istennek pénzed is van elég, hogy mindent megtehess az egészséged érdekében.

Másnap Árpád és Jonny Kimberleybe utaztak. A fiatal ember úgy határozta, hogy vasuton megy Vryburgig s onnan lóháton teszi meg az utat Transzvál nyugoti részén Pretoriáig. Kimberleyben két pompás lovat vásárolt, azután elbucszott a

a főbirótól és családjától, mire Jonnyval együtt Vryburgba utazott, a hová még aznap délután megérkezett. Az éjszakát ott töltötte és másnap korán reggel csakhamar útra kerekedett. A Britt-Becsuanaföld és Transzvál határáig akart lóháton menni. Vryburgtól a határ valami harmincz kilométernyi távolságra fekszik kelet felé. Onnan kissé északkeletre kellett kanyarodnia, s egészen a Kalong folyó völgyéig hatolnia. Itt akart legelsőben is megállapodni, mert Vryburgban azt mondták neki, hogy ugyanitt akad majd az első búr farmokra.

A transzváli fensík, a melyen számos hegyláncz húzódik végig, nyugat felé lassankint lejtőssé lesz, míg a keleti része inkább a hegyes vidék jellegét hordja magán és sokkal meredekebb. Gyönyörű, nagy őserdők s fűborította, véghetetlen terjedelmű mezők váltakoznak rajta. A mezőkön nagy csordákban barmok legelnek. Szarvasmarha, ló, birka és kecske együtt tanyáznak a vadon élő antilóppal, szökőbakkal és gnúszszal. A nyugati rész igen sokat szenved eső hiányában, különösen nyáron: szeptember és április hónapokban, a mikor a rekkenő hőség gyakran szinte tűrhetlenné válik. A folyók, a melyek többnyire a hegyek között fakadnak, észak felé húzódnak és a nagy Limpopo vagy Krokodilus folyóba szakadnak. A folyó képezi Transzválnak északi határát. Ott, a hol a búrok a földet művelik, igen nagy a jólét, mert a talaj rendkívül termékeny. De azért a búrok mégis szívesebben adják rá magukat az állattenyésztésre, mert a jó s közlekedhető utak hiánya, nagyon megnehezíti a termények értékesítését. Ezen a bajon azonban a legutóbbi években már is segítettek a búrok. Itt-ott egy-egy vasútvonalat, meg jó országutakat építettek.

Árpád s az ő hű grikva-négere, valami hat órai lovaglás után, elérték végre a délafrikai köztársaság határát. Magas fűvel és alacsony bozóttal borított síkságon haladtak végig, mire aztán egy bokor árnyékában letelepedtek, hogy néhány órai pihenőt tartsanak. A lovak fáradtak voltak, és meg akarták kimélni őket. Nyár derekán voltak, január hó közepe táján, és a fátlan pusztaságon olyan tikkasztó volt a nap melege, hogy állatnak és embernek egyaránt, szörnyű kínokat kellett kiállania a nagy szomjuság miatt. Árpád ugyan el

volt látva hideg theaval, a miből néha egy-egy kortyot megivott, azután megkínálta vele hű szolgáját is, de vajmi keveset használt nekik. Csak éppen, hogy kiszáradt torkukat öblítették le vele. A lovak meg kénytelenek voltak beérni a félig perzselt füvel, mert folyóviznek még a legcsekélyebb nyoma sem látszott sehol.

Délután három óra tájt az utasok ismét felkerekedtek és napszálltáig szakadatlanul lóháton voltak. Alkonyatkor egy itt-ott fákkal borított területre jutottak, innen szűk völgybe tértek, a melyen patakocska folydogált kelet felé, valószínűleg, hogy a nem messze fekvő Kalong folyóba szakadjon. Árpád és Jonny még mielőtt besötétedett volna, a pataktól nem messze letelepedtek azzal a szándékkal, hogy ott töltsék majd az éjszakát. A lovakat egy fa derekához kötötték, majd friss vízzel megittatták őket, maguk pedig a leterített pokróczokon leheveredve, hozzáláttak a falatozáshoz.

Másnap reggel alig pitymallott még, midőn útra kerekedtek s egyenest a Kalong folyó irányába tartottak. Reggeli kilencz óra lehetett, mikor az utasok a folyó jobb partjához értek. A folyó félig kiszáradt medrén átkelve, a balparton folytatták az utat s dél felé végre egy farmhoz értek, a mely nagy fűborította síkság közepén feküdt. A földszintes ház, a mely valamikor fehérre volt meszelve, négy egyszerű falból állott, rajta szalmafedéllel. Az egyik falon nyílt a széles ajtó, a többi hárman pedig itt-ott apró nyílások voltak láthatók, a mik ablakok gyanánt szolgáltak. E mögött az egyszerű ház mögött egy rengeteg nagy sátoros kocsis állott. Ez volt tulajdonképen a kóbor búrcsalád otthona. Nem messze tőle egy alacsony fabódét lehetett látni, a mely bizonyosan istálló volt, s mellette a kamra, az élelmiszerek részére. A ház közvetlen közelében feküdt a család veteményes kertje.

Alighogy Árpádnak a lova a ház előtt megállapodott, néhány hatalmas komondor, hangosan ugatva, kirohant az ajtón és feléje iramodott. A rákövetkező pillanatban egy férfi jelent meg az udvaron s a kutyákat csitítgatva, Árpádhoz lépett.

— Hozta Isten az urakat! — szólalt meg ez hollandi nyelven. — Szálljanak le a lóról és lépjenek közelebb.

Árpád megköszönte a szives meghívást és ugyancsak hollandi nyelven folytatta: — Ha megengedi, uram, örömetst pihe-nünk meg néhány pillanatra a hajlékában.

— Pompás dolog! Eszerint hát földiek vagyunk, — kiáltott fel erre a búr és öröm terült az arczára, amint Árpád az ő anyanyelvén szólott hozzá. Azután feléje közeledett és sugárzó tekintettel kezét szorított vele.

— Nem éppen földiek, jó uram, — felelte Árpád mosolyogva. — Magyar vagyok s a hollandi nyelvet útközben sajátítottam el.

— Magyar! — kiáltotta a búr álmélkodva. — Sok szép dolgot hallottam a magyar nemzetről beszélni. Szabadságszerető nép, mint akárcsak a búr. S e szerint annál jobban örvendek a véletlen találkozásnak.

Azután az ajtó felé fordult és hangosan elkiáltotta magát:

— Piet! — mire legalább is ölnyi magasságú, huszonégyévesnek tetsző fiatal ember jelent meg az udvaron, a ki az öreg búr intésére Árpád lovához lépett, fogta a gyeplőjét és az istálló felé vezette. Jonny, a ki e közben szintén leszállt a lováról, a fiatal búrral együtt távozott.

Árpád ekkor az öreg búrral egy tágas szobába lépett, a hol egy éltesebb nő meg két fiatal leány fogadták őt. A búr rögtön bemutatta Árpádnak a nőket. Az idősebb asszony a felesége, a két fiatalabb pedig a leányai voltak. Mind a három sötét szürke vászonruhát viselt, ugyanolyan volt a természetük, mint akárcsak a fiatal emberé, az arcuk pedig meglehetősen durva volt. A nők is látszólag örömmel fogadták, hogy Árpád a nyelvükön szólott hozzájuk, azután leültették és megkinálták őt egy pohár brandyvel.

A szoba igen egyszerűen volt berendezve. Széles, kerek asztal állott a középben, a falak hosszában pedig vagy egy tucatszék és néhány láda volt látható. Árpád az asztalon nagy nyitott hollandi bibliát meg egy énekes könyvet vett észre. Ez volt a család egyedüli olvasmánya, mert újságot vagy egyéb könyvet ritkán lát az ember ezeken a távoleső birtványokon.

Vagy fél óra mulva szokatlan hangos trombitaszó hallatszott be a szobába. Kevéssel utóbb pedig megjelent az ajtóban

Piet, a farmer idősebbik fia, és jelentette az apjának, hogy megadta a jelt az ebédre a legelőkön levő fivéreinek.

Ekközben a háziasszony meg a két leánya felterítették az asztalt. Kis idő múlva Árpád három fiatal embert vett észre. Mind a három lovon ült és vágatva közeledett a farm felé. Midőn a szobába léptek, nyájasan köszöntötték Árpádot és rajtok is meglátszott, hogy kellemesen lepte meg őket a vendég jelenléte. Mind a három erős, szálás férfiú volt, megnyerő, szép arczczal és göndör, szőke hajjal. Mind a háromnak bibliából vett keresztnéve volt, a mint ez a hollandi búroknál járja. Piet a Péter név rövidített alakját, míg a többi három a Dániel, Jafet és Áron nevet viselték. A két leányt Ruthnak és Magdának hívták.

Midőn az egész család, Árpáddal és Jonnyval együtt, a terített asztalhoz ült, az öreg Maanen, ez volt a házigazda neve, fölemelkedett és összekulcsolt kézzel, ájtatos arczczal imádkozni kezdett. Az imádság után hozzáláttak az evéshez. A búrok akkora étvágygyal falatoztak, hogy Árpád alig győzte őket csodálni. Mindjárt tisztában volt vele, hogy mért voltak olyan erős és jól megtermelt legények a férfiak és mért híztak meg annyira a nők. Annyi húst, tésztát és főzeléket ettek, hogy el sem hinné az ember.

A mikor Árpád ebéd után Maanen uramtól és családjától el akart búcsuzni, hogy tovább folytassa útját, a búrok sehogyszem akarták őt elereszteni.

— Nem úgy édes uram, — mondotta a házigazda nyájasan mosolyogva a vendégére, — a viláért sem eresztem el holnap reggel előtt. Olyan ritkán vetődik a tájékunkra egy-egy váratlan vendég, hogy vétek volna tőlünk, ha nem iparkodnánk, hogy őt minél tovább nálunk marasztaljuk. Hiszen önnek úgy sem határoz, ha egy nappal előbb vagy utóbb érkezik meg oda, a hová menni szándékozik. Nemde? Most pedig két jól kipihent lovat bocsátok a rendelkezésükre, azután kimegyünk a fiaimmal a legelőre és megmutatom önöknek a csordáimat. Este pedig elmondják majd nekünk, hogy mi az ujság odakünn a nagyvilágban. Mert bizony mi ritkán jutunk emberek közé. Kétszer egy esztendőben megyünk Lichtenburgba, a kerületünk

székhelyére, az úr vacsorájához járulni. Régi szokás ez minálunk s csak ilyenkor nyílik alkalmunk, hogy a környékbeli gazdákkal nagyobb számban egybegyűlhessünk. Hát ugyebár nálunk marad holnap reggelig?

Árpádot fölötte meghatotta az öreg búr szeretetreméltó, nyájas viselkedése, bár eleinte föl sem tételezte volna ezt az egyszerű s durvának tetsző emberről. Örömet elfogadta a búr ajánlatát és megindultan szoritotta meg a kezét, a mit abban a pillanatban feléje nyujtott.

Ekkor mindannyian lóra kaptak és neki vették magukat a véghetetlen nagy pusztának, a hol Maanen uramnak a marhái legeltek. Néhány órai lovaglás után, hazafelé vágatott az egész társaság. A csordáknak a legelői meglehetősen távolságban feküdtek egymástól és Maanen uram panaszkodva említette Árpádnak, hogy sok gondot ad s igen nagy fáradságába kerül neki és fiainak a barmok őrizete.

— Mikor a fiaim még kicsinyek voltak, — folytatta az öreg búr, — valami tizenkét hottentótát szegődtettem hozzánk cselédnek s ő rájuk bíztam a csordák őrizetét. De a semmirekellők annyira renyhék és olyan tolvaj természetűek, hogy rögtön elzavartam őket, alighogy a fiuk nagyra nőttek. Az öregebbik fiam, meg a leányaim, a szántóföldeket gondozzák, magam és a többi három fiam pedig a szarvasmarhát őrizzük. Azonban birkanyírásakor mindannyian künn vagyunk a legelőkön.

Öt óra tájt az egész család ismét ott ült a nagy, kerek asztal körül és theázott. A midőn pedig a férfiak pipára gyujtottak s a nők előszedték hatalmas harisnyájukat és kötéshez láttak, Árpád elmondotta nekik élményeit, attól a naptól fogva, a mikor Budapestről elutazott. Az egész család feszült figyelemmel hallgatta a fiatal ember beszédét, legkivált azonban a házigazda, a ki nagyot nézett, mikor Árpád a nagybátyja nevét emlegette.

— Az ön nagybátyját Pestérnek hívják, — jegyezte meg ekkor az öreg búr, — s a farmja a Mariko folyó mentén fekszik? Hiszen én ezt a nevet már többször hallottam emlegetni a lichtenburgi gyűléseken! Ha nem tévedek, Pestér úr a rus-

tenburgi kerületben lakik. Ez Transzválnak a legtermékenyebb földje. Szerintem fölösleges, ha önök előbb Pretoriába mennek. Igen nagy kerülőt tennének ezzel. Legczélszerűbb azonban, ha egyenesen Ventersdorpbba, vagy még inkább Lichtenburgba lovagolnak. Ott aztán a mi elüljárónk bizonyosan útbaigazítja önöket és megmondja, hol lakik Pestér úr. Ha kívánják levelet is adok az elüljáró részére, a ki egyébiránt jó pajtásom nekem.

Vacsora után a házigazda egy fejezetet olvasott föl a bibliából, mire az egész család valami vallásos himnuszot énekelt. Árpád sohasem hitte volna, hogy a művelt világtól annyira távoleső s látszólag durva emberek között, olyan nemesen érző szivekre akad.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

HATODIK FEJEZET.

A búrok farmján.

Árpád alig alhatott néhány órát, midőn egyszer csak hírtelen fölriadt. Hangos kutyaugatás ütötte meg fülét s mindjárt rá hallotta, a mint a farm lakói hálósobájukból kisurranva, az udvarra futottak s a kutya névét kiáltották. Gyorsan felöltözködött s maga is az udvarra sietett, a hol azon vette magát észre, hogy Jonny, kezével élénken hadonázva, a házigazdával beszélt, míg a fiai a lovakat vezették ki az istállóból, és nagy sietve felnyergelték.

— Hottentóták voltak, uram! — hallotta a mint Jonny a házigazdához szólt. — Rájuk ismertem a beszédjükről, mikor a kutyaugatásra fölébredtem. Ugy hiszem, hogy a fabódé mellett haladtak el.

— Mi a baj, Maanen úr? — kérdezte Árpád.

— Épp most mondja nekem az ön inasa, hogy egy hottentóta tolvajbanda járt itt az imént, — felelte a búr. — Alkalmasint a szarvasmarháimat vagy a lovaimat akarják megdézsmálni. No de mindjárt megtanítjuk őket emberségre! Rajta fiúk, — kiáltotta aztán a fiaihoz. — siessetek azokkal a lovakkal!

— Megengedi, hogy én is önökkel tartsak? — mondotta Árpád, miközben meghagyta a négernek, hogy hozza rendbe a lovakat.

— Édesörömet, kedves uram, — felelte Maanen, — sohasem tudja az ember, hogy hányan lehetnek a gazemberek, ilyenkor egy kéz is sokat határoz.

Néhány pillanat alatt már lóháton ült a hét férfiú s a

kutyáktól kísérve, észak felé, a legelők irányába tartott. Bár a hold akkor már lehanyatlott, a délafrikai ég csillagai olyan ragyogó fényvel égtek, hogy csaknem nappali világosságot árasztottak.

A búroknak csakugyan igazuk volt. Valami harmincz hottentótából álló banda ólálkodott a farm szomszédságában, a kutyák azonban észrevették őket, hangosan ugatva nekik rontottak és egy darabig utánuk futottak. Ezek a vad népek az ország belsejében laknak, apró falvaikban, a miket ők »kraal«-oknak neveznek. Dolgozni nem igen szeretnek s az egész napot henyéssel töltik, este aztán fölkerelkednek és eljárnak a szomszéd farmokra szarvasmarhát vagy lovat lopni. És mivelhogy a farmok nagy távolságra esnek egymástól, ez a vadnép valószínű veszedelme a szorgalmas búroknak, a kiket többnyire hirtelen-váratlan szokott meglepni egy-egy ilyen fekete rablóbanda. A lopott jószágot aztán vagy Oránzs szabadállamban vagy pedig Nyugat-Grikva földön értékesítik. Legjobban fáj a foguk a búr lovakra, mert a transzváli lovak a legjobb hírnévnek örvendnek egész Afrikában s ennél fogva drága pénzen adhatják el őket. A búrok engesztelhetetlen gyűlöléssel vannak ez iránt a tolvajnép iránt, és irgalmatlanul lepuskázzák azt a hottentótát vagy kaffert, a kit lopáson érnek.

A búr, a négy fia, valamint Árpád és Jonny puskával, forgópisztolylyal és hosszú vadász késsel voltak fölfegyverkezve, a mikor lóra kaptak s a fekete tolvajbandát üzőbe veték. A kutyák egyszer csak hangosan ugatni kezdtek s a legközelebb eső legelő felé iramodtak. Észrevették a hottentótákat, a kik épp azon voltak, hogy nagyszámu ökröt, tehenet és lovat elhajtsanak. A kutyák csakhamar a feketékre vetették magukat, a kik vetődárdáikkal iparkodtak a támadó kutyákat ártalmatlanokká tenni. De a mikor kevéssel utóbb a lovasok is ott termettek, a hottentóták hangos ordítással egy pillanat alatt a vezérük köré csoportosultak és dárdáikat támadóikra zúditották.

A búrok rájuk sütötték revolverüket s aztán a puskaagyával s hosszú vadász késükkel törtek középük. A hottentóták eleinte vitézül védték magukat s támadóik közül széles dárdáik-

kal néhányat meg is sebesítettek, maga Árpád is súlyosan megsérült a lábán. Az egyik hottentóta a jobb czombjába dőfte dár-dáját. De a midőn egyre-másra hullottak a földre, azok, a kik még élve maradtak, jónak látták hogy megmentsék a bőrüket és hihetetlen gyorsasággal eliramodtak, mire csakhamar eltűntek a pusztá magas fűtengerében.

Valami tizenkét hottentóta feküdt a csatatéren holtan vagy súlyosan megsérülve. A farmer két fia szintén megsérült, de a sérülés igen jelentéktelen volt. Legrosszabbúl járt azonban Árpád, a ki, a czombján kapott mély sebe következtében, igen sok vért vesztett, olyannyira, hogy nem is birt a lábán megállani, a mint a lóról leszállt. Maanen és Jonny rohanva siettek a sérült fiatal emberhez, mivelhogy sejtelmük sem volt róla, hogy baja esett, mert a legutolsó pillanatig a lovon ült.

Árpádnak hirtelen lehúzták a hosszúszerű csizmáját, levették a nadrágját s az öreg búr megvizsgálta a sebet, azután néhány zsebkendővel erősen bekötötte, hogy minél hamarább elejét vegye a vérzésnek. Ekközben lassankint világosodni kezdett s Árpádot újra a lovára ültették, mire mindannyian haza felé tartottak. A hottentották testeit pedig otthagyták a hienák meg a kesélyük martalékául.

A társaság csakhamar hazaért s az öreg búr gondosan kimosta és újra bekötötte a sebet, azután így szólt a fiatal emberhez:

— Igen sajnálom, hogy éppen önt érte a szerencsétlenség s e miatt kénytelen az utat félbeszakítani, de azt hiszem, két hét múlva ismét lóra ülhet.

És az öreg búrnak csakugyan igaza volt, mert Árpád alig egy hét múlva teljesen fölépült s néhány napi pihenés után ki is tűzte az elutazás napját.

De az előtte való este újra hangos kutyaugatás hallatszott az udvaron, s rá nemsokára panaszos vonítás ütötte meg a fülét. Mikor a házigazda kirohant az ajtón, csakhamar rémülten hőkölt vissza. A fabódé lobogó lángtengerben állott s az udvaron egy sereg fekete alak hullámozott s azon iparkodott, hogy a lovakat kivezesse az égő istállóból.

— Rajta! Rajta! — kiáltotta Maanen, — keljetek föl gyorsan, a hottentóták a házunkat ostromolják!

Egy pillanat alatt mindannyian talpon voltak. Még a nők is, a kik a férfiak példáját követve, fegyvert ragadtak és készen álltak a védelemre. Ekközben a férfiak az ajtó elé álltak s azonnal rásütötték a fegyverüket a vadakra, a nők pedig az ablaknyílásokon át lődöztek az ellenségre.

Vad ordítással rohantak a feketék az ajtóra, dárdáikat az ostromlottak felé szórva, de ugyanekkor olyan golyózápor fogadta őket, hogy tetemesen megfogyva, csakhamar visszavonultak. Az égő bódé olyan világosságot vetett az udvarra, hogy a farmer s az ő emberei czélozva lőhettek a támadóikra.

Még egyszer összeverődtek a hottentóták a vezérük kiáltására és valóságos falat alkotva, rohantak a ház felé, a melynek ajtaja előtt szinte birkózásra került a dolog. Azonban az erős és szálás fiatal búrok iszonyu pusztítást vittek véghez a vézna és gyöngye feketék között, különösen a mikor puskájuk agyával törtek rájuk s ugyancsak döngették őket. Látván a hottentóták, hogy előbb-utóbb mindannyian otthagyják a fogukat, egyet gondoltak s egyszer csak kereket oldottak. Lemondottak a szándékukról, hogy a gyűlölt fehérek házát fölperzseljék s a lakóit elpusztítsák és felényire megfogyva, távoztak. Hiába akarták megboszulni a mult éjjeli marhatolvajlás tetteseinek halálát, a nagy zűrzavarban még a lovak is megszöktek, s a leégett fabódé volt az egyedüli kár, a mit a gyűlölt hollandiaknak okoztak. Piet és a grikva-néger összeszedték az elszéledt lovakat, miután egy darabig üzőbe vették a menekülő hottentótákat, nehogy még egyszer támadást intézzenek a ház ellen.

Másnap a búrok hozzáláltak a fabódé fölépítéséhez. Árpád is ott maradt még néhány napig, hogy Jonnyval együtt segítségükre legyen a derék búroknak, azután egy reggel elbucszott a kedves családtól, felszedte sátorfáját és szépen útrakerekedett. Ugy tett, a mint az öreg búr ajánlotta neki s egyenest Lichtenburg felé tartott. Maanen uram néhány levelet is adott neki, búr ismerősei részére, hogy útközben betérhessen hozzájuk.

Csak a harmadik napon ért Árpád az ő hű cselédjével Lichtenburg városába. Meerwyk, a kerület főtisztviselője, igen nyájasan fogadta a fiatal embert s azt mondta neki, hogy személyesen ismeri Pestér bátyját, a kivel gyakran szokott találkozni Pretoriában, az országgyűlésen, vagy a mint ők nevezik: »volksraad«-on, a melynek maga Pestér uram is tagja.

-- Pestér uramnak a birtoka pedig, — folytatta aztán, — a Busmán-föld déli részén fekszik a Marikó folyó partján, nem mesze Derde-Poort nevű kis várostól. Négy vagy öt nap alatt könnyen odajut az ember, mert a Marikó folyó mentén ujonnan épült országút vezet egészen az említett városig.

Árpád egy napot töltött a kis búr városban, s másnap reggel ismét útra kerekedett. Még az nap este a Marikó folyó forrásához ért, nem messze Nesville várostól, a hol a nemrégiben fölfedezett aranybányák feküdtek. Árpád és Jonny az éjszakát a Marikó forrásánál töltötték s másnap korán reggel ismét útnak indultak, egész nap a folyó bal partján haladtak, míg végre estefelé egy pompás országútra jutottak, a mely Zeerust nevű városkától, nyugat felé, Rustenburgon át, Pretoriába vezet. Innen indult ki az éjszak felé húzódó ujonnan épült út, a miről a lichtenburgi főtisztviselő szólt Árpádnak.

Másnap a két utas a Dwars-hegy déli lejtőjéhez ért, a hol a Marikó folyó meredek sziklafalak között, szűk völgyben hömpölyög észak felé. Árpád épp azon volt, hogy leszálljon a lováról s alkalmas pihenőhelyet keressen az éjszakára, midőn egyszer csak úgy rémlett neki, mintha vágató lovak zaját hallaná messziről. És csakugyan nem csalódott, mert kevéssel utóbb három lovas alak jelent meg e keskeny út közepén és sebes iramodással közeledett feléje.

A ki elől vágatott, zömök, tagbaszakadt, alacsony ember volt, sötétbarna arczczal, hosszú, fekete hajjal, fején széles karimájú kalappal. A lovas piszkos, vörös flanelinget és szürke, csíkos vászonnadrágot viselt, lábán hosszúszerű csizmával. Ugyanolyan öltözetben volt a másik két társa is.

Midőn a lovas alak valami harmincz méternyi távolságban volt tőlük, Jonny hirtelen felkiáltott:

— Uram, kedves gazdám! a gonosz mexikói, a ki Jonnyt meg akarta ölni.

Erre a néger, meg sem várva a gazdája feleletét, hirtelen felpattant a helyéről, kirántotta övéből a revolverét és végzetlenül dühében neki rohant a feléje közelgő mexikóinak. Árpád látván, hogy micsoda veszedelemben forog hű szolgája, gyorsan a lovára kapott és Jonny után vágatott, de még oda sem ért hozzá, midőn ez elsütötte fegyverét. Jonny azonban nem találta el ellenségét, hanem csupán a lovát, a mely néhány ugrás után élettelenül rogyott a földre.

Ekkor a felbőszült néger fogta a vadászkését és a mexikóira vetette magát, a ki hirtelen feltápáskodott az elesett ló alól és kirántva széles pengéjű vadászkését, szikrázó szemmel várta támadóját. Ezalatt a mexikóinak a társai is ott termettek s az egyik rálőtt a négerre. A golyó azonban célját lévesztette. A másik pedig Árpád ellen fordult. De a bátor fiatal ember, még mielőtt az útonálló elsütötte volna fegyverét, rászegezte pisztolyát és a jobb karjába röpítette a golyóját. Árpád ekkor a Jonny támadója ellen fordult, hogy vele is végezzen, de ugyanabban a pillanatban azon vette magát észre, hogy négy lovas ember sebesen vágatva közeledik feléje és hirtelen ott terem mellette. Árpád az egyenruhájokról rögtön rájuk ismert. Rendőrök voltak.

— Megálljatok! — kiáltotta vezetőjük. — Most már nem szabadultok ki a körmeink közül, gyilkos gazemberek!

Alig egy pillanat műve s a rendőrök már lenn voltak a nyeregből. A vezetőjük rögtön a mexikóira vetette magát, a ki nagy nehezen védte magát a dühöngő grikva-néger késdöfései ellen és a sebeiből csak úgy csurgott a vér. A rendőr-örsvezető a két karját ragadta meg hátulról és úgy a földhöz teremtette, hogy nagyot nyekkent kínjában, azután, mielőtt még magához tért volna, erősen megszijazta a kezét. Jonny magán kívül volt, midőn azt látta, hogy halálos ellensége egyszer csak kisiklott a kezéből, de a mikor észrevette, hogy az megkötözve fekszik a földön s a rendőr a zsebét kikutatja, kissé lecsillapult és gazdájához lépett, a ki néhány lépésnyi

távolságban, az országútról nézte, mint teszi ártalmatlanná a többi rendőr a mexikói gonosztevőnek két czimboráját.

— Fogadja hálás köszönetemet, — mondotta a rendőr-
őrsvezető Árpádnak hollandi nyelven, — hogy ezt a három jó-
madarat megcsípték. De azt nem értem, hogyan keveredtek
olyan heves harczba a gonosztevőkkel. Hiszen mi már órák-
hosszat üldözzük őket. Talán önöket is megtámadták?

Árpád ekkor elmondotta az őrsvezetőnek, hogyan tá-
madta meg a mexikói, az ő két társával, a grikva-négert Kim-
berleyben. Azután kirabolták és csaknem meggyilkolták. Jonny
rögtön ráismert a mexikóira és a nélkül, hogy megakadályoz-
hatta volna, féktelen dühében nekirontott.

— Eszerint nagy halálával tartozunk az ön derék legényé-
nek is. Voltaképen neki köszönhetjük, hogy hatalmunkba ej-
tettük ezeket a vérengző útonállókat, — mondotta örömsugárzó
arczezal az őrsvezető. — A jómadarak tegnap este egy arany-
bányászt gyilkoltak meg a kunyhójában. A szegény ember a
Ramutha nevű aranymezőkön dolgozott, a Dwars-hegy tulsó
oldalán, s munkaközben jókora mennyiségű aranyat talált. Ez
a váratlan szerencse okozta a szegény ember halálát, mert ez
a három jómadár nesztét vette a dolognak s éjnek idején a
másvilágra küldötték. A lovakat is útközben rabolták el egy
angol pálinkakereskedőtől. Most már értem, hogy miért nem
merték a gonosztevők a határt átlépni s miért nem menekül-
tek Becsuaánaföldre. Alkalmasint attól tartottak, hogy a kim-
berleyi rendőrség minden angol rendőri állomáson körözteti
őket. Most pedig arra kérem az urakat, sziveskedjenek velünk
jönni Ramuthába, s lehetővé tenni, hogy főnököm jegyző-
könyvbe foglalhassa az önök vallomását.

— Az én utam azonban észak felé visz, — vágott közbe
Árpád.

— Hát hová iparkodnak az urak? — kérdezte az őrs-
vezető.

— Derde Poort nevű városkába, — felelte Árpád rövi-
desen.

— Pompás! — kiáltott föl az őrsvezető. — Holnap dél-

ben Ramuthában leszünk és onnan holnapután négy vagy öt óra alatt kényelmesen megtehetik az utat Derde Poortig.

— Mi lesz majd ezekkel a jómadarakkal? — kérdezte Árpád, a hogy ismét útra kerekedtek.

— Holnapután reggel, már az akasztófán csüggnek, — felelte az örsvezető. — Mi nagyon röviden szoktunk elbánni az efféle gazemberekkel. Ennek is megvan ám a maga oka. Ha így nem cselekednénk, könnyen a nyakunkra nőne a bányákban összevérődött csőcselék.

Másnap reggel tíz óra tájt Árpád, Jonny és a rendőrök már Ramuthában voltak. Árpádot és szolgáját a rendőrfőnökhöz vezették, a hol mindjárt jegyzőkönyvet vettek föl vallo másukról. Azután a vizsgálóbíró elé kerültek, a ki szintén kihallgatta őket és még aznap délután összeült a rögtönítélő bíróság, a mely a három gonosztevőt, a grikva-néger örömeire, kötél általi halálra ítélte.

Árpád még aznap este hosszú levelet irt Redstone kimberleyi főbirónak, a melyben körülményesen elmondotta neki legujabb élményeit és a mexikói gonosztevő szomorú végét.

Másnap déltájt Árpád a Marikó folyó balpartján fekvő Derde Poort városkába érkezett s ott egy szerény, de igen tisztának látszó vendégfogadóba szállt, hogy kipihenje végre a hosszú út fáradságait.

HETEDIK FEJEZET.

A busmánok földjén.

A szálló tulajdonosától megtudta Árpád, hogy Derde Poortól valami húsz kilométernyi távolságban, délkeleti irányban fekszik Pestér nagybátyjának a farmja, még pedig egy dombos vidék északi szegélyén, a mely a Busmánföld déli határát alkotja.

— Ha ön, folytatta a szálló tulajdonosa, a Rustenburgig vezető országúton végighalad, okvetetlenül a nagybátyja házához jut, mert az út épp az ő telke mellett vonul el.

Alig három órai lovaglás után, Árpád másnap reggel egy erdős domb tövében csinos, nyaralószerű épületet pillantott meg, a mit számos hosszúra nyúlt pajta és istálló fogott körül. Nem messze a háztól egy négert vett észre a szántóföldön és megszólította. A négertől megtudta, hogy a nyaraló csakugyan Pestér nagybátyjának a háza volt.

Midőn Árpád az udvaron termett, hangos kutyaugatás ütötte meg a fülét, mire nagy gyorsan egy néger szolga futott elébe és kikapta kezéből a ló gyeplőjét. Még mielőtt a lovat az istállóba vezette volna, Árpád a házigazda után tudakozódott. A néger azt felelte neki, hogy az úr épp akkor jött meg a földjéről és alkalmasint a családjával reggelizik.

Ekkor egy magas termetű, európaiasan öltözött férfiú jelent meg a ház ajtaja előtt és kiáltotta:

— Mi az, John? — De alighogy a fiatal embert megpillantotta, öröm terült az arcára és nyájasan szólt hozzá: — Oh, valami vendég! Kérem, uram, tessék besétálni. Hozta Isten szerény hajlékomban!

— Nevem Darvas Árpád! — kiáltotta a fiatal ember és a rokona elé futott.

— Ezt nevezem én meglepetésnek! — mondotta örömsugárzó arczczal az öreg úr. — Végre valahára mégis ide táltál? Gyere már errébb, hadd öleljelek meg, édes öcsém!

Az öreg úr a nyakába borult a fiatal embernek, megölelte, megcsókolta, azután karonfogta és bevezette őt a házba.

— Siessünk a nagynénédhez s a leányokhoz, a kik már régóta türelmetlenül várnak. Épp idejekorán jöttél. Legelőbb megreggelizhetsz. Evésközben aztán elmondhatod, mi az oka annak, hogy annyira megvárattál bennünket.

A kertre nyíló ebédlőben Árpád egy egészséges arczú, derék uriasszonyt és három csinos, fiatal leányt pillantott meg, a kik dúsan terített asztalnál falatoztak. Mind a négy egyszerű, de izléses ruhát viselt.

Mikor a házigazda bemutatta nekik a rég várt unokaöcscsét, mindannyian fölkeltek az asztal mellől és nyájasan üdvözölték Árpádot. Nagybátyja Árpádot, maga és a felesége közé ültette s aztán megkínálta őt a reggelivel.

— Legelőbb is egy kérdésemre felelj, édes öcsém, — jegyezte meg Pestér bácsi. — Nem történt-e valami baja Vá-moss Laczi unokafivérednek? Vagy talán el sem kísért Afrikába?

— Laczi jelenleg Beaufort-Westben van, valami szanatoriumban. Súlyos sérülése volt, de szerencsére kilábolt belőle. Most pedig ott akarja magát összeszedni. — felelte Árpád. — Remélem, hogy néhány hónap múlva teljesen fölépül, s akkor bizonyosan ő is idejön.

Étkezés után az egész társaság kiment a ház előtt levő, árnyékos lugasba, a honnan gyönyörű kilátás nyilott a szomszéd dombos vidékre. A két férfiú pompás szivarra gyujtott, mire Árpád körülményesen elmondotta élményeit, attól a naptól fogva, a mikor Fokvárosba érkezett.

— Hát Kimberleyben megakadtatok, — jegyezte meg Pestér uram, minekutána Árpád befejezte beszédét. — Merész elhatározás volt tőletek, és könnyen megeshetett volna, hogy pórul jártok. De annál jobban örvendek, hogy olyan nagy szerencse ért benneteket, különösen az anyád miatt. A szegény

asszony legalább gond nélkül élélhet most a nővéreiddel. Valóban derék fiú vagy, édes öcsém, hogy legelőbb is az otthon levő családotra gondoltál.

— Hány évesek a te nővéreid? — kérdezte Magda, az idősebbik unokanővér. — Szépek-e?

— Később majd megmutatom neked mind a kettőnek az arczképét, mihelyst kiszedem a holmimat az utitáskámból, — felelte Árpád. — Amennyiben a fivérnek az ítélete elfogadható hát a nővéreim szép, üde leányok. Sőt Mariról, az idősebbikről, azt mondják, hogy valóságos szépség. Különösen kedvelem azonban a kicsikét, a tizenhétéves Annát. Vidám kis tacskozó. Annuska mindjárt egyetértett velem, a mikor kijelentettem, hogy kilépek a hadseregből és Dél-Afrikába megyek. Egyet azonban kikötött. Meg kellett ígérnem, hogy neki küldöm el a legelső elejtett struczmadárnak a tollát.

— Ezt meg is teheted mindjárt, — vágott közbe mosolyogva Pestér bácsi. — Künn a pusztán annyi a struczmadaram, hogy akár egy láda tollat is küldhetsz neki. Nekem is tetszik a kis tacskozó.

— Eredj, Árpád, — mondotta Magda, — és szedd ki a holmidat az utitáskádból. Mutasd meg az arczképeket. Nagyon kíváncsiak vagyunk a nővéreidre. Te is, ugyebár, anyuskám?

— Persze, édes lányom, — viszonzá Pestérné mosolyogva. — Ezt a szivességet már meg kell tenned a türelmetlen lányoknak, mert máskülönben nem lesz maradásod tőlök.

— Ha nem vagy nagyon fáradt, elkísérhetnél engem a pusztára, — mondotta négy óra tájt a farmer. — Egyről-másról rendelkezniem kell a nyájőrzőkkel.

Árpád nagyot bámult, a mikor kilovagolt nagybátyjával a pusztára. Sohasem látott még akkora nagy kukoricza-, buza-, köles- és burgonyaföldeket. Hát még a legelők, a rengeteg sok lóval és szarvasmarhával! Nem volt szabadjára hagyva a sok állat, a mint azt Árpád a többi búr farmon látta, hanem nagyszámú pásztor, többnyire kaffer, őrizte azokat.

A mint Árpád erre nézve egy-egy megjegyzést tett nagybátyjának, az öreg úr kissé gúnyosan mosolygott.

— Már jó ideje észrevettem, öcsém, hogy némely dolgon

nagyon elcsodálkoztál, különösen pedig rajtam, a feleségemen, a gyermekeimen, nemkülönben az én csinos hajlékomon. Nemde? Csak vald meg őszintén!

— Csakugyan eltaláltad, kedves bátyám, — felelte Árpád, kissé zavartan. — De ne vedd tőlem rossz néven. A dolog nagyon természetes. A mióta megismerkedtem a máskülönben is derék, jóra való Maanen urammal és családjával, és láttam a a házát, a birtokát, egészen más fogalmat kellett alkotnom a hollandi búrról, mint a minőt te és a családod nyujtottatok. A búrok, a kikhez útközben betértem, szakasztott olyanok, mint a derék Maanen uram családja. Hát ne csodálkozzál rajta, ha annyira meglepődtem, midőn a te farmodon valóságos európai műveltségű családra akadtam. Hogy ennek mennyire örvendek és milyen kellemesen érintett engem ez a váratlan szerencse, fölösleges, hogy neked bővebben fejtegessem.

— Apám, ki épp tizenöt éve, hogy elhalt, csak úgy élt, mint a búrok java része, — mondotta Pestér uram, — és magam is ugyanazt tettem volna, ha véletlenül nem hív Hollandiába apámnak egyik gyermektelen unokafivére. Rokonom, aki Rotterdamban lakott, iskolába járatott s azt kívánta, hogy szorgalmasan tanuljak, a mi kezdetben bizony nehezemre esett, mert azelőtt egyebet sem tettem, mint egész nap a pusztán barangolni s hottentótákkal és kafferekkal vadászni. Alig tudtam irni, olvasni s a családi biblián meg az énekes könyvön kívül más könyvet nem igen ismertem. De szorgalommal és kitartással sikerült a nehézségeket legyőzőnöm, s néhány év múlva beiratkoztam a leydeni egyetemre. Az egyetemi tanulmányok után egy körutat tettem Európában. Bejártam a kontinens minden művelt országát. Így jutottam aztán Magyarországra is, a hol megismerkedtem Vámos Laczi meg az anyád egyik nagynénjével. Huszonnyolcz éves voltam, a mikor feleségül vettem. Kevéssel utóbb meghalt nagybátyám s vagyónának javarészét rám hagyta. Ezen időtájt levelet kaptam édes apámtól, a melyben felszólított, hogy térjek vissza Transzválba, mivelhogy János, az idősebbik fivérem meghalt, maga pedig, öreg ember létére, nem képes többé a nagy birtokkal járó teendőknél eleget tenni. Ekkor persze a lehető leggyorsabban meg-

váltam Hollandiától és feleségemmel és Pali fiacskámmal együtt visszatértem Transzválba. Azonban sem én, sem pedig a feleségem nem birtunk el lenni apám kunyhószerű házában. Ekkor kézműveseket hoztattam Pretoriából s európai kényelemmel berendezett nyaralót építtettem. Ugyanazt, a mit ott látsz a farmom kellő közepén. Apám azonban nem birt leszokni az ő régi otthonáról s a szegény ott is halt meg. Ekkor csakhamar megértettem, hogy csupán csak állattenyésztéssel nem igen vihetem sokra, ezért aztán különféle mezőgazdasági gépeket hoztattam Európából s elkezdtem a földet művelni. Ezek a rengeteg nagy szántóföldek, a miket itt látsz körülöttünk, valamikor terméketlen puszták voltak. Az én vasakaratom tette termőkké azokat. De azért mindazonáltal megmaradtam búrnak s magam is épp oly rajongója vagyok a szabadságnak s a függetlenségnek, mint akárcsak az én őseim és ezt be is bizonyítottam, a mikor 1880-ban és 1881-ben az angolok ellen harczoltam, midőn a búr nép le akarta rázni a nyakáról a zsarnok brit uralmat. Azóta új országutakat, vasutakat építettek, a minek következtében a birtokosok most már sokkal könnyebben értékesíthetik a föld terményeit, de mindazáltal a búrok még most sem hajlandók lemondani régi életmódjukról, s azért aránylag szegénységben tengődnek a világ egyik legtermékenyebb s leggazdagabb földjén. Azonban a mi köztársaságunknak igen fényes a jövője. A mióta a nagy aranybányákat fölfedezték, tehát valami nyolcz vagy kilencz év óta, a viszonyok teljesen megváltoztak Transzválban. Johannesburg, Pretoria, Heidelberg és Pötschefstroöm városok aranybányáit több mint hetven részvénytársaság vette birtokába, és minden esztendőben egyre újabb aranybányákra s aranymezőkre bukkannak. Képzelheted hát, édes öcsém, hogy hány ezer ember csődült e végből országunkba, és mennyire emelkedett ennek következtében a föld értéke. Mert ki-ki azt hiszi, hogy a telke talán aranynyal van tele. Ennek tulajdonítható, hogy a búrok most már nem igen vándorolnak pusztáról pusztára, mint annakelőtte.

— Köszönöm, kedves bátyám, hogy mindezt olyan világosan megmagyaráztad nekem, — jegyezte meg ekkor Árpád.

— Transzválnak jelenlegi viszonyait már elmondotta volt nekem Redstone úr, a kimberleyi főbíró, szakasztott úgy, mint te, kedves bátyám. Valóban boldognak érzem magamat, ha rá gondolok, hogy te nagyobb súlyt fektetsz a földművelésre, mint az állattenyésztésre. Legalább alkalmam nyílik, hogy én is arra szenteljem magamat, ez volt egyébiránt mindig az én leghőbb vágyam. Édes anyám bizonyosan megírta neked, hogy egyedül apám kedvéért lett belőlem katona, s annál nagyobb hálával tartozom neked, hogy megengedted, hogy hozzád jöhessek, bár az okát fölötte sajnálom.

— Igazad van, öcsém, mert ha Pali, az egyetlen fiam, nem halt volna meg tavaly, nehezen látod meg Transzvált, — viszonzá az öreg úr. Azonban nagy örömemre szolgál, hogy olyan nagy kedved telik a mezőgazdaságban, s remélem, hogy az én vezetésem alatt csakhamar derék gazdaember válik belőled. Hanem most már itt az ideje, hogy hazafelé iparkodjunk, máskülönben lekésünk az ebédről, és nagynénéd zokon találná venni a dolgot.

Ebéd után Magdá, Pestér uram idősebbik lánya, a zongorához ült és néhány új darabot játszott el rajta, a mi Árpádot szinte ámulatba ejtette, és azt kérdezte nagybátyjától, hogy a leány Hollandiában részesült-e olyan kitűnő nevelésben.

— Dehogy, — felelte Pestér uram, — a viláért sem birtunk volna el lenni évekig a gyerekeink nélkül. Mikor Magda tíz éves lett, egy kitűnő nevelőnőt hozattunk a részére Franciaországból. Ez vezette egész tavalyig a leány nevelését. Ugy nézz a leányra, hogy az öt nyelvet beszél. A hollandin és angolon kívül tökéletesen érti a magyar, német és francia nyelveket is.

Árpád másnap reggel levelet irt édes anyjának, a melyben arról értesítette őt, hogy milyen pompás dolga van, a mióta Pestér bácsi házában lakik. Azután Vámost Laczinak is irt Beaufort-Westbe és tudtára adta neki megérkezését, leírván egyszersmind az öreg búr birtokát.

Délután Árpád az egész családdal megnézte a strucztenyésztő telepet. Az öreg búr ekkor valami tizenkét gyönyörű

tollat szedett össze és azzal a kijelentéssel adta át unokaöcsésének, hogy még aznap küldje el Anna nővérének.

Valami két hónapja mult annak, hogy Darvas Árpád nagybátyjához megérkezett. A fiatal ember ez alatt az idő alatt minden nap künn dolgozott a tizenöt négy-szögkilométert meghaladó terjedelmű farm szántóföldein és legelőin, és egyik rokona vezetése alatt csakhamar elsajátította mindama tudnivalókat, a mik a mezőgazdasággal járnak. Pestér uram, valamint neje és leányai, nagyon megkedvelték a csinos és okos fiatal embert. Estenden, a midőn az egész család együtt volt a szép, nagy ebédlőszobában, Árpádnak sokat kellett mesélnie az ő szép hazájáról, a dunaparti fővárosról s a katonáéknál töltött napokról, és föladatát olyan vonzóan, olyan érdekesen tudta teljesíteni, hogy mindenki, de különösen a négy nő, nagy figyelemmel kísérte minden szavát.

Április hó első napjaiban levél érkezett Árpád édes anyjától és nővéreitől, a melyben hálás köszönettel értesítik a kétezzer angol font kézhezvételéről, valamint a láda strucztoll s amaz ékszerek megérkezéséről, a miket Pestér uram három lánya küldött magyarországi unokatestvéreiknek. Árpád azóta Váross Laczitól is kapott levelet. A derék fiatal ember teljesen fölépült, azonban, a mint unokafivérével tudatta, egyelőre nem megy a busmánok földjére, hanem tanulmányutat szándékozik tenni a német uralom alatt levő Nagy-Namaföldön és Damaraföldön át északra egészen Mossamedes portugáli gyarmatig. Innen aztán átvág keletre, illetőleg délkeletre, hogy a kevésbé ismert Nyama tó vidékét átkutassa. A Matabelek-földjén át végre Transzvál területére lép s egyenest a Pestér farmja felé veszi útját. Ezt a nagy utat persze nem egymaga teszi meg, hanem egy német természettudóssal, a kivel a szanatoriumban ismerkedett meg. Wartberg Gyula (így hívták a fiatal német tudóst) nagy mester a bogár- és rovargyűjtésben s e célból bejárta a Zambesi folyó mindakét partjának a vidékét. Itt is betegedett meg s így kénytelen volt a beaufortwesti szanatoriumban egy darabig enyhülést keresni. Laczi végre arra kérte unokafivérét, hogy a dolgról értesitse Pestér bátyját is.

— Sok szerencsét kívánok Laczinak, — jegyezte meg

Pestér uram, a mint a levelet elolvasta, — de attól tartok, hogy nem tud majd megbirkózni azzal a sok nehézséggel, a mikkel lépten, nyomon találkozik az európai azokban az országokban. Mert, a mint hallottam, az ott lakó négerek között vannak még olyanok is, a kik valóságos vademberek, sőt némelyek emberevők is.

Április vége felé a kastély lakói épp együtt ültek a theánál, midőn egyszer csak egy hórihorgas fiatal ember egy nagyon megkínzott lovon bevágatott az udvarra, mire hirtelen leugrott a nyeregből és nagysietve az ebédlőbe lépett.

— Szent Isten! — kiáltotta a házigazda megrémülve és hirtelen felszökött. — Mi történt önnel, János? Hiszen csupa vér az egész arcza?

— Jaj, édes uram, — felelte az idegen ember, nagy módon kiírítva a theás csészét, a mit Magda feléje nyujtott. — Apám azzal a kéréssel küldött ide, nem volna-e szíves segítségünkre jönni. Az éjjel valami ötven busmán és bakvena megtámadta farmunkat s csaknem minden marhánkat elhajtotta. Öt- vagy nyolczszáz marhánk veszett oda, az egyik feketénk, a mint az állatok bőgését hallotta, fölébredt és mindjárt fölkelte apámat és fivéreimet. Néhány hű feketével rögtön utánuk vágattunk, de nem birtunk a gazemberekkel boldogulni, mert sokan voltak s némelyek puskával is el voltak látva. Apámnak lelőtték alóla a lovát, épp úgy jártak Dávid és Lukács fivéreim is; engem meg arczomon talált valamelyiknek a golyója. A feketéink rögtön megszóktek, mihelyst a rablók tüzelni kezdtek. Teljesen tönkre vagyunk téve, ha nem sikerül az elhajtott marhákat tőlük visszavenni. Dávid azonnal Herkhoff szomszédunkhoz futott, engemet pedig ide küldött apám, Pestér uramhoz. Már rég itt lehettem volna, de csak útközben vettem észre, hogy lovam is meglőtték a nyakán és a sérült állattal teljes öt óráig lovagoltam, míg ide jöhöttem.

Miközben a fiatal búr jól megevett, Pestér uram rögtön előhivatott valami tizenkét embert, régi munkásokat, megbízható nyájörzőket s ellátta őket lovakkal. Persze Árpád is el akart menni az ő hűséges szolgájával, Jonnyval, s csakhamar fölnyergeltette mind a két lovát.

Alig egy félóra mulva a lovastársaság már kint vágatott a pusztán és nagysebesen észak felé tartott. Kipihent, friss lova volt mindeniknek s alig két óra alatt a csapat már elérte a megrabolt szomszéd farmját. Maga a házigazda nem volt ugyan otthon, hanem, a mint Pestér uramnak mondotta a felesége, Lukács fiával s néhány feketével üzöbe vette a busmánokat. Ekkor, félórai pihenés után, a társaság ismét útra kerekedett s a búr fia vezetése alatt egyenest ama legelő felé tartott, a honnan a jószágot elrabolták.

Dél felé járhatott az idő, mikor Pestér uram csapatja a megrabolt búrral és Lukács fiával találkozott, a kik, fáradt lovukról leszállva, valami árnyékos helyen rövid pihenőt tartottak. Ezek azt állították, hogy a rabló négerék, a nyomok után ítélve, a Marikó folyó felé tartottak. Azonban lehetetlen, hogy a folyóig jutottak, mert a marhákkal nehezen haladtak előre. Kis vártatva az egész társaság ismét lóra kapott és tovább folytatta a szökevények üldözését.

Valami fél óra mulva mintegy három kilométernyi távolságban nagy porfelleget vett észre a társaság. A rablók tehát még messzire lehettek a folyótól. Ekkor Pestér csapatja még nagyobb sebességgel iramodott a feketék után, de csakhamar újabb porfelleget pillantott meg.

— A gazemberek nyilván észrevettek bennünket és két részre osztották a csordát, — jegyezte meg Pestér uram, a mellette vágató búrnak, — bizonyosan azért, hogy megmentsek a lopott jószág egyik részét.

— Ha megengeded, bátyám, — szólott ekkor Árpád, — magamhoz veszek négy vagy öt embert és balra vágatva megkerülöm őket, úgy talán sikerül majd a menekülőket a folyótól elvágni. Te meg aztán hátulról támadhatod meg a betyárokat.

— Pompás gondolat, fiam. Látszik, hogy katonaviselt ember vagy, — vizonzá Pestér uram s egyszersmind meghagyta öt emberének, hogy nyomban kövessék unokaöcscsét. Velök ment a búr János fia meg Jonny is.

Mikor Árpád csapatját a menekülő busmánok megpillantották, hangosan ordítva rohantak neki, és elsütötték fegyverüket. Azonban senkit sem találtak, mert még nagy távolság-

ban voltak egymástól. Ekkor Árpád és emberei, lovukat meg sarkantyúzva, sebes iramodással rontottak a busmánok közé s egyre másra lődöztek rájuk. De csakhamar meg kellett hátrálniok, mert az üldözöttek sokkal nagyobb számban voltak, mint ők. A busmánok ekkor neki bátorodva, előszedték hajítódárdájukat s a támadóik lovaira zúdították. Mire azon iparkodtak, hogy Árpád emberei közé hatoljanak. De Árpád ekkor maga mellé szólította minden emberét, és szorosán egymás mellett lovagolva, nekirontott az ordító rablóbandának. Közülök többet elgázolt, míg a többit embereivel együtt agyba főbe verte a nehéz, vasalt puskaagygyal. Ekkor egy újabb busmán-csapat tört elő a marhák közül és bizonyosan teljesen megsemmisíti Árpádékat, ha ugyanabban a pillanatban nem termett volna ott Pestér uram az ő embereivel s oldalvást meg nem támadja a néger rablókat. Rövid, de kétségbeesett harcz után a feketék javarésze elesett, a többi pedig futásnak eredt és csakhamar eltűnt a folyó sűrű bozótja között. A fehérek között alig volt ember, a ki meg ne sebesült volna, maga Árpád is szerencsétlenül járt, egy ellenséges golyó átfurta karját, a csontot azonban nem sértette meg. Kevéssel utóbb az egész csapat útrakerekedett és a megmentett marhákkal haza felé ballagott.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Pretoria.

A busmánok földje a 24. és 25. déli földrajzi szélesség között, tehát alig egy fokkal fekszik délre a bak-térítőtől. Ennek a fekvésnek köszönheti az ország kitűnő enyhe klímáját, mert az áprilistól szeptemberig terjedő őszi és téli hónapok alatt sem hűl le annyira a levegő, hogy hideget érezne az ember. Azonban Transzvál belső és keleti részén, a fensíkon meg a hegyes vidéken, már néha csikorgó hideg az időjárás télen.

Alighogy a mezei munkákat befejezték a farmon, Pestér uram meg Árpád öcscse szorgalmasan eljártak vadászni. A környéken igen sok volt az antilop és Árpádnak nagy kedve telt benne, hogyha néha egy-egy ilyen szép vadat leteríthetett. Árpád, a kinek hazájában alig nyílt alkalma vadászni, csakhamar megkedvelte a szép sportot s rövid idő alatt kitűnő vadász lett belőle. Néha részt vett a vadászaton az egyik vagy a másik fiatal leány is. Mind a három pompásan ülte a lovat és könnyen követhette a férfiakat, a mikor arról volt szó, hogy egy-egy fölhajszolt antilopot agyonüldözzenek.

Árpád egy reggel a két idősebbik unokanővérével rándult ki a hegyek közé. Ugy határozta, hogy a Witfontain-hegy alatt Jonny őrizetére bízza a lovakat, maga pedig, a két leány kíséretében, fajdkakasra fog cserkészni az erdőben. Aszta, Pestér uram második leánya, nagyon kedvelte ezt a vadat és ő is bírta rá Árpádot aznap, hogy együtt menjenek vadászni. El is vitte magával pompás vadászfegyverét, a mit olyan ügyesen kezelt, mint akárcsak a legkitűnőbb vadászember.

Árpád és a két leány egy darabig egy hegyszakadékban

haladtak fölfelé, azután balra fordultak és a sűrű erdőbe hatoltak, mert tudták, hogy csak ott akadnak fajdkkakasra.

Ekkor mindahárman elváltak egymástól s ki-ki más irányban egyre beljebb hatolt az erdő sűrűségébe. Kis idő múlva Árpádnak úgy tűnt föl, mintha Aszta rémülten felsikoltott volna. Kevéssel utóbb pedig valami tompa morgó hang ütötte meg a fülét. Alig egy pillanat műve s Árpád hirtelen ott termett unokanővérénél, a ki halotthalvány arczczal egy fa derekához támaszkodva állt és mereven nézett maga elé.

— Ott, ott! — suttogta reszkető hangon és egy alig húsz méternyi távolságban levő helyre mutatott, — egy párducz! Jaj nekünk, Árpád, végünk van!

— Még nem igen, Aszta ne félj, — felelte a fiatal ember, a ki épp abban a perczen pillantotta meg a veszedelmes állatot. Hatalmas tölgyfa alatt feküdt és egy elejtett antilipon falatozott. A megzavart állat dühösen kapta föl véres fejét és zöldes fényben villogó szemét a leányra meresztette, miközben rövid, hegyben végződő fülét hátra vetette és mint valami kutya mérgesen morgott.

— Siess a fatörzs mögé, Aszta! Én majd elbánok a fickóval, hál' Istennek, van még egy golyó a fegyveremben. De légy nyugodtan és meg ne moczczanj, mert máskülönben jaj neked.

Alighogy a párducz a fiatal embert megpillantotta, a mint ez néhány lépéssel feléje közeledett, egészen a földhöz lapult s egy perczig mozdulatlanul nézett rá; csak a farka végét csóválta nagy csendesesen. A veszedelmes állat ekkor nagyot lódított a testén és azon volt, hogy hirtelen ugrással a fiatal emberre vesse magát, midőn ez egyszer csak elsütötte a fegyverét. Árpád az állat két szeme közé czélzott, de a golyó kissé oldalt, a bal szeme fölött hatolt a párducz fejébe. Erre az állat oldalt elhanyaglott, szörnyet ordított, de csakhamar felszökött és hirtelen ugrással támadójára vetette magát.

Árpád ekkor eldobta fegyverét, gyorsan kirántotta hosszú vadászkését és elkapva magát a támadó fenevad elől, hirtelen beledöfte pengéjét, még mielőtt az újra felugorhatott volna. A kés a bal lapoczka alatt hatolt az állat testébe. De nem ta-

lálta el szívét, mert csakhamar a hátsó két lábára állott és újra a fiatal emberre vetette magát, a ki balkezevel megragadta ugyan a torkát és a vérengző állat tágranyílt száját hátranyomta, nehogy esetleg a testébe harapjon, de azért nem bírta megakadályozni, hogy balmellébe bele ne vágja veszedelmes karmait.

Ekkor Árpád, összeszedve minden erejét, a párducz torkába dőfte a kését, miközben a balkezevel egyre fojtogatta. De azért a szívós életű állat még sem lehelte ki páráját, hanem éles karmaival szétmarczangolta a bátor fiatal ember balkarját. Árpád azt hitte, hogy most már áldozatul esik a vérengző fenevadnak, mert a kétségbeesett küzdelemben annyira kimerült, hogy azt hitte, minden pillanatban összeesik. De Aszta, a ki a nagy ijedtségben csakhamar észretérült, látván unokafivérének veszedelmes helyzetét, összeszedte bátorságát s elszántan sietett Árpád segítségére. Kapta magát és a párducz tátott szájába czélozva, elsütötte szarvasseréttel töltött fegyverét. A halálra sebzett állat ekkor, mintha a villám sujtotta volna, hirtelen hátrahanyatlott és magával rántotta volna Árpádot is, ha ugyanabban a pillanatban el nem ereszti a torkát. A párducz még egy darabig tompán hörögve hánykolódott, aztán életlenül terült el a földön.

— Szent Isten, mi történt itt! — kiáltotta Magda, a ki ugyanabban a pillanatban sietve közeledett a fák között s a mint ott termett Árpád és Aszta mellett, csodálkozva nézte a a megölt párduczot. — Azt hittem, hogy fajdkakasra löttetek, de a mikor a szörnyű ordítást hallottam, mindjárt sejtettem, hogy valami baj esett veletek s rögtön ide siettem. No de, öcsém, te ugyancsak megjártad, hiszen csupa vér vagy!

És csakugyan a párducz aczélkemény s éles karmai jó mélyre hatoltak Árpád mellébe és a balkarja húsába, úgy, hogy igen sok vért veszített. Le kellett, hogy üljön, mert úgy érezte, hogy elhagyja ereje s még össze talál esni. A leányok egy pohárka brándyval kínálták meg a fiatal embert s aztán le akarták venni róla a kabátját meg az ingét, hogy megvizsgálják sebeit, de Árpád nem engedte.

— Milyen furcsa ember vagy, Árpád! — kiáltotta elszán-

tan Magda. — Mi búrleányok nem vagyunk ám olyan finyások, mint a hazádbeli városi kisasszonyok! Tán csak nem hagyunk itt elvérzeni csupa szemérmességből vagy érzékenységből, azért, hogy megmentetted az Aszta életét? De nem ám! A sebeidet kimossuk a megmaradt brandyval s a mi zsebkendőinkkel pedig szépen bekötözzük. Otthon aztán édes apánk megteszi a többit.

Alighogy a lányok bekötötték a sebeket és Árpád újra felvehette a széttépett inget és kabátot, ez annyira jobban érezte magát, hogy fogta vadászkeszét és a párduczra hajolt, hogy szép bőrért lenyúzza.

— Pompás szőnyeget csináltathatsz belőle, Aszta, — mondotta Árpád a mint befejezte munkáját, — legalább eszedbe juttatja a mai napot és ritka bátorságodat, a miért fogadd ezenel elismerésemet. Ha nem lettél volna olyan bátor leány, bizonyosan szétmarczangol engem a veszedelmes állat.

Mintegy félóra múlva a fiatalok oda értek, a hol Jonnyt a lovakkal hagyták. A néger szörnyet kiáltott, mikor észrevette gazdájának széttépet és véres ruháját, valamint a párduczbőrt, a mit Árpád rögtön az őrizetére is bízott.

Otthon a leányok mindjárt elmondották a szülőknek, hogy mi történt velök az erdőben, miközben Aszta nagy dicsérve méltatta unokafivérének a bátorságát s aztán megjegyezte, hogy nélküle bizonyosan áldozatul esett volna a veszedelmes állatnak.

Pestér uram rögtön megvizsgálta az öcscse sebeit, azután ismét bekötözte őket és meghagyta Árpádnak, hogy másnap is a szobájában maradjon, és nyugodtan feküdjék a divánon, a míg a sebek kissé be nem hegednek.

Egy hét múlva Árpád ismét megjelenhetett az ebédlőszobában, bár még mindig kimélnie kellett magát. Egyébiránt a betegsége alatt pompásan telt el az ideje Nagynénje és a leányai felváltva be-bejártak hozzá, különösen Aszta látogatott el gyakran unokafivéréhez, mert hiszen nagy hálával tartozott neki. Este és reggel pedig Pestér bátyja nézett be hozzá és szivarra gyújtva egy darabig elbeszélgetett vele, majd pedig átadta neki a Derde Poorthól érkezett legújabb ujságokat.

Augusztus első napjaiban, mivelhogy Darvas Árpád sebei

is behegedtek és újra erős, egészséges lett, Pestérék is útra kerekedtek Pretoriába, még pedig, mint minden esztendőben, valamennyien együtt. A négy nő kényelmes négylovas kocsi-ban foglalt helyet. A kocsis mellett két néger leány ült, a végből, hogy az úrinőket útközben kiszolgálják. Pestér uram, Árpád, Jonny meg egy kaffer szolga lóháton keltek útra. Négy négert pedig a podgyászszal előre küldöttek még az előtte való nap, hogy azokon a helyeken, a hol majd az éjszakát töltik, megvárják a családot. Az első éjszakát a Matlapin hegyeken, Mabies-Kraal mellett levő farmon, egyik bur ismerősük-nél töltötték, valami ötven kilométernyire Busmánföldtől. Pestérék mindig oda szálltak, valahányszor a fővárosba vagy pedig Rustenburgba utaztak.

— Úgy emlékszem, mintha csak ma volna, midőn édes apám a rustenburgi kerületi gyűlésekre ment, minden esztendőben kétszer, — kezdte Pestér uram, a ki unokaöccsével a koci előtt lovagolt. — Anyám, idősebbik nővérem, a ki később egy búrhoz ment férjhez s néhány esztendővel ezelőtt meghalt, azután fivérem meg én kísértük el édes apánkat ezen az úton, a mit rendesen egy szörnyű nagy szekérben tettünk meg. A szekérbe tizenhat ökröt fogtunk be és szakasztott olyan volt, mint valami kis ház. Akkor még nyoma sem volt a pompás országútnak vagy vasútnak, naponta alig tettünk meg többet tizenöt vagy húsz kilométernél és egy hétnél is tovább tartott az utazásunk. A éjszakát rendesen a pusztán vagy az erdőben töltöttük. A velünk hozott ételnemüekből édes anyám pompás vacsorát készített, mire mindannyian a rengeteg nagy kocsi-ban ütöttük föl éjjeli tanyánkat. A szükséges őrsemeket künn hagytuk, mert nem egyszer bőrünket kellett féltetnünk a közelben csatangoló hottentóta bandák támadásaitól. Az országunk némely részében, különösen nyugaton, még most is épp úgy járja. A gyűlések rendesen egy hétig is eltartottak. Ilyenkor a család mindenfelét összevásárolt. Ugyanez alkalommal volt a fiatalok eljegyzése, házasság kötése is, a mik rendesen nagy dáridóval, különféle mulatságokkal végződtek. Végre aztán ki-ki felszedte sátorfáját és újra neki vette magát az unalmas útnak. Manapság azonban ezek a viszonyok teljesen megvál-

toztak, s a búrok makacs ellentállása mellett is, kitűnő utakat építettek lassankint. Mert hiszen a búrok nagy ellenségei minden haladásnak és rossz szemmel néznek mindent, a mi arra van hivatva, hogy a régi állapotokon változtasson. Mennyit kellett küzdenie »Pali bácsi«-nak (így nevezik Krüger Pált, a köztársaság elnökét), míg sikerült neki fölépíttetni az Oránzs szabadállamban levő Bloemfontaintól Pretoriáig vezető vasutat! Ezzel azt értük el, hogy közvetlen összeköttetésben állunk most Port-Elisabeth-tel és Fokvárossal. Pretoriából a Delagoa-öböl felé Lorenzo-Marquezig vezető vasút is csaknem teljesen felépült, úgy hogy néhány hónap mulva keleten is vasúton juthat az ember a tengerpartra. Képzelheted, hogy micsoda kedvező befolyással vannak ezek a vasúti összeköttetések a mi kereskedelmünkre.

Kampans-Portban utasaink megállapodtak, hogy megebédeljenek s a lovakat megpihentessék. De két óra mulva a társaság ismét felkerekedett és tovább utazott. Alkonyat felé járhatott az idő, mikor Pestér uramék Mabies-Kraalba érkeztek, a hol az előre értesített farmer nagy örömmel és terített asztallal fogadta őket.

Másnap reggel korán keltek az utasok, mivelhogy Rustenburgig még valami hetven kilométernyi utat kellett megtenniök. Garon faluban, a mely Zeerustól Rustenburgon át Pretoriába vezető országút mentén fekszik, Pestér uramék betértek a református paphoz, hogy ott megebédeljenek. Néhány óra mulva ismét útra kerekedtek és estefelé Rustenburgba érkeztek. Másnap az egész napot itt töltötték, miközben az ismerős családokat meglátogatták, egyet-mást vásároltak és a következő hajnalban ismét útnak indultak. A Rustenburtól valami ötven kilométernyi távolságban fekvő Wolhutens-Kop nevű faluban megháltak és másnap reggel ismét felczihelődve, végre a délutáni órákban Pretoriába érkeztek.

Pretoria valami hatvan kilométernyi távolságban fekszik a nemrég híressé vált Johannesburgtól, a hová vasúton juthat az ember a fővárosból. Pretoria fekvése igen festői s a várost hegyek, dombok fogják körül. A házak nagyobbára villaszerűleg vannak építve, a mi igen kellemes hatással van a szemlélőre.

A nagy piacon lévő fényes parlament-épületen, a székesegyházon, meg néhány nagyobb szerű középületén kívül, Pretoria házai többnyire alacsonyak és egyszerűek. Nem messze a nagy piactól vannak a hatalmas árúcsarnokok. Itt vannak Pretoria legnagyobb üzletei, a hol rengeteg sok nép tolong egész nap s ezernyi ezer kocsni közlekedik az utcán. A többi utcán csupa villaszerű épületeket lát az ember. Mindenik épület egy-egy gyönyörű kert közepén fekszik. A vasrácsos kerítéseket nyíló kúszónövények födik, míg a házakat magas, terebélyes fák koszorúzzák, szomorúfüzfák, gummifák, pálmák, narancsfák. Igen sok utcán a gyalogjárót tölgyfák, hársfák és eukaliptuszok szegélyezik.

Itt-ott még látni lehet a régi Pretoria falú nyomait, a mit Pretorius, a búrok derék elnöke alapított. A falú eleinte csupán csak két farmból állott. Még most is látható az egyik farmnak a kis legelője, rajta egy kis kunyhóval, mellette pedig egy hatalmas szomorú fűzzel, a melynek lehajló ágai az alatta levő tócsa vizébe nyúlnak.

Az utcákon, a házak előtt, falakkal körülzárt mederben kristálytisza víz folydogál, a mi különösen este, villamos világítás mellett, igazi költői képet nyújt a városnak. Pretoria eszerint úgy tűnik föl az utasnak, mint valami hollandi város, azért is nevezik sokan délafrikai Haagának.

Pestér uram, néhány évvel ezelőtt, a mikor még állandó tagja volt az országgyűlésnek, egy csinos villát vásárolt Pretoriában, a melyben kényelmesen elfért az egész családjával. Ide hozta néha a leányait is, hogy alkalmuk legyen koronkint résztvenni azokon a mulatságokon, a miket a főváros nyújt az embernek.

Darvas Árpádot valósággal elragadta a tündérfényben úszó város, midőn még aznap este rövid sétára ment a leányokkal és bejárta a város népesebb utcáit. Meg is mondotta mindjárt nagybátyjának, mennyire meglepte őt, hogy Dél-Afrika kellő közepén egy teljesen modern berendezésű, szép nagy városra bukkant, a mely csakugyan díszére válnék bármely európai művelt államnak.

Árpád csaknem minden nap kilovagolt a város környé-

kére, miközben nagybátyja a parlament épületébe ment, nagynénje pedig az ismerős családokhoz ellátogatott. Egy ilyen kirándulás alkalmával elnéztek a várostól nem messze fekvő vasúti pályaudvarra is. A lovakat rábízták Jonnyra, a ki mindannyiszor elkísérte a fiatalokat, maguk pedig az állomási épületbe tértek.

Épp akkor érkezett a vonat Johannesburgból s Árpád a leszálló utasok között egy elegáns, mintegy harmincz évesnek látszó férfit vett észre, a ki első pillantásra valami budapesti ismerősének rémlett. Azonnal a férfiúhoz közeledett és nyájasan köszöntve őt, azt kérdezte tőle, vajjon nincs-e szerencséje Sárosdy mérnök úrhoz?

— Nevem Sárosdy, — viszonzá az idegen tiszta magyar kiejtéssel, miközben csodálkozva nézett Árpádra. Azután örömsugárzó arcczal felkiáltott: — Ön az, Darvas Árpád! Micsoda kellemes meglepetés! Hogyan kerül ön ide, fiatal barátom?

— Hiszen magam is épp ezt akartam öntől kérdezni, kedves Sárosdy úr! — felelte Árpád és vidám arcczal kezét szorított vele.

— Hja! én már vagy egy éve, hogy itt vagyok ebben a fekete világrészben. Fényes állásom van Johannesburgban, a hol az aranybányákban vezető mérnök vagyok, — felelte Sárosdy. — Valami üzleti dologban jöttem a fővárosba. Egyébiránt én már rég tudom, hogy ön itt tartózkodik Transzválban édes anyja egyik rokonánál. Mielőtt elutaztam Magyarországból, meglátogattam kedves anyját Budapesten és megkért, hogy adjam át önnek az ő üdvözlését, ha véletlenül összetalálkoznánk.

— Nagybátyám néhány nappal ezelőtt érkezett Pretoriába, hogy részt vegyen a parlament ülésin, — mondotta Árpád. — Ha megengedi, mindjárt be is mutatom önnek unokanővéreimet, — tette hozzá aztán, miközben a fiatal leányokra mutatott. — A kisasszonyok tökéletesen értik a magyar nyelvet, bátran beszélhet velük magyarul.

— Hiszen akkor úgy fogom magamat érezni itt, mintha csak Magyarországon volnék. Néhány órával ezelőtt ekkora

szerencsét még nem reméltem volna, — felelte Sárosdy örömsugárzó arczczal.

Darvas Árpád futó pillantást vetett Magdára, azután így szólt a mérnökhöz:

— Pestér bátyám meg nagynéném bizonyosan örvendeni fognak, hogyha önt a házukban üdvözölhetik. Eszerint, ha az ideje megengedi, legyen szerencsénk hat órákor az ebédnél.

— Bizonyosan, mérnök úr, — tette hozzá Magda. — Biztos vagyok benne, hogy édes apám nagyon megörül Sárosdy úrnak, különösen ha megtudja, hogy Árpád édes anyjának egyik jó ismerősét üdvözölheti mérnök úrban.

Mikor oda értek, a hol Jonny a lovakkal várakozott rájuk, Árpád és unokanővérei elbucúztak a mérnöktől s még egyszer a lelkére kötötték neki, hogy látogassa meg őket a nyaralóban.

Pestér uram meg a felesége nagy örömmel fogadták a fiatal mérnököt, különösen pedig a mikor Árpád elmondotta nekik, hogy Sárosdy igen gyakran járt el hozzájuk, még a midőn boldogult édes atyja élt. A csinos, barna fiatal ember nagyon megtetszett Pestér uramnak és soká elbeszélgetett vele, hol a transzváli viszonyokról, hol pedig a johannesburgi aranybányákról. Olyan érdekesen adta elő az aranytermelés módját, hogy Árpád megkérte a mérnököt, lenne szives őt valamelyik napon a johannesburgi aranybányákhoz vezetni, hogy ott aztán személyesen szerezhessen tapasztalatokat minderről.

— Édesörömet, kedves Darvas úr, — felelte a mérnök, — sőt a kisasszonyokat is nagyon szivesen látom, ha ugyan nem esik terhükre a Johannesburgig való utazás.

— Ha édes anyánk megengedi, — vágott közbe mindjárt Magda, a nővérei nevében is, — készörömet elfogadjuk a szives meghívást, mérnök úr, és elkisérjük unokafivérünket az aranybányákhoz.

— Nekem sem volt még alkalmam, hogy megnézzem a világhírű bányákat, — jegyezte meg Pestér uram, — habár minden esztendőben itt szoktam tölteni néhány hetet, de sohasem értem rá. Azonban a jövő csütörtökön vagy pénteken

már berekesztik az országgyűlést és akkor magam is szívesen elmennék a leányaimmal. Persze csak úgy, ha önnek az ideje megengedi, hogy velünk lehessen.

— Nagyon szívesen látom önöket bármikor, — felelte a mérnök. — Csak tessék egy nappal előbb megírni, hogy mikor szándékoznak eljönni, mert kint szeretnék lenni akkor a vasúti állomáson. Nélkülem nehezen tudnának eligazodni e rengeteg sok aranybánya között.

Csütörtökön Pestér uram, a négy leánya meg Árpád kíséretében, csakugyan útra kerekedett és a reggeli első vonattal Johannesburgba érkezett. Sárosdy kint várta őket az állomáson és nagyon megörült, midőn kedves vendégeit észrevette. Rövid várakozás után felültek egy helyi érdekű vasútra és valami tizenkét kilométernyi távolságban, Johannesburg és Elandfontein között fekvő, kis állomáson szálltak ki.

A valamikor sivár és lakatlan pusztának eme része, a mely mintegy nyolczvan kilométernyi hosszúságban, a Witwaterföld dombos vidékén fekszik, alig nyolcz vagy kilencz év alatt teljes átalakuláson ment át. A meddig a szem ellát, mindenütt bádogból épült házakat vesz észre az ember, a melyek hol egyenkint, hol pedig kisebb-nagyobb csoportokban állanak s magas gummifákkal vannak körülveve, itt-ott beárnyékolva, habár a fákat alig öt vagy hét évvel ezelőtt ültették oda. A telepítések között helylyel-közzel kemenczék és magas kürtők láthatók s alattuk a bányavíz valóságos tavat alkot. A bányaművek hosszában vasút vonul végig nyugatról keletre, és ott, a hol valamikor a búrok nehéz ökrös szekerei döcögtek a nyomorúlt pusztai ösvényeken, most gépházak, vasúti mozdonyok füstölögnek. Bárhova néz az ember, mindenütt mozgalmas élet uralkodik, mindenütt néger munkások raja sűrög-forog, dolgozik, utakat épít, új házakat emel.

— Ilyen nyüzsgő életet nem képzeltem volna, — mondotta Pestér uram, a mint a kis társaság a vasútról leszállva lassan ballagott fölfelé a lejtős úton. — Igen jól emlékszem, hogy ez a vidék valamikor valóságos sivatag volt.

— Úgy mondták nekem mérnök társaim, — válaszolta Sárosdy, — hogy ez alatt az utolsó kilencz év alatt több mint

háromszáz millió korona értékű vagyont fektettek a bányaművekbe. Önök bizonyosan tudják, hogy az első aranyföldet 1886-ban, valami Arnold nevű földműves fedezte föl a Langlaateféle farmon. Már 1892-ben közel 1.208.900 unczia aranyat termeltek, mintegy nyolczvanöt millio nyolczszázezer korona értékben, és ma már csaknem kétszer akkora itt az aranytermelés.

Midőn a társaság a Sárosdy vezetése alatt levő bányához ért, egy néger munkás közeledett a mérnökhöz és egy jókora nagy követ nyújtott át neki. A mérnök ekkor megmutatta a követ a vendégeinek és egyszersmind megmagyarázta nekik, hogy milyen mennyiségű aranyat tartalmaz a kő. Végre körülmenyesen elmondotta nekik az aranytermeléssel járó hosszadalmas és faradtságos műveleteket. Azután megnézték még a bánya berendezését és a különféle felszereléseket, mire a mérnök a közel fekvő lakására vezette Pestéréket, a hol pompás reggelivel kínálta meg őket.

Étkezés után a mérnök elvezette vendégeit a néger munkások szállására. Egy négyszög alakú nagyobb terület szélein állanak a négerek bádogból épült alacsony kunyhói. Minden törzs külön-külön házcsoportban lakik. A zuluk, a kik a feketék között az arisztokracziát képviselik, egészen különváltan élnek a kafferektől, úgyszintén a busmánoktól, meg a hottentótáktól. Szinte hihetetlen, hogy milyen jó bánásmódban részesülnek ezek a fekete munkások. Az eledelük, a mit a négyszög alakú üres területen lévő konyhában, nagy rézüstökben főznek, hétköznapokon valami mealis nevű, kukoriczalisztból készült egyszerű pépből áll. a miből egy-egy néger reggel, délben és este mintegy három fontot elfogyaszt. Vasárnap minden kaffer két font húst kap, a mit maga köteles elkészíteni. Egész nap egyebet sem tesznek, mint esznek és isznak, s órákhosszat elüldögélnek az étel előtt, mivel tudvalevő dolog, hogy a kafferek igen lusta evők. Falatozás után gondosan megtisztogatják a szájukat meg a fogukat, azután ki-ki gyapjúból szőtt pokróczába burkolózik, vagy pedig végigterül rajta és boldog semmivésben a napon sütkezérik.

Alighogy a nap lehanyatlott tüzet raknak a házuk előtt

és kisebb-nagyobb csoportokban helyet foglalnak körülötte. Órákhosszat szóltanul, mélyen elgondolkozva meresztik nagy fekete szemüket az égő zsarátnokra, ami különös visszasztatító benyomást gyakorol a szemlélőre. Alighogy a parázs elhamvadt, a fekete alakok is föltápászkodnak, beburkolják pokróczukkal mezitelen testüket és a puszta földön lepihennek, miközben vánkos gyanánt egy faragott fatuskót tesznek a fejük alá.

— Valóban nehéz ezeknek a szegény embereknek a sorsa, — jegyezte meg Magda, a mint egy kunyhó előtt megállva, a mérnök szavait hallgatta.

— Ők azonban teljesen meg vannak elégedve a sorsukkal, kedves kisasszony, — válaszolta Sárosdy, — mert itt sokkal jobb dolguk van, mint otthon, az ő nyomorult falujokban. Az ezerkétszáz kaffer, a kik ezen a szálláson együtt vannak, mind egytől-egyig elégedett, sőt munkájukat a bányában tréfálózva és nevetgélve végzik. Napi bérük meghaladja a harmadfél koronát s a mellett egy krajczárt sem fizetnek a lakásért. Ha pedig nem adják magukat a pálinkaivásra, két év alatt annyi pénzt megtakaríthatnak, hogy visszatérhetnek a falujokba. Ott aztán néhány ökröt vásárolnak, a miket egy vagy két asszonynyal becserélnek. Ezek végzik otthon a házi-teendőket, nemkülönben a földek művelését, maguk pedig az egész napot lustálkodva töltik. Egyébiránt ez a vágya minden négernek.

— Bizonyosan nem valami könnyű feladat e között a műveletlen nép között a rendet fentartani. — jegyezte meg Pestér uram.

— A rendről többnyire a zuluk gondoskodnak, sőt néha az indunák is. Maguk között választják őket s az a teendőjük, hogy ránczba szedjék a rakonczátlankodókat. Ha nem használ a szép szó, előveszik vizilóbórból készült korbácsukat vagy veszedelmes bunkós botjukat és jól elverik őket. Ezekhez az eszközökhöz azonban igen ritkán nyúl a rendőr, mert a néger máskülönben jámbor ember.

A kis társaság aztán ismét betért a mérnök lakására, mire Pestérék nagy hálálkodva elbúcsuztak tőle s azután visszatértek Johannesburgba.

Mikor hazaérték, a lányok alig győzték elmesélni édes anyjuknak a sok érdekes dolgot, a mit a johannesburgi aranybányákban láttak. Mindannyian nagy elismeréssel és dicsérőleg nyilatkoztak a derék mérnökről, a ki mindent oly tisztán és oly érthetően megmagyarázott nekik.

— Szinte hihetetlen és csodálatos, kedves Mina! — szólt Pestér uram a nejehez. — Kilencz év alatt gazdag iparteleppé változott az a kietlen pusztaság, a hol pár évvel ezelőtt néhány búr család marháit legeltek. Legalább is százezer ember dolgozik éjjel-nappal azon a keskeny földterületen. De leginkább meglepett maga Johannesburg, a mely még csak néhány évvel ezelőtt nyomorúlt kis falu volt, ma meg már nagy város. Lakossága meghaladja a hatvanezer embert.

— Mit szölsz hozzá, bátyám, — kérdezte Darvas Árpád, midőn az egész család vacsorához ült, — ne bízzam meg fokvárosi bankáromat, hogy ötszáz font értékű olyan részvényt vásároljon a számomra, a minőket a Sárosdy vezetése alatt levő bányaművek bocsátottak ki?

— Bátran megteheted, — válaszolta Pestér bátya. — Nem tehetek róla, de őszintén megvallom, hogy nagyon bizom a te földidben, a ki talpig becsületes, igen művelt és tapasztalt embernek tetszik. Mondhatom, hogy nagyon megtetszett nekem a fiú és sokra becsülöm. Elutazásunk előtt szeretném őt néhány hétre hozzánk hívni. Ki tudja, hátha a mi wifonteini hegyeinkben is aranyat talál. Mi a ti véleményetek, lányok?

— Jól tennéd, apám, — kiáltották egyszerre a lányok. — Hiszen Sárosdy úr nagyon kedves ember, nekünk is megtetszett.

Október felé az országgyűlést berekesztették és ekkor Pestér uramék is visszatértek Busmánföldre. Árpád nagyon megörült, hogy megkezdhette régi életmódját, mert, bár igen sok érdekes dolgot látott Pretoriában való tartózkodása alatt, midőn ugyanis többször ellátogatott a johannesburgi aranybányákba, azért mégis nagyon egyhangunak tetszett neki az élet. Hiszen egyebet nem tett ott, mint a lányokkal kilovagolni, s hangversenyekre meg színházba eljárogatni.

KILENCZEDIK FEJEZET.

Nyugat-Afrikán át a Matabelek-földjére.

Csaknem ugyanazon időben, a mikor Darvas Árpád a nagybátyja családjával a busmánok földjére visszatért, Vámos Laczi valami ezer kilométernyi távolságban volt tőle, még pedig igen kellemetlen helyzetben. Márczius vége felé távozott Wartberg Gyula német természetbuvárral a beaufortwesti szanatoriumból, onnan előbb Fokvárosba utazott, hogy ott megtegye a szükséges intézkedéseket a tervbe vett expedícióra.

Az osztrák-magyar konzul ajánlatára egy igen megbízható kaffert fogadott fel a szolgálatába, a ki késznek nyilatkozott, hogy őt Nyugat-Afrikába kíséri. Wartbergnek azonban egy szuaheli négere volt, a ki már két éve szegődött hozzá s hű és megbízható embernek bizonyult. Ez kísérte el őt a Zambesi országaiban tett utazásain s egy német hivatalnok ajánlotta neki Dar-es-Salaamban.

A két utazó Fokvárosból gőzhajón tette meg az utat Angra-Pequenába és ki-ki elvált látva a maga konzulának az ajánlóleveleivel, a mik a Lüderitz-féle telepítés igazgatójához voltak címelve. Az igazgató segítségével sikerült nekik néhány nap alatt valami húsz megbízható málhahordót szerezni és csakhamar útnak indulhattak a tengerparttól mintegy kétszáz kilométernyi távolságban levő hegyvidékre, a mely a Nagy-Nama-földön át, délről észak felé terjed és a Damara-föld belsejében éri el legnagyobb magasságát.

Vámos Laczi s az ő barátja azzal a szándékkal keltek a hosszú és veszedelmes útra, hogy tanulmányuk tárgyává teszik a csaknem ismeretlen vidéknek bogár- és növény-

világát és minél több anyagot gyűjtsenek útközben. Ennek tulajdonítható tehát, hogy a fiatal természetbúvárok igen lassan haladtak előre és csak tíz nap múlva jutottak a mintegy ezer-négy méternyi magasságban fekvő Bethania nevű misszióállomásra.

Valami két hónapig bolyongtak a fiatal tudósok a magas hegyek között, csupán a náluk volt iránytűre bízva magukat, mivelhogy a málahordók, a kik kizárólag tengerparti busmánokból állottak, nem igen ismerték a vidéket. Szörnyű fáradtság és nélkülözések után végre a damarák földjére jutottak és elhatározták, hogy a herrero nevű benszülöttek egyik falujában, a Windhoek nevű misszió-állomáson hosszabb pihenőt tartanak.

Estefelé járhatott az idő, midőn az expedíciós csapat egy mély völgykatlanba jutott s ugyanott valami patak partján letelepedett. A fiatal tudósok úgy határozták, hogy ott töltik az éjszakát és másnap reggel aztán tovább folytatják az utat. Miközben a két szolga, meg a málahordók a vacsorát készítették, Vámos meg barátja pedig a gyűjtött anyag rendezésével foglalatostkodtak, egyszer csak azon vették magukat észre, hogy nem messze tőlök, a völgykatlan nyilásánál, valami harmincz benszülött emberből álló csapat jelent meg hirtelen. Alighogy a vadak a kis tábort megpillantották, hangos ordításba törtek ki és hajitódárdáikkal, buzogányaikkal, ijaikkal s nyilaikkal hadonázva, nagy gyorsan futottak le a meredek lejtőn, bizonyosan azért, hogy Vámosékat megtámadják.

Vámos Laczi hirtelen felkapta fegyverét és készen állt a támadásra, példáját követték nyomban a társa meg a két szolga, míg a teherhordók, a kiknek egy hosszú késen kívül egyéb fegyverük nem volt, szörnyen megijedtek és olyan mozdulatot tettek, mintha futásra vennék a dolgot.

Azonban Mpva, a Laczi kafferje, busmán nyelven feléjük kiáltott és megmagyarázta nekik, hogy most ez egyszer a futás végzetessé válhatnék rájuk nézve, mivelhogy a benszülöttek csakhamar utólérnék őket s akkor bizonyosan ott vesznének.

— Herrero benszülöttek, uram, — folytatta aztán hollandi nyelven Mpva, a mint Laczi felé fordult. — Afrika egyik leg-

vadabb s legharcziasabb népe. Ne lőjjön addig, a mig ránk nem zúdítják a dárdáikat. Megpróbálom, hátha szóba ereszkednek velem.

— A szolgájának csakugyan igaza van, Vámos úr, — mondotta a német természetbuvár. — Azt hiszem, hogy a fekete ördögök csakhamar elbánnának velünk, ha mindjárt egy tuczatot is lelövünk közülök, mert úgy látom, többen vannak, mint a hogy eleinte hittük.

A mint az első herrerók a völgykatlanba értek, kafferünk a folyó innenső partjához közeledett és busmán nyelven megszólította őket:

— Nem jöttünk ellenséges indulattal az országotokba. Tudjátok meg, hogy fehér uraink híres varázslók, a kik új orvosszereket keresnek itt a hegyek között s ezekkel beteg embereket akarnak gyógyítani. Nagyon rosszul járnátok, hogyha megtámadnátok őket!

— Mi meg azért jöttünk ide, hogy a fejedelmünk falujába vezessünk titeket, — felelte a folyó tulsó partján egy hórihorgas néger, a ki valószínűleg a csapat vezetője volt. — Azért küldött ide bennünket, hogy elvezessük hozzá a két fehér embert, egyik kémünk mondta neki, hogy itt jártak az országunkban és azt akarja tudni, hogy mit kerestek nálunk.

Midőn Mpva elmondotta a két tudósnek, hogy mit akarnak a herrerók, Wartberg Gyula azt ajánlotta Vámosnak, hogy legcélszerűbb lesz, ha eleget tesznek a néger törzsfőnök kivánságának, mert negyedmagukkal úgy sem bírnának ellentállni a harcziás benszülötteknek, a teherhordók pedig számba sem jöhetnek, mert ezek az első támadásnál rögtön megfutamodnának.

Vámos Laczi erre, nagy nehezen, késznek nyilatkozott, hogy követi a herrero négereket, előbb azonban mind a ketten meghagyták a kaffernek, mondaná meg nekik, hogy ők nagyon éhesek és meg akarnak előbb vacsorázni s egyszersmind szólítsa föl a vezért, jönné át néhány emberével az innenső partra, mert a fehér emberek meg akarják őt kínálni egy üveg tüzes vízzel. Így nevezik ezek a vadak a pálinkát. Egy angol kereskedő révén ismerkedtek meg ezzel az itallal, a

mikor ez néhány évvel ezelőtt a Czethal-öbölből kiindulva, bejárta a Damara-hegység vidékét.

Egy óra mulva az egész társaság útra kerekedett, átkelt a folyó tulsó partjára és megmászta a völgykatlan északi oldalán emelkedő meredek hegyoldalt. Mikor feljutottak a hegytetőre, az előttük elterülő fensíkon egy jókora nagy néger falut vettek észre. A hogy a faluba értek, egy szikár, magas termetű néger fogadta őket. A néger a herreroók főnöke volt, a ki haragos, sötét pillantást vetett rájuk és szigorú hangon megparancsolta nekik, hogy rögtön éjjeli szállásukra térjenek, a mely egy fűzfaveszéből font, méhkasszerű, alacsony kunyhóból állott, miközben a teherhordókat, a herrero csapat vezetője a szabadban szállásolta el.

Már sötét volt, a mikor Váross Laczi és társa visszavonultak kunyhójukba, a nélkül, hogy fogalmuk lett volna róla, hogy mit szándékozik velük tenni a damara főnök, a ki csupán néhány szót váltott alattvalóival, azután egyet fordult a sarkán és távozott. Mpva ugyan oda figyelt akkor, de egy kukkot sem értett a beszédből.

Másnap reggel a főnök magához hívatta a fiatal tudósokat és busmán tájszóláson azt kérdezte tőlök, hogy mi keresni valójuk van az ő országában, és nem-e talán rabszolga-kereskedők?

Midőn Mpva megmagyarázta neki, hogy a fehér emberek nagy tudósok és orvosok, a kik itt gyógyfűveket és egyéb hasonló dolgot keresnek, hogy azokból orvosszereket és varázsitalkat készítsenek, az arcza kissé földerült. Fölkelt a trónus gyanánt szolgáló fatuskóról, azután odaintett a két európainak meg a kaffernek, hogy kövessék, mire elvezette őket a nagy kunyhó egyik sötét helyiségébe. Midőn a szemük kissé megszokta a félhomályt, azon vették magukat észre, hogy egy gyékénynyel terített deszkaágyon, pokróczba burkolt fiatal ember fekszik elterülve.

— Mondd meg a gazdáidnak, hogy idősebbik fiam már néhány nap óta betegen fekszik, — jegyezte meg ekkor Mpvának a főnök. — Azt akarom, hogy az orvosságukkal minél hamarább meggyógyítsák!

Vámosss és Wartberg mindjárt tisztában voltak vele, hogy a fiatal négernek szokatlan heves láza van, de mivelhogy a sötét helyiségben nem vizsgálhatták meg jobban, meghagyták a kaffernek, mondaná meg a főnöknek, hogy szállíttassa a fiát valami világosabb s még inkább szellősebb helyre. Mikor a fiatal tudósok a főnök beteg fiát még egyszer megvizsgálták, mindjárt észrevették, hogy veszedelmes himlőben fekszik, a mely betegség itt-ott járványosan szokott kiütni a néger törzsek között.

Vámosss László, a ki valamikor orvosnövendék volt, odahozatta szolgálójával kis gyógyszerárát, a mit még Fokvárosban állított össze, hogy tervezett utazásuk alatt hasznát vehessék, és egy jókora kinin adagot vétetett be a beteggel. Kevéssel utóbb egy pohár theát itatott meg vele. Mire a gyajuból szőtt tulajdon pokróczába burkolta a beteget s meghagyta neki, hogy nyugodtan pihenjen s tovább feküdjék az ágyában.

— A fiad veszedelmes nyavalyában sinylődik, főnök, — tolmácsolta Mpva a volt orvosnövendék szavait. — Azt még ma nem mondhatom meg, vajjon biztosan meggyógyítom-e, de azért nyugodt lehetsz, mert mindent elkövetek, hogy megmentsem.

— Azt hallottam a cselédedtől, hogy nagy varázsló vagy, — felelte a néger főnök és fenyegető pillantást vetett Vámosssra, — tehát a te akaratodtól függ, hogy a gonosz nyavalyát kiűzzed belőle. Azt akarom, hogy a fiamból egészséges embert csinálj! Megértetted?

— Nekem úgy tetszik, hogy ez a vad ficzko bizonyosan a másvilágra küld bennünket, ha nem sikerül a fiát meggyógyítanunk, — mondotta a német tudós, a mint társával visszatért a kunyhóba, a hol a szuaheli néger épp a reggeli-jüket főzte. A hozzávalót egy néger leány hozta nekik. Egy fazékban friss tejet és egy fatálban kukoricza lisztet.

— Nekem is úgy rémlik, — válaszolta Vámosss Laczi és keserű mosoly rezgett az ajakán.

— Csak cserben ne hagyja a tudománya, — jegyezte meg a német tudós mosolyogva.

— Remélem, hogy meggyógyítom, — vélekedett Vámosss

Laczi. — Szerencse, hogy a fiatal embernek ritka erős a testalkata. Ha majd megszűnik a láza s a himlő teljes erővel kitör, igen valószínű, hogy megmentem a bőrét. A sötét és nyirkos oduban két nap alatt elpusztult volna a szegény ördög.

— Maradjon csak mindig nála, kedves barátom, — jegyezte meg Wartberg Gyula, — nehogy valami vigyázatlanságot elkövessen, a mi végzetessé válhatnék ő rá nézve. El ne feledje, hogy az ő felgyógyulásától függ az életünk. Én meg addig megyek és rendbe szedem a gyűjteményeimet.

Két hét múlva tetemes javulás állott be a fiatal néger állapotában, a mi különösen Váross Laczi rendkívüli gondoskodásának volt köszönhető. Mikor a fiatal néger legelőször fölkelte az ágyból s néhány óráig kint üldögélt a kunyhó előtt, egy fatuskón, öröm terült a damara főnök arczára és nyájasan mosolygott a fehér »varázslóra«. A szegény fiú annyira megfogyott s oly gyöngé lett hosszú betegsége alatt, hogy még mindig szüksége volt a fiatal magyar tudós ápoló kezére.

Egy nap Mpva azt kérdezte a főnöktől, vajjon a gazdája a kisérétével elmehet-e már a dolgára.

— Ha majd a fiam ismét szaladgálni és ugrándozni tud! — volt a főnök rövid válasza.

— Vigye el az ördög a vén gazembert! — kiáltott föl mérgesen Laczi, midőn a szolgálja megmondotta neki, hogy mit szolt az imént a damara főnök.

— No, mi csakugyan megjártuk! — vágott közbe Wartberg csufondáros hangon

— Hiszen ez boszant engemet is, — viszonzá bőszült hangon a magyar tudós. — Hetek is eltelhetnek, a mig a fekete kölyök teljesen fölépül. Nekem az a véleményem, hogy szedjük össze a sátorfánkat, azután, illa berek nádak erek, szökjünk meg egy észrevétlen pillanatban. Két nap alatt kényelmesen ott lehetünk a szomszédos Windhoek nevű misszió-állomáson.

— Önnek, úgy látszik, nem jut az eszébe, kedves barátom, — felelte Wartberg, — hogy összes podgyászunkat s gyűjteményeinket itt kellene hagynunk, mert a busmán emberek,

a mint jól emlékszik, mindjárt másnap kereket oldottak. Továbbá a főnök meg az emberei csakhamar utólérhetnének bennünket, mert a hegyek között bizonyosan jobban ismerik az utat nálunknál.

— Hát eszerint mi tevők legyünk? — kérdezte türelmetlenkedve Vámos Laczi.

— Mondjon le a szándékáról és hizlalja csak tovább a fekete kamaszt, hogy mentől hamarább megizmosodjék és cigánykereket vethessen az atyja előtt. Máskülönben egy tapodtat sem mozdulhatunk innen.

Vége, ismét két hét eltelte után, kinyilatkoztatta a főnök, hogy vendégei tovább folytathatják utjokat Windhoek felé. Nagy örömeben, hogy legkedvesebb fia teljesen fölépült, azzal hálálta meg a fehér »varázslók« szivességét, hogy két szép párduczbőrt ajándékozott nekik, kárpótlásul a fia részére ott-hagyott pokróczért. Azután ellátta őket nagymennyiségű szárított antilophússal és kukoriczaliszttal, azonkívül valami tizenkét teherhordót bocsátott a rendelkezésükre, s ezeknek szigorúan megparancsolta, hogy a fehérek podgyászát a szomszéd misszió állomásra szállítsák.

— Még sem hittem volna, hogy olyan becsületes az öreg! — jegyezte meg tréfásan Wartberg, mikor a fiatal emberek hátat fordítottak a néger falunak.

— Könnyű most nevetni! — viszonzá mosolyogva Vámos Laczi. — De aznap este, mikor a »méhkasban« töltöttük az éjszakát, reggelig be sem húnytam a szememet. Örökké a bogaraimon járt az eszem, attól tartottam, hogy még megtalálják enni őket az öreg néger puczér alattvalói.

— Én meg attól tartottam, hogy inkább bennünket esznek meg. Emlékszik-e, hogy milyen sóvár szemmel nézett bennünket a kunyhónk előtt őrtálló néger? — kérdezte a német tudós. — Remegve gondoltam rá, hátha egyszer csak reánk tör és egyszerűen felnyársal a hosszú dárdájával, akárcsak a gombostűre szúrt bogarat.

— Én csak annak örülök, hogy megmentettük a bogarainkat, — vágott közbe Laczi.

— Én meg annak örülök, hogy a bőrünket mentették meg. — felelte kaczagva a német.

— Hiszen nem olyan veszedelmes emberek ezek a damarák, — jegyezte meg Vámos László.

— Ne lett volna csak beteg a néger kölyök, fogadni mernék, hogy úgy jártunk volna, mint a bogaraink, — válaszolta a német tudós. — Tudom, hogy nem tartottak volna fogva valami hat hétig bennünket, hanem még aznap este végeztek volna velünk.

A fiatal emberek vidám hangulatban, tréfálózva folytatták utjokat, midőn egyszer csak azon vették magukat észre, hogy egy folyó partjához jutottak. Ez a Czethal-öbölbe szakadó Knisip folyó volt, a hol egy darabig megpihentek, aztán ismét útnak indultak. Másod napra végre megérkeztek a Windhoek nevű angol misszióállomásra, a mely 1623 méternyi magasságban fekszik a tenger színe fölött.

A misszionáriusok örömmel fogadták a fiatal embereket, dúsán megvendégelték őket s vagy tizenkét teherhordó négert bocsátottak a rendelkezésükre. A misszionáriusok tanácsára a fiatal tudósok a herrerok hegyes fensíkja felé tartottak s ennek nyugati részén fekvő Okombahe nevű helységig jutottak, a hol megint egy misszióállomásra bukkantak. Innen aztán a nyugati hegyláncz hosszában, északnyugati irányban, Hoarusib folyóig akartak jutni, hogy végre pihenőt tartsanak a Mossamedes nevű portugál gyarmaton.

Január végén Vámos Laczi és Wartberg Gyula a Mossamedes tenger partján fekvő Kinibunga városkába érkeztek. A mióta a damara főnök fogságából megszabadultak, több mint ezer kilométernyi utat tettek meg a fiatal tudósok. Azonban a nélkülözésekkel és veszedelmekkel teljes négy havi utazás nehéz fáradalmait dúsán kárpótolták a rengeteg sok bogár és növény, a miket útközben szedtek össze. A ritka szép és gazdag gyűjteménynek örültek ők leginkább, mert voltak köztük olyan példányok is, a miket nem igen látott még a természetbuvár kutató szeme.

Kinibunga nem fekszik közvetlenül a tengerparton, hanem ettől valami húsz kilométernyi távolságban, egy magas

hegynek az oldalán. Ennek tulajdonítandó, hogy a fiatal emberek nem mentek le mindjárt a tengerpartra, a hol igen nagy volt a hőség, hanem fent maradtak a magas hegyoldalon, addig a míg ki nem pihenik az út fáradsalmait. Itt pedig az időt arra használták fel, hogy gyűjteményeiket rendezzék és erős ládádba csomagolják, a miket aztán, a vendéglősük közvetítése folytán, egy hajóskapitánynak átadtak, hogy San Paolo de Loacedoba, Angola nevű nagy portugál gyarmat fővárosába, szállítsa. Itt pedig adja föl a Liszabonba induló póstagözörsre, ahonnan a ládákat egyenest Hamburgba szállítják.

— Tudom, hogy nagyot bámulnak otthon, ha meglátják a fényes gyűjteményt! — szólalt meg Laczi, a mint egy nagy skatulyát fölnyitva, ékes színű pillangók ötlöttek a szemébe. — Ezek többet érnek Kimberley összes gyémántjainál, nem adnám őket a világ minden kincséért. Ez valamennyi ismeretlen fajta. Mihelyst haza megyek, rögtön könyvet írok rólok.

Vámoss Laczi boldognak érezte magát, valahányszor gazdag gyűjteménye jutott az eszébe, és nem egyszer emlegette német barátjának, hogy jobban örül neki, mint a Kimberleyben talált gyémántoknak.

Ugyanazon év június havában Vámoss László és Wartberg Gyula, nem messze a Tioge vagy Tonka folyó torkolatától, a Ngami tó partján ütötték fel tanyájukat. A bamangvatok rengeteg nagy birodalmát utazták keresztül, a mely nyugaton és északon a portugál gyarmatok között, s délen a matabelek országának határáig terjed. Az egész utazásuk alatt még egy hajszáluk sem görbült meg és szabadon jártak, keltek a benszülöttek között. Mert a bamangvatok törzsei, épp úgy mint a matabelek, bizonyos fokán állanak a műveltségnek, a mi magát Livingstonet is meglepte, a mikor ez 1849-ben az országot átutazta és ugyanakkor a Ngami tavat fölfedezte. A későbbi afrikai utazók: St.-Vincent Erskine, Baines (1862) és végül Farini (1885) szintén nem győztek eléggé csodálkozni eme kaffer nép műveltségén. Különösen pedig feltűntek nekik a Bamangvato birodalom nyugati felében lakó törzsek, a kik

a Dél-Afrikában hirhedtté vált Umzila főnököt közös fejedelmüknek megválasztották.

A fiatal tudósokat különösen meglepte, hogy a hosszú út alatt számos falura bukkantak és a környékükön levő nagy kukoricza-, köles-, és czukornádföldek arról tanuskodtak, hogy a lakosaik szorgalmasan űzik a földművelést. Teherhordókat is könnyen kaphattak, valahányszor a régieket, a szerződéses idejük letelte után, hazabocsátották.

A mint az utazók egy nap a Tioga folyó torkolatánál, valami sűrű erdő szélén letelepedtek, csodálkozva vették észre, hogy teherhordók a podgyászuk körül sövényt csináltak tövises bozótból. Laczi oda küldötte hozzájuk Mpvát és megkérdeztette tőlük, hogy mire való az a sövény. A teherhordók azt felelték, hogy igen sok az oroszlán azon a vidéken s azzal a sövény-nyel védekeznek az oroszlán ellen.

— Magam is olvastam róla a St.-Vincent Erskine könyvében, — vágott közbe a német tudós, — s már csodálkoztam is rajta, hogy még eddig nem akadtunk oroszlánra a Tioge folyó mentén.

— Hiszen ez pompás dolog volna! — kiáltotta lelkesülten Vámos Laczi. — Igazán nagyon megörülnék neki, hogyha ezzel a szép állattal találkoznánk. Bizonyosan sokkal érdekesebb lehet itt a vadonban, mint az állatkert szűk ketreczében.

— De én nem igen örülnék neki! — jegyezte meg a német tudós. — Mindig veszedelmes dolog, hogyha az ember ezzel a vérengző fenevaddal találkozik. Nem valami biztos védekezés lehet ez a sövény, különösen, hogyha a húsunkra meg a vérünkre fáj ő kelmének a foga.

— Hát nem vagyunk mi elég bátor legények! — kiáltott fel Vámos Laczi. — Aztán meg mire való a mi kitűnő fegyverünk? Voltam én már olyan veszedelmes helyzetben, hogy most már bátran szembeszállok az oroszlánal is.

— Én még nem igen kívánok a mulatságból, — viszonzá a német tudós, a ki, ugy látszik, nem tudta megérteni a magyar fiú felbuzdulását. Azután még hozzátette: — Azt jól tudom, hogy önök, magyarok, bátran szembeszállnak minden

veszedelemmel, most ez egyszer azonban hagyjunk békét az oroszlánnak és gyerünk enni, mert nagyon megéheztem.

Vacsora után az egész társaság a sövénynyel bekerített helyre vonult vissza. A négerek nagy tüzet raktak és aztán mindannyian lepihentek. Előbb azonban pokrócczal betakarták magukat, nehogy az éjszakai sűrű harmat megártson nekik. A tűz körül, egymást felváltva, őrt állottak a teherhordók, nehogy az esetleg elaludjék, mert szerintök az oroszlán nem igen mer a tűzhöz közeledni.

Alig aludhattak vagy két órát, midőn egyszer csak mennydörgéshez hasonló, szörnyű ordítás riasztotta fel őket. Alig egy pillanat műve, s az egész társaság talpon volt, mire ki-ki a mellette heverő fegyverét felkapta.

Épp akkor kelt föl a hold és nappali világosságot árasztott a vidékre. Az oroszlánnak azonban se híre, se hamva, bár a szörnyű ordítás egyre ijesztebben hallatszott, de nem sokára ez is megszűnt.

Kisvártatva ismét szörnyű ordítás ütötte meg a fülüket s utána mindjárt különös zaj hallatszott, a mely a nem messze levő folyó partján támadt.

A két fiatal ember ekkor futó pillantást vetett a folyó irányába és egyszer csak megdöbbenve vették észre, hogy egy sötét sörényű, hatalmas oroszlán a parti bozótból hirtelen ugrással egy antilopra vetette magát, a mely bizonyosan a folyó vizében akarta a szomjúságát lecsillapítani. A következő pillanatban az oroszlán fogta áldozatát és a folyó partját borító magas fűben tovairamodott.

— Micsoda pompás állat! — kiáltott fel örömsugárzó arczczal Vámos Laczi.

Az oroszlán bizonyosan meghallotta a fiatal ember hangos szavát, mert ugyanabban a pillanatban hirtelen elejtette áldozatát, felkapta hatalmas fejét és zöldes fényben villogó szemét a mintegy húsz méternyi távolságban levő tűzre meresztette.

Az állat alkalmasint megérezte, hogy ember van a közelben, mert amint felkapta fejét, tompa morgásba tört, a farkát kiegyenesítette, mire egy lépéssel meghátrálva, mereven állott a négy lábán.

— Dobjatok néhány ágat a tűzre! — kiáltotta Mpva a teherhordóknak, alig hallható hangon.

De alighogy ezt Mpva kiejtette, az oroszlán szörnyen elordította magát és hirtelen ugrással a sövény előtt termett.

Vámoss Laczi és Wartberg ugyanabban a pillanatban elsütötték fegyverüket és mivelhogy az állat épp előttük állapodott meg, a golyók a koponyáját találták, de a sűrű sövény felfogta erejüket.

Ekkor az állat ismét szörnyű ordításba tört ki, egy pillanatig lekuporodott és átugorva a sövényt, a gyöngén pislogó tűz előtt termett.

A veszedelmes fenevad hirtelen megjelenése, szörnyű rémületet keltett a benszülött teherhordókban. Egyszer csak hangosan felordítottak és eszeveszetten rohantak a sövény hátsó oldalához, nagy gyorsan átugorták és hirtelen iramodással futottak az erdőbe.

Wartberg, a ki halásápadtan állt a felbőszült fenevad előtt, a mint észrevette a menekülő benszülötteket, maga is követni akarta példájukat, mire hirtelen hátrafordult és azon volt, hogy futásra vegye a dolgot. De ugyanabban a perczen az állat egyszerre csak fölemelkedett és az egyik mellső lábával hatalmas csapást mért a német tudós jobb karjára, kiütötte a kezéből fegyverét és karmait mélyen belevágta a jobbczombjába, mire a sérült eltántorodott és szörnyű sikoltással a földre rogyott.

A szuaheli, Vámoss Laczi és Mpva ezalatt nem veszítették el bátorságukat. A szuaheli egy égő ágat kapott föl hirtelen s olyan hatalmas csapást mért az oroszlán fejére, a mely abban a pillanatban a földön elterült Wartbergre rohant, hogy az állat, a szemét ellepő szikráktól elkápráztatva, egyszer csak oldalt fordult és szörnyen felordított.

Ugyanabban a pillanatban Laczi a második golyóját is az oroszlánra lőtte, de ekkor már szerencsésebb volt. A golyó a lapoczkán át az állat szívébe hatolt. A halálosan sérült oroszlán hirtelen elhanyatlott és szörnyen ordítózva végig hentergett a földön. És a mikor Mpva forgópisztolyából még

egy golyót röpitett az állat balszemébe, ez élettelenül nyúlt el a földön.

A szuaheli nagy gyorsan néhány száraz ágat vetett a tűzre, a mely csakhamar újra fellobbant, felkapta sérült gazdáját és a pokróczára fektette. Vámos Laczi rögtön lehúzta a tudós ruháját és megvizsgálta sebeit. Az oroszán ujjnyi hosszú karmai csaknem a csontig felszakították a kar és a czomb húsát, még pedig valami tíz centiméternyi hosszúságban, a minek következtében Wartberg igen sok vért veszített.

Nem hiába félt annyira Wartberg az oroszántól, ugyancsak ellátta őt. A német tudós amúgy sem volt valami kemény gyerek; Vámos csodálkozott is rajta, hogyan vállalkozott ilyen veszedelmes útra. De a természettudományokért való rajongás olyan hatalmas volt benne, hogy legyőzött minden akadályt és nehézséget. Most az egyszer azonban szörnyen megijedt a fiatal tudós. Mikor az oroszán a testébe vágta éles karmait, mindjárt leszámolt az életével. Gondolta, hogy vége van.

— Katonadolog, kedves barátom! — szólalt meg tréfásan a magyar fiu, a kinek akkor Redstone, a kimberleyi főbiró haramiái jutottak az eszébe. Bezzeg akkor valamivel rosszabbul járt ő, mint Wartberg barátja. Neki a tüdejét lőtték át, a mi nagyon könnyen a halálát okozhatta volna.

Wartberg, a mint kissé magához tért, ijedt szemmel nézett magyar társára.

— Nem olyan veszedelmes a dolog, czimbora, — vigasztalta ismét a volt orvosnövendék a sérültet. — A sebet jól kimosom brandyvel, a mi persze önnek igen nagy fájdalmat okoz majd eleinte, azután karbolos vattát teszek rá, hogy a vérmérgezésnek mentől hamarabb elejét vegyem. Még van elég a táskámban.

Wartberg, a ki még mindig nem tudta, hogy minő eredménynyel végződött a veszedelmes kaland, remegve kérdezte Vámos Laczitól:

— Elpusztúlt a fenevad?

— Persze, hogy elpusztult! — felelte vidáman a magyar fiú. — A szuaheli lélekjelenlétének köszönheti legelőször is az ön életét. Mert ha a fekete legény nem vágja fejen egy égő ággal

az oroszlánt és nem lepi el mind a két szemét a szikra, a midőn épp önre akarta magát vetni és szétmarczangolni, nem jutott volna rá elegendő idő, hogy leterítsem.

— Nem halok meg? — kérdezte ekkor Wartberg, félig komoly, félig tréfás hangon.

— Sohse halunk meg! — válaszolta Vámos Laczi pajzán hangon, mire nagy gyorsan kapta a konyakos üveget, teletöltött egy poharat és barátja felé nyujtotta.

— Ma nem, de ki biztosít bennünket a holnapi napról, — vágott közbe Wartberg.

— Igyék egyet erre az ijedségre! — mondotta Laczi, a mint a konyakos poharat átnyujtotta barátjának. — Amúgy is szüksége van rá. Sok vért veszített, különösen a jobb czombján ejtett sebből. Most pedig nyugodjék békében, holnap aztán elhatározzuk, hogy mi tevők legyünk.

Ekközben Mpvva a szomszéd erdőbe ment és hangosan kiáltozva, a teherhordókat iparkodott összegyűjteni, a kik a váltságos pillanatban megugrottak és az erdőben elszéledve, nagy gyorsan a fákra menekültek. A gyáva feketék csakhamar visszakérültek, s mintha mi sem történt volna, leheveredtek a pokróczukra és tovább akartak aludni. Mpvva azonban rögtön fölverte őket, mert az elrongált sövényt kellett rendbeszedni, nehogy újra meglepje őket a veszedelmes vendég valamelyik társa. A mi könnyen megeshetett volna, mert a szomszéd folyó, úgy látszik, az antilópok itatóhelye volt.

Az éjszakát azonban nem zavarta meg semmi. Másnap reggel Laczi azon vette magát észre, hogy barátján, a ki amúgy sem volt valami kemény legény, a sebláz tünetei mutatkoztak. A mi persze sehogysem tetszett a fiatal tudósnak, mert egyelőre abban kellett volna hagyni a tovább utazást. Ekkor megbeszélte a dolgot a szuahelivel és Mpvvával, a kik közül az első nagyon megtetszett neki, különösen az ő leleményes volta miatt, és kijelentette nekik, hogy lehetetlen a sérülttel az utat tovább folytatni, mielőtt teljesen meg nem szűnik a láza. A mi pedig egy hétig is eltarthat.

— Még akkor sem mehetünk, ha a hátunkon viszzsük, — folytatta Laczi, — mert a lázas betegnek az is megárt. Okvetet-

lentül itt kell maradnunk ezen a helyen, a mi másrészt megint csak lehetetlen, mert számot kell vetnünk az ilyen éjszakai támadással is, a mi könnyen megeshetik akár minden nap is, hacsak messzebbre nem megyünk a folyótól. Hallod-e Mpva, kérdezd meg a legöregebb teherhordótól, vajjon nincs-e valami falu nem messze tőlünk, a tó partján? Ha nincs nagyon messze, talán oda lehetne szállítani Wartberg urat.

A bamangvato-kaffer azt felelte, hogy keletre, a Ngami tó vége felé, nagy falu fekszik, a melyben Lesulotebe bamangvato fejedelem lakik.

— Vajjon messze van-e innen? — kérdezték ekkor tőle.

A néger azt felelte, hogy egy hét alatt kényelmesen odaérhet az ember.

— Eszerint itt kell maradnunk, a fenevadakkal pedig majd csak megbirkózunk valahogyan, — válaszolta határozottan Vámass László.

— De alig hiszem, uram, — jegyezte meg a néger szolgálja, — hogy a teherhordók tovább maradnának itten, mint a meddig a szerződésük szól.

— Hát eszerint mi tevék legyünk? — kérdezte Vámass a szuahelitől, a kit nagyon okos embernek tartott.

— Én mondok valamit, — szólt a szuaheli és hamiskásan vigyorgott Laczira.

— No, — szólt Laczi mosolyogva.

— Csináljunk egy tutajt, — felelte a szuaheli és aztán elhallgatott.

— Hát mire jó az? — kérdezte Vámass László, a kinek nagyon tetszett a leleményes szuaheli.

— Rárajuk a holminkat és szépen elevezünk a tulsó partra, persze folyton a part mentén haladva. Én meg Mpva hosszú rudakkal majd csak előre toljuk a tutajt. Lehet, hogy jó pénzért sikerül majd néhány teherhordót is itt marasztalni.

— Hát tudsz-e tutajt csinálni, Ali? — kérdezte a szuahelitől Vámass László.

— Tudok bizony, uram! — felelte Ali. — Az én hazámban, Paganiban, gyakran szoktunk tutajt összetákolni, azon szállítjuk áruinkat, ha esetleg nem férnek el a kanoeban.

— Hát eszerint lássunk hozzá a munkához. Nagyon okos ember vagy, Ali. Ha szerencsésen eljutunk a tó tulsó partjára, szép ajándékot kapsz tőlem. Gazdádnak pompás ágyat csinálunk a tutajon, így nyugodtan maradhat útközben.

Mpva rábirt néhány teherhordót, hogy jó pénz mellett addig el nem távoznak, míg a tutaj teljesen el nem készül. Sőt öten arra is ráálltak, hogy elkísérik a tudósokat a tó keleti partjára.

Mindenekelőtt a négerek kis kunyhót tákoltak össze néhány sűrű lombozatu ágból, mire bevitték oda a sebesültet, nehogy ez ki legyen téve a nap forró sugarainak. Mindjárt napfelkelte után Mpva és a szuaheli lenyúzták az oroszlán bőrért. A hullát a folyóba dobták, a bőrt pedig kifeszítették, hogy annál hamarabb megszáradjon.

Reggeli után Ali és a teherhordók a Tioge torkolatához mentek, hogy közvetlenül a tó partján, alkalmas helyet keressenek a tutaj készítésére. Mire azonnal a szükséges fák kidöntéséhez fogtak.

Másnap este már készen állt a tutaj a tó partján. A tutaj közepén ágakból és rudakból kis kunyhót építettek a két tudós részére. A podgyászt a kunyhó köré rakták.

A két utolsó éjszakán is tüzet raktak a négerek, nehogy a fenevadak ismét megtámadják a sövénynyel bekerített éjjeli szálláson alvó embereket. Az állatok azonban most az egyszer nem igen mutatkoztak, bár mindakét éjszakán nem egyszer hallották az oroszlán ordítását a négerek.

Az elutazás reggelén a német tudóst nagy óvatosan a tutajra szállították. A szegény embernek még mindig heves láza volt és folyton nagy fájdalomról panaszkodott.

A mint a tutajon levő kis kunyhóba helyezték, így szólt magyar kollégájához:

— Mi történt az oroszlánnal?

— A tóba dobtuk, — felelte egyszerűen Vámost Laczi.

— Szőröstül-bőröstül? — kérdezte mosolyogva Wartberg.

— Dehogy, — felelte Laczi, — a bőrért előbb lenyúztuk és már be is csomagoltuk.

— Helyes, — jegyezte meg Wartberg, — a bőr az enyém.

Nekem adjátok, ha nem egyébért, hát fájdalomdíj fejében. Haza akarom vinni emlékül. Hadd jusson eszembe mindig a veszedelmes fenevad.

Mikor a fiatal tudósok két szolgáljukkal a tutajra szálltak, Vámos dúsán megjutalmazta azokat a teherhordókat, a kik visszamentek hazájukba. Heten voltak mindössze, a többi öt a tudósokkal tartott.

A hetedik napon az utazók tutajja a Lesulotebe bamangvato főnök faluja előtt kikötött. Wartberg akkor már jól érezte magát, a láza teljesen megszűnt, a mit a beteg a tutajon töltött nyugodt pihenésnek köszönhetett. A falu közvetlenül a Zonga folyó torkolatánál fekszik, a mely a Ngami tavat a keletre eső nagy sóstavakkal, nevezetesen a néhány száz négyszögkilométernyi területű Makarakam vagy Csuantja nevű tóval köti össze.

Lesulotebe fejedelem igen barátságosan fogadta az utazókat és mindjárt a palotájába vezette őket. Gyakran jártak már nála európaiak és fehér kereskedők a Fokföldről, és meglehetősen műveltnek mutatkozott. A fejedelem aztán egy tiszta, szellős kunyhót jelölt ki a részükre, a hol Wartberg csakhamar összeszedte magát, de azért még néhány hétig ott kellett maradnia a néger faluban, hogy teljesen fölépülve tovább folytathassa utját a mintegy hatszáz kilométernyi távolságban levő matabelek országába.

A néger fejedelem azt tanácsolta nekik, hogy a nagy sóstavak mentén haladjanak előre, mert ugyanott pompás országút vezet kelet felé a matabelek országának határáig. Utközben számos falura akadnak, a hol könnyen beszerezhetik a szükséges élelmiszereket s a teherhordókat.

A fiatal tudósok néhány ezüst pénzt ajándékoztak a néger fejedelemnek, mert ezek a négerek többre becsülik az ezüstöt az aranynál és szeptember derekán a két szolga, meg tizenkét bamangvato málhahordó kíséretében útra kerekedtek. Október végén Baba nevű faluba érkeztek, valami harmincz kilométernyire keletre a két nagy kaffer birodalom között levő határtól.

Néhány napi pihenés után az utazók a Matoppo hegyek

közé hatoltak. Ezekről nyugatra fekszik Buluvayo, a matabelek országának fővárosa. Az országnak egyik részét néhány évvel ezelőtt csatolta Rhodes Czeczil az angol koronához.

Vámos Laczi másnap reggel azonnal Rhodezia, a Rhodes Czeczil nevét viselő angol birtok, kormányzósági palotájába ment, hogy megtudja, vajjon Pataky barátja Fort-Salisburyban lakik-e még.

Laczi véghetetlenül megörült, a mikor ugyanott megtudta, hogy Pataky barátja ott lakik ugyan, hanem jelenleg Inyatiba, a Matoppo hegy északi lejtőjén nemrég megnyitott aranybányákba utazott.

Vámos László és barátja lóra ültek és a két szolga kíséretében azonnal útra kerekedtek.

— Már csakugyan ránk férne a pihenés, — szólalt meg útközben Wartberg, a ki a hosszú betegség után nagyon fáradtnak és kimerültnek érezte magát.

— Magam is azt hiszem, — felelt Vámos Laczi. — Soká úgy sem tart még az utazás. Ha az Isten is úgy akarja, nem-sokára összeszedjük a sátorfánkat és egyenest a busmánok földjére utazunk. Ott aztán felkeressük Pestér bátyámat s nála majd megpihenünk.

Egy napi utazás után a fiatal tudósok a mintegy ötven kilométernyi távolságban fekvő aranymezőkre értek. Egy bádógból való kis épületben akadtak a régi cimborára. Pataky azt sem tudta, hogy hányadán van, annyira meglepte őt Vámos Laczi váratlan megjelenése és ujjongva kiáltott fel, mikor ez a szobájába lépett.

— Ez aztán a meglepetés! — kiáltotta örömsugárzó arczzal Pataki és azt sem tudta, hogy hová legyen véghetetlen boldogságában.

— Hát én mit szóljak, kedves kurucz pajtásom? — kiáltotta ujjongva Vámos Laczi. — Még most se hiszem, hogy ébren vagyok, hanem, hogy álmodom.

És ekkor a két jó barát egymás nyakába borult, s megölelte, megcsókolta egymást, mire Vámos bemutatta Pataky-nak a német tudóst.

— Szívesen látnálak, kedves kollégáddal, egy pohár friss

sörre, vagy jó fokföldi borra, hanem hát sajnós, valami finom vendéglővel nem igen dicsekedhetünk itten. De nem is értünk még rá, hogy ilyesmiről gondoskodjunk. Pálinka azonban van itt elég, épp úgy, mint minden aranybányában.

A két utazó aztán kissé rendbeszedte magát, a két szolgát meg a lovakat egy pajtaszerű melléképületbe vezették, maguk pedig ismét betértek Pataky szobájába, a hol terített asztal várt rájuk.

Evés közben Pataky elbeszélte, hogy alig néhány nap óta van az aranybányában s mint a kormány hivatalnoka, felügyel a bányamunkásokon.

— Sok mindenféle csőcselék népség verődött itt össze, — folytatta Pataky — és igen nehezen boldogul velük az ember. Különösen nehéz a rend fentartása, bár igen jók a rendőreink, többnyire becsuána négerek.

— Hát nincsenek néger munkások a bányákban? — kérdezte Vámos Laczi. — Azt hallottam, hogy igen jóra való emberek. A transzváli bányákban nagyon meg vannak elégedve az ilyen munkásokkal.

— Egyelőre itt még kezdetleges állapotok uralkodnak, — felelte Pataky. — Nem tudjuk még, vajjon érdemes-e nagyobb összeget befektetni, mert kétes még a föld aranytartalma. Most azonban mondd el, hogy jutottál ide kedves társaddal?

Vámos Laczi lehajtott egy pohár brandyt s azután szivarra gyújtott, mire körülményesen elmondott mindent, a mi vele a Beaufort-Westből való elutazása óta történt.

— Valóban sajnálom, hogy nem tarthattam veled ezen az érdekes utazáson, — mondotta Pataky. — Nagyon szerettem volna veled menni, mert, megvallom az igazat, édes barátom, nem igen tetszik nekem itt az élet. Habár csaknem félig angol ember lett belőlem, mégis idegennek érzem magamat angol kollégáim között. Néha úgy rémlik, mintha nem volnának őszinték hozzám, maguk pedig nem bíznának bennem. Már az sem tetszett nekem, hogy a központi igazgatóságtól ide, erre a távoleső helyre, küldöttek a multkor.

— Azt hiszem, barátom, hogy ez csak olyan ideiglenes

állítás, — jegyezte meg Vámos Laczi. — Rövid idő múlva bizonyosan visszahívnak majd Buluvayoba.

— Magam is azt szeretném, — viszonzá Pataky. — Mert ezen az elhagyatott helyen soká úgy se bírnám ki. Inkább a faképnél hagyok mindent és visszatérek Európába. Mert itt a művelt ember előbb-utóbb elpusztúl.

Pataky a vendégeit másnap kivezelte az aranymezőkre, a hol Vámos ugyanazt az életet tapasztalta, mint a kimberleyi gyémántbányákban.

— Úgy látszik, hogy valami mozgalom indult meg a bensülött lakosság között, — mondotta Pataky egy este barátainak. — A munkafelügyelők azt jelentették ma délben, hogy a matabelek csaknem egytől-egyig eltűntek a bányákból és visszatértek falvaikba.

— És nem tudjátok, hogy miért? — kérdezte Laczi kíváncsian.

— Tudni nem tudjuk, hanem sejtjük, — felelte Pataky. — Lobengula király halála után, a ki egyébiránt angolbarát volt, azt hallottam, hogy Nimanda királyfi az ország előkelőbb törzsfőnökeivel összegyűlt Inyatiban s velük szövetségre lépett, hogy lerázzák országukról az angol igát. Ha ez csakugyan igaz, akkor igen nagy veszedelemben forognánk, mert itt kevés katonaság áll a rendelkezésünkre, a Rhodezia határáig vezető vasút pedig még nem épült ki, s eszerint a segítő csapatok nagyon későn érkeznének ide.

— Hasonló körülmények mellett, azt tartom, hogy legczél-szerűbb lesz, ha mentől hamarább összeszedjük sátorfánkat és egyenest Transzválba megyünk, Pestér bátyámhoz, — jegyezte meg ekkor Laczi. — Ha csakugyan lázadás törne ki a matabelek között, kénytelenek volnánk hosszabb ideig vesztegelni Buluvayoban, a minek én nem igen örülnék.

— Magam is azon a véleményen vagyok, hogy legczél-szerűbb, ha mindjárt útra kerekedtek, bár édesörömet töltöttem volna még néhány napot veled és kedves barátoddal, — mondotta Pataky.

— Gyerünk csak el minél hamarább, — vágott közbe a német tudós. Meglátszott rajta, hogy a lázadás híre kissé

nyughatatlaná tette. — Magam is szivesörömet maradtam volna itt még néhány hétig, hogy a vidék érdekes növényvilágát tanulmányozzam, de azért mégis tanácsosabbnak tartom, ha ideje korán elkotródunk innen.

Másnap reggel a fiatal tudósok elbucszúztak közös barátjuktól és egyenest Buluvayoba tértek vissza. Ott a Mossamedestől a Ngami tóig való utazásuk alatt gyűjtött anyagot ládába rakták s a postán Fokvárosba küldötték. Azután beszerezték a szükséges élelmiszereket és másnap korán reggel utnak eredtek.

A fiatal tudósok a Matoppo hegy déli lejtőjén haladtak végig és két nap mulva a Tati mellett levő aranymezőkig jutottak. Tatiból a Mochudie állomásig akartak menni s innen Transzvál határát Derde-Poortnál szándékozták átlépni. Két hét alatt remélték megtenni az ötszáz kilométernyi hosszú utat.

TIZEDIK FEJEZET.

A krügersdorpi csatatéren.

Pestér uram ebben az esztendőben egymaga ment el Pretoriába az országgyűlés üléseire. A neje hosszabb idő óta lázas betegen feküdt és midőn fölépült, annyira gyöngének és kimerültnek érezte magát, hogy nem bírta a férjét elkísérni a búr fővárosba. Persze ilyen körülmények között a lányok sem távozhattak édes anyjuktól.

Darvas Árpád arra kérte nagybátyját, hogy távolléte alatt bizza rá terjedelmes farmjának igazgatását és kezelését, s őszintén megvallotta neki, hogy a mezei munkák körül teljesített felügyelet, a legelőkön való kirándulások s a strucztenyésztéssel való foglalkozás sokkal nagyobb örömet szereztek neki, mint a henye és dologtalan életmód, a miben annyi ideig része volt neki Pretoriában. Pestér uram örömet ráállott a dologra, de egyszersmind nagyot bámult, hogy az alig huszonkét éves, vidám fiatal ember szivesebben maradt a busmánföldi, elhagyott farmon, semhogy elment volna a szép fővárosba szórakozni.

Mikor Pestér uram november vége felé busmánföldi farmjára visszatért, mindenkinek feltűnt, hogy a különben is nyugodt természetű öreg úr, nagyon izgatottnak mutatkozott. Arcza pedig, a mely mindig vidám és mosolygó volt, igen gyakran elsötétedett és szokatlan komolynak tetszett. Felesége kérdezte is tőle mindjárt, vajjon nem volt-e valami kellemetlensége, hogy a szokott időn túl Pretoriában maradt. Pestér uram erre azt felelte nejének, hogy igen fontos állami ügye-

ken vitakoztak az országgyűlésen, azért is rekesztették be olyan későn az üléseket.

— Rossz időket élünk, kedves öcsém, — mondotta másnap reggel Árpádnak, a ki szintén kíváncsi volt Pestér uram hosszab távolmaradásának az okára. — A mióta országunkban fölfedezték a sok aranybányát, rengeteg sok idegen ember, legkivált pedig angol, telepedett le országunkban. Csak magában Johannesburgban harminczötezernél több az angol bevándorlottak száma. És a míg a harminczötezer német, valamint a sok amerikai, francia és portugál, a kik néhány évvel ezelőtt a városban letelepedtek, készörömet alávetik magukat az ország törvényeinek, addig az angolok követelőleg állanak elő és egyre több reformot és kedvezményt kérnek tőlünk. Valami bizottságot is alakítottak már, hogy keresztülvigyék ravasz tervüket. Folyton nyugtalanítják a lakosságot s általános fölkelést szeretnének a kormány ellen támasztani. Ezeknek az izgatásoknak s bujtogatásoknak voltaképen az a czélja, hogy Transzvált az angol uralom alá vonják s ez által hatalmukba ejtsék az ország rengeteg aranybányáit. Ez az angol kormánynak, különösen pedig az uralomra vágyó s a csaknem mindenható Rhodes Czeczilnek sóvár kívánsága. De bizony ez sosem sikerül nekik, legalább addig, valámíg a búr fegyvert foghat kezébe. Bizonyosan megint úgy járnának az angolok, mint ezelőtt ötven évvel, mikor ugyanis a derék Krüger Pál, Joubert tábornok és Pretorius elnökünk vezetése alatt olyan alaposan elpáholtuk őket, hogy eszeveszetten futottak ki országunkból!

— Magam is azt hiszem, hogy most ez egyszer is pórul járnának az angolok, — jegyezte meg Árpád komoly arccal. — Egyrészt nem bánnám a dolgot, legalább ott lehetnék magam is a szabadságukért harczoló derék búrok között. Édes apám, a ki sok véres csatában vett részt a magyar szabadságharcz idejében, nem egyszer említette nekem, hogy nincs magasztosabb dolog, mintha az ember a haza függetlenségéért, szent szabadságáért vérzik el a csatatéren.

— Függetlenségünk régóta nagy szálda a kapzsi angolok szemében. Jól tudjuk mi ezt! Rhodes Czeczil évek hosszú

során át egyebet sem tesz, mint azon iparkodik, hogy Dél-Afrika minden országát a birtokába ejtse s maga uralkodjék felettük. Alkalmasint nagy királyságot akar alapítani a meghódított országokból s a koronáját a maga fejére szeretné tenni.

— Érdekes ember bizonyosan, különösen a mai korban, — jegyezte meg Darvas Árpád.

— Nagy róka, mint minden angol, — felelte Pestér uram.

— Eszerint ő a főczinkos? — kérdezte Árpád.

— Az, — felelte az öreg búr. — Néhány héttel ezelőtt, meglátogatott Pretoriában mérnök barátod és igen fontos dolgokat mondott el nekem, az uitlanderek vagyis a külföldiek izgatásairól Johannesburgban és az egész bányakerületben. Még aznap este közöltem a dolgot Krüger elnökkel, a ki köszönettel vette a bizalmas jelentést s egyszersmind arról biztosított, hogy neki már egyről-másról tudomása is van s meglelte a szükséges intézkedéseket, hogy éber figyelemmel kísérik az angolok fészkelődését. De mindazonáltal nem lehetetlen, hogy nyílt lázadásá fajul a dolog, különösen ha az uitlandereket kívülről is támogatják.

— Én azt hiszem, hogy ennek előbb-utóbb be kell következnie. — jegyezte meg Árpád s nyughatatlanul járt fel s alá a szobában.

— Csak rajta! — kiáltott fel Pestér uram s nemes harag lobbant föl szemében. — Mi búrok még mindig ugyanazok vagyunk, a kik 1880. évi decemberben voltunk. Legfőlebb megéssük, hogy véres fejjel kergetjük haza őket.

— Ha majd verekedésre kerül a dolog, bátyám, — mondotta villogó szemmel Árpád, — remélem, hogy akkor magaddal viszel. Szivem mélyéből szeretem minden földidet!

-- Bizonyosan, öcsém, akkor csakugyan velem jössz, — válaszolta Pestér uram. — De egyelőre ne szólj semmit a veszedelmes fészkelődésről itthon. Hiábavaló aggodalmat gerjeszteniél nénédben meg a lányokban.

December első napjain az egész család kint ült a verandán, midőn Jonny, a grikva néger egyszer csak hirtelen felszökött és örömsugárzó arczczal rohant le a lépcsőkön:

— Oh, uram! Oh, uram! — kiáltotta. — Milyen boldog Jonny, milyen nagy az öröme szegény Jonnynek.

— Mi lelt, te bolond? — rivallt rá Darvas Árpád.

— Az udvaron áll Vámos úr! — felelte a néger.

— Mi, Vámos Laczi?! — kiáltotta Árpád és hirtelen felszökött, de ugyanabban a pillanatban szétnyílt a veranda ajtaja és Vámos László tárt karokkal futott Árpád felé s megölelte, megcsókolta.

— Laczi, édes, jó pajtásom! — kiáltotta Árpád meghattottan. — Csakugyan te vagy? Ez aztán a boldogság! Ez aztán a meglepetés! — Mire rokonai felé fordulva, hozzátette: — Kedves bátyám, drága néném, ime Vámos László, valósággal ő, a ti várva várt unokaöcsétek!

— Isten hozott, kedves öcsém, — mondotta ekkor a házigazda és megindultan ölelte meg a fiatal embert. A nők is nyájasan fogadták Laczit, kezét szoritottak vele, bár a leányok szinte félve közeledtek unokatestvérükhöz, a mi sajátságos külsejének volt tulajdonítható.

Vámos Laczi csakugyan úgy tűnt föl, mint valami elvadult ember. A mióta Mossamedest elhagyta, haja és szakállja nem látott sem ollót, sem pedig borotvát. A ruhája is szörnyen kopottas és elrongyolódott volt, az arcza pedig sötétbarna lett az afrikai nap tüzes sugaraitól.

— Ha megengeditek, fölvezetem Wartberg Gyula doktor urat, az utitársamat. — mondotta Laczi, alighogy rokonaival megismerkedett. — Lent várakozik az udvaron.

Nagybátyja vele ment s a német tudóst is nyájasan fogadta. Reggelineél a fiatal természetbuvároknak körülményesen el kellett mondaniok mindazt, a mi velök útközben történt. Vámos Laczi végre arról is szólt, hogy a Matoppo hegyen levő aranymezőkön Patakyval is találkozott.

— Patakyval? — kiáltotta meglepetten Árpád. — Hogy van a kurucz?

— Pompásan, — felelte Vámos Laczi.

— Mit szólt rólam? — kérdezte Árpád nagy kíváncsian.

— Hogy szeretne már látni, — volt a felelet, azután folytatta: — Szivesörömet ott maradtunk volna még egy darabig.

A Matabele-föld belsejét is át akartuk utazni. Pataky azonban bizalmasan megsúgta nekünk, hogy Rhodeziában nyílt lázadás-tól tartanak. Nimanda törzsfőnök, Lobengula királynak a fia, valamint a matabelek többi fejedelmei voltaképen a bujtogatók.

— Hiszen akkor ez mi ránk, transzváliakra nézve fölötte fontos és kedvező hír, — jegyezte meg Pestér uram rövid gondolkodás után. — Ez komoly dolgot adna az angol uraknak. Hanem hát itt az ideje most, — folytatta Pestér bátya, midőn észrevette a neje elkomolyodott arczát, — hogy elvezesselek a szobátokba, azt akarom, hogy a hosszú lovaglás után kissé kipihenjétek magatokat. Te is velünk jöhetsz, Árpád.

— Meddig maradtok itt? — kérdezte Pestér uram Váross Laczitól másnap ebédközben.

— Ha nem leszek terhedre, hát újévig itt maradok, — válaszolta Váross Laczi. — Innen Pretoriába akarunk lóháton elmenni, azután a Witwater-lejtőn az aranymező bányaműveit nézzük meg.

— Mikor mentek haza? — kérdezte Pestér uram unoka-öcsésétől.

— Pretoriából előbb elmegyünk vasúton Lorenzo-Marquezbe és azután gőzhajón Dar-es-Salaamba, — folytatta Váross Laczi. — Addig, nem is megyünk haza, a míg be nem járjuk német Kelet-Afrikát, mivelhogy tudós barátom csak a partvidékét látta. Alighogy hazaérkezem, mindjárt hozzáfogok gyűjteményeim rendezéséhez. Azután megírom az utazásomat. Nekem ugyanis az a szándékom, hogy még néhány évig hallgatom valamelyik egyetemen a természettudományokat s aztán egyelőre mint magántanár a budapesti egyetemre szeretnék jutni.

— Nagyon örülök, hogy még itt maradtok, kedves unokafivérem, — mondotta az idősebbik leány. — Legalább itt töltheted tudós pajtásoddal a karácsonyi ünnepeket. Árpád megmutatta nekünk a múlt esztendőben, hogyan ünneplik Magyarországon a karácsonyt, a mi nekünk nagyon megtetszett.

Karácsonykor csakugyan nagy fenyőfát állítottak föl a tágas ebédlőszobában, szépen földíszítették s fényesen kivilágították. A hosszú asztal tele volt szebbnél szebb ajándékkal, a mit Pestér uram hozott Pretoriából. Ott voltak azonkívül a

lányok kézimunkái, meg a háziasszony finom süteményei. Budapestről is érkezett egy csomó ajándék, az Árpád nővéreinek kézimunkái, könyvek s miegymás.

Deczember 30-án Pestér uram családja s a vendégei ebédután kint ültek a lugasban, midőn egyszer csak valami néger futár sebes vágatással rohant az udvarra, majd hirtelen leugrott a lováról és egy telegramot nyújtott át a házigazdának. A néger a derdepoorti posta és táviróhivatal kézbesítője volt.

Pestér uramat nagyon meglepte a telegram tartalma, de csakhamar összeszedte magát és mondotta nejének:

— A rustenburgi elüljáró azt telegrafálja nekem, hogy holnap délben okvetetlenül Rustenburgban legyek. Igen fontos dologról van szó, a mi semmiesetre sem halasztható el. Tehát rögtön indulnom kell. Te meg, Árpád, ha úgy tetszik, elkísérelhetsz.

— Tán csak nincs valami baj? — kérdezte Pestérné a férjétől. — Meddig maradsz oda?

— Legfőlebb három vagy négy napig, szívem, — válaszolta a férj. — Ne tarts semmitől hiszen csak a kis kézitáskát viszem magammal.

Ekkor meghagyta a szolgának, hogy a két legjobb lovat nyergelje föl, a maga meg az unokaöcsse részére. Jonny meg a szolga szintén elővezették lovukat, ezeket is rögtön rendbeszedték. Mire Pestér uram, Árpád kíséretében visszatértek szobájukba, hogy a hosszú utra átöltözködjének. Mikor egyedül voltak, Pestér uram elmondotta unokaöcscsének, hogy őt, mint csapatvezetőt, felszólította az elüljáró, hogy minél hamarább Rustenburgba siessen, a hol a kerület búrjainak javarésze szintén meg fog jelenni. Mafekingnál felfegyverkezett angolokból álló nagy sereg gyült össze és a határt már át is lépte.

— Meg akarjuk mutatni a zsványoknak, hogy mi még mindig az 1880-as régi búrok vagyunk, öcsém! — kiáltotta Pestér uram sugárzó szemmel. — De most gyorsan öltözködjél át, vedd magadhoz puskádat, revolveredet és a vadászkést. Patronövet majd én adok neked.

Ugyanekkor lépett Vámass Laczi a szobába és Pestér uram rövid szavakkal elmondotta neki hirtelen elutazásának igazi okát.

— Kérlek, bátyám, ereszsz engem is el, hadd menjek veled, — mondotta a fiatal ember nagy buzgón. — Magyar emberrel még ugysem verekedtek meg a málészájúak!

— Édes örömet elviszlek, Laczikám, — felelte Pestér uram. — Csak attól tartok, hogy nagynénéd meg a lányok valami rosszat sejtenek, ha te is velünk jössz.

— Wartberg úgyis itt marad, hiszen ő amúgy sem birná ki a hosszú, gyors lovaglást. Én nénit majd csak megnyugtatom. Azt mondom majd neki, hogy bogarat szeretnék gyűjteni Rustenburgban, a míg a dolgaidat elintézed. Tíz percz alatt készen vagyok. Egyet azonban megengedsz, hogy tudniillik a lovaid közül egyet felnyergeltessenek, mert az enyém, a mit Buluvayoban vettem, egy fabatkát sem ér.

Alig egy fél óra mulva Pestér uram, Árpád és Laczi elbucszúztak az asszonyoktól, meg a német természettudóstól, és Jonny meg a farmer fekete szolgája kíséretében útra kerekedve sebes vágatással tértek a Rustenburgba vezető országútra.

— Ha a hegyek között leszünk, jó darabig lassú lépésben haladunk majd lovainkkal, — mondotta Pestér uram a két fiatal atyafinak. — Még valami százharmincz kilométernyi utat kell megtennünk Rustenburgig, tehát kezdetben meg kell, hogy kiméljünk a lovainkat, nehogy később felmondják a szolgálataikat. Tudjátok-e, hogy attól függ a becsületem, vajjon pontosan érkezem-e meg Rustenburgba?

— A becsületed, bátyám? — kérdezte álmélkodva Vámass Laczi.

— Bizonyosan, édes fiam, — felelte az öreg búr. — Én a rustenburgi kerület északi részének csapatvezetője vagyok, s az a kötelességem, hogy a háborus időben behívott s a kerületemhez tartozó többi búrokat a kijelölt helyen összegyűjtssem és csatába vezessem. Tehát semmi szín alatt sem szabad, hogy később érkezzem meg a kerületem székhelyére, mint az embereim.

Mikor Kampan-Poortot, a Dwar hegy szorosát maguk

mögött hagyták, félórai pihenőt tartottak a lovak, brandybe, áztatott kenyeret adtak nekik, maguk pedig előszedték kézitáskáikból az ennivalójukat és jóízűen falatoztak.

— Talán emlékszel még rá, Árpád, — mondotta Pestér uram, a mint a kis csapat az útszélen, a magasra nőtt fűben üldögélt, — a midőn visszatértem Pretoriából, azt mondtam neked, hogy a johannesburgi angolok legközelebb megpróbálják, hogy a szomszéd brit gyarmati angolok támogatásával, erőszakkal hatalmukba ejtsék a Witwaterlejtőjén elterülő gazdag aranybányáinkat. Ugy látszik, hogy most már elérkezettnek tartják az időt merész tervüknek a kivitelére.

— Katonaviselt ember vagyok, — szólalt meg ekkor Árpád, — de szinte restelem, hogy nem ismerem még Transzvál katonai szervezetét. Nem volnál-e szives, s egyetmást elmondanál nekem.

— Örömet, fiam. A délafrikai köztársasági haderőhöz az ország minden fegyverfogható embere tartozik, tizenhattól egészen hatvan éves koráig. Továbbá minden fekete, a kinek törzsfőnöke alávetette magát a kormánynak. A búrok s a polgárok mellett, két külön hadtestet alkotnak még az állami rendőrség meg a tüzérség. Mind a kettő a pretoriai hadtestparancsnoksághoz tartozik. A tüzérség hét tisztből, tizenkét altisztből, egy fegyverkovácsból és száz tüzérközlegényből áll. Továbbá hat könnyű Krupp-féle ágyuból, hat nehéz gyorstüzelőből, négy könnyű és két nehéz Maxim-féle ágyuból. A mozgósítás az elnök parancsára történik, a ki kiadja a parancsot Joubert parancsnok-tábornoknak, ez meg az ország tizenhat kerületi parancsnokának, ezek viszont kiosztják a szükséges parancsokat a huszonnégy csapatvezetőnek. No, de most már eleget pihentünk s ideje, hogy útra kerekedjünk.

Éjjel számos fölfegyverkezett búrral találkoztak útközben. Ezek is rendeleteket vittek az illető kerületi parancsnokoktól, mert a farmjok közelében nem volt táviróhivatal s így kénytelenek voltak maguk továbbítani a hadiparancsot. Reggel felé Pestérék újra pihenőt tartottak és tizenegy óra tájt megérkeztek végre Rustenburgba.

Az elüljáró, a ki egyszersmind a kerület parancsnoka

is, rögtön tudatta Pestér urrammal, hogy egy épp akkor érkezett telegram szerint, nyolczszáz főből álló angol csapat, hat Maxim-féle ágyuval, valami Jameson nevű doktor vezetése alatt Mafeking állomást elhagyta és Malmanie városig Transzváalba hatolt. A csapat egyenest Johannesburg felé vette útját, mert azt reméli, hogy az ottan letelepedett angolok erősen támogatni fogják. Pestér csapatvezető pedig rögtön gyűjtse össze az időközben megérkezett búrokat és még aznap éjjel vonuljon Krügersdorp irányába.

Nehéz és fárasztó lovaglás után Pestér uram átkelt a magas Magalia hegyen és embereivel együtt január első napjának reggelén Krügersdorpha érkezett. Itt a Potschefstroom és Pretoria kerületekből összesereglett s 1500 főből álló búr csapattal találkozott, míg egy másik csapat, mintegy 2000 emberrel, Johannesburgot és a környékét tartotta megszállva, nehogy a lázadó angolok Jameson doktor seregéhez csatlakozzanak.

Krügersdorp, azelőtt Paardekraal (Lófalú), fontos szerepet játszik a transzváli búrok szabadságharczának történetében.

Ebben a városban gyűltek össze a tekintélyesebb búrok 1880. évi december 13-án és megbeszélték, hogyan szabadítsák meg országukat az angolok gyűlölt járma alól. Krügersdorp akkor még néhány házból álló kis falu volt. Krüger Pál aznap olyan lelkesítő beszédet mondott a jelenvoltakhoz, hogy a búrokat szinte magával ragadta. Mindannyian megesküdték, hogy az utolsó csepp vérig folytatják a harczot és Krügert, Joubertet és Pretoriust nyomban megválasztották vezéreiknek. A három nagy hazafi egész éjjel a szükséges tennivalókon tanácskozott és egy hétre rá az angol helyőrségek már kivonultak Lyndenburghól, Pretoriából s az ország többi városaiból és nagy sietve takarodtak ki az országból. Néhány héttel utóbb pedig a segítségükre sietett angol hadsereggel együtt Majuba-Hill mellett teljes vereséget szenvedtek.

A Paardekraalban kötött szövetség emlékeül nevezték Krügersdorpnak a falut. Ma már Krügersdorp szép nagy város és lakosainak száma meghaladja a tizennégyezret. Azonban ennek is megvan a maga oka. Mert a hegyek nyugati lejtőjé-

nek arannyal dús talaján fekszik, a hol gombamódra támadnak az aranybányák.

Krügersdorptól nyugatra eső dombokon ütöttek tábornok újév első napján a búrok és még aznap összeütköztek az ellenség egy-egy csapatával. A mikor pedig másnap Jameson nyolczszáz jól fölvegyverkezett emberével lenn a völgyben megjelent, a kik többnyire becsuánaföldi rendőrkatonák voltak és a kiket néhány angol ezredes, őrnagy meg kapitány vezetett, valóságos golyózápor fogadta az angol betörőket.

Vége Dornkoop mellett, valami három órányira Johannesburgtól, a búrok sebes vágatással leszálltak a magaslatokról és elzárták az angolok útját. Fegyverüket jobb czombjukhoz szegezve vágattak a búrok Jameson katonái ellen és bár az angolok gyors tüzeléssel fogadták a búrokat, ezek elszántan rohantak az ellenség sorai közé. A csapat élén vágatott Pestér uram, a két oldalán meg a két magyar fiú, Darvas Árpád és Vámos László, a kik hangos hajrá! kiáltásokkal, puskagolyóval döngették az ellenséget. A búrok csakhamar kiszorították az angolokat hadállásukból és még mielőtt bealkonyodott volna, Jameson doktor kénytelen volt magát, tisztjeivel meg a megmaradt embereivel együtt, megadni, ha nem akarta, hogy ő és katonái egytől-egyig ott pusztuljanak a csatatéren. Mert bizony a búrok golyója igen ritkán téveszti el a célját.

Jamesont meg a többi foglyot, még aznap este a krügersdorpi nagypiaczra vezették, a honnan másnap Johannesburgba s innen Pretoriába, a katonai börtönökbe szállították.

Ebben az ütközetben, a mely aránylag rövidnek volt mondható, az angol betörőknek 130 halottjuk és 37 sebesültjük volt, míg a búrok vesztesége alig 3 halottból és 5 sebesültből állott.

A búrok nagyon el voltak keseredve a vakmerő betörők ellen, de azért mégis emberségesen bántak velök, alighogy vége volt az ütközetnek. A foglyoknak Mafekingtől három napon át egyhuzamban napi negyven angol mérföldnyi, tehát mindössze valami hetvenöt kilométernyi utat kellett megtenniök, és el voltak látva a szükséges élelemmel. A búrok

azonnal leszálltak lovukról és készörömost megosztották a foglyokkal táskájuknak tartalmát.

Darvas Árpád is mindjárt a sebesültekhez sietett és kezére járt az egyetlen jelenvolt orvosnak, úgy hogy ő sokkal később ment Krügersdorpbba, hogy ott nagybátyjával és unokafivérével találkozzék.

A város első szállójában nagyon vigan voltak aznap éjjel. A tekintélyesebb búrok javarésze ott gyűlt össze, hogy ki-ki jó fokföldi bor mellett áldomást igyék az angol betörők felett vívott győzelem örömére. Joubert tábornok, a transzváli haderő főparancsnoka is ott volt a jelenvoltak között. Épp akkor mondotta el Pestér uramnak, a kinek régi jó barátja volt, meg néhány jelenvolt csapatvezetőnek Krüger elnök telegramjának tartalmát. Krügerrel ugyanis tudatta az Oránsz szabadállam elnöke, hogy 1600 búr áll harczrakészen a Vaal folyó partján, hogy szükség esetén a segítségére siessen.

Ebben a pillanatban lépett a terembe Darvas Árpád és nyájasan köszöntötte nagybátyját és unokafivérét. Ekkor Pestér uram bemutatta a két fiatal embert a tábornoknak.

— Önök magyarok, uraim, legalább úgy mondotta nekem nagybátyjuk, — szólalt meg nyájasan Joubert. — Annál jobban örvendek tehát, hogy a mi szent ügyünkért készek voltok az életüket is föláldozni. Nagy örömmel hallottam, hogy az ütközetben, mindig derék nagybátyjuk oldalán harczoltak. Ön ugyebár a magyar hovédségnél szolgált? — mondotta aztán Árpád felé fordulva. — És itt szándékozik maradni az országunkban? Épp az imént hallottam Pestér bajtársamtól és régi jó barátomtól. Ennek csakugyan nagyon megörültem, mert igen nagy szükségünk van derék és intelligens fiatal emberekre. Meg vagyok róla győződve, hogy az angolok, a szörnyű kudarcz után sem mondanak le végképen aranybányáinkról. Erősen hiszem, hogy legközelebb megint betörnek az országba.

— Remélhetőleg Pali bátyánk röviden fog elbánni a hírhedt Jameson doktorral meg az ő tisztjeivel. A haditörvényszék bizonyosan halálra itéli őket, — jegyezte meg Pestér

uram, — legalább elrettentő példát ad majd ezzel angol szomszédainknak, Mi az ön véleménye, tábornok úr?

— Alig hiszem, hogy ezt megteszik, kedves barátom, — viszonzá Joubert tábornok. — Elnökünk igen jó ember, de a mellett nagyon óvatos diplomata is, bizonyosan azon lesz, hogy ne kelljen a végső eszközökhöz nyúlni. No de most már jó éjszakát kívánok az uraknak, — folytatta aztán. Nagyon fáradt vagyok s alkalmasint önök is pihenni szeretnének, de hát nem is csoda, az ilyen nehéz munka után.

Pestér uram másnap reggel azonnal megtelegrafálta a dolgot nejének, nehogy az asszonyok kétségbeessenek otthon, ha esetleg hozzájuk is eljutott a hír a krügersdorpi eseményekről. Azután fiatal rokonai kíséretében Johannesburgba lovagolt, a hol Sárosdy mérnökkel valami vendéglőben találkoztak. A mérnök elmondotta nekik, hogy az angolok bizonyosan felázadnak, ha a városban lakó németek és amerikaiak kereken ki nem jelentik, hogy a kormány pártjára állanak és a bevonuló búrokhoz csatlakoznak, azon esetben ha utczai harcra kerülne a dolog.

— Alig hiszem, hogy az angolok itt egyhamar rossz fát tennének a tűzre, — jegyezte meg Sárosdy, — mert nagyon lehangolta őket, midőn látták, hogyan szállítják az angol foglyokat Jamesonnal s az ő tisztjeivel együtt a vasúti állomásra.

Még egy hétig maradt Pestér uram az ő búrjaival Johannesburgban és Pretoriában, azután Jouberttől megjött a parancs, hogy kerületének embereit küldje az onnal haza, mert Pretoria és Potschefstroom legénysége elegendőnek mutatkozott, hogy az uitlanderek újabb fölkelését a csirájában elfojtsa. Váross Laczi, a mig Johannesburgban volt, megnézte a város szomszédságában levő aranybányákat, különösen pedig azokat a melyek Sárosdy mérnök vezetése alatt állottak.

Pestér uram aztán összeszedte sátorfáját és a fiatal emberek kíséretében visszatért Busmánföldre, a hová még a hónap közepe táján megérkezett. Néhány nappal utóbb Váross Laczi és Wartberg Gyula elbúcsúztak Pestéréktől és Preto-

riába utaztak, a honnan német Kelet-Áfrikába szándékoztak menni.

Pestér uram meg Darvas Árpád alighogy haza érkeztek, megint csak a régi kerékvágásba estek, szorgalmasan végezték napi munkájukat, el-eljártak a legelőkre, szántóföldekre s akadt annyi szabad idejük is, hogy egy-egy vadászatra is kirándulhattak. Árpád azonban úgy tűnt föl, mintha valami titkos bánat nyugtalanította, epesztette volna. Nem volt többé a régi vígkedélyű fiatal ember és gyakran szomorúnak, rosszkedvűnek tetszett.

— Bizonyosan a honvágy bánt téged, kedves öcsém? — kérdezte egy reggel Pestér bátya, a mint unokaöccsével antilop-vadászatra a pusztára kilovagolt. — Nekem úgy rémlik, mintha nem volnál többé olyan friss, mint azelőtt. Szóval nem vagy a régi. Nagynénéd is ugyanezt jegyezte meg nekem tegnap este.

— Dehogy, bátyám. Tévedsz, — válaszolta a fiatal ember zavartan, és elpirult. — Nem bánt engem a honvágy, habár mindennap édes anyámra és nővéreimre gondolok.

— Hát akkor mi a bajod, Árpád? — kérdezte csodálkozva az öreg úr. — Tán csak nem sértett meg valamelyik lányom?

— Nem, édes bátyám, nem, ha mondom. Hidd el, lelkemre mondom, — felelte Árpád s egyre zavartabbnak tűnt föl. — Sőt nyíltan bevallanám neked azt, a mi egy idő óta a lelkemet kinozza, de nem merem. Talán kinevetnél, vagy pedig háládatlan embernek tartanál.

— Csak ki azzal a vallomással, rajta hát, fiam! — kiáltotta mosolyogva Pestér uram. — Vagy megállj! Magam akarom neked megmondani, hogy mi bánt téged, a mióta Krügersdorpból visszatértünk. Sőt tegnap nagynénéd meg is magyarázta nekem, hogy miért vagy voltaképen olyan szomorú.

— Nagynéném? — kérdezte álmélkodva Árpád.

— Igen, ő, — válaszolta Pestér uram és mosolyogva nézett unokaöccsére. — Hát nem tudod, hogy az asszonyok hamar megérik az efféle dolgokat? Én persze nagyot kaczag-

tam eleinte, mikor a derék asszony sejtelveiről értesültem, de aztán nagyot csodálkoztam, hogy egy csaknem huszonhárom éves fiatal embernek, a ki mint valami kipróbált katona rontott Jameson uram tüzelő betörői közé, nincs annyi bátorsága, hogy nyiltan és őszintén megvallja nagybátyjának: »Bátyám, fülig szerelmes vagyok Aszta lányodba, add nekem feleségül, ha ugyan a lánynak nincs kifogása ellene.« Vigyázz, öcsém, ki ne essél a nyeregből, mert, a mint látom, nagyon megijedtél!

— Oh, édes, jó bátyám! — kiáltotta Árpád s a ló gyeplőit elejtván, a kezét, a mellette lovagló nagybátyja felé nyújtotta. Pestér uram meghatottan szorongatta a fiatal ember kezét. — Hát te csakugyan nem haragszol, hogy szegény ember létemre a lányodra mertem gondolni?

— Dehogy haragszom, fiam, hiszen akkor nem mondtam volna el magam a te szerelmi vallomásodat! Ne feledd, kedves Árpád, hogy én azért hivtalak ide Magyarországról, mert pótolni akartam veled szegény fiam halálával ért veszteségemet, persze abban az esetben, ha megfelelsz az ide való viszonyoknak s főleg az én tetszésemnek. Nagy örömemre szolgált, a midőn a mult év folyamán azon vettem magam észre, hogy nem csalódtam benned. Sőt nagyon megtetszettél, mert látom, hogy egészséges, derék, művelt fiatal ember vagy s különösen mert szinte rátermettél a nagybirtokossággal járó életre s dologra. Hiszen amúgy is fiannak tekintettelek volna, tehát annál kevésbé utasíthatom vissza a vőm kérését!

— Bocsáss meg, bátyám, ha most ez egyszer nem tarthatok veled, hiszen úgy sem találnék el semmit, — mondotta Árpád, és fülig elpirúlt. — Ugyebár megengeded, hogy hazamenjek.

Árpád be sem várva az öreg úr feleletét, hirtelen megsarkantyúzta a lovát s nagy iramodással vágatott haza felé, miközben Pestér uram kaczagva nézett utána.

A mint a kastély istállói elé ért, átadta Jonnynek a kantárt, maga pedig fölfutott a veranda lépcsőin s épp akkor

lépett az előszobába, midőn Aszta az első emeletre akart fölmenni.

— Édes apád megadta a beleegyezését, drága Aszta! — mondotta a fiatal ember, lihegve a gyors futás miatt. — Hát te mit szólsz hozzá? Akarsz-e kis feleségem lenni?

Hogy Aszta nem válaszolt tagadólag, mutatja a körülmény, hogy Pestér uram néhány órával utóbb, midőn az egész család az ebédnél ült, poharát fölemelve, a jegyesek egészségére koccintott.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Rablók támadása a kastély ellen.

A fiatal pár esküvőjét június hó elejére tűzték ki. Pestér uram elhatározta, hogy a kastély hátsó kertje alatt csinos kis nyaralót építtet az új házások részére. Azt kívánta, hogy a fiatalok tulajdon saját házukban, de azért mégis mellette lakjanak s együtt élhessenek a szülőkkel meg a testvérekkel.

Február közepén egy csapat kőmives és ács érkezett meg Rustenburgból s mindjárt hozzálátott a ház építéséhez. A ház tervét maga a farmer készítette s a munkások olyan serényen dolgoztak, hogy az egyszerű, de szép nyaraló már május első napjaiban teljesen készen állott, úgy hogy Pestér uram mindjárt hozzáláthatott a ház belső berendezéséhez.

A szükséges bútorok és a menyasszonyi hozomány beszerzése végett Pestér uram a feleségével meg a két ifjabbik leányával Pretoriába utazott. Magda, Pestér uram idősebbik leánya, otthon maradt, hogy anyja távollétében a házat vezesse. Árpád sem távozhatott a farmtól, mert épp akkor javában folyt az aratás, meg a többi mezei munka és Pestér uram mindent az ő felügyeletére és vezetésére bízott.

De meg aztán szükséges is volt a szomszédoktól távoleső, nagy farmon egy bátor és elszánt férfiúnak a jelenléte.

A krügersdorpi ütközet után fogva tartott Jamesont, tisztjeivel és embereivel együtt, nemsokára szabadon eresztették. Az angol betörőket erősen felfegyverkezett búr fedezettel Beksuánaföld határáig, Mafeking mellé, kísérték, s ott szélnek eresztették őket.

Ezek között a katonák között igen sok volt a kalandor

meg a közönséges, elzüllött ember. A kik azért szegődtek az angol betörő csapathoz, mert azt remélték, hogy gazdag zsákmányra tesznek szert a búrok földjén. Most azonban csalódottan és krajczár nélkül tértek vissza angol földre.

Mafeking és a többi határváros hatóságai, a mint ezeket az embereket hazabocsátották, némi pénzzel és élelmiszerekkel látták el őket és azon voltak, hogy mentől hamarább lerázzák a nyakukról.

Ezek aztán részben a Merokvang, Kava, Mankop és Ramutha nevű szomszéd aranymezőkre mentek, részben pedig, tizenkét vagy tizenöt emberből álló kisebb csapatokat alkotva, elárasztották a határszéeli búr területeket, a célból, hogy a jobbmódú búrok farmjait és a kisebb telepítéseket megtámadják és kifosztják.

Egy ilyen rablóbanda, valami O'Malson Patrik nevű ír, vezetése alatt, a ki a kimberleyi gyémántbányákban lopás miatt többször büntetve volt, a transzváli határt átlépve, egészen a Mariko folyóig hatolt és a Dwar hegység északi lejtőjén tábort ütött.

— Mi a mennykőt csinálunk mi itt a hegyek között, Patrik? — kiáltotta az egyik rabló. — Hiszen itt napokig eljárhat az ember s nem akad valami jóra való farmra. Már egy hete múlt, hogy nem kerestünk egy árva krajczárt sem. Az a néhány szarvasmarha meg birka, a mit az Alwyn-Kopjen levő farmról elhajtottunk, nem éri meg a fáradságot.

— Nagy számár vagy, Dan, — válaszolta az ír. — Légy egy kis türelemmel, majd megvállik nemsokára, hogy nem vezettelek ide hiába. Mafekingben hallottam a korcsmárosunktól, hogy a rustenburgi kerület leggazdagabb farmere valami Pestér nevű búr. Neki van a legnagyobb farmja az országban, s nemcsak, hogy legtöbb a szarvasmarhája, hanem jókora összeg készpénzt is tartogat a házában. Pestér nem valami közönséges búr, hanem finom úriember. Így mondotta nekem a korcsmáros, a ki egyébiránt szörnyen haragszik Pestér uramra. Az okát nem kérdeztem tőle, s nem is vagyok rá kíváncsi. Bennünket az úgy sem érdekel. Fődolog a pénz, a többi mellékes. Már gondoskodtam is róla, hogy megijudjam,

hol fekszik Pestér uramnak a farmja. Bob, a mi ravasz vörösünk, ma korán útrakerekedett s ha holnap reggel visszatér, majd megmondja nekünk, hogy voltaképen hol fekszik s könnyen megtámadható-e a farm.

A rablóbanda kémje másnap csakugyan visszatért és elmondotta, hogy a farm egyik felügyelőjénél jelentkezett és alkalmazást kért tőle. Azonban azzal utasították el, hogy a farm tulajdonosa elutazott, a fiatal úr pedig künn van a puszán az aratásnál és alkonyat előtt nehezen tér vissza. De hát ez sem fogadhat fel senkit a házi gazda beleegyezése nélkül.

— Távozás előtt azonban pompás ebéddel kínálta meg a felügyelő, — folytatta Bob az ő beszédét — és ekkor elég alkalmam volt rá, hogy a kastély fekvését jól megnézzem. Szerintem legcélszerűbb volna, hogy ha holnap éjjel a kastély mögött levő kerten át hatolnánk a farm belső területére. Azt hiszem, hogy a fiatal embert meg a pár néger szolgát csakhamar ártalmatlanokká teszszük.

— Persze, el is megyünk ma éjjel! Derék fiú vagy, Bob, majd megkapod a jutalmadat, — válaszolta a rablóvezér. — Legalább megboszulom magamat ezeken a kutya búrokon, hogy olyan rútul bántak velünk Johannesburg előtt. Kell-e nagyobb gyalázat, ha az embertől elszedik a fegyverét és börtönbe vetik, akárcsak az útonállót?

A rablóvezér úgy beszélt, mintha csakugyan becsületes ember lett volna. Pedig ő sem volt jobb az útonállónál.

— Hallod-e, Bob! — kérdezte ismét az ír. — Mitől véres a fejed, meg a kezed?

— Mitől? — viszonzá a jómadár. — El se mondtam még. Most jút eszembe. Valami kétszáz lépésnyire lehettem a Pestérék farmjától, midőn egyszer csak egy hatalmas struczmadár bukkant elő az útszéli kukoricásföldről és egyenest felém tart. Nem volt nálam sem bot, sem fegyver. A puskámat egy gödörbe rejtettem mikor a farmhoz mentem, és hogy visszatértem, sehogysem tudtam ráakadni. Hát mikor a hórihorgas, nagy madarat megpillantottam, rögtön futásra vettem a dolgot. Egy darabig csak győztem, de aztán már annyira kimerültem, hogy

meg kellett állapodnom és gondoltam, hogy kicsit kipihenem magamat.

— Hát a strucz hová lett? — kérdezte kaczagva a rablóvezér.

— A strucz? Hát minek futottam volna, ha nem futott volna a gonosz madár is? Olyan eszeveszetten rohant utánam, akárcsak a szélvész. Néha akkorákat ugrott, hogy azt hittem, mindjárt kificzamodik a lába.

— És utólért? — kérdezte czufondáros hangon az egyik rabló.

— Azért véres a fejem, meg a kezem! — válaszolta boszusan Bob.

— Alkalmasint leütötted? — vágott közbe az ír, és újra kaczagott.

— Azaz, hogy ő ütött le engem, — felelte Bob.

Erre mindannyian hangos kacagásba törtek ki és gúnyos pillantásokat vetettek a ké mre.

— Könnyű nektek itt nevetni, — mondotta mérgesen Bob. — De csak lettetek volna ott, s hozzá még fegyver nélkül, tudom, hogy elhült volna bennetek a vér. Hanem hát én nem vesztettem ám el a bátorságomat. Elszántan szöktem föl a helyemről, neki rohantam a madárnak és agyba-főbe vertem az öklömmel. Azonban a strucz, mintha megveszett volna, nem akart meghátrálni. Nekem dőlt s akkorát rugott rajtam, hogy menten hanyatt vágódtam a földön. Ekkor hirtelen rám ugrott és a csőrével verdeste a fejemet. Már azt hittem, hogy végem lesz, mikor egyszer csak ott terem egy kaffer és megszabadít a dühöngő állattól.

— Hát a struczmadárral mi lett? — vágott közbe az ír.

— Hogy mi lett a struczmadárral? Majd megmondja neked ma éjjel a kaffer. Mert a strucz is, a kaffer is a Pestér uram farmjából valók.

Másnap reggel Darvas Árpád épp a reggelinél ült unokanővérevel, midőn expressz levél érkezett a derdepoorti polgármestertől. A levélben arról értesítette őt a polgármester, hogy a Mariko folyó és a határ között levő területen rablóbandák garázdálkodnak és máris több farmot megtámadtak és

kifosztottak. A rablók a Jameson szétvert seregének embereiből kerültek ki. A polgármester valamennyi busmánföldi farmert értesítette a dologról, hogy még idejekorán megtegyék a kellő óvintézkedéseket.

— Úgy látszik, hogy valami kellemetlen hirt kaptál, Árpád? — kérdezte Magda, midőn azon vette magát észre, hogy Árpád arca hirtelen elkomolyodott.

— Okos és bátor leánynak ismerlek téged, kedves Magda, — viszonzá Árpád, s épp ezért legczélszerűbbnek tartom, ha nem titkolok el előtted semmit. Olvasd el, kérlek, ezt a levelet. Derde-Poortból küldi nekem a polgármester.

A leány még el sem olvasta a levelet, mikor egy felügyelő lépett a verandára és Árpádhoz közeledve, azt jelentette neki, hogy az előtte való nap egy férfi, a kit angolnak nézett, valami alkalmazást keresett a farmon.

— Azt mondtam neki, a ki egyébiránt nagyon gyanusnak tünt föl nekem, — folytatta a felügyelő, — hogy a házigazda elutazott, a fiatal úr pedig nehezen fogadja fel. Ebédrel is megkináltam és evés után egy darabig még itt ólálkodott az udvaron, majd a kertbe ment, s innen aztán a hegyek felé távozott. Ismétlem, hogy az ember mindjárt gyanusnak rémlett nekem, már csak azért is, mert az angol bizonyosan nem keres alkalmazást a hollandi búrnál!

— Magam is azt hiszem, — jegyezte meg Árpád. — A betyár bizonyosan kém volt, s azért jött ide, hogy kipuhatolja, hogyan és mikor támadhatja meg farmunkat czinkostársaival. Épp most értesített engem a derdepoorti polgármester, hogy csőcselékből összeverődött rablóbandák garázdálkodnak a kerületünkben s hogy már néhány farmot meg is támadtak, és hol kifosztottak, hol pedig felgyújtottak. Nagyon örvendek, hogy olyan korán állított be hozzám, Jansen, legalább mindjárt megmondhatom, mit szándékozom tenni, hogy illő fogadtatásban részesítsem a gazembereket. Mit szólsz, Magda, ehhez a váratlan látogatáshoz? — kérdezte aztán unokanővérehez fordulva, a ki épp akkor fejezte be a levél olvasását.

— Mindenekelőtt hálával tartozom a derék polgármesternek, hogy a fenyegető veszedelemről idejekorán értesített

bennünket, — viszonzá a fiatal leány. — Azt hiszem, elegendő időnk van rá, hogy megtegyük a szükséges intézkedéseket a rablócsőcselék fogadtatására. Te, mint volt katona, remélem értesz hozzá, hogyan kell házunkat várrá átalakítani. Az ostromnál magam is ott leszek, — tette hozzá villogó szemmel a leány.

— Hallottad-e az eгри nőknek a hírét, Magda? — kérdezte Árpád szinte átszellemült arczzal, a mint futó pillantást vetett a bátor leányra.

— Hogyne hallottam volna! Hiszen úgy tudom, hogy nagyanyám is eгри leány volt. Az is lehet, hogy valamelyik őse részt vett a szorongatott város védelmében. Ki tudja, hogy hány törököt küldött a másvilágra.

— Valóban derék leány vagy, Magda! — kiáltott fel Árpád és meghatottan szorította meg unokanővérének a kezét. — Igazán örvendek, hogy nem rettent vissza a nagy veszedelem s bátran nézel majd az ellenség szemébe. Én azonban, mint várparancsnok, szigorúan meghagyom neked, hogy ne tedd ki magad vakmerően az ellenség golyóinak.

— A mint jónak látja, parancsnok úr! — A fiatal leány e szavak után, nevetve távozott a verandáról.

— Ültessen lóra azonnal három néger szolgát, Jansen, — mondotta Árpád az öreg főfelügyelőnek, — és adassa ki a parancsot a pusztán levő valamennyi felügyelőnek, hogy legkésőbb délután négy órakor itt legyenek a farmon, s hozzanak magukkal valami tizenkét pásztor is. Ezek többnyire zuluk és derék, bátor fiuk, a kik pompásan értenek a puska meg a forgópisztoly kezeléséhez. Egy óra mulva ön is itt legyen, és akkor aztán megmondom, hogyan hozzuk rendbe a házat, hogy képes legyen megállni az ostromot. Én meg addig megyek és megbeszélem a szükséges teendőket a kőmivesekkel s az ácsokkal.

Kevéssel napszállta előtt megtették a szükséges előkészületeket a farm valamennyi épületének a védelmére. A veranda előtt mind a két oldalon elszedték a lépcsőket, úgy hogy a kastélyhoz nem lehetett hozzáférni, mivelhogy az ajtók valami két méternyi magasságban állottak a talajtól. A veranda üveg-

falait matrácokkal és gyapjuval töltött zsákokkal bélelték ki, az ablakokat erős, vastag deszkákkal zárták el és a két oldalajtót úgy eltorlaszolták, hogy csupán csak egy ember bujhatott át rajtuk.

A kastély védelmére Árpád nyolcz felügyelőt és őt zulu pásztorot rendelt ki, míg a kert hátsó részén épülőfélben levő nyaralót valami tizenkét kőmives meg ács és néhány néger tartották megszállva. Mindenik mesterembernek megvolt a maga puskája és Árpád meghagyta nekik, hogy csak akkor tüzeljenek a rablókra, hogy ha ezek az új épület ellen fordulnak, ellenkező esetben várják be az alkalmas pillanatot, mikor a kastély ellen intézik a támadást, hogy ekkor hátulról rontsanak a rabló csőcselékre.

Jansen főfelügyelő azt a parancsot kapta, hogy a többi felügyelővel, a zulokkal, meg a néger lóápolókkal a magtárakat, meg az istállókat védelmezze, nehogy a rablóknak sikerüljön azokat felgyújtani. A nagy kutyákat a félszerekbe zárták, nehogy alkalmatlan időben lármát csapjanak.

Jonny, a hű és bátor grikva néger a kert végén, nem messze az ujonnan épült nyaralótól, a bokrok közé rejtőzködött, hogy idejekorán észrevegye az angol rablók közeledését. Előtte terült el a dombos vidék északi lejtője, a mit csupán csak sűrű bokrok fődtek. Biztosra volt vehető, hogy a veszedelmes banda délről közeledik a farmhoz, mivelhogy ezt minden oldalról nyílt mezők fogták körül.

Pestér Magda ekközben úri vacsorát készített a felügyelők, pásztorok s a mesteremberek részére, a mit a farm tágas udvarán tálaltak fel, mire ki ki a maga helyére ment. Magda a néger női cselédséget a kastély nagy konyhájába gyűjtötte össze és szigoruan meghagyta mindenkinek, hogy semmi szín alatt se merjen onnan távozni. Maga pedig unokafivéréhez ment, a ki a hátsó verandán üldögélt és nyugodtan szivarozva, szürcsölgette theáját.

— No, kedves testvér, nem dobog-e hevesebben a szíved, ha rá gondolsz, hogy nemsokára itt lesznek a hivatlan vendégek? — kérdezte nevetgélve Árpád.

— Teljesen nyugodt vagyok! — felelte a leány. — Még egyelőre nem tudhatjuk, vajjon a jómadarak már ma este lá-

togatnak el hozzánk. Azután meg honnan sejted, hogy épp a kert felől intézik a támadást ellenünk?

— Mindjárt megmagyarázom, Magda, — viszonzá a férfi. — Először is tudnod kell, hogy a csavargó, a ki tegnap Jansent megszólította, angol volt, tehát ellenségünk. Estefelé aztán hirtelen eltűnt, bizonyosan azért, hogy czinkostársait a tapasztaltak felől értesítse. A tanyájuk nem lehet távol innen, mert a gyanús férfi gyalogszerrel jött ide. A kert felől pedig azért támadhatnak legkönnyebben, mert minden más oldalon nyílt mező környezi a farmot. De csitt! Amott szalad Jonny, bizonyosan észrevett valamit!

És csakugyan a grikva néger volt. Jonny a domb tetején, a mire a teli hold nappali világosságot árasztott, egy csapat fölfegyverkezett embert vett észre rejtekhelyéből. Májd a sövény hosszában az új épülethez lopózkodott s az ott levő meseterembereket a banda közeledéséről értesítette, aztán az oldalösvényen a kastélyhoz sietett.

Árpád erre nagy sietve körüljárta a verandát, hogy a fölállított őrszemeket éberségre figyelmeztesse, megadta az öreg Jansennek a megbeszélt jelt, maga pedig a kastély hátsó homlokzatán levő eltorlaszolt ajtó mögé állott és visszafojtott lélekzettel hallgatózott, vajjon nem támadják-e meg a rablók az új épületet. De lövést nem hallott.

— A betyárok tudják, hogy nem vihetnek el semmit az új házból, — suttogta Árpád a leánynak. — Most már biztosra vehetjük, hogy a támadást a kastély ellen intézik. Néhány percz mulva itt lesznek, Magda. Kérlek siess el innen. Elveszteném nyugodt voltomat, hogyha itt maradnál és kitennéd magadat a golyóknak.

— Legyen meg hát az akaratom, Árpád, — viszonzá a fiatal leány. — De ha esetleg ütközetre kerülne a dolog, magam is itt leszek a fegyveremmel.

Most már tisztán lehetett látni a rablókat, a mint a kert széles középső útján a kastély felé közeledtek. Valami tizen-nyolczan vagy huszan lehettek, mindenik kezében fegyver, és lassan, óvatosan, nesztelenül közeledtek a kastély hátsó homlokzata irányában.

O'Malson Patriknak meg az ő czinkostársainak fogalmuk sem volt róla, hogy a farm lakói teljesen harcra készen fogadják őket. Midőn a rablóvezér meg a vörös Bob, a ki néhány lépéssel megelőzte a többi, valami hatvan lépésnyire lehettek a kastélytól, Patrik hirtelen megállapodott, mert feltűnt neki, hogy a verandára vezető lépcsők nincsenek a helyükön. És épp a midőn e fontos körülményről értesíteni akarta czinkostársát, egyszer csak valami tíz vagy tizenkét lövés hallatszott a veranda felől.

Bob ugyanabban a pillanatban holtan rogyott a földre, míg az ír, meg a többi rabló nagy hirtelen a bokrok mögé bújtak és valóságos golyózáport zúdítottak a szorongatott kastély védelmezői ellen, azonban teljesen hatástalanul.

Az útonálló, a kiknek nyomorult életükön kívül nem volt mit veszíteniök, igen bátor legények voltak. Midőn Patrik azon vette magát észre, hogy a tüzelésnek nem volt meg a kellő eredménye, hirtelen magához szólította czinkostársait s meghagyta nekik, hogy szedjék elő forgópisztolyukat és azonnal rohanják meg a verandát. Maga pedig öt sértetlen emberével a veranda szűk párkányzatára sietett, a mit néhány néger védelmezett, míg a többi rabló a főhomlokzatot támadta meg.

— Uram, uram! Gyorsan ide! — hallotta Árpád néhány pillanat mulva, a mint a szorongatott négerék kiabáltak.

Árpád ekkor a mellette levő két felügyelővel épp idejekorán érkezett a párkányzatra. A rablóvezér, szokatlan magas férfi, épp akkor vetette magát a párkányzatra és rásütötte pisztolyát a hátráló szolgára, de ugyanabban a pillanatban Árpád hirtelen golyót röpített a haramia halántékába, mire ez fájdalmasan nyöszörögve, élettelenül rogyott a földre. A két felügyelő is ugyanakkor sütötte el fegyverét a felkapaszzkodó rablókra, a kik menten hátrahanyatlottak és a rablóvezér testére zuhantak.

Mielőtt Árpád a főhomlokzathoz ért, ott teljesen megváltoztak az állapotok. Midőn a kis nyaralóban levő mesteremberek meghallották a kastély ellen intézett gyors tüzelést, nagy sietve rohantak az ütközet helyére és az ostromlókat hátulról megtámadva, rájuk sütötték fegyverüket, míg Jansen főfelügyelő, meg az emberei oldalt támadták meg őket.

Néhány pillanat mulva vége volt a főépület körül vívott

harcznak. A husz rabló, egytől-egyig a földön feküdt, azoknak pedig, a kiket le nem terítették az ostromlottak golyói, nagy dühösen nekik estek a zuluk és hosszú késükkel irgalmatlanul lemészárolták őket.

A farm emberei között kevesen voltak, a kiken könnyű sérülést ejtettek az ellenség golyói; komolyan senkit sem sértettek meg.

A torlaszokat gyorsan eltávolították, a lépcsőket a helyükre illesztették s az ablakokról a deszkákat leszedték, úgy hogy egy rövid óra múlva csupáncsak a golyók nyomai a falakon s az ablaktáblákon tanuskodtak a heves harczról, mely kevéssel azelőtt a kastély körül tombolt.

Árpád a tágas udvar közepén nagy tüzet rakatott és derék embereit néhány üveg brandyvel, kenyérrel és szalonnával megvendégelte. Azután a rablók hulláit a szomszéd mezőn elföldelték, mire a felügyelők a pásztorokkal együtt visszatértek a legelőkre.

Másnap reggel Árpád lovas futárt menesztett Verde-Poortba. Levelet küldött a polgármesternek. A levélben körülményesen leírta az éjszakai eseményeket és egyszersmind hálás köszönetet mondott neki a szives figyelmeztetésért.

Egy héttel utóbb Pestérné és leányai visszatértek Pretoriából. A férje helyett azonban Sárosdy mérnök kísérte őket haza.

Árpád meg Magda nem tudták mire vélni az öreg úr elmaradását. Árpád mindjárt faggatni is kezdte Pestérnét, ez azonban csak annyit mondott neki, hogy férje, elutazásuk napján, telegramot kapott Pretoriából, a mely Bloemfonteinbe, Oránzs szabadállam fővárosába, szólította őt. És mindjárt el is utazott.

— Mi az oka annak, hogy apa Bloemfonteinbe utazott? azt magam sem tudnám megmondani, — folytatta aztán Pestérné. — De szavairól ítélve, bizonyosan valami politikai ügyben utazhatott el, mert a mikor a telegramot kapta, épp Krüger elnöktől jött, a kivel, a mint hallottam, hosszabb ideig tárgyalt.

Árpád később Sárosdyt a részére kijelölt szobába vezette, s ekkor a mérnök őszinte örömét fejezte ki a fölött, hogy jelen lehet a barátja esküvőjén.

— Köszönöm, barátom, — mondotta Árpád és a mérnök

kezét erősen megszorította. — El sem képzelheted, hogy mennyire örvendek neki, hogy, ha nem többet, hát legalább egy földit láthatok a lakodalmamon. A nagy távolság s az utazás nehézségei sajnos lehetetlenné teszik, hogy anyám és nővéreim itt lehessenek az örömnepen.

Sárosdy megnyugtatta barátját és azzal biztatta, hogy egyszer csak maga megy el édes anyjáért és nővéreiért, akkor aztán bizonyosan eljönnek.

— Nem tudod-e, hogy miért hívták nagybátyámat Bloemfonteinbe? — kérdezte kisvártatva Árpád.

— Én azt hiszem, hogy vagy politikai, vagy pedig üzleti dolgok miatt kellett az öreg úrnak elutaznia, — vélekedett Sárosdy, — mert a többek között azt mondotta nekem, hogy talán Fokvárosba is el kell mennie. De azért minden áron azon lesz, hogy még június tizenötödike előtt itthon legyen. Mert arra a napra tüzték ki Aszta esküvőjét.

— Hát nem június elsejére? — kiáltotta csodálkozva Árpád. — Most már csakugyan érthetetlennek tetszik a dolog. Bizonyosan valami fontos ok indította rá nagybátyámat, hogy az esküvő napját két héttel elodázza. Árpád később megtudta a dolgot menyasszonyától is, azonban ez sem mondhatta meg neki az okát.

Vacsoránál elbeszélték Pestérnének annak a nevezetes éjszakának a történetét, mikor az angol rablók ki akarták fosztani a farmot.

— Hála legyen a jó Istennek, — kiáltott fel Pestérné, — hogy azon a borzadalmas éjszakán nem voltam itthon! Bizonyosan megölt volna a szörnyű félelem! Hát te nem féltél, Magda? — kérdezte aztán, a mint az idősebbik leánya felé fordult.

— Sőt, ellenkezőleg, anyám, — felelte Árpád, mielőtt a leány válaszolt volna. — Nem győztem őt rábírni, hogy vonuljon vissza a ház belsejébe. Szinte égett a vágtyól, hogy, fegyverrel a kezében, maga vezessen bennünket a rablóbanda ellen!

— Hát a ti jövődöbéli otthonotok nem szenvedett-e valami kárt azon a végzetes éjszakán? — kérdezte Pestérné, midőn

az egész társaság megszűnt kacagni a Magda hősiekedése fölött.

— Az új házat meg sem támadták, — mondotta röviden Árpád.

— Ennek csakugyan örvendek. Négy vagy öt nap mulva megérkeznek a butorral az ökrös szekerek Pretoriából. Remélem, hogy addig a mesteremberek is készen lesznek a dolgukkal. Holnap reggel átmegyek majd magam, hogy a festők s az asztalosok munkáját siettessem.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Boldogság.

Pestér uram nem utazott csupán Bloemfonteinbe, a mint nejének mondotta, hanem meg sem állt ott s egyenest Fokvárosba ment, és mivelhogy vasuton tette meg az utat, másodnapra oda is érkezett.

Az öreg úr tudniillik, a családja tudta nélkül, levelet irt unokahugának, a Budapesten lakó özvegy Darvas Andrásnénak, s arra kérte őt, hogy sürgősen utazzék leányaival Transzválba, mivelhogy Árpád fia junius tizenötödikén tartja esküvőjét Pestér Aszta kisasszonynyal. A levélhez továbbá egy budapesti bankháznak szóló utalványt mellékel, a melylyel az utiköltségre szükséges háromszáz angol fontot rögtön fölveheti.

»A Plymouth és Fokváros között közlekedő angol postagőzösön igen kellemes az utazás,« folytatta Pestér uram a levelében. »Ugy rendezd a dolgot, hogy május elsején Plymoutban légy a lányokkal s még ugyanaznap hajóra szállhass. Május huszonnegyediké táján már Fokvárosban lesztek. Ott aztán keressétek föl Howe nevű bankáromat, a ki megadja majd nektek a kellő útbaigazításokat. Mindenekfölött pedig arra kérek, ne írj a fiadnak egy betűt sem a dologról, sem pedig a családomnak, szóval senkinek, mert ezzel kellemes meglepetést akarok szerezni valamennyinek.«

Pestér uram levelet irt Pretoriából Howe bankárnak és megkérte, hogy azonnal értesítse őt, mihelyst unokahuga Fokvárosba érkezik. Ez volt az a nevezetes telegram, a mit Pestér uram Pretoriában kapott, s a mely őt állítólag Bloemfonteinbe szólította.

Darvasné és leányai azt sem tudták, hogy hova legyenek a nagy örömtől, a mikor Pestér uram levelét megkapták. És ugy is cselekedtek, a mint nagybátyjuk megírta. Fokvárosban Howe bankár mindent elkövetett, hogy az asszonyok, addig is, a mig Pestér uram megérkezik, jól érezzék magukat. Megmutatta nekik a város nevezetességeit és kirándult velük a környékre, szóval azon volt, hogy a lehető legkellemesebben teljék el az idejük.

A mikor aztán Pestér uram harmadnapra rá Fokvárosba érkezett, határtalan volt az asszonyok boldogsága. A derék öreg úr meghatottan ölelte meg kedves rokonait, a kik nagy hálálkodva köszönték meg az ő jóságát s véghetetlen örömlüknek adtak kifejezést a fölött, hogy Árpád annyira megnyerte az ő tetszését.

Pestér uram még két napig maradt Fokvárosban, hogy időt engedjen a nőknek holmi vásárlások eszközzésére, mire aztán megszakitás nélkül mindannyian Pretoriába utaztak.

Nagyot bámultak a nők, a mikor Transzvál fővárosába érkeztek. Nem győzték csodálni a szép utczákat, a fényesen berendezett üzleteket, a mikről otthon egészen más véleménynyel voltak. Mikor Busmánföldre utaztak, utközben betértek rövid időre Garon község papjához is, a kit Pestér uram megkért, hogy legkésőbb junius tizenharmadikán a farmon legyen, mert ő fogja két napra rá a fiatal párt megesketni.

Az őrnagyné meg a lányai egyik ámulatból a másikba estek, mikor a teljesen idegenszerű és sajátosnak tetsző országban átutaztak. A négy napi út alatt igen érdekes dolgokat láttak, tapasztaltak s nem győzték eleget csodálni az ország különféle népeit és szokásait.

A negyedik napon napszálltakor Pestér uram végre megérkezett a három nő kíséretében a farmra. Pestérné meg a három lánya nem tudták elképzelni, hogy ki lehet az idősnek tetsző nő, meg a két elegáns fiatal leány, a kikkel Pestér együtt volt a kocsiban.

Aszta azonban rögtön sejtette, hogy kik az új jövevények és édes atyja nyakába borulva, elérzékenyülten felkiáltott:

— Oh, drága, jó apám! Hiszen ez nem lehet más, mint

Margit néni, emezek pedig az én kedves unokatestvéreim! Isten hozott édes rokonaim, szerény hajlékunkba! Hiszen nekem nem volt fogalmam róla, hogy ekkora boldogság is lehet ezen a világon! — Erre megölelte, megcsókolta őket. Őt követték az anyja meg a nővérei is, midőn Pestér uram intett neki, hogy Aszta csakugyan eltalálta, hogy kik voltak az új vendégek.

— Hát nem jó csináltam, Mina? — kérdezte boldog arczczal Pestér uram. — Hát te, Asztám, meg vagy elégedve?

— Nagyobb örömet már nem szerezhetél nekem, édes, jó apám! — mondotta örömsugárzó arczczal a menyasszony és többször megcsókolta édes apját. — Mit szól majd ehhez a nagyszerű meglepetéshez, Árpád, ha majd visszatér? Már dél óta künn van Sárosdyval a pusztán.

— Hát ez volt a diplomáciai kiküldetésed Bloemfonteinbe, kedves férjem uram? — kérdezte Pestérné nevetgélve. — No de annál boldogabb vagyok, hogy a fontos állami ügy ilyen kellemes megoldást nyert. Nagy kópé vagy te, Pestér! — Azután az új jövevényekhez fordult: — Most azonban gyertek édes rokonaim a vendégszobába, ott rendbeszedhetitek magatokat és valami hűsítőt is ihattok, addig bizonyosan megjön Árpád is.

A vendégek később kimentek a verandára és csodálkozva nézték az érdekes, szép vidéket, délre az erdős dombokat, északra pedig a véghetetlen nagy rónaságot, sárgálló buzaföldeivel, zöld pázsitos legelőivel.

Mikor Árpád napszállta előtt Sárosdy barátjával hazafelé ballagott és a verandán levő nagy társaságot messziről észrevette, csodálkozva mondotta a mérnöknek:

— Nagybátyám, úgy látszik visszatért, de valami idegen nők társaságában. Ha nem tévedek, hárman vannak... Hiszen azok... édes anyám, Mari, Anna! — kiáltott fel aztán ujjongva, alighogy rájok ismert. Azután futott, akárcsak a fergeteg a kastély felé, felszaladt a lépcsőkön és édes anyja nyakába borult, a ki szinte zokogott örömeiben.

Majd a nővéreit ölelgette, csókolgatta, és véghetetlen boldogságában azt sem tudta, hányadán van. Csak nagy sokára vette észre nagybátyját, a ki egy sarokból nézte őt mosolygó

arczczal, könyekkel a szemében, a miket az öröm, a boldogság csali ki megindult szivéből.

— Oh, édes, jó apám! — kiáltott föl Árpád, a mint az öreg urat észrevette. — Sohasem felejttem el ezt a felséges eszmét, a mely csupán csak a te jóságos lelkedben támadhatott.

— Lám, Árpád, ez a nászajándék, a mit én neked szántam. Szebbet, drágábbat alig adhattam volna neked. Remélem meg vagy vele elégedve!

Ebben a pillanatban előlépett Sárosdy, a ki néhány léppéssel követte volt Árpádot és az őrnagynéhoz közeledve, mondotta mosolyogva:

— Üdvözlöm önöket, hölgyeim, Dél-Afrika forró ege alatt. Isten hozta önöket! Éljen a magyar!

— Hát ön is itt van, kedves Sárosdy úr? — kiáltott fel az őrnagyné meglepetten és nyájasan nyujtotta kezét a fiatal embernek. — Valóban boldognak érzem magamat, hogy önt ismét viszontláthatom, csakugyan nem voltam rá elkészülve, mert úgy tudom, hogy ön a johannesbergi aranybányákban van alkalmazva.

— Magam is meghivott vendég vagyok Pestér úr házában, — felelte a mérnök, — csupáncsak az Árpád esküvőjére jöttem ide, azután megint vissza kell mennem a bányavárosba.

Sárosdy ekkor a Darvas lányokhoz lépett és udvarias hangon mondotta nekik:

— Mi régi ismerősök vagyunk még Budapestről, igazán örvendek ennek a szép napnak!

Midőn Sárosdy az idősebbik leánynak nyujtotta kezét, hogy üdvözölje, ez kicsit elpirult. A mérnök észrevette a dolgot és zavartan eresztette el a leány vonagló kezét.

— Én is itt vagyok ám, Sárosdy úr! Vagy talán teljesen megfeledkezett rólam? — kiáltotta Anna és hamiskás mosolylyal nyujtotta feléje kezét.

— Azt maga sem hiszi, kedves kisasszony, — felelte a fiatal ember, a mint Mari kezét eleresztette. — Azonban megvallom, hogy az első pillanatban rá sem ismertem önre, mert két év óta akkorát nőtt s annyira megváltozott, hogy igazán nagy lány lett a kis leányból. Hiszen Budapesten jól megfértünk egymás

közt és remélem, hogy Afrikában is jó barátok leszünk, nemde, kisasszony?

— Hanem hát gyerünk most az ebédlőbe, már kész a vacsora, — vágott közbe a háziasszony. — Az asztalnál jobban elmondhatjátok egymásnak élményeiteket. Meg aztán hűvös is van már idekűnn.

Késő éjszakáig ültek együtt a boldog halandók. Árpádnak mindent el kellett mondania édes anyjának meg nővéreinek, hogy mi történt vele attól a naptól, a mikor Fokvárosban az idegen világrész földjére lépett.

Másnap reggel Sárosdy tudatta Pestér urammal, hogy minő eredménnyel járt a farm talajának a megvizsgálása.

— A pusztán sohasem találnak aranyat, — mondotta a fiatal mérnök. — Azonban tegnapelőtt kilovagoltam unokaöccsével birtokának északnyugati részére és ott a Mariko folyó jobb partján elvonuló dombos talajban kvarczokat találtam, a melyek kétségtelenül aranyat tartalmaznak. Ha nincs terhére, holnap reggel mindjárt kirándulhatunk a folyóhoz és magammal viszem a szükséges eszközöket és vegyszereket, hogy a kvarczokat pontosan megvizsgálhassuk.

— Nagy hálára kötelezett, kedves barátom, — felelte az öreg úr, — hogy én miattam annyira fáradozott. Én rám nézve már nem sokat határozna, vajjon a földemen aranyat talált-e, vagy sem, nekem, hál' Istennek, elég vagyonom van. Azonban Árpádra és gyermekeimre nézve nagy fontossággal bír a dolog. Az élet évről-évre mind többet követel tőlünk, azután meg az országunknak is nagy szüksége van hatalmas jövedelmi forrásokra, hogy mentül több pénzünk legyen a jövő háborura, mert az angolok előbb-utóbb belénk kötnek s azon lesznek, hogy birtokukba ejtsék országunkat.

Árpád az egész napot édes anyja társaságában töltötte, míg Marit és Annát a Pestér leányok foglalták le maguknak. Ebédközben Anna megkérte fivérét, hogy tanítaná meg lovagolni, mert maga is lóháton szeretné elkisérni unokanővéreit a pusztára. Leginkább óhajtotta volna megnézni a strucztenyésztő telepet.

— Ha ez a legnagyobb kívánságod, leányom, — mondotta

Annának az öreg úr, — akkor azonnal befogatok és elmehetsz oda édes anyáddal meg a nővéreddel, mi pedig lóháton kísérvnk el. Nem igen hiszem, hogy nagynénéd is velünk tartana, — tette hozzá aztán és mosolygó pillantást vetett a nejeére, — mert ő legjobban szeret itthon gubbasztani.

— Tévedsz, kedves férjem! — válaszolta Pestérné. — Most ez egyszer veletek tartok, még pedig a hölgyek kocsiján.

Mikor estefelé hazatértek, egy európaiasan öltözött úri embert pillantottak meg a verandán. Nyugodtan ült az ajtó előtt és szivarját szíлта.

— Hiszen az Pataky! — kiáltott föl ujjongva Árpád, a mint az úri embert megpillantotta.

Hirtelen leugrott a lováról és lelkendezve futott elébe. A két jó barát meghatottan ölelte meg egymást. Árpád aztán bemutatatta Patakyt nagybátyjának, a nőknek meg Sárosdynak.

— Őcsém sok szépet beszélt önről, kedves Pataky úr, — szólalt meg ekkor a házigazda, kissé erőltetett udvariassággal — és örömmel üdvözlöm szerény hajlékomban. Árpád elvezeti önt a szobájába, a mit ittléte alatt készörömost bocsátunk rendelkezésére.

— Nem is hiszed, hogy mennyire örülök a váratlan viszontlátásnak, kedves barátom, — mondotta Árpád, alighogy a Pataky szobájába lépett. — Egy azonban érthetetlennek tetszik nekem. Nem tudom megérteni, hogyan kerültél Rhodeziából ide a nagybátyám távoleső farmjára!

— Majd megmondom mindjárt, — válaszolta Pataky. De mielőtt tovább folytathatta beszédét, betoppant a szobába Jonny és egy tálczán bort és süteményt tett az asztalra.

— Oh, Pataky úr! Pataky úr! — kiáltotta ujjongó hangon a néger, a mint régi jótevőjét megpillantotta. — Pataky úr is Árpád úr menyegzőjére jött! Szegény Jonny ezért nagyon boldog.

— Mit mond a ficzkó? — kérdezte a fiatal ember és barátságosan megveregette a néger vállát. A te menyegződre, Árpád?

— Arra bizony, kedves barátom! — felelte Árpád mosolyogva. — Mához nyolcz napra feleségül veszem Aszta unokanővéremet. Ezennel ünnepélyesen meghivlak az esküvőmre.

— Őszintén örvendek a kellemes hírnek, kedves pajtás,

— viszonzá Pataky meglepetten. — És köszönettel elfogadom a szíves meghívást, föltéve, hogy nagybátyádnak nincs ellene kifogása. — Az öreg úr olyan különös arcot vágott az imént, mintha nem igen örvendene az én megérkezésemnek,

— A dolog így áll, kedves barátom, — válaszolta Árpád. — Mikor Váross Laczi hat hónappal ezelőtt tudós kollégájával itt járt, elmondotta bátyámnak, hogy te valami angol társaság hivatalnoka vagy, s épp ezért nem veheted az öreg úrtól rossz néven, hogyha téged, mint ilyent, nem jó szemmel néz. Jól tudod, hogy a búr ki nem állhatja az angolt.

— Eszerint nagybátyád nem fog többé rám haragudni, — válaszolta Pataky, — mert két hét óta nem vagyok már angol hivatalnok. Ezt különben bátran megmondhatod neki. Most azonban ne vedd rossz néven tőlem, ha egy pohár bort iszom és megeszem egy falat kenyeret, mert a hosszú út alatt nagyon megszomjaztam s éhes lettem. Később elmondom majd neked, hogy mi történt velem ezalatt a néhány hónap alatt.

— Váross Laczi bizonyosan említette neked, — kezdte ismét Pataky, miközben egy új szivarra gyujtott, — hogy mult évi október hó óta Inyatiban, a Matoppo hegyek között állomásoztam. Munkafelügyelő voltam az ottani aranybányákban. Ennek a hivatalbeli kötelességnek akármelyik rendőrőrmester is képes lett volna eleget tenni és nem volt szükség a felügyeletet egy olyan emberre bizni, a ki négy évi jogot végzett az egyetemen. Csakhamar arra a meggyőződésre jutottam, hogy azért bizta rám ezt a kellemetlen szolgálatot az igazgatóság, mert szabadulni akart tőlem. De csak akkor vált igazán tűrhetlenné az állapotom, a mikor a derék búrok ugyancsak elpáholták volt a hirhedt Jamesont és az ő bandáját. Ekkor történt, hogy összeszólalkoztam egyik hivatalbeli főnökömmel, a ki annyira megsértett ez alkalommal, hogy képes lettem volna őt menten levágni. A dolog úgy elkésérített, hogy még aznap otthagytam a hivatalomat és néger szolgálommal a legközelebbi vasúti állomásra, Palahveig lovagoltam, a honnan vasúton tettem meg az utat Mochudie városig. Innen lóháton folytattam az utat Verde-Poort határvárosig, a honnan ugyancsak lóháton a mai napon idáig jutottam. Az a tervem ugyanis, hogy Preto-

riába, illetőleg Johannesburgba menjek s ottan valamelyik aranybányában alkalmazást keressek. Jól emlékszel, kedves barátom, hogy még néhány ezer angol fontom fekszik fokvárosi bankáromnál, a mit a Kimberleyben talált gyémántokért kaptam. Eszerint teljesen független ember vagyok és csakugyan bolond dolgot követtem el, a mikor a Salisburyban ajánlott állást elfogadtam. Ezt azonban csakis anyám rokonai kedvéért tettem.

— Engedd meg, kedves barátom, — szólalt meg erre Árpád, a mint hirtelen felszökött helyéről, — hogy mindezt elmondjam nagybátyámnak. Tudom, hogy az öreg úr nagyon megőrül majd neki, különösen, ha arról értesül, hogy nem vagy többé angol szolgálatban. Terád nézve pedig igen kedvező, hogy Sárosdy most nálunk tartózkodik. A mérnök még Budapestről régi ismerőse családomnak, jelenleg pedig egy johannesburgi nagy aranybányának a vezető mérnöke. Ő bizonyosan sokat tehet az érdekedben. Most azonban megyek s a vacsoránál látjuk egymást.

Mikor később az egész család együtt volt az ebédlőben, Pestér uram tárt karokkal sietett vendége elé és még egyszer örömét fejezte ki annak, hogy házánál üdvözölheti. Azután vele s Sárosdyval egy ablakmélyedésbe vonult s meghányták vetették a fiatal Pataky terveit. Pestér uram megigérte neki, hogy Pretoriában minden befolyását a rendelkezésére bocsátja. Sárosdy is nagyon megörült, hogy segítségére lehet a derék magyar fiúnak és megigérte neki, hogy mindenben támogatni fogja s egyszersmind felszólította őt, hogy az Árpád menyegzője után, együtt utazzanak Johannesburgba.

A rákövetkező kedden Garon község papja is megérkezett a kastélyba, mire csütörtökön a fényesen földiszitett ebédlőben megtartották az esküvőt. A dús lakoma után a fiatalok kimentek a lampionokkal kivilágított kertbe s vígan, kedélyesen eltöltötték ott az estét. Mig az idősebbek a verandára mentek és egy csésze thea mellett mulattatták az öreg tiszteletes urat.

Egy óra mulva Sárosdy egymaga tért vissza a verandára és kissé vonagló hangon megkérte az őrnagynét, hogy jönné vele egy bizalmas szóra a szomszéd szobába. Igen sürgős dologról van ugyanis szó.

Az őrnagyné mosolyogva nézett a fiatal mérnökre, a mint a verandára nyíló kis szalonban, egy zsöllyeszéken helyet foglalt. Mintha sejtette volna, hogy mi az a sürgős dolog, a miről Sárosdy szólni akart neki.

— Már Budapesten észrevehette, kedves nagyságos asszonyom, — kezdte Sárosdy, — hogy vonzalommal viseltetem idősebbik leánya iránt. Már akkor meg akartam őt kérni, de anyagi viszonyaim nem engedték. Most azonban fényes állásom van, és nemcsak fizetést, hanem bizonyos százalékot is kapok a vezetésem alatt levő bányaművek tulajdonosaitól. Épp most kérdeztem Mariskát, hajlandó-e feleségemmé lenni. Azt mondotta, hogy igen! Azért jöttem hát ide, hogy megkérdezzem nagyságos asszonytól, vajjon nincs-e kifogása ellene?

— Rég óta ismerem önt, kedves Sárosdy úr, — mondotta erre az őrnagyné, — s ez alatt az idő alatt arról győződtem meg, hogy ön igen derék és ritka becsületes ember. Épp ezért loldognak érzem magamat, a midőn fiamnak nevezhetem. — Azután meghatottan folytatta: — Eredj fiam és vezesd ide a kis bolondost, a kinek annyi bátorsága sem volt, hogy megvalólt volna édes anyjának a szive érzelmeit.

Kevéssel utóbb az őrnagyné, a fiatal pár kíséretében, verandára lépett s az öreg Pestérnek, nevének meg a tiszteletes urnak bejelentette Mariska lányának Sárosdy mérnökkel való eljegyzését.

Az öreg Pestér uram hangosan éljenezve ugrott föl a helyéről, mire mindannyian befutottak a kertből és ujjongva üdvözölték az új jegyeseket. Azután az egész társaság ismét az asztalhoz ült és vígan poharazva, késő éjszakáig mulatott.

Néhány nappal utóbb Sárosdy és Pataky Pretoriába utaztak. Pestér uram is követte őket. Akkor nyílt meg az országgyűlés, és az öreg úrnak részt kellett vennie az üléseken. Vele ment az egész család is, mivelhogy mindenki jelen akart lenni Sárosdy mérnöknek Darvas Mariskával, szeptemberben tartandó esküvőjén.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
ELSŐ FEJEZET. El Afrikába!	5
MÁSÓDIK FEJEZET. A gyémántok városa	15
HARMADIK FEJEZET. Jonny	25
NEGYEDIK FEJEZET. Rablókaland	33
ÖTÖDIK FEJEZET. Lóháton a busmánok földjére	41
HATODIK FEJEZET. A búrok farmján	52
HETEDIK FEJEZET. A busmánok földjén	60
NYOLCZADIK FEJEZET. Pretoria	70
KILENCZEDIK FEJEZET. Nyugat-Afrikán át a Matabelek-földjére	83
TIZEDIK FEJEZET. A krügersdorpi csatatéren	104
TIZENEGYEDIK FEJEZET. Rablók támadása a kastély ellen	119
TIZENKETEDIK FEJEZET. Boldogság	131

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA BUDAPESTEN.

Negyvenezer mértföld vitorlával és gőzzel.

Irlta:

Dr. GÁSPÁR FERENCZ.

3. kiadás. — 130 eredeti képpel.

Ára fűzve 10 korona. Diszkötésben 13 korona.

Magyar nyelven az utóbbi években alig jelent meg ennél tartalmasabb és vonzóbb útleírás a közép-tengerről, Egyiptomról, a vörös tenger mellékéről, Kelet-Indiáról Khináról, Japánról. A mű bővelkedik érdekesnél érdekesebb részletekben ez országok népeinek beléletéről, szokásairól, fölfogásáról. A szerző éles szemmel, fogékony kedélyvel és eleven tollal indult nagy utjára és e jó tulajdonait mind értékesíteni tudta könyvében. A mű első része a tengerrel és a hadi tengerészettel foglalkozik: a matrózélet örömeivel és nehézségeivel, a tenger prózájával és poézisével. A második részben, melynek főcíme „Ázsia körül“, szingazdag képek következnek az indiai Gibraltárról, Adenről, Ceylon szigetéről, Shanghairól, az ázsiai állapotokról, Nankingről s még sok egyébről, városokról, emberekről, szokásokról és exotikus dolgokról. A harmadik rész epizódokat nyújt a tengerről és a szárazföldről. Igazi olvasmány, telve oly tartalommal, minőt a messze világok iránt érdeklődők csak idegen művekben találhatnak, ily panorámaszerű változatban ott is csak ritkán.

A mű igazán fényesen van kiállítva.

Album alakú ✨ ✨ ifjusági iratok.

Hős fiuk. --- ---

Regényes történet a szabadságharczból. Irta *Rákosi Viktor. Mühlbeck Károly* rajzaival. A magyar ifjuságnak csodálatos szép dolgokat mesél ebben a pompás könyvben Rákosi Viktor. Nem tündérmeséket, hanem igaz dolgokat. „Meg fogdobbani fiatal szívetek, ha ezt halljátok és büszkén így fogtok kiáltani: Köszönöm, én Uram, Istenem, hogy magyarnak teremtettél“. Ára diszkötésben 6 kor. 40 fill.

Otthon. --- ---

Irta *Malot Hektor*, átdolgozta *Tábori Róbertné*. Az élet nehéz küzdelmeiben győzedelmeskedő erős akaratnak, tiszta becsületnek valóságos himnusza ez a könyv, melynél szebbet, jobbat és nemesebbet alig adhatnánk az ifjuság kezébe. Ára diszkötésben 6 korona.

Zsófia naplója. --- ---

Regény. fiatal leányok számára. Irta *Szabóné Nogáll Janka*. Bájos leírása a pipiske-korból nagy leánynya serdülő leány életének, telve csupa érdekes, kedves epizódokkal. Ára diszkötésben 6 korona.

Elhagyottan. --- ---

A francia akadémia által díjkoszoruzott regény az ifjuság számára. Irta *Malot Hektor*. Francziából átdolgozta *Gauss Viktor*. A nagy albumalakú könyv ára fényes diszkötésben 6 korona 40 fillér.

Rózsák között. --- ---

Elbeszélések fiatal leányok számára. Irta *Tutsek Anna* Négy elbeszélést tartalmaz ez a kötet. A legjobb, a miket a kitűnő író nő fiatal leányoknak írt. Ára 5 kor. 60 fillér.

Mind az öt könyv a serdültebb ifjuságnak való. Kiállításuk albumszerű, tartalmuknál fogva remek művei a magyar ifjusági irodalomnak.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

